

OSNOVNI PODACI O ŽRTVAMA

SELO GUEDELJ

Ubijeni:

1. REKO AZIZA, žena Ziska. Rođena 1945., domaćica. Ubijena u selu 25. juna 1992., pa onda zapaljena u kući Salke Reke. Ekshumirana.
2. REKO DIKA, žena Huse. Rođena 1942., domaćica. Ubijena u selu, pa zapaljena u kući Salke Reke. Ekshumirana.
3. REKO KADEMIJA, žena Salke. Rođena 1918., domaćica. Ubijena 25. juna. Zapaljena u kući. Ekshumirana.
4. REKO (HASAN) RAMO, rođen 1930., zemljoradnik. Ubijen u selu, pa onda zapaljen u kući Salke Reke 26. juna 1992. Ekshumiran.
5. REKO (AHMET) SALKO, rođen 1912., zemljoradnik. (Poznat u narodu tog kraja kao čovjek koji piše zapise). Ubijen u selu 25. juna 1992., zapaljen u kući zajedno sa ostalim Rekama. Ekshumiran.
6. REKO ŠUHRA, žena Rasima. Rođena 1941., domaćica. Ubijena u selu 26. juna 1992. pa zapaljena u kući Salke Reke. Ekshumirana.
7. REKO ZEJNIJA, žena Hasiba. Rođena 1914., domaćica. Ubijena u selu pa zapaljena u kući Salke Reke. Ekshumirana.

Ubijena na drugom mjestu:

1. REKO (HUSO) SAFETA, rođena 1968., domaćica. Poginula 1992. u selu Mijakovići od granatiranja.

SELO ČUTKOVCİ

"Nestala":

1. HAZNADAR RAHİMA, žena Ahmeta. Rođena 1934., domaćica. Agresija je zatekla u fočanskoj bolnici, gdje joj se gubi trag. Ekshumirana.

Ubijen na drugom mjestu:

1. DŽANO (MURAT) MEHO, rođen 1921., radnik ŠIP "Maglič". Poginuo od granatiranja u Mravinjcu.

SELO JOŠANICA

Ubijeni:

1. DRECA MEVLA, žena Salke. Rođena 1936., domaćica. Uхваćena u kući, navodno žicom svezana, odvedena na Drinu i tu ubijena.

2. DŽANO MEHO.

3. DŽANO PEMBA, žena Hasana. Rođena 1930., domaćica. Zajedno sa Mevlom Dreca, Srbi je uhvatili u selu, svezali žicom, odveli na Drinu i ubili.

4. DŽANO (SALKO) ZAHİR, rođen 1930., penzioner. Ubijen u selu polovinom 1992. Vide Jegdić, komšija, tvrdi da ga je zakopao iza štale.

SELO CRNETIĆI

Ubijeni:

1. MULIĆ (MUJO) MUSTAFA, rođen 1925., zemljoradnik. Kada su Srbi zauzimali selo, objesio se da im ne padne u ruke.

2. TRAVAR (REDŽO) AHMET, rođen 1937., zemljoradnik. Ubijen u selu 29. jula 1992.

3. TRAVAR HALİMA, žena Huse. Rođena 1941., domaćica. Ubijena u selu 29. jula 1992.

4. TRAVAR HASNA, žena Ahmeta. Rođena 1938., domaćica. Ubijena u selu 29. jula 1992.

5. TRAVAR (MUJO) HUSO, rođen 1939., zemljoradnik. Ubijen u selu 29. jula 1992.

6. TRAVAR RUKIJA, žena Redže. Rođena 1907., domaćica. Iz sela Crnetići (Bejakovići). Ubijena u selu 29. jula 1992.

Ubijen na drugom mjestu:

1. ČIŠIJA OSMAN, rođen 1930., penzioner. Gluhonijem. Poginuo je 1992. u Mravinjcu od granatiranja.

SELO CEROVA RAVAN

Ubijeni:

1. KORJENIĆ HALİMA, rođena 1912. Ubijena navodno u Slatini.

2. PAŠOVIĆ DŽEHVA, žena Mustafe. Rođena 1936., domaćica. Nalazila se u Kopačima kao izbjeglica. Kad su Srbi zauzimali Kopače, da im ne padne u ruke, skočila u Drinu.

3. PAŠOVIĆ (MUSTAFA) HAJRO, rođen 1934., radnik. Kao izbjeglica nalazio se u Kopačima. Kada su Srbi zauzimali Kopače od straha da im ne padne u ruke, objesio se.

"Nestala":

1. KULOGLIJA (ADEM) ZAHIDA rođena 1937. Poslije upada Srba u selo, gubi joj se trag.

Ubijeni na drugom mjestu:

1. HADŽIAHMETOVIĆ DŽEHVA, žena Muje. Rođena 1930., domaćica. Iz sela Huseinovići. Poginula od granatiranja u Goraždu. Sahranjena je na groblju u Koljevkama.

2. HASKOVIĆ (AGO) ZUMRA, rođena 1964. Iz sela Huseinovići. Poginula od granatiranja u Kopačima, gdje je i sahranjena.

II

ŽRTVE U LOGORU
KAZNENO-POPRAVNI DOM

U v o d

Značajan broj zločina počinjenih na prostorima fočanske općine u ovoj posljednjoj srpsko-crnogorskoj agresiji na Bosnu i Hercegovinu desio se upravo u koncentracionom logoru u Foči i njegovim tzv. sabirnim logorima.

Dugotrajnim i strpljivim istraživanjem prikupljen je dio činjenica o tim zločinima.

Osnovni zadatak svih srpskih koncentracionih logora u Bosni i Hercegovini bio je, u prvom redu, uništenje reproduktivne bošnjačke populacije. Koncentracioni logor u Foči, oformljen među prvim u Bosni i Hercegovini, po mnogo čemu razlikuje se od ostalih koncentracionih logora.

Najveći broj istraženih činjenica o počinjenim zločinima u koncentracionom logoru, plod su, u prvom redu, kazivanja preživjelih logoraša.

Bilo bi preambiciozno tvrditi da je istraženo sve šta se dešavalo u ovom mučilištu. **Logorski naredbodavci i izvršioци zločina su na sve moguće načine pokušavali da sakriju tragove svojih zločina.** Tek onda kada se rasvijetli sudbina preko četiri stotine nestalih logoraša i kada zločince stigne zaslužena kazna, tek onda se mogu zaklopiti stranice ovog istraživanja.

Broj logoraša koji su prošli kroz fočanski koncentracioni logor, a čija su imena navedena u ovoj knjizi, ne može se smatrati definitivnim. **Mnogi građani Foče koji su povedeni u koncentracioni logor, nikada nisu i stigli u njega ili su skončali u sobama za mučenje koje su se nalazile u upravnoj zgradi koncentracionog logora, ili su ubijeni prije nego su stigli do logora.** Dakle, na spiskovima se nalaze imena samo onih logoraša koji su u koncentracionom logoru proveli

krace ili duže vrijeme i koji su bili izloženi svim mogućim mučenjima koje je mogla smisliti mašta oformitelja koncentracionog logora.

Logoraši koji su u koncentracionom logoru proveli kraće vrijeme, od 17. aprila 1992., kada koncentracioni logor u Foči i zvanično postaje mučilište za fočanske Bošnjake, pa negdje do 15. maja 1992., a koji su onda pušteni iz koncentracionog logora, takođe nisu obrađeni. Radi se uglavnom o starijim licima. Neka daljnja istraživanja treba da popune ovu prazninu.

Ovom analizom nisu obuhvaćeni ni oni građani koji su proveli izvjesno vrijeme u tzv. sabirnim logorima. Bilo ih je više. Većina njih je iz sabirnih logora upućivana u glavni koncentracioni logor. Neki su otpušteni iz ovih sabirnih logora kućama. Nažalost, mnogi su kasnije i ubijeni u svojim kućama. Režim u sabirnim logorima ništa se nije razlikovao od režima koji je vladao u, uslovno rečeno, glavnom logoru.

Buduća istraživanja moraju posvetiti posebnu pažnju tzv. ženskim logorima, kojih je bilo više na prostorima fočanske općine (spominjemo samo neke: "Partizan", baraka radilišta hidroelektrane "Buk Bijela", Karamanova kuća u Miljevini, magacin u Livadama, Srednjoškolski centar u Foči) u kojima su bošnjačke žene Foče bile izložene najmonstruoznijim izjvljavanjima. I to je bio jedan od začetih planova velikosrpskog genocida nad Bošnjacima.

Ako dosadašnje rezultate istraživanja o zločinima koji su počinjeni u koncentracionom logoru u Foči posmatramo statistički, onda dolazimo do užasno tragičnog rezultata: **svaki treći zatočenik ovog koncentracionog logora preživio je strahote zločina u njemu.**

Logorski ljekar Čedomir Dragović, koji je bio zadužen od logorskih vlasti da "brine" o zdravlju logoraša, jednom prilikom, sredinom maja 1992. rekao je svom kolegi po struci, logorašu Ibrahimu dr. Karoviću "da će biti ubijeno 3 – 5 logoraša za svakog poginulog srpskog vojnika, a koji bude ubijen negdje na ratištima Foče ili Goražda".

Sudbina logoraša srpskog logora u Foči time je bila određena mnogo prije nego su dotjerani u sam koncentracioni logor.

Šta se dešavalo u srpskom koncentracionom logoru u Foči od 17. aprila 1992. kada je koncentracioni logor oformljen, pa sve do 10.

oktobra 1994. kada je i posljednji logoraš Bošnjak, napustio kapije ovoga užasnog kazamata, još je obavijeno mnogim nepoznanicama.

Koliko je prošlo logoraša kroz ovu ljudsku mučionicu takođe se još ne zna. Prikupljeni podaci su samo djelimično tačni. Mnogi građani fočanske opštine koji su uhvaćeni tih aprilskih i majskih dana 1992. u svojim kućama i čijim su porodicama rekli da ih vode u koncentracioni logor samo na saslušanje, nikada nisu prekoračili prag logora. Ili su likvidirani na putu do koncentracionog logora ili u mučionicama pred samim koncentracionim logorom.

Prema dosadašnjim saznanjima poznato je slijedeće:

- Razmijenjeno je 248 logoraša;

- Na razmjenu je odvedeno 314 logoraša, kojima se kasnije gubi trag;

- U logor je odvedeno, prema tvrdnjama porodica, 63 lica, ali nema sigurnih potvrda da su u logor stigli;

- **Ubijeno je 38 logoraša uz užasne torture.** Ova ubistva su vršena u prostorijama za mučenje koje su bile smještene u upravnoj zgradi logora ili na Drinskom mostu pored samog koncentracionog logora. U ovaj broj nisu ušli oni logoraši, njih 12, koji su izvedeni iz koncentracionog logora u jutarnjim satima 17. septembra 1992. Kasnije se saznalo da su korišteni za iznošenje municije i druge ratne opreme na srpske položaje, na brdo Stolac, u širem prostoru sela Previla. U novembru 1997., poslije reintegracije pomenutog područja u sastav Federacije Bosne i Hercegovine, izvršena je ekshumacija posmrtnih ostataka iz masovne grobnice. Prema podacima koje iznosi sedmični list "Ljiljan" (19. novembar 1997. – 26. novembar 1997.), postojanje ove masovne grobnice i njenu lokaciju otkrio je Srbin Simo Mojević. Bio je pred agresiju direktor osmogodišnje škole u Ustikolini, a u vrijeme pisanja ovoga teksta bio je direktor osmogodišnje škole "Sveti Sava" u Foči. Zajedno sa nastavnikom Danilom Marićem odgovoran je za sve počinjene zločine u području MZ Ustikolina i Jabuka. I tih zločina bilo je puno. Prema kazivanju pomenutog, logoraše je pobio autoprevoznik Novak Blagojević, a zbog osvete za sina Zorana koji je nešto ranije poginuo na području

sela Previla. On je takođe tvrdio da su u toj grupi logoraša bili i Halid Konjo, Murat Cmeta, Samir Mujezinović i Sulejman Čelik. Radi toga što ovi podaci nisu do kraja provjereni, ova grupa od 12 logoraša ovdje se i dalje vodi kao "nestali".

Koliko je logoraša ubijeno u koncentracionom logoru, na Drinskom mostu pored koncentracionog logora, u režiranim razmjenama, kao živi štitovi ..., za sada se ne zna. **Ideolozi, inicijatori i direktni učesnici u genocidu nad fočanskim Bošnjacima, Vojislav Maksimović, Velibor Ostojić, Petko Čančar, Miroslav Stanić, i drugi,** činili su sve da istina o njihovim zločinima u cijelom fočanskom kraju, pa i u samom koncentracionom logoru, nikada ne ugleda svjetlo dana. Cilj im je bio jasan: pobiti sve što pripada bošnjačkom narodu i uništiti sve što bi podsjećalo da je na ovim prostorima ikada živio bošnjački narod.

Razmijenjeno je 248 logoraša. Civili, pokupljeni iz svojih domova, razmijenjivani su za izvršioce zločina nad Bošnjacima. To je bila jedna od specifičnosti ovog srpskog logora.

Ako tome ukupnom broju građana Foče koji su prošli kroz ovaj koncentracioni logor dodamo stotinjak logoraša koji su u koncentracionom logoru proveli samo prvi mjesec dana njegovog postojanja, pa su onda pušteni kućama, a nisu obuhvaćeni ovim pregledom, onda se može sa dosta sigurnosti tvrditi, da je **kroz fočanski koncentracioni logor prošlo oko 800 Fočaka.**

Koncentracioni logor u Foči zvanično je počeo primati prve zatočenike 17. aprila 1992. u popodnevним časovima. **Koncentracioni logor je smješten u bivšoj kaznionici, poznatijoj kao Kazneno-popravni dom.** Ovo naglašavamo i radi toga što su u Foči, od sredine aprila 1992. postojali srpski sabirni logori poput logora u Livadama koji je otvoren 9. aprila, prostorija sportske hale "Partizan", u "Karamanovoj kući" u Miljevini, kao i barake radilišta hidrocentrale "Buk Bijela". Ovom analizom nisu obuhvaćeni građani Foče, poput autora ovih redova (P. T.), koji su prošli kroz pomenute sabirne logore. Režim u sabirnim logorima nije se puno razlikovao od režima u samom fočanskom koncentracionom logoru. Zatočenici su mučeni na

razne načine, prebijani, ponižavani, ubijani. Neki su, za kratko vrijeme, pušteni da idu kućama iz sabirnih logora, da bi kasnije bili ubijeni kod svojih kuća. Koliko je građana Foče prošlo kroz sabirne logore, još se u potpunosti ne zna. Neka buduća istraživanja treba da popune ovu prazninu. Sa posebnom odgovornošću, pažnjom i poštovanjem, trebaće istražiti ženske logore u Foči, gdje su naše majke, sestre, kćerke i žene, bile izložene najbestijalnijem izivljavanju. Često puta to su bile prve komšije žrtava.

Koncentracioni logor u Foči zvanično je "zatvoren" 10. oktobra 1994. kada su posljednji bošnjački zatvorenici iz njega odvedeni u razmjenu. Logor je i dalje ostao u funkciji za građane srpske nacionalnosti koji su tih dana, 1994. i 1995. masovno bježali iz redova srpske vojske. Negdje do 20. maja 1992. mučitelji i ubice u ovom koncentracionom logoru bili su "uvezeni" Srbi iz Srbije. Njih su pozvali Vojislav Maksimović i Velibor Ostojić da pomognu da se "zauzme" nebranjena Foča. Često su govorili da dolaze direktno sa vukovarskog ratišta. Spiskove po kojima su hvatali i odvodili u sabirne logore, pa i u sam logor, dao im je SDS Foče. Pronašli su, kako su sami govorili, i spiskove u kancelariji SDA u Foči, po kojima su hvatali i gonili u koncentracioni logor aktiviste SDA. **Pravi pakao je nastao u logoru kada su domaći Srbi negdje iza 20. maja 1992. počeli vršiti zločine. Više od 50% tih domaćih regrutovani su iz reda bivših zatvorskih straža i zaposlenih u Kazneno-popravnom domu, prije agresije na Foču, 7. aprila 1992.**

Ni jedan zatočenik koncentracionog logora nije bio vojno lice. Svi zatočeni su bili građani koji su pokupljeni iz svojih kuća, sa ulice, radnih mjesta.

Mučenje zatočenika, pored samica, najčešće je vršeno u sobi zvanj "Smederevka". Mora da su joj to ime dali Srbijanci dok su "vladali" logorom.

Ubistva su vršena uglavnom noću. Kada su zlikovci htjeli nekog logoraša da likvidiraju, dolazili su pred sobu i izgovarali su njegovo ime. Tražili su da izade iz sobe bez stvari. Ako nekog vode na razmjenu, onda kažu da ponese svoje stvari. Veliki broj ubistava

izvršen je ili u sobama za mučenje u upravnoj zgradi koncentracionog logora, ili na Drinskom mostu pored koncentracionog logora. **Poslije ubistava tijela logoraša su bacana u Drinu.** Nakon toga dolazila je cisterna sa vodom gdje je sapirana ljudska krv koja je ostajala na mostu poslije mučenja i klanja.

Postoji pretpostavka, da nizvodno Drinom od koncentracionog logora, u blizini sela Paunci, na terenu nekadašnje šljunkare, postoji masovna grobnica ubijenih zatočenika koncentracionog logora.

Postoje takođe indicije da su logoraši korišteni kao živi štit na vrućem goraždanskom ratištu. Stavljan im je eksploziv na leđa, vezane su im ruke, a onda su tjerani da idu ispred srpskih snaga u njihovim mnogim neuspjelim akcijama prema Goraždu. Borci Armije Bosne i Hercegovine, negdje kod sela Osanice, pored Drine, pronašli su veću grupu izmasakriranih muških leševa povezanih žicom, za koje se pretpostavlja da su ubijeni logoraši koji su služili kao živi štit.

Od logoraša je uzimana krv. Dobrovoljaca nije bilo pa su logoraši prevareni tvrdnjom da u fočanskoj bolnici ima dosta ranjenih Bošnjaka. Uz prisustvo zatvorskeg bolničara, Gojka Jkanovića, krv je logorašima uzimala ekipa iz Fočanske bolnice: Biljana Stanković – ljekar, Slavko Đorđević – medicinar i Marko Todorović – medicinar.

Neki logoraši koji su poslije mučenja umrli u samom konclogoru, sahranjeni su u malom haremu pored same fočanske bolnice. Tako su tu sahranjeni Šefko Kubat, Ibrahim Šandal i Eso Hadžić. Uz pratnju zatvorskih stražara sahranili su ih logoraši Mujo Dudić i Mustafa Rašidkadić.

Logoraši su Srbima služili i kao "čistači mina". Krećući se po bespućima šumskih puteva planine Zelengore Srbi su, iz straha da im branioci zbjegova koji su se krili u planini, ne postave mine na putevima, koristili logoraše da voze teške kamione ispred njihovih vozila. Ako bi naišli kolima na mine, oni bi stradali umjesto Srba. Tako se zna da su "čistači mina" bili Hamed Čelik, Goran Kukavica i Šaban Karup.

Srbi su svoj pravoslavni Vidovdan obilježili ubistvom veće grupe logoraša na Drinskom mostu. To se desilo u noćnim satima uoči 28. juna 1992. Preživjeli logoraši se slažu u jednom: taj grozni

zločin se zbilja desio. Neki od njih, kao što su Ekrem Čamo i Džafer Kovač, tvrde da svi nisu ubijeni u isto vrijeme. Oni tvrde da su iz logora izvedeni i poslije mučenja ubijeni 24. juna 1992.: Refik Čankušić, Alija Altoka, Krunoslav Marinović, Adil Granov i Elvedin Čedić Enko. A 25. juna 1992. izvedni su iz logora i ubijeni: Munib Veiz, Mustafa Kuloglija, Kemo Dželilović, Hasan Selimović i Salem Bičo.

Uoči 28. juna 1992. izvedeni su iz logora i poslije zvjerskog mučenja, na Drinskom mostu ubijeni: Zulfo Veiz, Džemal Vahida, Mate Ivančić, Fuad Mandžo, trojica Rikala – Zaim, Husko i Hidajet. Halim Konjo, Nurko Nišić, Ševal Šoro, Kemal Tulek, Nedžib Isanović, Miralem Altoka, Nermin Hadžimusić, Abdurahman Čankušić, Esad Kiselica i Meho Pašalić.

U logoru je vladala totalna informativna blokada. Logoraši nisu smjeli imati ništa kod sebe sa čim bi bilježili šta se dešava u logoru, ni olovku, ni papir. Svi tranzistori, koje su logoraši donijeli sa sobom, oduzeti su im. Šta se dešava van logorskih zidova logoraši nisu znali. Samo logoraši koji su radili van logora, za potrebe Srba, donosili su ponekad šturu vijesti šta su vidjeli vani ili šta su čuli od stražara koji su ih čuvali, pa su na osnovu toga donosili nekakve zaključke. I najmanja vijest, samo logorašima znanim kanalima, prenošena je od sobe do sobe, od logoraša do logoraša. Logoraši su na svojoj koži osjećali bijes ako bi im se pronašao tranzistor ili papirić, na kojem su mogli zapisivati bilo kakav datum, slušati vijesti i sl.

Sam logor bio je dobro čuvan. Pored vanjskog i unutrašnjeg voda stražara koji su obezbjeđivali logor, stražarnice na logorskim zidovima bile su obezbjeđene mitraljeskim gnijezdima. Navodno su oko logora bila postavljena tri reda minskih polja. Ta minska polja postavila je minerska ekipa fočanskih Srba kojima je rukovodio Želimir Trojer, profesor sociologije iz Foče. Ova minerska ekipa zaslužna je i za miniranje fočanskih džamija.

Logoraši su bili smješteni u tri paviljona. Paviljoni su bili strogo odvojeni i kontrolisani, jedan od drugog, tako da logoraši iz jednog paviljona nisu znali šta se dešava u drugim paviljonima.

U mučenju i ubijanju logoraša naročito su se isticali stražari unutrašnjeg voda, a među njima: Milenko Burilo Buši, Dragomir Obrenović Obren, Zoran Matović Zoka, Vlatko Pljevaljić, Vitomir Mičević Vito, Radovan Vuković, Jovo Savić, Zoran Vuković iz Jošanice, Milovan Vuković i Savo Todović Bunda.

U mučenju logoraša isticali su se i vojni policajci iz Foče, koji su uvijek, kada to zažele, dolazili u logor i premlaćivali logoraše. Među njima su se najviše isticali braća Banović – Branko i Danko, Đurović Dragan i Čosović Dragan Čosa.

Ima bezbroj podataka o tome da su Crnogorci, kao i u ranijim ratovima, vršili zločine na području fočanske opštine zajedno sa domaćim Srbima. Dolazili su junački detići da pomognu svojoj braći u Foči u klanju, ubijanju, paljenju sela, pljačkanju i silovanju. Isto tako je poznato da su trojke iz Foče, uz znanje crnogorskih vlasti i policije po Crnoj Gori hvatali odbjegle Fočake koji su se sklonili u Crnu Goru. Uhvaćene Fočake dovođili su u fočanski logor. Mnogi od njih su kasnije skončali u logoru. Tadašnji ministar unutrašnjih poslova Crne Gore Pavle Bulatović i sam je priznao da je ovo hapšenje radeno sa njegovim znanjem ("Naša Borba", 15. decembar 1994. godine). Dakle, ministar jedne države, Crne Gore, priznaje da je u agresiji na drugu suverenu državu, Bosnu i Hercegovinu, bila upletena njegova zemlja. Drugo, taj podatak demantuje izvještaj posebnog izvjestitelja UN, Tadeuša Mazovjeckog, koji izvještava generalnog sekretara UN, da u Crnoj Gori nije bilo kršenja ljudskih prava. Najpoznatiji u tom pogledu su iz Foče bili Mišo Stevanović Šumar i Radivoje Jegdić, bivši radnik KPD-a u Foči. Skoro svi Fočaci koji su se tada bili sklonili u Crnu Goru, bili su prijavljeni tamošnjim organima unutrašnjih poslova kao i u Crvenom krstu Crne Gore, što potvrđuje i prijava boravka Hameda Čelika, jednog od rijetkih preživjelih logoraša koji su dovedeni iz Crne Gore u logor u Foču. I Helsinški odbor Crne Gore prikupio je dokumentaciju o građanima Bosne i Hercegovine koje su vlasti Crne Gore uhvatili na svojoj teritoriji i koji su vraćeni u Bosnu i Hercegovinu i predali ih tamošnjim vlastima.

Na spisku se nalazi preko 100 građana Bosne i Hercegovine. Među njima je bilo i građana Bosne i Hercegovine srpske nacionalnosti koji nisu htjeli da učestvuju u agresiji na svoju zemlju, pa su se sklonili u Crnu Goru. Kakva je bila sudbina svih vraćenih Bošnjaka iz Crne Gore ne znamo, ali znamo kakvu su tragičnu sudbinu doživjeli građani Foče i sa drugih područja Bosne i Hercegovine koji su dovedeni u fočanski koncentracioni logor.

Ima nešto što ne spominje ni "Naša Borba" niti Helsinški komitet Crne Gore, a jako je važno za tadašnje ponašanje države Crne Gore i njeno direktno učešće u agresiji na nezavisnu državu Bosnu i Hercegovinu. Naime, negdje sredinom maja 1992., svjedoci kažu da je to bilo 18. maja, sa znanjem i odobrenjem crnogorskih vlasti, Vojislav Maksimović i Velibor Ostojić iz Foče, sa svojom svitom, u Herceg - Novom organizuju miting, sa koga pozivaju Crnogorce da se uključe u rat protiv Bošnjaka u Bosni. Služeći se najprljavijim lažima, govore im kako se u njihovoj blizini kriju fočanski Bošnjaci koji su "počinili neviđena zvjerstva nad fočanskim Srbima". Odmah poslije toga nastaje neviđena hajka po Crnoj Gori za Fočacima koji su se sakrili od zločina u Crnoj Gori. U isto vrijeme na prostore Crne Gore dolaze i pojedini fočanski Srbi koji zajedno sa crnogorskom policijom hvataju Fočake po Crnoj Gori i odvođe ih u fočanski logor. Skoro svi uhvaćeni, svoj su život završili u logoru. Uhvaćeni su predavani logorskom osoblju u Plužinama u Crnoj Gori i na prevoju Metaljka kod Čajniča.

Sa područja opštine Foča u Crnoj Gori je uhvaćen 21 građanin i predat stražarima koncentracionog logora.

Na planinskom prevoju **Metaljka**, 19. maja 1992. srpskim vlastima koncentracionog logora predana su trojica građana Foče:

1. Mirsad Hurem
2. Rasim Kajgana
3. Ibrahim Šandal.

Koncentracionom logoru Foča 24. maja 1992. u mjestu **Plužine**, u Crnoj Gori, predani su:

1. Hasan Rikalo

2. Midhat Rikalo
3. Zaim Rikalo.

Takođe, u **Plužinama** predati su zatvorskim stražarima 25. maja 1992.:

1. Hamed Čelik
2. Nedžib Lojo
3. Ramiz Babić
4. Ekrem Čemo
5. Šefko Kubat
6. Ismet Pašović
7. Abdulah Kamerić
8. Esad Hadžić i
9. Munib Hadžić.

Neutvrđenog datuma i na neutvrđenom mjestu zatvorskim stražarima su predati:

1. Šemso Čankušić
2. Edhem Kafedžić
3. Meho Hadžimešić i
4. Halil Spirijan.

Vlastima koncentracionog logora, 26. maja 1992., predat je:

1. Rasim Hanjalić

Srpskim vlastima u **Srebrenici 27. maja 1992.**, zajedno sa drugom grupom uhvaćenih, predat je i Fočak:

1. Osman Bajrović

On je kasnije odveden u logor u Foči.

Četvorica od nabrojanih kasnije su razmijenjeni (Hamed Čelik, Ekrem Čemo, Munib Hadžić i Rasim Hanjalić).

Trojica su podlegli mučenju u samom logoru (Esad Hadžić, Šefko Kubat i Ibrahim Šandal).

Trojica su **28. juna 1992. ubijeni na Drinskom mostu pored logora** (Hasan Rikalo, Hidajet Rikalo i Zaim Rikalo).

Svim ostalim se gubi trag u koncentracionom logoru u Foči.

Sa prostora opštine Goražde, iz Crne Gore u koncentracioni logor su dovedena šestorica građana. Trojica su kasnije razmijenjena (Enes Bičo, Mirsad Borovac i Ismet Isaković). Trojici se gubi trag u koncentracionom logoru (Sanjin Krdžalija, Alija Čardaklija i Amir Prelo).

Petorica građana Srebrenice dovedeni su u koncentracioni logor i svima se gubi trag u logoru, a to su Bego Jahić, Enver Jahić, Aziz Burić, Bekir Krdžić i Nezir Krdžić. Svi su predati zatvorskim stražarima logora 25. maja 1992. Građanin Sarajeva (Švrakino Selo) Suvad Karačić, 25. maja 1992. je predat logorskim stražarima. I njemu se gubi trag.

U **Plužinama** je **25. maja 1992.** zatvorskim vlastima predat i građanin Višegrada Ferid Šabanović, kome se takođe gubi trag u logoru, te **Trebinjac** Sadik Demirović. On je razmijenjen kasnije, uz navodno veliku otkupninu (30.000 DM).

U logor je doveden i Zoran Sutlović, iz **Splita**. I njemu se gubi trag u logoru. Prema nekim informacijama on je razmijenjen.

Dvojica stanovnika **Kalinovika**, Alija Delalić i Safet Delalić, takođe su predati zatvorskim stražarima. I njima se gubi trag.

Ukupno u logor u Foču je dovedeno 38 građana Bosne i Hercegovine koji su uhvaćeni u Crnoj Gori. Osmorica su razmijenjeni, a svi ostali ili su ubijeni u logoru, ili su podlegli mučenju, ili im se gubi trag u logoru.

Posebno poglavlje golgote zatočenika logora čine njihovi isljednici. U svom revnosnom "isljeđivanju" služili su se svim metodama i sredstvima zlostavljanja, prebijanja, mučenja, uz prisiljavanje da logoraši potpišu nekakva pismena priznanja koja nisu ni izrekli ... Oni su određivali i kakav će biti tretman prema svakom logorašu, od slanja do samice, na razmjene i drugo. Njihova imena dobro su zapamtili preživjeli logoraši. To su: **Zoran Vladičić, Vojo Starović i Mišo Koprivica.** Svi su oni bili i ranije kriminalistički isljednici u SUP Foče, prije agresije. Njima je povremeno na ispomoći bio i **Petko Gašević.**

U logoru je bilo zatočeno i šest fočanskih ljekara i osam medicinara (dr. Ibro Karović, dr. Amir Berberkić, dr. Aziz Torlak, dr. Asima Pilav, dr. stomatolog Avdo Šadinlija, stomatolog Seid Selimović i medicinari Said Kunduklija, Izet Čaušević, Zičro Mehmedspahić, Enver Čemo, Emir Mandžo, Enes Uzunović, Mate Ivančić i Kemal Tulek). Dr. Azizu Torlaku se gubi trag u logoru, medicinar Mate Ivančić je ubijen u koncentracionom logoru, medicinarima Emiru Mandži, Enesu Uzunoviću i Kemal Tuleku gubi se trag u logoru. Ostali su razmijenjeni.

Negdje početkom maja 1992. logor je posjetila jedna ekipa Međunarodnog crvenog krsta. **Htjeli su izvršiti identifikaciju logoraša, ali im zatvorske vlasti to nisu dozvolile.** Prema izjavi logoraša, ekipu MCK je predvodila izvjesna gospođa Hajdi, visoki funkcioner ove organizacije. Drugi put je MCK obišao logor **23. juna 1993.**, kada su Srbi već bili završili svoj krvavi pir u logoru. Zatečeni logoraši su tada evidentirani. Ali opet ne svi. Grupa logoraša intelektualaca za koje su logorski čuvari mislili da bi mogli ispričati šta se dešavalo u logoru, bili su sklonjeni u podrum obližnje gradske pekare dok predstavnici MCK ne odu. Logorašima je tada podijeljeno nešto sredstava za higijenu. I to je bilo sve što je MCK uradio za logoraše ovog koncentracionog logora. U koncentracionom logoru su bila zatočena i tri novinara. Zna se da je Enes Hrnjić, novinar Radio Foče razmijenjen. Navodno su u logoru bili i jedan slovenački novinar koji je radio za "Frans Pres" i jedan njemački novinar. Nije poznata njihova sudbina.

Prvi razmijenjeni logoraš iz ovog koncentracionog logora bio je fočanski stomatolog Avdo Šadinlija.

Bio je i jedan pokušaj bjekstva iz logora. To je skoro pošlo za rukom Enesu Zekoviću, ali su magla i nepoznavanje terena bili osnovni uzrok neuspjelog bijega. Začudo, logorski dželatli ga nisu ubili.

Logoraši su korišteni za sve vrste teških i iscrpljujućih fizičkih poslova, od rada u rudniku mrkog uglja u Miljevini, do nošenja municije na borbene položaje. Većina njih je bila smještena u tzv. radnoj sobi. Logoraši su nastojali na svaki način da dođu u ovu radnu sobu. Imali su blaži tretman, a izlazili su nakratko van logorskih

zidina. Istraživanja su pokazala da se mnogima od logoraša koji su bili u radnoj sobi, kasnije gubi svaki trag. Jednostavno, vidjeli su užasna razaranja, pa i zločine tamo gdje su bili na prisilnom radu, a zločinci nisu željeli svjedoke zločinima koje su počinili. U radnoj sobi najviše je bilo fočanskih zanatlija koji su bili potrebni Srbima, pošto nisu imali takvih u svom narodu, a i one koje su imali bili su na frontu.

Preživjeli logoraši spominju mnoga imena svojih sapatnika koji su korišteni za razne poslove van logorskih zidina. Njihova sjećanja treba prihvaćati sa dosta opreza. Živeći u uslovima u kojima su bili, očekujući svaki dan da dželat dođe po njih, teško su mogli biti pri čistoj svijesti i sjećati se nekih sporednih stvari.

Zna se da su u **bravarskoj radionici** logora radili: Muhidin Bibović Raba, Ekrem Zeković, Muhamed Lisica, Husnija Kurtović, Šefik Spirjan, Asim Maljanović, Mujo Ovčina, Smajo Čavdar i Ramiz Maljan. U **mehaničarskoj radionici**, pored ostalih, radili su: Hadžialić Uzejr, Ismet Karahasanović, Šefko Kubat, Munib Hadžić, Suvad Islambašić, Mustafa Berber, Hamdo Hadžić. U **kotlovnici** su radili: Zijo Šošević, Dževad Šošević, Hajrudin Dudić, Ramiz Šundo, Selim Alić, Mustafa Telo i Aziz Telo. U **logorskom vešeraju** radili su: Remzija Alibašić, Šaban Karup i Taib Reko, a u **kuhinji** su radili: Rasim Taranin, Sejdo Deović, Asim Hodžić, Ismir Hadžić, Mustafa Rašidkadić, Zahid Hajrić, Jasmin Sudar i Zulfo Durić. Pored ostalih, u **logorskoj stolariji** radili su: Šaćir Muratović, Rasim Krkalić, Ekrem Trako, Muhamed Ahmedkadić, Sulejman Šujević, Fehim Isanović, Muharem Bačvić, Ivan Soldan, Mehmedalija Lojo, Mehmed Šljivo, Safet Hadžiahmetović, Mustafa Čaušević, Sulejman Pejkušić, Dževad Lojo, Enes Hrnjičić, Atif Jašarević, Dževad Šošević, Ramiz Šundo, Suljo Pijadžer, Asim Hodžić, Mujo Ovčina i Uzejr Aganović. Na **logorskoj ekonomiji** radili su: Zahid Hajrić, braća Alić, Salko Mandžo, Džafer Bojadžija, Kemal Suljević i Haris Kolenda. **Trpezariju** su čistili: ing. Safet Avdić, prof. Husein Lojo. Krug logora je čistio stomatolog Seid Selimović. Fehim Dedović i Mujo Hodžić **krećili** su po Foči stanove Srbima. Jedna grupa logoraša je **prebacivala mašine iz privatnih radionica fočanskih majstora** i dovozili su ih u krug

logora. Kasnije su te mašine odvožene u nepoznatom pravcu. Tako su dovezene mašine iz radionice Hamida Isanovića, Seje Alibašića, Muje Granova, Murata Hasanbegovića i Salke Grabovice. Samo iz limarske radnje Edhema Hanjalića dovezeno je nekoliko kamiona pocinčanog i bakarnog lima. **Logoraši su korišteni i za uklanjanje ruševina, utovarjanje brašna iz mlina u Ustikolini** koje je odvoženo prema Crnoj Gori, **za raščišćavanje ruševina** Aladža džamije, čiji su ostaci odvoženi za proširenje parkirališta ispred logora. Logoraši su korišteni i za **sječu drva**. U takvoj jednoj grupi bili su Džafer Bojadžija, Ramiz Šundo, Ahmo Zametica, Mujo Dedović, Mehmed Mujić i Ševalija Osmanović. Pod veoma teškim uslovima, bez ikakve zaštite, logoraši su radili u **rudniku uglja u Miljevini**. Bila su česta povređivanja. Među njima je bilo i onih koji nikada do tada nisu vidjeli rudnik ili sišli u rudničko okno. Iz logora su odvoženi u 5.30 časova, a vraćani su oko 15 časova. Za cijeli dan takvog napornog posla dobijali su po jednu četvrtinu bajatog hljeba i po jednu paštetu na dvojicu logoraša. U rudniku su pored ostalih radili: Džafer Bojadžija, Ahmo Zametica, Ramiz Šundo, Izet Čaušević, Ekrem Čemo, Enver Čemo, Rasim Džubur, Mensur Hajrić, Adil Balić, Ifet Šahović, Munib Sejmanović, Asim Hodžić, Suljo Pijadžer, Dževad Šošević, Nusret Telović, Mustafa Merina, Junuz Puce, Šefkija Bećirbašić, Faruk Krečinić, Bahrija Čurović, Taib Reko, Selim Alić, Atif Jašarević, Mirsad Kavazić i Mustafa Rašidkadić. Takode se zna da je prije njih u Rudnik odvedena jedna grupa logoraša koji su profesionalno radili u Rudniku i kojima se kasnije gubi svaki trag. To su bili uglavnom mještani Miljevine, Jeleča i okolnih sela.

Na montiranom sudskom procesu Bošnjacima u Sandžaku koji je održan u Bijelom Polju (izjava optuženih Sabaheta Spahić i Huseina Smakić), **otkriveno je, da su Bošnjaci iz Sandžaka odvođeni u logor u Foču**. Nismo pronašli potvrde da su građani Sandžaka dovodeni u logor. Isto tako bila je dovedena grupa građana iz Rudog. Nisu uvedeni u logor. Odvedeni su na lokalitet zvani Kamen – prirodne pješćane piramide, pobijeni su i tu zatrpani. Spominju se imena Sabita Dorića, Hasana Dorića, Fikreta Hasovića, Salke Brankovića i Rahmana Valjevčića.

Posljednja grupa logoraša napustila je fočanski koncentracioni logor 10. avgusta 1994. Tada su Srbi saopštili da je koncentracioni logor zatvoren. To je bilo samo djelimično tačno. Logor je pretvoren u kazamat za Srbe koji su masovno bježali iz srpske vojske, pošto nisu više željeli da služe i ginu.

RAZMJENE LOGORAŠA

Jedna od specifičnosti koncentracionog logora u Foči bila je ta da su logoraši služili ili upotrebljavani kao zamjena za zarobljene Srbe. Jedan broj logoraša je razmjenjen, dok je veliki broj grupa izvođen iz logora uz obrazloženje da ih vode na razmjenu, ali im se poslije napuštanja logora gubi svaki trag. Na taj način je izgubljen trag za skoro 400 zatočenih logoraša. Nije više upitno šta je bilo sa tim logorašima. Moralna obaveza svih nas je da tragamo za njihovim masovnim grobnicama, kako bi se jednom na dostojanstven način sahranili. Vjerovati je da će jednom Haški tribunal razotkriti i njihove egzekutore. Ranije smo već pokušali objasniti zašto sa oprezom treba prihvatiti izjave logoraša o pojedinačnim zbivanjima u logoru. Nije lahko zapamtiti neke detalje, kada očekujete da vas pozove zatvorsko osoblje radi mučenja ili egzekucije. Kada se piše o datumima odvođenja logoraša na razmjene ili kada se spominju imena logoraša koji su određeno vrijeme odvođeni na razmjene, onda je to samo rekonstrukcija sjećanja preživjelih logoraša.

Dosadašnja istraživanja ovih razmjena, imaju sljedeću hronologiju:

1992.

15. juli

- Odvedena prva grupa logoraša na razmjenu. Ne zna se sudbina logoraša iz grupe, niti koliko je logoraša bilo u grupi.

15. avgust

- Odvedena druga grupa logoraša na razmjenu. U grupi je bilo oko 15 logoraša. Sudbina grupe je nepoznata, zapravo nema potvrda da je

grupa i razmijenjena. Pored ostalih, u grupi su bila dvojica Džanka, Nedžib Aljukić i Adil Krajčin.

19. avgust

- Odvedena jedna manja grupa logoraša na razmjenu. Grupi se gubi trag. Zna se da su u grupi bili Rašid Pačo i Zahir Čedić.

22. avgust

- Ne zna se koliko je bilo logoraša u grupi koja je odvedena na razmjenu ovoga dana. U grupi su bili i Medin Tatarevac, Šaćir Smajkan.

29. avgust

- Jedna veća grupa logoraša (oko 70), pretežno starijih, odvedena je na razmjenu. Grupa je najvjerovatnije razmijenjena na planinskom prevoju Rogoj.

30. avgust

- Ovoga dana je povezano 55 logoraša prema Crnoj Gori. Rečeno im je da će biti pušteni (oslobođeni) u Rožaju, u Crnoj Gori. Negdje na putu između Plužina i Nikšića, u Crnoj Gori, autobus u kome su se nalazili logoraši presreo je samozvani vojvoda Pero Elez. Vjerovatno je cijela stvar bila izrežirana. On naređuje šoferu da vrati autobus u Foču. Po dolasku u logor grupa je podijeljena u dvije grupe. Prva grupa, u kojoj je bilo 35 logoraša, istim putem je odvezena do Rožaja gdje su logoraši oslobođeni. Jedan broj njih produžio je do Novog Pazara. Druga grupa od 20 logoraša, a prema kazivanju razmijenjenih logoraša iz prve grupe, manjim autobusom odvezena je preko Drinskog mosta pored logora, cestom prema Goraždu. **Od tada se gubi svaki trag ovoj drugoj grupi. Postoje samo pretpostavke da je grupa likvidirana u selu Paunci, na šljunkari pored Drine i da je tu zatrpana u pijesak.**

U razmijenjenoj grupi bili su: Hasan Čankušić, Fehim Isanović, Hamdija Hadžimuratović, Asim Hadžimuratović, Fajko Tafro, Safet

Kumro, Juso Selimović, Alija Rizvanović, Salkija Rahman, Juso Čebo, Hamdija Rahman, Lutvo Zuko, Aziz Durić, Remzija Brčvak, Džafer Kovač, Nihad Pašović, Muradif Kolenda, Hasan Lojo, Huso Glušac, Rasim Kiselica, Rasim Jusufović, Smajo Čavdar, Daver Ahmedkadić, Muhamed Ahmedkadić, Zičro Mehmedspahić, Aziz Sirbubalo, Abid Bećirbašić, Munib Hadžić, Selim Rizvanović, Muamer Kafedžić, Bećir Pandža, Aziz Čišija, Almas Kruho.

U grupi od 20 logoraša kojoj se gubi svaki trag, pored ostalih, bili su: Mujić Asim, Pašović Ismet, Čaušević Ismet, Karabegović Dženan, Granov Murat, Mezbur Esad, Dželil Alija, Huko Jasmin, Borovac Mirsad, Mulabdić Nedžib, Alibašić Remzija, Rizvanović Elvedin, Dudić Safet.

11. septembar

- Grupa od oko 40 logoraša je odvedena na razmjenu. Grupi se gubi svaki trag. Zna se da je u ovoj grupi bio Fadil Divjan.

- Još jedna grupa od 11 logoraša je odvedena ovoga dana na razmjenu. Grupa je prvo odvedena u Kalinovik (vojni magacin). Logoraši su bili izloženi strahovitoj torturi od kalinovačkih Srba. Logoraši su pojedinačno razmjenjivani na planinskom prevoju Rogoj. Cijela grupa je razmijenjena. Zna se da su u grupi bili Muhidin Bibović, Šefik Pejkušić, Halim Suljević, Mujo Odobašić i Sejdo Deović.

- Odvedeni su u razmjenu i Zijad Softić i Sulejman Šošević. Nema potvrde da su razmjenjeni.

12. septembar

- Odvedeni su u razmjenu Kemo Šukalo, Jasmin Šukalo, Almir Džanković i Ermin Hadžić. Zna se samo da je iz ove grupe razmijenjen Jasmin Šukalo.

17. septembar

- Odvedene su dvije grupe iz logora.

U jutarnjim satima odvedeno je 12 logoraša. Zna se da su u širem prostoru sela Previle korišteni za iznošenje municije na brdo Stolac.

gdje su bili srpski položaji. Poslije toga grupa je likvidirana. Pored ostalih, u grupi su bili Murat Crneta, Halid Konjo, Enes Uzunović i Sulejman Čelik.

- Odvedena je jedna veća grupa logoraša iz logora. Rečeno im je da idu u branje šljiva. Grupi se gubi svaki trag. Postoje samo pretpostavke da je grupa likvidirana negdje kod sela Budanj i da je zatrpana u jalovinu ugljena čije je odlagalište bilo tu. Pored ostalih, u grupi su bili: Džemal Balić, Mirsad Hadžimešić, Edib Muminović, Murat Granov, Ramiz Džano, Huso Klinac, Uzejr Muratović, Edhem Kafedžić, Esad Šoro, Suljo Šoro, Hajro Klinac, Goran Huković, Rasim Kajgana, Avdo Hodžić i Refik Veiz.

18. septembar

- Odvedena je grupa od 13 logoraša u razmjenu. Grupa je odvedena u Kalinovik pa je odatle razmijenjena na Rogoju. Grupa je sva razmijenjena.

31. oktobar

- Grupa od 30 logoraša odvedena je u Kalinovik, pa je u manjim grupama razmjenjivana na Rogoju. Bili su izloženi torturi kalinovačkih Srba. U grupi su bili, pored ostalih: Asim Krkalić, Mujo Musić, Sulejman Šljivo, Alija Šljivo, Hanefija Šljivo, Munib Mujezinović, Mujo Karović, Murid Islambašić, Sait Kunduklija i Ferid Lojo.

8. decembar

- U razmjenu je odvedena grupa od 12 logoraša. Zna se da su u grupi bili i Sulejman Tuzlak, Azaz Šahinović, Halim Dedović, Ibro Kafedžić i Dervo Dudić. Zna se da su Dervo Dudić i Sulejman Tuzlak razmijenjeni, a ostalim iz grupe gubi se trag.

11. decembar

- U razmjenu je odvedeno 9 logoraša. Sudbina grupe je nepoznata. Zna se da su u grupi bili Fahrudin Malkić, Ekrem Čengić i slovenački novinar koji je zarobljen negdje na goraždanskom ratištu.

1993.

16. januar

- Šest logoraša je odvedeno u razmjenu. U grupi su bili i trojica Čengića: Fehim, Hilmo i Nezir. Čengići su prvo odvedeni u Beograd, pa su onda prebačeni u Makedoniju.

21. januar

- U razmjenu je odvedena grupa logoraša. Ne zna se ko su bili u grupi i koliko ih je bilo. Sudbina grupe je nepoznata.

16. februar

- U razmjenu su odvedeni Atif Jašarević i Husein Reko, mada postoje i tvrdnje da su obojica razmijenjena ranije. Husein Reko je razmijenjen, a Atif Jašarević je vraćen u logor i proveo je duže vrijeme u samici. Kasnije je i on razmijenjen.

4. april

- U razmjenu su odvedena 4 logoraša i zna se da su razmijenjeni. Zna se da su u ovoj grupi bili i Dževad Lojo i Šukrija Softić.

15. juni

- Razmijenjena su dva logoraša: dr. Ibrahim Karović i dr. Seid Selimović

25. juni

- U razmjenu je odvedena grupa logoraša. Navodno je grupa razmijenjena.

1994.

17. septembar

- Razmijenjeni su Enes Hrnjičić, Enver Ćemo i Ismet Isaković. Razmijenjeni jesu, ali ne spomenutog datuma.

6. oktobar

- Razmijenjeni su u Sarajevu: Husein Lojo, Dževad Lojo, Safet Avdić, Uzejr Aganović, Selim Alić, Mustafa Berber, Džafer Bojadžija, Izet Čaušević, Mustafa Čaušević, Ekrem Ćemo, Dževad Ćosović, Mujo Dudić, Rasim Džubur, Bajram Ferizović, Safet Hadžiahmetović, Ismir Hadžić, Mensur Hajrić, Adil Balić, Zahid Hajrić, Asim Hodžić, Šaban Karup, Asim Maljanović, Salko Mandžo, Sačir Muratović, Mujo Oruč, Sulejman Pejkušić, Ifet Šahović, Munib Sejmanović, Mehmed Šljivo, Dževad Šošević, Šefik Spirijan, Kemo Suljević, Nusret Telović, Aziz Telo, Ekrem Trako, Ahmed Zamenta, Ekrem Zeković, Mustafa Barina, Šefkija Bećirbašić, Faruk Krečinić, Junuz Puce, Sulejman Hodžić, Šaban Kurtović, Bahrija Ćurovac, Rasim Taranin, Zijo Šošević, Remzija Rahman, Hasan Prgo, Ševalija Osmanović, Mehmed Mujić, Safet Mirvić, Hamdija Mandžo, Ramiz Maljan, Mehmedalija Lojo, Sabit Kulosman, Murat Kršo, Muradić Konjo, Hamdija Granov i Ramiz Šundo.

10. oktobar

- **Razmijenjena je posljednja grupa iz koncentracionog logora u Foči.** Razmijenjeni su: Mustafa Telo, Uzejr Alić, Fehim Dedović, Hamdo Hadžić, Husnija Kurtović, Mehmed Lisica, Suljo Pijadžer, Mustafa Rašidkadić, Taib Reko i Omer Bavčić.

Samo za dvije posljednje grupe tvrdimo da su navedenih datuma razmijenjene. Sve ostalo je samo nejasno sjećanje razmijenjenih logoraša.

U pomoćnom logoru u Rudom bila je grupa logoraša iz koncentracionog logora iz Foče. Poslata je tamo kao "ispomoć" tamošnjim Srbima, a radi razmjene. Oni su kasnije prebačeni u logor Kula kod Sarajeva, odakle su svi razmijenjeni sem Mušanović Mehe, koji je umro u sarajevskoj bolnici poslije razmjene.

LOGORAŠI KONCENTRACIONOG LOGORA U FOČI
KOJI SU RAZMIJENJENI

1. Aganović Uzejr, razmijenjen 6. oktobra 1994.
2. Ahmedkadić Muhamed, 6. oktobra 1994.
3. Ahmedkadić Daver, 30. avgusta 1992.
4. Alić Salem, 6 oktobra 1994.
5. Alić Uzejr, 10. oktobra 1994.
6. Altoka Ibro, 13. septembra 1992.
7. Avdić Safet, 6. oktobra 1994.
8. Avdibegović Hanefija, 8. novembra 1992.
9. Avdibegović Hamdo, 30. avgusta 1992.
10. Balić Adil, 6. oktobra 1994.
11. Barlov Edhem, 9. novembra 1992.
12. Bavčić Omer, 10. oktobra 1994.
13. Bećirbašić Abid, 30. septembra 1992.
14. Bećirbašić Šefkija, 6. oktobra 1994.
15. Berber Mustafa, 6. oktobra 1994.
16. Berberkić Amir, 12. avgusta 1994.
17. Bibović Muhidin, 11. septembra 1992.
18. Bibović Ismet, 13. novembra 1992.
19. Bibović Meho, 13. novembra 1992.
20. Bičo Vasvija, 21. aprila 1995.
21. Bičo Esmā, 21. aprila 1995.
22. Borovac Mirsad
23. Bostandžić Ahmet
24. Brčvak Remzija
25. Bojadžija Džafer, 6. oktobra 1994.
26. Čankušić Hasan, 30. avgusta 1992.
27. Čaušević Izet, 6. oktobra 1994.
28. Čaušević Mustafa, 10. oktobra 1994.
29. Čaušević Esad
30. Čavdar Smajo
31. Čeho Meho

32. Čeho Zahid, 15. septembra 1992.
33. Čeho Ekrem
34. Čelik Hamed, 24. marta 1993.
35. Čelik Edhem, 13. avgusta 1992.
36. Čelo Rifat, 6. oktobra 1994.
37. Čemo Enver, 18. avgusta 1994.
38. Čemo Ekrem, 6. oktobra 1994.
39. Čengić Fehim, 16. januara 1993.
40. Čengić Hilmo, 16. januara 1993.
41. Čengić Nezir, 16. januara 1993.
42. Čišija Aziz, 30. avgusta 1992.
43. Čosović Dževad, 6. oktobra 1994.
44. Čurovac Bahrija, 6. oktobra 1994.
45. Dedović Aziz
46. Dedović Mujo, 2. septembra 1994.
47. Dedović Osman
48. Dedović Fehim, 10. oktobra 1994.
49. Deović Sejdo, 31. novembra 1992.
50. Demirović Sadik
51. Dudić Aziz, 30. avgusta 1992.
52. Dudić Mujo, 6. oktobra 1994.
53. Dudić Derviš, 23. decembra 1992.
54. Dudić Asim
55. Dudić Hajrudin, 1. septembra 1992.
56. Durić Šućro
57. Džanković Džanko, 9. novembra 1992.
58. Džubur Rasim, 6. oktobra 1994.
59. Đedović Mustafa, 3. decembra 1992.
60. Đuderija Alen, 3. decembra 1992.
61. Đuderija Selim, 19. septembra 1992.
62. Fazlić Muhamed, 15. septembra 1992.
63. Fazlić Saša
64. Ferizović Bajram, 6. oktobra 1994.
65. Fisović Smajo, 15. februara 1993.

66. Fisović Muhidin, 15. februara 1993.
67. Fisović Mustafa, 15. februara 1993.
68. Glušac Haso, 30. avgusta 1992.
69. Granov Hamdija, 6. oktobra 1994.
70. Grčo Haso, 26. septembra 1992.
71. Hadžiahmetović Safet, 9. oktobra 1994.
72. Hadžiahmetović Izet
73. Hadžimuratović Halim, 19. septembra 1992.
74. Hadžimuratović Asim, 30. septembra 1992.
75. Hadžimuratović Hamdija, 30. avgusta 1992.
76. Hadžimusić Ahmed, 17. jula 1994.
77. Hadžić Hamdo, 10. oktobra 1994.
78. Hadžić Ismir, 6. oktobra 1994.
79. Hadžić Munib
80. Hajrić Zahid, 6. oktobra 1994.
81. Hajrić Mensur, 6. oktobra 1994.
82. Hanjalić Rasim, 27. jula 1994.
83. Haznadar Suljo, 28. oktobra 1992.
84. Hodžić Džafer, 6. oktobra 1994.
85. Hodžić Sulejman, 6. oktobra 1994.
86. Hodžić Mujo, 6. oktobra 1994.
87. Hodžić Asim, 6. oktobra 1994.
88. Hodžić Mustafa, 14. novembra 1992.
89. Hodžić Ramiz, 6. oktobra 1994.
90. Hrnjičić Enes, 17. avgusta 1994.
91. Hukara Mehmed, 14. novembra 1992.
92. Isanović Džemal
93. Isanović Fehim, 30. avgusta 1992.
94. Isanović Ismet, 6. oktobra 1992.
95. Islambašić Mirsad, 9. novembra 1992.
96. Islambašić Murid, 9. novembra 1992.
97. Islambašić Murat, 9. novembra 1992.
98. Jašarević Atif, 17. avgusta 1994.
99. Jusufović Rasim, 30. avgusta 1992.

100. Kajgana Irfan
101. Kafedžić Amer, 30. avgusta 1992.
102. Karović dr. Ibrahim, 15. juna 1994.
103. Karović Mirsad, 17. avgusta 1994.
104. Karović Mujo, 9. novembra 1992.
105. Karović Rasim, 8. novembra 1992.
106. Karup Šaban, 6. oktobra 1994.
107. Klino Mustafa, 19. novembra 1992.
108. Kiselica Rasim, 30. avgusta 1992.
109. Kolenda Muradif, 6. oktobra 1994.
110. Kolenda Haris, 6. oktobra 1994.
111. Konjo Muradif, 6. oktobra 1994.
112. Kokić Fadil, 20. februara 1993.
113. Korjenić Hajdar, 9. novembra 1992.
114. Kovač Džafer, 30. avgusta 1992.
115. Krajčin Fadil
116. Kršo Murat, 6. oktobra 1994.
117. Krkalić Rasim, 4. novembra 1992.
118. Kruho Almas, 30. avgusta 1992.
119. Kumro Safet, 30. avgusta 1992.
120. Kulosman Sabir, 6. oktobra 1994.
121. Kukavica Goran, 28. avgusta 1993.
122. Kurtović Šaban, 6. oktobra 1994.
123. Kurtović Husnija, 10. oktobra 1994.
124. Kunduklija Omer, 13. decembra 1992.
125. Kunduklija Sait
126. Lipa Emir, 30. septembra 1992.
127. Lisica Muhamed, 10. oktobra 1994.
128. Lojo Dževad, 6. oktobra 1994.
129. Lojo Dževad II, 6. oktobra 1994.
130. Lojo Hasan, 30. avgusta 1992.
131. Lojo Husein, 6. oktobra 1994.
132. Lojo Ferid, 28. oktobra 1993.
133. Lojo Mehmedalija, 6. oktobra 1994.

134. Manjo Ramiz, 6. oktobra 1994.
135. Maljanović Rasim, 6. oktobra 1994.
136. Mandžo Hamdija, 6. oktobra 1994.
137. Mandžo Salko, 6. oktobra 1994.
138. Maslo Ago
139. Maslo Bećir
140. Maslo Smail
141. Maslo Džemal, 8. februara 1993.
142. Mehmedspahić Zičro, 30. avgusta 1992.
143. Merkez Halil, 3. januara 1993.
144. Merina Mustafa, 6. oktobra 1994.
145. Mirvić Safet, 6. oktobra 1994.
146. Muharem Nasuf
147. Mujić Muhamed, 6. oktobra 1994.
148. Mujić Fahrudin
149. Mujanović Ahmo, 13. septembra 1992.
150. Mujezinović Munib, 8. novembra 1992.
151. Muminović Alija, 9. novembra 1992.
152. Muratović Rašid
153. Muratović Šaćir, 6. oktobra 1994.
154. Muratović Abid
155. Muratović Amir
156. Muslić Džafer, 26. juna 1993.
157. Musić Mujo, 8. novembra 1992.
158. Musić Sali, 1. februara 1993.
159. Mušelić Hajrudin
160. Mušelić Meho, 27. avgusta 1994.
161. Musić Nazif, 22. decembra 1992.
162. Musić Samir, 22. decembra 1992.
163. Nezir Džemal, 8. novembra 1992.
164. Nezir Mujo, 8. novembra 1992.
165. Nezir Omer, 8. novembra 1992.
166. Odobašić Mujo, 8. novembra 1992.
167. Oruč Mujo, 6. oktobra 1994.

168. Osmanović Ševalija, 6. oktobra 1994.
169. Osmanović Šefik, 26. septembra 1992.
170. Pandžo Bećir, 30. avgusta 1992.
171. Pašović Nihad, 30. avgusta 1992.
172. Pejkušić Sulejman, 6. oktobra 1994.
173. Pejkušić Šefik, 26. avgusta 1992.
174. Pijadžer Suljo, 10. oktobra 1992.
175. Prgo Hasan, 6. oktobra 1994.
176. Puce Junuz, 6. oktobra 1994.
177. Rahman Taib, 13. novembra 1992.
178. Rahman Adil, 30. avgusta 1992.
179. Rahman Hamdija, 30. avgusta 1992.
180. Rahman Remzija, 6. oktobra 1994.
181. Rahman Salkija, 30. avgusta 1992.
182. Ramović Himzo, 15. novembra 1992.
183. Rašidkadić Mustafa, 10. oktobra 1994.
184. Reko Huso, 30. avgusta 1992.
185. Reko Taib, 10. oktobra 1994.
186. Rizvanović Alija, 30. avgusta 1992.
187. Rizvanović Salim, 30. avgusta 1992.
188. Sejdinović Murat, 6. oktobra 1994.
189. Sejmanović Munib, 6. oktobra 1994.
190. Selimović Ekrem
191. Selimović Juso, 30. avgusta 1992.
192. Selimović Seid, 15. juna 1994.
193. Selimović Munib, 6. oktobra 1994.
194. Selimović Avdo
195. Sirbubalo Aziz, 30. avgusta 1992.
196. Smajović Hamid, 15. novembra 1992.
197. Soldan Ivan
198. Softić Šukrija, 24. marta 1993.
199. Spirijan Šefik, 6. oktobra 1994.
200. Srnja Esad
201. Suljević Kemo

202. Suljević Halim
203. Suljević Ibrahim, 17. jula 1994.
204. Suljević Šučro, 1. decembra 1992.
205. Subašić Suad
206. Suljević Mahzer, 30. avgusta 1992.
207. Suljević Halil, 26. avgusta 1992.
208. Šahinović Ifet
209. Šahinović Abid, 19. decembra 1992.
210. Šadinlija Avdo, 27. aprila 1992.
211. Šalaka Ramiz, 20. septembra 1994.
212. Šalaka Meho, 4. novembra 1992.
213. Šljivo Alija, 4. novembra 1992.
214. Šljivo Amir, 3. decembra 1992.
215. Šljivo Nedžib, 4. novembra 1992.
216. Šljivo Sulejman, 4. novembra 1992.
217. Šljivo Mehmed, 6. oktobra 1992.
218. Šljivo Omer, 4. novembra 1992.
219. Šošević Dževad, 6. oktobra 1992.
220. Šošević Zijo, 6. oktobra 1992.
221. Šubo Juso, 4. novembra 1992.
222. Šukalo Jasmin
223. Šundo Salih, 6. oktobra 1994.
224. Šundo Ramiz, 6. oktobra 1994.
225. Tafro Fajko, 30. avgusta 1992.
226. Taranin Juso
227. Taranin Rasim, 6. oktobra 1994.
228. Tataragić Faruk
229. Telo Mustafa, 10. oktobra 1994.
230. Telo Aziz, 6. oktobra 1994.
231. Teletović Nusret, 6. oktobra 1994.
232. Trako Nusret
233. Tuzlak Sulejman
234. Veiz Edhem, 9. novembra 1992.
235. Ugljen Alija

236. Zametica Sulejman, 4. novembra 1992.
237. Zametica Asim, 4. novembra 1992.
238. Zametica Ahmed, 6. oktobra 1994.
239. Zeković Ekrem, 6. oktobra 1994.
240. Zeković Enes, 6. oktobra 1994.
241. Zec Sulejman, 8. novembra 1992.
242. Zuko Lutvo, 30. avgusta 1992.
243. Zuko Šefik, 19. septembra 1992.
244. Zuko Bećir
245. Krdžić Nezir
246. Reko Nusret
247. Sutlović Zoran
248. Trako Ekrem, 6. oktobra 1994.⁵

⁵ Postoje indicije da je postojalo nekoliko privatnih razmjena u čiji trag se nije moglo ući.

LOGORAŠI UBIJENI U LOGORU ILI NA DRINSKOM MOSTU PORED LOGORA I UMRLI POSLIJE MUČENJA U LOGORU

1. ALTOKA ALIJA, rođen 1972. u Foči. Radnik. U aprilu 1992. zatočen u koncentracioni logor. Uoči 28. juna 1992., poslije strahovitog mučenja, ubijen na Drinskom mostu i tijelo bačeno u Drinu.

2. ALTOKA (IBRO) AVDIJA, rođen 1952. Iz Slatine. Živio je u Foči. Poslovoda. Zatočen u logor 14. aprila 1992. U njegovom zatočenju učestvovali su Rajko Bojat (nije advokat), Žarko Pljevaljić i Radenko Radanović. Uoči 28. juna 1992., pred pravoslavni Vidovdan, Srbi su ga poslije strahovitog mučenja ubili na Drinskom mostu pored logora i tijelo bacili u Drinu.

3. ALTOKA (IBRO) MIRALEM, rođen 1959. Iz Foče – Livade, Kotlovođa. Zatočen sa ostalima Altokama 11. aprila 1992 u logor. U zatočenju su učestvovali Žarko Pljevaljić Žara, Radenko Radanović Srce i drugi. Između 24. i 28. jula 1992. poslije mučenja ubijen na Drinskom mostu i tijelo bačeno u Drinu.

4. ALTOKA (IBRO) OMER, rođen 1948. Iz Foče. Radnik. Srbi su ga iz kuće odveli u logor 14. aprila 1992. Negdje pred pravoslavni Vidovdan, poslije strašnog mučenja ubijen na Drinskom mostu pored logora i tijelo bačeno u Drinu.

5. BIČO SALEM, rođen 1949. Iz Travnika, opština Foča, MZ Sutjeska, živio u Foči. Penzioner. Zatočen u koncentracionom logoru u Foči. Uoči 28. juna 1992., poslije mučenja, ubijen na Drinskom mostu pored logora i tijelo bačeno u Drinu.

6. ČANKUŠIĆ (HASAN) ABDURAHMAN, rođen 1957. Iz Foče. Radnik. Zatočen je u logor. Nalazio se u grupi logoraša koji su, uoči 28. juna, poslije mučenja, likvidirani na Drinskom mostu, pored logora i tijelo bačeno u Drinu.

7. ČANKUŠIĆ (HASAN) REFIK, rođen 1960. Iz sela Godijeno, živio u Foči u naselju Ljubović. Ekonomist. Nalazio se u grupi logoraša te uoči 28. juna 1992., poslije strašnog mučenja, ubijen na Drinskom mostu pored logora i tijelo bačeno u Drinu.

8. ČEDIĆ (HAMID) ELVEDIN ENKO, rođen 1964. Iz Foče. U aprilu 1992. zatočen u logoru. Nalazio se u grupi logoraša koji su poslije strahovitog mučenja, uoči 28. juna 1992. likvidirani na Drinskom mostu pored logora. Tijelo bačeno u Drinu.

9. DŽAMALIJA ALIJA, iz Foče Tabaci. Zatočen u logor u aprilu 1992. Nalazio se u grupi logoraša koji su likvidirani uoči 28. juna 1992. na Drinskom mostu pored logora. Tijelo bačeno u Drinu.

10. DŽAMALIJA JUSO, rođen 1928. Iz sela Čurevo, živio je u Foči. Radnik. Prema izjavama mnogih preživjelih logoraša strahovito je mučen u logoru. Poslije jednog takvog mučenja, objesio se u svojoj logorskoj ćeliji.

11. DŽELILOVIĆ (HALIM) KEMO, rođen 1954. Iz Foče, živio je u naselju Čohodarmahala. Profesor. Nalazio se u grupi logoraša koji su uoči 28. juna 1992., poslije mučenja, likvidirani na Drinskom mostu pored logora. Tijelo bačeno u Drinu.

12. ĐENDUŠIĆ RAMO, rođen 1929. Iz Foče – Donje Polje. Nalazio se u grupi logoraša koja je uoči 28. juna 1992. likvidirana na Drinskom mostu pored logora. Poslije strahovitog mučenja tijelo bačeno u Drinu.

13. GRANOV (SAFET) ADIL, rođen 1957. Iz Foče. Prema jednoj verziji podlegao je u logoru poslije jednog strašnog batinjanja i mučenja. Prema drugoj verziji, nalazio se u grupi logoraša koja je likvidirana uoči 28. juna 1992. na Drinskom mostu pored logora. Tijelo bačeno u Drinu.

14. HADŽIĆ (ADEM) ESAD ESO, rođen 1953. Iz Broda na Drini. "Psi tragači" iz Foče uhvatili su ga u Crnoj Gori i predali u fočanski logor 25. maja 1992. Strahovito je mučen u logoru. Podlegao je poslije jednog takvog mučenja. Sahranjen je na malom haremu pored fočanske bolnice.

15. HADŽIMUSIĆ (NEDŽIB) NERMIN, rođen 1964. Iz sela Đidevo. Uхваćen u selu 20. aprila 1992., strahovito mučen i onda odveden u fočanski logor. Nalazio se u grupi logoraša koja je likvidirana na Drinskom mostu pored logora, uoči 28. juna 1992.

16. HAJRIĆ (REDŽO) SMAJO, rođen 1932. Iz Foče. Zna se da je u koncentracionom logoru bio u sobi 16. Uoči 28. juna 1992. sa većom

grupom logoraša likvidiran je poslije mučenja na Drinskom mostu pored logora. Tijelo bačeno u Drinu. Koncem septembra 1996. njegovi ostaci su pronađeni u Drini, kod sela Mravinjac. Izvršena je identifikacija. Tu pored Drine je i sahranjen.

17. HODŽIĆ NAIL, iz Foče. Nalazio se u grupi logoraša koji su likvidirani na Drinskom mostu pored logora pred kraj juna 1992. Tijelo bačeno u Drinu.

18. ISANOVIĆ (HAMID) ADNAN, rođen 1962. Iz Foče. Ugostitelj. Uhvaćen u njegovoj Čohodarmahali. Strašno mučen. Odveden je u koncentracioni logor, a poslije prebačen u fočansku bolnicu. Srbi su ga izveli iz bolnice i ubili. Po jednoj verziji u njegovom ubistvu ima dosta zasluga dr. Milena Begenišić. Prijeki srpski sud pod vodstvom Jelene Milić osudio ga je na smrt. Prema jednoj verziji ubio ga je pred bolnicom bivši kuhar u KPD-u Radoman Mitrić, a po drugoj verziji ubio ga je Miloš Radovanović (Bilten br. 4, Državna komisija za prikupljanje činjenica o ratnim zločinima u Bosni i Hercegovini). Njegov kum Srbin, prebacio je njegovo mrtvo tijelo u Goražde gdje je i sahranjen.

19. IVANČIĆ (MIRKO) MATE, rođen 1950. Iz Foče. Medicinar. Nalazio se u grupi logoraša koji su likvidirani na Drinskom mostu pored logora, pred kraj juna 1992. Tijelo bačeno u Drinu.

20. KISELICA (ALIJA) ESAD rođen 1950. Iz Foče. Radnik. Nalazio se u grupi logoraša koji su likvidirani poslije mučenja na Drinskom mostu pored logora uoči 28. juna 1992. Tijelo bačeno u Drinu. Navodno ga je ubio Dragan Zelenović Zelja.

21. KONJO (MURADIF) HALIM, iz Foče. Ugostitelj. Zatočen je 12. aprila 1992. u logor. Strahovito je mučen, u prvom redu radi novca koji je imao. Nalazio se u grupi logoraša koji su likvidirani na Drinskom mostu uoči 28. juna 1992. Tijelo bačeno u Drinu.

22. KRAJČIN ADIL, rođen 1956. Iz Foče. Živio u Miljevini. Komercijalista. Nalazio se u grupi logoraša koji su likvidirani na Drinskom mostu ispred logora uoči 28. juna 1992. Tijelo bačeno u Drinu.

23. KUBAT (HALIM) ŠEFKO, rođen 1949. Iz Foče. Automehaničar. "Psi tragači" su ga pronašli u Crnoj Gori 19. maja 1992. i predali fočanskim Srbima koji su ga zatočili u logor. Trojku koja ga je uhvatila

predvodio je Mišo Stevanović Šumar. Izložen torturi u logoru teško je obolio. Skoro je oslijepio. Podlegao je u logoru poslije jednog batinjanja. Sahrnjen je na malom haremu kod fočanske bolnice.

24. KULOGLIJA (BEĆIR) MUSTAFA, rođen 1954. Iz Foče. Prosvjetni radnik. Strašno je mučen u logoru. Nalazio se u grupi logoraša koji su likvidirani na Drinskom mostu pored logora uoči 28. juna 1992., pred pravoslavni vjerski praznik, Vidovdan.

25. MANDŽO (HUSNIJA) FUAD, rođen 1957. Iz Foče. Strašno je mučen u logoru. Nalazio se u grupi logoraša koji su likvidirani na Drinskom mostu pored logora uoči 28. juna 1992. Tijelo bačeno u Drinu.

26. MARINKOVIĆ (PERO) KRUNOSLAV, rođen 1946. Iz Foče. Nalazio se u grupi logoraša koji su likvidirani na Drinskom mostu pored logora uoči 28. juna 1992. Tijelo bačeno u Drinu.

27. MUŠANOVIĆ (HALIL) MEHO, rođen 1943. Iz sela Drače – Jeleč. Iz logora, gdje je bio zatočen, prebačen je u Rudo radi razmjene, a onda je prebačen u logor u Kulu kod Sarajeva. Iscrpljen od logorskog režima umro odmah poslije razmjene.

28. NIKŠIĆ (SAKO) NURKO, rođen 1949. Iz Foče. Prema izjavama logoraša strahovito mučen u logoru. Nalazio se u grupi logoraša koji su likvidirani na Drinskom mostu pored logora uoči 28. juna 1992. Tijelo bačeno u Drinu.

29. RIKALO (RAMO) HUSEIN, rođen 1957. Iz Foče. Električar. Doživio je istu sudbinu kao i brat mu Zaim.

30. RIKALO (RAMO) MIDHAT, rođen 1966. Iz Foče. Konobar. I on je doživio istu sudbinu kao i braća mu Zaim i Husein.

31. RIKALO (RAMO) ZAIM, rođen 1963. Iz Foče. Vozač. "Psi tragači" iz Foče, predvođeni Mišom Stevanovićem Šumarem uhvatili su ga 22. aprila 1992. u Crnoj Gori, u Herceg-Novom. Predali su ga 25. aprila 1992. zatvorskim čuvarima u Plužinama koji su ga zajedno sa dva brata sprovedli u koncentracioni logor. Likvidiran je uoči 28. juna 1992. sa većom grupom logoraša na Drinskom mostu ispred logora. Tijelo bačeno u Drinu.

32. SPAHIĆ HASAN rođen 1938. Iz sela Kratine, živio je u Miljevini. Penzioner. Izveden je iz logora i ubijen, tijelo bačeno u Drinu. Drina mu je izbacila tijelo kod sela Osanice. Mještani su ga tu pored Drine i sahranili.

33. ŠANDAL (HADŽO) IBRAHIM, rođen 1930. Iz sela Softići – Vikoč. Zemljoradnik. Uhvaćen u Pljevljima i predat fočanskim Srbima koji su ga sproveli u fočanski logor. Strahovito je mučen u logoru. Od posljedica mučenja umro je 6. septembra 1993. u logoru. Sahranjen je na malom haremu pored fočanske bolnice.

34. ŠORO (EDHEM) ŠEVAL, rođen 1956. Iz sela Papratno, živio u Foči. Nalazio se u grupi logoraša koji su likvidirani na Drinskom mostu pored logora uoči 28. juna 1992. Tijelo bačeno u Drinu.

35. TULEK (AZIZ) EKREM, rođen 1958. Iz sela Đidevo. Radnik. Nalazio se u grupi logoraša koji su likvidirani na Drinskom mostu pored logora uoči 28. juna 1992. Tijelo bačeno u Drinu.

36. VAHIDA (MUSTAFA) DŽEMAL, rođen 1952. Iz Foče. Milicioner. Strašno prebijan u logoru. Nalazio se u grupi logoraša koji su likvidirani na Drinskom mostu uoči 28. juna 1992. Tijelo bačeno u Drinu.

37. VEIZ (EDHEM) MUNIB, rođen 1952. Iz Foče. Trgovac. Zatočen prvo u sabimi logor na Livadama pa onda odveden u logor. Strašno mučen i u sabimom logoru i u samom logoru. Nalazio se u grupi logoraša koji su likvidirani na Drinskom mostu uoči 28. juna 1992. Tijelo bačeno u Drinu.

38. VEIZ (IBRO) ZULFO, rođen 1950. Iz Foče. Milicioner. Prije dovođenja u logor zatočen je u sabimi srpski logor na Livadama. I tu je strašno mučen kao i u samom logoru. Nalazio se u grupi logoraša koji su likvidirani na Drinskom mostu pored logora. Tijelo bačeno u Drinu.

LOGORAŠI KOJI SU ODVEDENI IZ LOGORA NA RAZMJENU, A KOJIMA SE KASNIJE GUBI TRAG⁶

1. ABDURAHMANOVIĆ (LUTVO) FIKRET, rođen 1960. Iz Rudog. Zatočen u koncentracionom logoru u junu 1992., gdje mu se gubi trag.

2. ABDURAHMANOVIĆ (ADEM) LUTVO, rođen 1934. Iz Rudog. Zatočen u koncentracionom logoru u junu 1992., gdje mu se gubi trag.

3. ALIBAŠIĆ (IBRO) REMZIJA, rođen 1947. Živio u Foči. Zatočen je u koncentracioni logor 12. aprila 1992. U grupi od 55 logoraša 29. avgusta 1992. prebačen u Crnu Goru. Pred Nikšićem autobus je zaustavio vojvoda Pero Elez i autobus je ponovo vraćen nazad u logor. Grupa je u logoru razdvojena i sutradan je istim putem 35 logoraša dovezeno u Rožaje i tu je grupa oslobođena. Remzija se nalazio u grupi od 20 logoraša iz prve grupe, koji su manjim autobusom odvezeni prema Goraždu. Grupi se gubi trag. Postoje samo indicije da je grupa likvidirana na šljunkari pored Drine u Pauncima i da je tu zatrpana u pijesak.

4. ALIĆ (MUJO) ADIL, rođen 1928. Iz Bešlića. U aprilu 1992. zatočen u koncentracioni logor i tu mu se gubi trag.

5. ALJUKIĆ (SMAJL) HASAN, rođen 1932. Iz Kratina, živio u Miljevini. Rudar. Zatočen je 3. maja 1992. u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

6. ALJUKIĆ (HASANA) MUNIB, rođen 1958. Iz Kratina, živio u Miljevini. Rudar. Zatočen u koncentracioni logor 3. maja 1992. gdje mu se gubi trag.

⁶ Spisak se ne može smatrati definitivnim. Vjerovatno se neće nikada saznati broj logoraša koji su izvedeni iz logora radi razmjene, a onda im se gubi svaki trag. Mnogi od njih su proveli kratko vrijeme u logoru, neki su bili izolovani od drugih logoraša, tako da ih ostali logoraši nisu mogli registrovati.

Spisak je sačinjen isključivo kao plod izjava razmijenjenih logoraša, a djelimično na osnovu izjava rodbine "nestalih" logoraša.

Svi "nestali" su sa područja opštine Foča. Samo neznatan broj "nestalih" logoraša je sa drugih područja.

7. ALJUKIĆ (ŠABAN) NEDŽIB, rođen 1964. Iz Miljevine. Rudar. "Psi tragači" uhvatili su ga u Crnoj Gori i doveli u koncentracioni logor u Foču 25. maja 1992. gdje mu se gubi trag.

8. ALJUKIĆ (SMAIL) ŠABAN, rođen 1939. Iz Kratina, živio u Miljevini. Zatočen je u koncentracioni logor 3. maja 1992., gdje mu se gubi trag.

9. BABIĆ (ASIM) ASIM, rođen 1962. Iz Foče. "Psi tragači" uhvatili su ga u Crnoj Gori i doveli u koncentracioni logor u Foču 25. maja 1992. gdje mu se gubi trag.

10. BABIĆ (ASIMA) RAMIZ, rođen 1962. Iz Foče. Uхватili ga u Crnoj Gori "psi tragači" i predali osoblju koncentracionog logora 15. maja 1992. Gubi mu se trag u koncentracionom logoru.

11. BABIĆ (TAHIR) TEUFIK TEKA, rođen 1963. Iz Foče. Gubi mu se trag u koncentracionom logoru.

12. BAČVIĆ (LATIF) SMAJO, rođen 1947. Iz Foče. Šuster. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

13. BAJGORIĆ ENVER, iz Bijelog Polja. Živio je u Foči. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Postoji tvrdnja da ga je ubio fočanski Srbin Momo Kovač 6. jula 1992.

14. BAJROVIĆ OSMAN, rođen 1954. Iz Miljevine. Trgovac. Postoji pretpostavka da je Peri Elezu dao kola i veću sumu novaca da ga prebaci u Crnu Goru. Zna se da su ga crnogorski policajci uhvatili i sa jednom većom grupom Srebreničana koji su takođe uhvaćeni u Crnoj Gori 27. maja 1992. protjerali u Srebrenicu i predali srpskim vlastima. Bajrović je prebačen u koncentracioni logor u Foču i tu mu se gubi trag.

15. BALIĆ (MEHO) DŽEMAL, rođen 1937. Iz Foče. Poslovoda. Sa većom grupom logoraša 17. septembra 1992. odveden je iz koncentracionog logora, navodno da beru šljive. Grupi se gubi trag. Nisu potvrđene indicije da je grupa likvidirana kod sela Budanj i da su im tijela zatrpana u jalovinu rude uglja. Zatočen je u koncentracioni logor 6. maja 1992. godine. U koncentracioni logor su ga odveli Milutin Majdov, Zoran Vuković i Saša Jojić.

16. BALIĆ (ŠERIF) EDHEM, rođen 1963. Iz Balića. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Postoje i izjave da je ubijen na Popovu Mostu.

17. BALIĆ (AVDO) RASIM, rođen 1938. Iz Balića. Gubi mu se trag u koncentracionom logoru.

18. BARUČIJA SULJO, iz sela Veliko Marevo. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

19. BERBER ENVER

20. BERBERKIĆ (NEDŽAD) ADNAN, rođen 1967. Iz Foče. Student. Zatočen je u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

21. BIBOVIĆ HASAN, odveli su ga u koncentracioni logor 20. aprila 1992. gdje mu se gubi trag.

22. BIBOVIĆ EKREM, iz sela Đidevo. Srbi su ga 20. aprila 1992. iz sela odveli u koncentracioni logor sa većom grupom mještana gdje im se gubi trag.

23. BOROVIĆ MIRSAD,

24. BOROVIĆ (EDHEM) RAMIZ, rođen 1962. Iz Đideva. Radnik. Odveden je 20. aprila 1992. u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

25. BOROVIĆ SUAD,

26. BOSTANDŽIĆ (AVDE) EJUB, rođen 1936. Iz sela Đidevo. Radnik. Srbi su ga 20. aprila 1992. odveli u koncentracioni logor u Foči gdje mu se gubi trag.

27. BOSTANDŽIĆ (AHMETA) HUSEIN, rođen 1960. Iz sela Đidevo. Zatočen je 20. aprila 1992. u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

28. BRKOVIĆ (HASAN) EKREM, rođen 1968. Iz sela Papratno. Sa ocem odveden iz sela u koncentracioni logor i gubi mu se trag.

29. BRKOVIĆ (HALIL) HASAN, rođen 1938. Iz Papratna. Odveden je iz sela u koncentracioni logor i gubi mu se svaki trag.

30. BULJUBAŠIĆ (JUNUZ) SAFET, rođen 1950. Iz Zebine Šume. Limar, radio u Sarajevu. Uhvaćen je negdje u Crnoj Gori, doveden u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

31. BURIĆ (IBRO) AZIZ, rođen 1973. Iz Srebrenice. Zatočen, odnosno doveden u koncentracioni logor iz Srebrenice i gubi mu se trag.

32. COCALIĆ (OMER) ABID, iz Višegrada. Doveden je u koncentracioni logor iz Višegrada. Gubi mu se trag u koncentracionom logoru.

33. CRNETA (RAŠID) MURAT, rođen 1950. Iz sela Crnetići, živio u Foči. Inženjer šumarstva. Zatočen je 14. aprila 1992. u koncentracioni logor. Prvo je zatočen u sabirni logor u Livadama pa je onda prebačen u koncentracioni logor. Odveden je 17. novembra 1992. u jutarnjim satima u grupi od 12 logoraša. Grupa je cijeli dan iznosila municiju na brdo Stolac gdje su bili srpski položaji. Kasnije je grupa likvidirana. Izvršena je 1996. ekshumacija i po dokumentima koji su pronađeni, on je identifikovan. Sahranjen je u Ustikolini.

34. ČANKUŠIĆ (NASKA) DERVIŠ, rođen 1940. Iz Foče, živio u naselju Ljubović. Radnik ŠIP "Maglič" Brod. Zatočen je u koncentracioni logor, gdje mu se gubi svaki trag.

35. ČANKUŠIĆ (IBRO) ŠEMSO, rođen 1948. Iz sela Potpeć. Doveden je 19. maja 1992. iz Crne Gore i predat u koncentracioni logor. Gubi mu se trag.

36. ČANKUŠIĆ ZIJAD,

37. ČARDAKLIJA ALIJA, rođen 1949. Iz Goražda. Uхватili su ga Srbi iz Goražda u Crnoj Gori i doveli u koncentracioni logor. Navodno su ga u Crnoj Gori uхватili Boško Šekarić, bivši direktor RO "6. mart" u Goraždu i Mitar Jokić, vlasnik kafane "Kod lijepog Miće". Prema nepotvrđenim podacima likvidiran je u koncentracionom logoru.

38. ČAUŠEVIĆ (BEĆIR) ISMET, rođen 1950. iz Foče. Student. Vraćen 30. avgusta 1992. sa većom grupom logoraša gdje su trebali da budu oslobođeni u Rožajima, u Crnoj Gori. Vratio ih Pero Elez. U koncentracionom logoru je jedna grupa od 35 logoraša ponovo izdvojena i otpremljena opet u Rožaje, gdje je oslobođena. Ismet se nalazio u grupi od 20 logoraša koji su drugim manjim autobusom odvezeni prema Goraždu. Grupa je prema nepotvrđenim podacima likvidirana na šljunkari u Pauncima i zatrpana pijeskom.

39. ČAVRK (SULJO) ADEM, rođen 1939. Iz sela Šukovac. Zatočen 17. aprila 1992. u koncentracionom logoru gdje mu se gubi trag.

40. ČEDIĆ (RAMO) HAMID, rođen 1930. Iz Foče, Čohodarmahala. Čuvar ribolova. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi svaki trag.

41. ČEDIĆ (BEĆIR) ZAIM, rođen 1959. Iz sela Ljubina. Bio je jedan od direktora u NP "Sutjeska" na Tjentištu. Prije nego su ga doveli u koncentracioni logor strahovito je mučen na javnim mjestima po Foči. Navodno su ga natjerali da proguta kilogram soli. Gubi mu se trag u koncentracionom logoru.

42. ČELIK IBRO, zatočen u koncentracioni logor. gdje mu se gubi trag.

43. ČELIK (UZEJR) SULEJMAN, rođen 1941. Iz Foče - Ljubović. Trgovac. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Zna se da je iz koncentracionog logora odveden 17. septembra 1992. u jutarnjim satima sa grupom od 12 logoraša. Grupa je korištena da nosi municiju na brdo Stolac, da bi kasnije bila likvidirana. To je pokazala ekshumacija izvršena 1996.

44. ČENGIĆ (AZIZ) BILAL, rođen 1956. Iz sela Cvilin. Električar. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Prema nepotvrđenim podacima ubijen u selu Radojevići, više izvora.

45. ČENGIĆ DAUT, zatočen je u koncentracioni logor iz kojeg je 17. septembra 1992. odveden, navodno u razmjenu i gubi mu se trag.

46. ČENGIĆ (AVDO) EKREM, rođen 1940. Iz sela Cvilin. Zemljoradnik. Zatočen je u koncentracioni logor iz kojeg je prema nekim informacijama 11. decembra 1992. odveden u razmjenu, gdje mu se gubi trag. Prema drugoj tvrdnji zajedno sa Čengić Bilalom i Džano Esadom iz koncentracionog logora ga je izveo Milisav Maksimović, brat Vojislava Maksimovića.

47. ČERIMAGIĆ (AVDO) MEHMED, rođen 1936. Iz sela Trošanj. Radnik "Magliča". Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi svaki trag.

48. ČERIMAGIĆ ŠEFIK, rođen 1937. Iz Trošnja. Penzionisani radnik "Magliča". Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi svaki trag.

49. ČIPMO FEHIM, rođen 1964. Iz Foče. Zatočen u koncentracioni logor 14. aprila 1992. Prvo je zatočen u sabirni logor u Livadama, pa je onda odveden u koncentracioni logor. Gubi mu se trag.

50. ČORBO (HABIB) JUSO, rođen 1954. Iz Foče, živio u Ljuboviću. Vozač. Zatočen 20. aprila 1992. u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

51. ČELO (HILMO) DŽEVAD, rođen 1962. Iz Papratna. Živio u Čohodarmahali. Odveden je u koncentracioni logor i gubi mu se svaki trag.

52. ČELO NUSRET,

53. ČEMO (MEHO) EDIN, rođen 1970. Iz sela Kratine, živio u Miljevini. Električar. Radio u Rudniku. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi svaki trag.

54. ČORALIĆ (HUSO) MUSTAFA, rođen 1931. Iz Miljevine. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi svaki trag.

55. ČOROVIĆ (ŠAĆIR) HUSO, rođen 1937. Iz sela Šukovac. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

56. ČULUM (MURAT) IBRO, rođen 1965. Iz Foče - Tabaci. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

57. DEDOVIĆ (HASAN) HALIM, rođen 1935. Iz Foče. Brico. Zatočen u koncentracioni logor iz koga je odveden u razmjenu 11. decembra 1992. i gubi mu se svaki trag.

58. DEDOVIĆ (RAMIZ) HILMO, rođen 1935. Iz Foče. Zatočen je u fočanski koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

59. DEDOVIĆ (HAMIDA) RAMIZ, rođen 1971. Iz Đideva. Doveden je ranjen u koncentracioni logor gdje mu se gubi svaki trag.

60. DELALIĆ (HAJDAR) ALIJA, rođen 1929. Iz Kalinovika. Doveden je u koncentracioni logor iz Kalinovika i gubi mu se trag u koncentracionom logoru.

61. DELEUT MURAT, rođen 1937. Iz sela Kosman, porodica živjela u Čohodarmahali. Vojno lice. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Došao po porodicu iz Sarajeva i tu uhvaćen.

62. DELEUT (MURAT) NURIF, rođen 1967. Iz Foče, Čohodarmahala. Gubi mu se trag u koncentracionom logoru.

63. DELIĆ (BEGO) NEDŽAD, rođen 1970. Iz sela Cvilin. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

64. DELIĆ (ZAJKO) SEJO, rođen 1968. Iz Miljevine. Rudar. Zatočen je u koncentracioni logor u Foči gdje mu se gubi trag.

65. DERVIŠEVIĆ (MURAT) FADIL, rođen 1964. Iz Foče. Zatočen u logor gdje mu se gubi trag.

66. DERVIŠEVIĆ (MUJO) SUVAD, rođen 1954. Iz Foče. Konduker. Uhvaćen u Trebinju i dotjeran u koncentracioni logor u Foču. U koncentracionom logoru mu se gubi trag.

67. DIVJAN (RAMIZ) FADIL, rođen 1965. Iz sela Potpeć. Pljevaljski Srbi predali su ga u Bukovici, na Kovačevićima, fočanskim Srbima koji su ga sproveli u koncentracioni logor. Gubi mu se trag u koncentracionom logoru.

68. DUDIĆ HAJRUDIN, zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

69. DUDIĆ (ASIM) SAFET, rođen 1958. Iz Foče. Radnik. Nalazio se u grupi od 20 logoraša koji su 30. avgusta 1992. odvezeni prema Goraždu gdje mu se gubi trag. Postoje pretpostavke da je grupa likvidirana u šljunkari u Pauncima i da je zatrpana u pijesak.

70. DURAK (HASAN) ŠABAN, rođen 1933. Iz Vitine, živio u Foči. Radnik. U koncentracioni logor ga je iz kuće odveo Duško Milanović 28. aprila 1992.

71. DURIĆ MUJO,

72. DURIĆ (ŠERIF) MUSTAFA, rođen 1950. Iz Zakmura. Zatočen u koncentracioni logor 20. aprila 1992. u Đidevu, gdje mu se gubi trag.

73. DURIĆ (MUNIB) SENAD, rođen 1939. Iz Miljevine. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Prema nekim pričama ipak je razmijenjen i živi u Tuzli, zašto nemamo potvrdu.

74. DURIĆ ŠERIF,

75. DURIĆ (RAMIZ) ZULFO, rođen 1964. Iz sela Zakmur. Zatočen je 15. maja 1992. u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

76. DŽANKO (IBRO) HAJRUDIN, rođen 1969. Iz Miljevine. Zatočen je u koncentracioni logor iz kojeg je navodno u martu 1994. odveden u razmjenu, gdje mu se gubi trag.

77. DŽANKOVIĆ (BEĆIR) ALMIR, rođen 1974. Iz sela Đidevo. Učenik. Zatočen 20. aprila 1992. u koncentracioni logor iz kojeg je, prema kazivanju logoraša, 17. septembra odveden u razmjenu. Gubi mu se trag.

78. DŽANKOVIĆ (BEĆIR) ELVEDIN, rođen 1967. Iz sela Đidevo. Zatočen je 20. aprila 1992. u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

79. DŽANKOVIĆ (DANKO) MUJO, rođen 1965. Iz sela Đidevo. Zatočen je 20. aprila 1992. u koncentracioni logor gdje mu se gubi svaki trag.

80. DŽANO (HALIM) ESAD, rođen 1958. Iz sela Cvilin. Zidar. Iz kuće u Cvilinu odveden u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

81. DŽANO (AHMET) HASAN, rođen 1929. Iz sela Jošanica. Zatočen u koncentracioni logor. Prema kazivanju logoraša strahovito je mučen u koncentracionom logoru 29. juna 1992. U mučenju se naročito isticao Zoran Vuković iz Jošanice sa svojom grupom stražara. Gubi mu se trag u koncentracionom logoru.

82. DŽANKO (HALIM) RAMIZ, rođen 1953. Iz sela Cvilin. Zidar. Zatočen je u koncentracioni logor iz kojeg je 17. septembra 1992. odveden sa grupom logoraša na branje šljiva Srbima gdje mu se gubi trag. Prema nepotvrđenim podacima grupa je likvidirana u selu Budanj i zatrpana je u jalovinu rudnika Miljevina.

83. DŽELIL ALIJA, rođen 1955. Iz sela Đidevo. Radnik. Zatočen u koncentracioni logor 20. aprila 1992. Nalazio se u grupi logoraša koja je 30. avgusta 1992. odvedena prema Goraždu i kojoj se gubi trag. Prema nepotvrđenim podacima grupa je likvidirana u Pauncima, na šljunkari, i tu zatrpana.

84. DŽINIĆ (HAKIJE) DŽEVAD, rođen 1960. Iz sela Jeleč, živio u Miljevini. Ugostitelj. Zatočen je 25. aprila 1992. u koncentracioni logor. Odveden je 1. avgusta 1992. iz koncentracionog logora i gubi mu se trag.

85. DŽINIĆ (MURAT) HAKIJA, rođen 1929. Iz sela Jeleč, živio u Miljevini. Bravar. Zatočen u koncentracioni logor iz kojeg je negdje oko 20. juna 1992. odveden gdje mu se gubi trag.

86. DŽINIĆ (HAKIJA) SENAD, rođen 1959. Iz Miljevine. Bravar. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

87. ĐOZO (IBRO) EKREM, rođen 1959. Iz Poljica - Jeleč, živio i radio u Miljevini. Odveden je 3. maja 1992. u koncentracioni logor u Foču. Navodno, a prema tvrdenju svjedoka, 1. avgusta 1992. odveden je u razmjenu gdje mu se gubi trag.

88. ĐOZO (IBRO) SMAIL, rođen 1956. Iz Poljica - Jeleč, živio u Miljevini. Rudar. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi svaki trag.

89. FOČIĆ (SELIM) ZIJO, zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

90. FRAŠTO (SELIM) EMIR, rođen 1964. Iz Foče. Kuhar. U maju 1992., zatočen je u koncentracioni logor iz kojeg je oko 6. maja 1992. odveden. Gubi mu se trag.

91. FULIN (RAŠID) HAZIM, rođen 1955. Iz Broda. Radnik. Odveden je iz koncentracionog logora, gdje mu se gubi trag.

92. GLIBO (HALIL) MUSTAFA, rođen 1955. Iz sela Šadići. Radnik. Odveden je u koncentracioni logor u Foču, gdje mu se gubi trag.

93. GOGALIJA (ALIJA) ASIM, rođen 1932. Iz Foče. Stolar. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

94. GRABOVICA SALKO, rođen 1942. Iz Foče. Gubi mu se trag u koncentracionom logoru.

95. GRADIŠIĆ (IBRO) EDHEM, rođen 1941. Iz Gradišića. Invalid. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

96. GRANOV (NEDŽIB) MURAT, rođen 1958. Iz Foče. Sociolog. Prvo je zatočen u sabirni logor u Livadama, a onda je prebačen u koncentracioni logor. Nalazio se u grupi logoraša koji su 30. avgusta 1992. u kombiju odvezeni prema Ustikolini, gdje mu se gubi trag. Prema nepotvrđenim podacima grupa je likvidirana na šljunkari u Pauncima i zatrpana pijeskom.

97. GRBO (MEHO) MUSTAFA, rođen 1962. Iz sela Rataji. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

98. GRBO (IBRO) SULEJMAN, rođen 1941. Iz sela Rataji. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

99. HADŽIALIĆ (LATIF) NERMIN, rođen 1968. Iz Foče. Mašinbravar. Odveden 14. aprila 1992. u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

100. HADŽIALIĆ (MUHAREM) UZEJR, rođen 1933. Iz Foče. Mašinbravar. Odveden je 14. aprila 1992. u koncentracioni logor. Navodno je u avgustu iste godine odveden iz koncentracionog logora sa većom grupom logoraša i gubi mu se trag.

101. HADŽIĆ AVDO, zatočen u logor. Oko 17. septembra 1992. odveden je iz koncentracionog logora gdje mu se gubi trag.

102. HADŽIĆ HAMID, zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

103. HADŽIĆ (OMER) VAHID, rođen 1949. godine. Iz Miljevine. Poštanski radnik. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Po drugoj verziji ubijen je u Miljevini. Ubio ga je Panto Zelović.

104. HADŽIĆ ZAJKO, zatočen je u koncentracioni logor, iz kojeg je 17. septembra 1992. odveden i gubi mu se trag.

105. HADŽIMEŠIĆ (AZIZ) MEHO, rođen 1964. Iz Foče. Stolar. "Psi tragači" su ga uhvatili u Crnoj Gori i 25. maja 1992. predali fočanskim Srbima koji ga sprovode u koncentracioni logor. Gubi mu se trag.

106. HADŽIMEŠIĆ (AVDO) MIRSAD, rođen 1957. Iz Foče. Radio u Domu zdravlja. Zatočen u koncentracioni logor 8. aprila 1992. Nalazio se u grupi logoraša koji su 17. septembra 1992. odvedeni u branje šljiva. Grupi se gubi svaki trag. Prema nepotvrđenim informacijama grupa je likvidirana u Budnju i tijela su zatrpana u jalovinu rudnika Miljevina.

107. HADŽIMEŠIĆ (AVDO) REŠAD, rođen 1954. Iz Foče. Radnik. Zatočen u koncentracioni logor 12. aprila 1992. iz koga je u avgustu 1992. odveden i gubi mu se trag.

108. HADŽIMURATOVIĆ (HALIM) EKREM, rođen 1951. Iz Foče. Radnik tvornice "Unis" iz Foče. 25. maja 1992. odveden iz kuće u koncentracioni logor. Tu mu se gubi trag.

109. HADŽIMUSIĆ (SALKO) AHMET, rođen 1930. Iz Foče. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

110. HADŽIMUSIĆ UZEJR, zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

111. HAJRIĆ (DŽAFER) DŽEVAD, rođen 1958. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

112. HALILOVIĆ (SULJO) SAMIR, rođen 1970. Iz Foče, Livade. Radnik. Prvo je ranjen u "Fočatransu" zatim prebačen u bolnicu, a odatle u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

113. HAMBO (IBRO) ATIF, rođen 1937. Iz Jeleča, živio u Miljevini. Penzionisani KV rudar. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Po drugoj verziji odveden je iz koncentracionog logora na Miljevinu gdje je ubijen.

114. HAMBO MUJO, rođen 1907. Iz sela Ratine - Jeleč. Odveden je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Navodno je odveden u Kalinovik gdje je ubijen.

115. HANJALIĆ NERMIN, rođen 1973. Iz Daničića. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

116. HASANBEGOVIĆ (EJUB) LATIF, rođen 1934. Iz sela Marinkovići. Radnik. Odveden je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

117. HASANEFENDIĆ (MUHAREM) IBRO, rođen 1961. Iz Foče. Odveden je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

118. HODŽIĆ (SULEJMAN) AVDO, rođen 1956. Iz sela Đidevo. Radnik. 20. aprila 1992. zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

119. HODŽIĆ (ADEM) ESAD Eso, rođen 1962. Iz Foče. Automehaničar, radio u "Servisu" u Brodu. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

120. HODŽIĆ ŠEFKO, rođen 1952. Iz Tjentišta. Bio komandir stanice milicije. Uhvaćen na Tjentištu, odveden u koncentracioni logor i tu mu se gubi trag.

121. HUKO DŽAFER, zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi svaki trag.

122. HUKO (HASAN) JASMIN, rođen 1968. Iz Foče - Ljubović. Zatočen u koncentracioni logor. Nalazio se u grupi logoraša koji su 30. avgusta 1992. odvedeni prema Ustikolini i kojim se gubi trag. Prema

nepotvrđenim podacima grupa je likvidirana na šljunkari u Pauncima i zatrpana u pijesak.

123. HUKO MIRSAD,
124. HUKO (AVDO) ŠABAN, rođen 1946. Iz Foče-Ljubović. Radnik. Zatočen u koncentracioni logor u kome je proveo do avgusta 1992. od kada mu se gubi svaki trag.

125. HUKOVIĆ (MATKO) GORAN, rođen 1950. Iz Foče. Odveden je 11. septembra 1992. iz koncentracionog logora sa grupom logoraša u branje šljiva. Grupi se gubi svaki trag. Prema nepotvrđenim podacima grupa je likvidirana negdje kod sela Budanj i zatrpana je u jalovinu rudnika Miljevina.

126. HUMIĆ (OMER) DŽAFER, rođen 1910. Iz sela Humić. Zemljoradnik. Odveden u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

127. HUREM MIRSAD, rođen 1974. U koncentracioni logor doveden iz Crne Gore gdje su ga uhvatili "psi tragači" zajedno sa Crnogorcima. Fočanski, zatvorski Srbi su ga preuzeli na prevoju Metaljka kod Čajniča, 19. maja 1992. i doveli u koncentracioni logor. Gubi mu se trag u logoru.

128. IKOVIĆ (MUSTAFA) AHMET, rođen 1940. Iz sela Cvilin. Radnik. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

129. ISANOVIĆ (AZIZ) DŽEMAL, rođen 1927. Iz Foče. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

130. ISANOVIĆ (HASAN) HASIB, rođen 1969. Iz Foče. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

131. ISANOVIĆ (FEHIM) IBRAHIM, rođen 1960. Iz Foče. Radio na otkupu ljekovitog bilja na Brodu. Zatočen u koncentracioni logor u kome je bio do avgusta 1992. Nakon puštanja njegovog oca iz koncentracionog logora, njemu se gubi trag.

132. ISANOVIĆ (VEIZ) KEMO, rođen 1968. Iz Foče. Vodoinstalatler. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Kao i ostale iz Čohodarmahale, u koncentracioni logor odveo Goran Mitrašinović.

133. ISLAMBAŠIĆ (SELIM) SUVAD, rođen 1953. Iz sela Baljevo Polje. Automehaničar. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

134. JAHIĆ (NURIF) BEGO, rođen 1969. Iz Srebrenice. Nalazio se u grupi od pet građana Srebrenice koji su dovedeni u koncentracioni logor iz Crne Gore i kojima se gubi trag u koncentracionom logoru. Predati su logorskom osoblju u Plužinama, 25. maja 1992. Dakle, nije riječ o Jahić Begi iz fočanskog sela Pirni Do.

135. JAHIĆ ENVER, iz Srebrenice. Doveden je u koncentracioni logor iz Crne Gore gdje su ga uhvatili crnogorski "psi tragači" i predat u Plužinama osoblju koncentracionog logora. Gubi mu se trag u koncentracionom logoru.

136. JAKUPOVIĆ (MUHAREM) SAFET, rođen 1942. Iz Foče. Zatočen je u koncentracioni logor 19. aprila 1992. Gubi mu se trag u koncentracionom logoru.

137. JERKOVIĆ (ISMET) EMIR, rođen 1957. Iz Dragočave. U maju 1992. zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

138. JUSUFOVIĆ (SULJO) MURAT, rođen 1939. Iz Foče - Livade. Građevinski radnik. Zatočen je 17. maja 1992. u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Prema nepotvrđenim informacijama razmijenjen je i živi u Goraždu.

139. JUSUFOVIĆ (MURAT) SULJO, rođen 1937. Iz sela Susješno, živio je u naselju Livade. Zidar. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

140. KAFEDŽIĆ (RASIM) AMAR, rođen 1975. Iz Potpeća. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

141. KAFEDŽIĆ AVDO, rođen 1906. Iz sela Potpeć. Starac. Prema nekim podacima doveden je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Drugi podatak, koji je vjerovatniji, govori da je ubijen negdje van koncentracionog logora.

142. KAFEDŽIĆ EDHEM, rođen 1952. Iz sela Potpeć. Šumar. Uхватili su ga Crnogorci 23. aprila 1992. u Pljevljima i predali logorskim stražarima 25. maja 1992. Nalazio se u grupi logoraša koji su 17. septembra 1992. odvedeni u branje šljiva. Grupi se gubi svaki trag. Prema nepotvrđenim informacijama grupa je likvidirana negdje oko sela Budanj i zatrpani u jalovinu rudnika Miljevina.

143. KAHRIMANOVIĆ NAZIM, zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

144. KAJGANA (RAMIZ) KEMAL, rođen 1963. Iz sela Didevo. Radnik. Zatočen je 20. aprila 1992. u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag. Prema tvrdnji očevidaca ubijen negdje kod Tmova.

145. KAJGANA (ALIJE) RASIM, rođen 1950. Iz Foče. Mesar. "Psi tragači" uhvatili su ga u Pljevljima, u Crnoj Gori, i predali ga u Čajniču, fočanskim Srbima. Bio je u grupi logoraša koji su 17. septembra 1992. odvedeni u branje šljiva gdje se cijeloj grupi gubi trag.

146. KAMERIĆ (AHMET) ABDULAH, rođen 1952. Iz Foče. Fočanski Srbi, "psi tragači", uhvatili su ga u Crnoj Gori, zajedno sa cmogorskim Srbima, koje je predvodio Stevanović Mišo Šumar, i predali ga u koncentracioni logor 25. maja 1992. u Plužinama. Gubi mu se svaki trag u koncentracionom logoru.

147. KAMERIĆ (HASAN) AVDO, rođen 1907. Iz sela Dulovići. Skoro slijep. Zatočen je u koncentracioni logor u aprilu 1992. Prema nepotvrđenim podacima prebačen je u logor u Kuli gdje mu se gubi trag.

148. KAMERIĆ (SULJO) MUMIN, rođen 1941. Iz sela Trtoševo, živio u Foči. Ložač. Radio u fočanskoj bolnici. Srbi su ga iz bolnice, gdje je bio na službi, odveli u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

149. KARABEGOVIĆ (AHMET) AMAR, rođen 1967. Iz Foče. Student. Gubi mu se trag u koncentracionom logoru.

150. KARABEGOVIĆ (ASIM) DŽENAN, rođen 1959. Iz Foče. Bravar. Zatočen je u koncentracioni logor. Nalazio se u grupi logoraša koji su 30. avgusta 1992. odvedeni prema Ustikolini i kojima se gubi trag. Prema nekim indicijama grupa je likvidirana na šljunkari pored Drine u selu Paunci i tu je zatrpana u pijesak.

151. KARAČIĆ (RASIM) SUVAD, rođen 1964. Iz Sarajeva. Doveden je u koncentracioni logor iz Crne Gore gdje su ga uhvatili cmogorski policajci i predali u fočanski koncentracioni logor. Zna se da je 15. avgusta 1992. odveden iz koncentracionog logora i da mu se gubi trag.

152. KARAHASANOVIĆ (EDHEM) ISMET, rođen 1954. Iz Foče. Autoprevoznik. U aprilu 1992. zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

153. KAROVIĆ (SALKO) JUSO, rođen 1933. Iz sela Mirjanovići, živio u Miljevini. KV kopač. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Negdje oko 20. juna 1992. odveden je iz koncentracionog logora.

154. KAROVIĆ MUMIN, zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

155. KAROVIĆ (MUJO) NEZIR, rođen 1957. Iz sela Baljevo Polje. Zatočen je 30. maja 1992. u koncentracioni logor. Negdje u oktobru 1992. odveden je iz koncentracionog logora i gubi mu se trag.

156. KAROVIĆ (MUJO) RAMIZ, rođen 1961. Iz sela Bjeliš. Lakirer, radio u tvornici namještaja ŠIP "Maglič". Zatočen je 30. maja 1992. Oko 15. avgusta 1992. odveden je iz koncentracionog logora i gubi mu se trag.

157. KAVAZIĆ (HAMDO) ASIM, rođen 1960. Iz sela Jeleč. Radnik. Uhvaćen u Bileći i dotjeran u fočanski koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

158. KIBRIĆ (AHMET) MUHAMED, rođen 1969. Iz Miljevine. Odveden u koncentracioni logor 25. maja 1992., a u avgustu 1992. odveden iz koncentracionog logora, nakon čega mu se gubi trag.

159. KIBRIĆ (AHMET) MUHAREM, rođen 1970. Iz Miljevine. Iz Miljevine 25. maja 1992. dotjeran u koncentracioni logor. Prema nekim informacijama odveden je iz koncentracionog logora u avgustu 1992. i gubi mu se trag.

160. KISELICA HIDAJET, rođen 1961. Iz Foče. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Prema tvrdnjama logoraša u septembru 1992. odveden iz koncentracionog logora i gubi mu se trag.

161. KLAPUH (SULEJMAN) SUVAD, rođen 1964. Iz sela Didevo. Zatočen u koncentracioni logor iz kojeg je odveden 17. septembra 1992. i gubi mu se trag.

162. KLINAC (ALIJA) HAJRO, rođen 1942. Iz sela Prvnići. U aprilu 1992. zatočen u koncentracioni logor. Nalazio se u grupi logoraša koji su 17. septembra 1992. odvedeni na branje šljiva i cijeloj se grupi gubi trag. Navodno je grupa likvidirana kod sela Budanj i zatrpana u jalovinu Rudnika.

163. KLINAC HUSO, zatočen je u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

164. KOLENDA MEVRED, navodno je zatočen u koncentracioni logor.

165. KONAKOVIĆ IMŠIR, rođen 1934. Iz Miljevine. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

166. KONJO (AHMET) HALID, rođen 1955. Iz Foče. Ugostitelj. U aprilu 1992. zatočen u koncentracioni logor. Odveden 17. septembra 1992. sa grupom od 12 logoraša iz koncentracionog logora. Zna se da su cijeli dan nosili municiju na brdo Stolac. Poslije toga je grupa likvidirana. Prilikom izvođenja ekshumacije i identifikacije, a prema pronađenim dokumentima, utvrđeno je da je i on ubijen u toj grupi.

167. KORJENIĆ (HAJDAR) HUSEIN, rođen 1968. Iz sela Đideva. Zatočen je 20. aprila 1992. u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

168. KOVAČ (EDHEM) SENAD, rođen 1974. Iz Foče. Zatočen je 3. maja 1992. u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

169. KOVAČEVIĆ (DŽEMAL) ESAD, rođen 1963. Iz sela Đidevo. Električar. 20. aprila 1992. zatočen je u koncentracioni logor i gubi mu se trag.

170. KOVAČEVIĆ (MUJO) FIKRET, rođen 1961. Iz sela Đidevo. Vozač viljuškara. Zatočen je 20. aprila 1992. u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

171. KRAJČIN (HUSO) HASAN, rođen 1932. Iz Kratina. Živio u Miljevini. Penzioner. Zatočen je u koncentracioni logor u Foči gdje mu se gubi trag.

172. KRDŽALIJA SANJIN, rođen 1970. Iz Goražda. Vlasnik lokala "S" u Goraždu. U Plužinama (Crna Gora) 25. maja 1992. predat zatvorskom osoblju fočanskog logora. Uхватili su ga u Crnoj Gori njihovi policajci. Prema nekim informacijama uhvatili su ga Šekarić Boško i Jakšić Mićo iz Goražda. Gubi mu se trag u koncentracionom logoru.

173. KRDŽIĆ (HAMID) BEKIR, rođen 1965. Iz Srebrenice. Kao i Nezira uhvatili su ga crnogorski policajci i predali u Plužinama 25. maja 1992. u fočanski koncentracioni logor. Gubi mu se trag u logoru.

174. KRDŽIĆ NEZIR, iz Srebrenice. Uхватili su ga u Crnoj Gori njihovi policajci i doveli u Plužine gdje su ga predali u fočanski koncentracioni logor. Gubi mu se trag u logoru.

175. KREHO (EJUBA) MIRSAĐ, rođen 1963. Iz sela Požarevo. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

176. KRKALIĆ (RASIMA) KEMO, rođen 1965. Iz Foče. Ranjen je doveden u koncentracioni logor. Gubi mu se trag.

177. KRŠO EMIN, rođen 1960. Iz sela Sutulije, živio u fočanskom naselju Ljubović. Zemljoradnik. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Prema nepotvrđenim informacijama ubijen na Rogoju.

178. KRŠO MUŠAN, zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

179. KRŠO (DERVIŠ) NEDŽIB, rođen 1951. Iz Foče. Mehaničar u "Fočatransu". Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. U koncentracioni logor ga odveo vojni policajac Zoran Vuković.

180. KRUHO (AHMET) IZET, rođen 1966. Iz sela Potpeć. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

181. KRUHO MIRSAĐ,

182. KULOGLIJA (AGAN) SALKO, rođen 1949. Iz sela Prijakovići. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

183. KULOSMAN SABIT, Iz sela Potpeć. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

184. KUNDO (ŠAČIR) ATIF, rođen 1957. Iz Foče, Ljubović. Radnik rudnika Miljevina. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

185. KURTOVIĆ (HUSNIJA) EDIN, rođen 1971. Iz Jeleča. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

186. KURTOVIĆ (OSMAN) NIJAZ, rođen 1971. Iz Jeleča. Zna se da je uhvaćen 10. maja 1992. u Kalinoviku, odveden u Bileću, pa vraćen u logor u Kalinovik, opet je dotjeran u koncentracioni logor u Foču, gdje mu se gubi trag.

187. KURTOVIĆ SUAD,

188. LAGARIJA (NAZIF) ABID, rođen 1965. Iz sela Kosman. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

189. LAGARIJA (MUJO) EKREM, rođen 1950. Iz sela Kosman. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.
190. LAGARIJA (MUJO) IBRO, rođen 1935. Iz sela Kosman. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.
191. LAGARIJA (SALKO) NAZIF, rođen 1937. Šumski radnik. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.
192. LAGARIJA (NAZIF) SALKO, rođen 1965. Iz sela Kosman. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.
193. LAGARIJA (AZIZ) ŠERIF, rođen 1963. Iz sela Kosman. Radnik. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.
194. LOJO (BEĆIR) ADEM, iz Miljevine. Radio u Rudniku. Gubi mu se trag u koncentracionom logoru.
195. LOJO (HALIM) NEDŽIB, rođen 1941. Iz Foče. "Psi tragači" uhvatili su ga u Crnoj Gori, predali u fočanski koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.
196. MADEŠKO (RAMO) MUNIB, rođen 1955. Iz sela Popov Most. Šumar. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.
197. MALKIĆ (NAZIF) FAHRUDIN, rođen 1948. Iz Foče. Radnik. Zatočen je 12. maja 1992. u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag. Prema jednoj nepotvrđenoj verziji ubijen je na Tjentištu sa grupom logoraša.
198. MALJAN HAZIM, zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.
199. MANDŽO (RASIM) EMIR, rođen 1968. Iz Foče. Zatočen je u koncentracioni logor, gdje je prema izjavama logoraša strašno mučen. U mučenju se naročito isticao Vuković Zoran iz Jošanice. Ima indicija da je ubijen na Drinskom mostu, što nije potvrđeno.
200. MANDŽO (JUSUF) HUSNIJA, rođen 1932. Iz Foče. Radnik. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Prvo je bio zatočen u zloglasni "Partizan".
201. MANDŽO REMZIJA, zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.
202. MANJO (OMER) EMIR, rođen 1957. Iz Foče, radio u Miljevini. Zatočen je u koncentracioni logor u maju 1992. Prema tvrđenju logoraša strašno ga je u koncentracionom logoru mučio Zoran Vuković iz Jošanice.

203. MATUH (MUJO) ALIJA, rođen 1969. Iz Foče. U aprilu 1992. zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.
204. MAZIĆ (SULEJMAN) ŠABAN, zatočen je 2. maja 1992. u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.
205. MEĐUSELJANCI (UZEJR) ČAMIL, rođen 1937. Iz Tjentišta. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.
206. MEHMEDSPAHIĆ (MEHMEDA) AVDO, rođen 1951. Zatočen u koncentracioni logor 4. juna 1992. gdje mu se gubi trag.
207. MEKIĆ (ZULFO) KASIM, rođen 1940. Iz sela Izbišno, živio u Miljevini. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.
208. MEKIĆ (KASIM) ZULFO, rođen je 1967. Iz sela Izbišno, živio u Miljevini. Radio u Rudniku uglja na Miljevini. Odveden je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.
209. MEZBUR (ŠAĆIRA) ASIM, rođen 1943. Iz Foče. Fotograf. Prije nego je zatočen u koncentracioni logor strašno je mučen od fočanskih Srba. Negdje oko 28. juna 1992. izveden je iz koncentracionog logora i gubi mu se trag.
210. MEZBUR (ŠAĆIR) ESAD, rođen 1957. Iz Foče - Zubovići. Zatočen u koncentracioni logor. Nalazio se u grupi logoraša koja je 30. avgusta 1992. u manjem autobusu, odvezena prema Ustikolini. Grupi se gubi trag. Prema nepotvrđenim podacima grupa je likvidirana na šljunkari u selu Paunci i zatrpana u pijesak.
211. MEZBUR (SALKO) MIRSAD, rođen 1964. Iz Foče. Odveden je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.
212. MIRVIĆ SALKO, zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.
213. MISLIĆ (REĐEP) ISMET, iz Banje Luke. Doveden je iz Crne Gore u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Prema nekim podacima pobjegao je iz koncentracionog logora.
214. MLADIĆ EMIR, zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.
215. MUJEZINOVIĆ (DŽEMAL) SAMIR, rođen 1970. Iz sela Mrdelića. Bio je u grupi logoraša koji su 17. septembra 1992. odvedeni na branje šljiva. Grupi se gubi trag. Prema nekim indicijama grupa je

likvidirana negdje oko sela Budanj i tijela su zatrpana u jalovinu rudnika Miljevina.

216. MUJIĆ (OMER) ASIM, rođen 1957. Iz sela Šukovac. Zatočen u koncentracioni logor iz kojeg je, navodno, sa grupom logoraša, 17. septembra 1992. odveden na branje šljiva. Grupi se gubi trag. Grupa je navodno likvidirana negdje oko sela Budanj i zatrpana u jalovinu rudnika Miljevina.

217. MUJIĆ AVDO, zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

218. MULA AHMETOVIĆ (UZEJR) ŠAĆIR, rođen 1960. Iz sela Ocrkavlje. Zatočen je u koncentracioni logor iz kojeg je odveden oko 12. septembra 1992. i tu mu se gubi trag.

219. MULABDIĆ (AVDO) NEDŽAD, rođen 1962. Iz sela Izbišno, Radnik. Zatočen u koncentracioni logor 18. aprila 1992. Bio je u grupi logoraša koja je 30. avgusta 1992. odvedena prema Ustikolini i kojoj se gubi trag.

220. MULABDIĆ (AVDO) NEZIR, rođen 1962. Iz sela Izbišno, živio u selu Šukovac. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

221. MULA HASANOVIĆ (SULJO) FEHIM, rođen 1919. Iz sela Ocrkavlje. Zatočen je u koncentracioni logor iz kojeg je odveden 1. avgusta 1992. i gubi mu se trag.

222. MULA HUSEINOVIĆ ZAIM, rođen 1938. Iz Tuzle, živio i radio u Miljevini. Bio je upravnik pošte u Miljevini. Odveden je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Međutim, ima dosta potvrda da je sa cijelom porodicom likvidiran u Miljevini.

223. MULA HUSEINOVIĆ (ZAIM) ZIKRIJA, rođen 1965. Iz Miljevine. Imao je srednju stručnu spremu, radio je u Rudniku. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. I za njega postoje potvrde da je sa porodicom ubijen u Miljevini.

224. MUMINOVIĆ (HIMZO) EDIB, rođen 1956. Iz Foče. Zatočen je u koncentracioni logor iz kojeg je odveden sa grupom logoraša 17. septembra 1992. na branje šljiva. Prema nepotvrđenim informacijama grupa je likvidirana negdje oko sela Budanj i zatrpana u jalovinu rudnika Miljevina.

225. MURATOVIĆ (SELIM) AVDO, rođen 1963. Iz sela Šuljci, živio u Foči. Električar, radio u vojnoj pošti. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

226. MURATOVIĆ (ŠAĆIR) MUAMER, rođen 1974. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

227. MURATOVIĆ (ŠABAN) UZEJR, rođen 1956. Iz Foče. Zatočen je u koncentracioni logor iz kojeg je odveden sa grupom logoraša 17. septembra 1992. na branje šljiva. Grupa je navodno likvidirana negdje oko sela Budanj i zatrpana u jalovinu rudnika Miljevina.

228. MURGUZ RASIM,

229. MUSIĆ (NAZIF) ENES, rođen 1970. Iz sela Drače. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

230. MUSIĆ (REDŽO) MURADIF, rođen 1942. Iz sela Ocrkavlje. Penzioner. Zatočen je u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

231. MUSIĆ (NAZIF) SAMIR, rođen 1976. Iz Drača. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

232. MUŠANOVIĆ (MUHAREM) AMIL, rođen 1968. Iz sela Drače. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

233. MUŠANOVIĆ (KASIM) AMIR, rođen 1972. Iz sela Drače. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

234. MUŠANOVIĆ (HASAN) EDHEM, rođen 1955. Iz sela Drače. Šofer. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

235. MUŠANOVIĆ (SALKO) FIKRET, rođen 1971. Iz sela Drače. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

236. MUŠANOVIĆ (ALIJA) HASAN, rođen 1922. Iz sela Drače. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

237. MUŠANOVIĆ (MURAT) KASIM, rođen 1945. Iz sela Drače. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

238. MUŠANOVIĆ (HALIL) MEHO, rođen 1943. Iz sela Drače. Zatočen u logor, ustvari, odveden je u logor Kula kod Sarajeva radi razmjene, ali je prije same razmjene umro u koncentracionom logoru.

239. MUŠANOVIĆ (FEHIM) MIRSAĐ, rođen 1960. Iz sela Drače. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

240. MUŠANOVIĆ (KASIM) MUAMER, rođen 1974. Iz sela Drače. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

241. MUTAVELIJA MUHAREM, zna se da je zatočen u koncentracioni logor i da mu se gubi trag. Prema kazivanju jednog preživjelog logoraša toliko je oslabio od mučenja da je izgubio preko 40 kilograma.

242. NIKŠIĆ (MUNIB) KEMO, rođen 1959. Iz sela Jeleč. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Oko 12. septembra 1992. odveden je iz koncentracionog logora.

243. NIKŠIĆ (ADEMA) MUSTAFA, rođen 1957. Iz sela Poljica. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

244. NIKŠIĆ (VEHBIJA) SEAD, rođen 1956. Iz Jeleča. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

245. NIKŠIĆ SENAD,

246. ORUČ (MUJE) HALIL, rođen 1926. Iz Kljuna. Kopač u Rudniku. Zatočen je u koncentracioni logor i gubi mu se trag.

247. ORUČ IBRAHIM,

248. OVČINA (ŠABAN) IBRAHIM, rođen 1951. Iz Foče - Krivaje. Učitelj. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

249. PAČO EDIN, zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

250. PAČO (RAŠID) ISMET, rođen 1956. Iz Foče, Gornje Polje. Radnik. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

251. PAČO (RAŠID) IZET, rođen 1958. Iz Foče, Gornje Polje. Radnik. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

252. PAČO (HUSO) RAŠID, rođen 1928. Iz Foče, Gornje Polje. Penzioner. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

253. PAŠOVIĆ ADNAN, zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

254. PAŠOVIĆ (HASAN) ISMET, rođen 1926. Iz Foče. Penzioner. U Igalu, u Crnoj Gori uhvatili su ga "psi tragači" predvođeni Stevanović Mišom "Šumarem" i 25. maja 1992. predali osoblju koncentracionog logora u Foči. Nalazio se u grupi koja je 30. avgusta 1992. odvedena

prema Ustikolini i grupi se gubi trag. Prema nepotvrđenim indicijama grupa je likvidirana na šljunkari pored Drine u selu Paunci i zatrpana u šljunak.

255. PAŠOVIĆ (MAŠO) MERSAD, rođen 1959. Iz Foče. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

256. PAŠOVIĆ (IBRO) NERMIN, rođen 1964. Iz Foče. Privatni ugostitelj. Zatočen u koncentracioni logor oko 25. maja 1992. iz svoje kuće u naselju Međurječje. Nalazio se u grupi logoraša koja je 30. avgusta 1992. odvedena prema Ustikolini i grupi se gubi trag. Prema nepotvrđenim podacima grupa je likvidirana na šljunkari u Pauncima ili Patkovini.

257. PLEHO AVDO, zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

258. PODRUG (RASIM) FIKRET, rođen 1960. Iz Tabaka - Foča. Građevinski radnik. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

259. PRELO AMIR, rođen 1973. Iz Goražda. Doveden je u koncentracioni logor 25. maja 1992. Predat je zatvorskim vlastima u Plužinama u Crnoj Gori. Gubi mu se trag u koncentracionom logoru.

260. PRGO (HABIB) RAMIZ, rođen 1965. Iz Foče. Radnik. Zatočen je u koncentracioni logor od kada mu se gubi trag.

261. RAHMAN (AHMO) ARIF, rođen 1976. Iz sela Srbotina - Miljevine. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

262. RAHMAN (NASUF) SUVAD, rođen 1964. Iz Miljevine. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

263. RAMIĆ (HIMZE) RAMIZ, rođen 1961. Iz Miljevine. Rudarski tehničar. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

264. RAMOVIĆ (JUSUFA) BAJRO, rođen 1925. Iz Miljevine. Ugostitelj. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

265. RAMOVIĆ HAMID, rođen 1961. Iz sela Vitina - Čelebiće. Zatočen je 13. aprila 1992. u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

266. RAMOVIĆ MIRALEM, rođen 1955. Iz sela Grdijevići. U aprilu 1992. zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

267. RASUMOVIĆ EDIB,

268. REKO (RAMIZ) RASIM, rođen 1938. Iz sela Gudelj. Zatočen je u koncentracioni logor. Zna se da je bio u sobi 16. Gubi mu se trag u koncentracionom logoru.

269. RIKALO ASIM, zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

270. RIKALO AZIZ, zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

271. RIKALO HAMED,

272. RIKALO (SULJO) JUSUF, rođen 1959. Iz sela Mazoče. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

273. RIZVANOVIĆ (ALIJE) ELVEDIN, rođen 1964. Iz Foče, živio u Ljuboviću. Bravar. Nalazio se u grupi logoraša koji su odvedeni iz koncentracionog logora 17. septembra 1992. u branje šljiva. Grupi se gubi trag. Postoje indicije da je grupa likvidirana negdje kod sela Budanj i da su zatrpani u jalovinu Rudnika.

274. RIZVANOVIĆ (ALIJE) MURAT, rođen 1932. Iz sela Gojtanovići, živio u Miljevini. Električar. Odveden u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Ima potvrda da je ubijen u Miljevini.

275. SAČIĆ (ZIJO) SEAD, rođen 1963. Iz Baljeva Polja. Radio je kao rukovodioc motela u Miljevini. Izveden je 10. septembra 1992. iz koncentracionog logora i gubi mu se trag.

276. SALČINOVIĆ (OSMANA) NUSRET, rođen 1954. Iz Foče. Električar. Zatočen je 26. april 1992. u koncentracioni logor.

277. SALKIĆ RIZO, zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

278. SALKUNIĆ (MUHAMED) MUNIR, rođen 1968. Iz Foče. Radio u tvornici žice UNIS u Foči. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

279. SELIMOVIĆ (ŠAĆIRA) HASAN Spona, rođen 1950. Iz Foče - Tabaci. Automehaničar. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Prema dosta pouzdanim podacima odveden je u fočansku bolnicu gdje je ubijen zajedno sa Isanović Adnanom i Čankušić Uzejrom.

280. SELIMOVIĆ (ŠAĆIRA) IBRAHIM, rođen 1952. Iz Foče, Tabaci. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Imaju jake potvrde da je ubijen 20. aprila 1992. godine, pored fočanske bolnice.

281. SELIMOVIĆ (ŠAĆIR) RASIM, rođen 1937. Iz Tabaka, Foča. Zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

282. SELIMOVIĆ ŠAĆIR, zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

283. SKENDER (JUSUFA) BAJRO, rođen 1964. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

284. SMAJKAN (MURAT) EMIN, rođen 1937. Iz Potpeča. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

285. SMAJKAN (HASAN) ŠAĆIR, rođen 1959. Iz Foče. Sudija za prekršaje. Zatočen u koncentracioni logor iz kojeg je negdje u avgustu odveden i gubi mu se trag.

286. SOFRADŽIJA (AHMED) MEHMED, rođen 1947. Iz sela Cvilin. Službenik. Krajem juna 1992. uhvaćen u Novom Sadu i doveden u koncentracioni logor. Prema izjavama mnogih svjedoka strašno je mučen u koncentracionom logoru. Takođe izjavljuju da je pio u samici vlastitu mokraću da preživi. Gubi mu se trag.

287. SOFTIĆ SEAD, zatočen je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

288. SOFTIĆ (MUJO) ZIJAD, rođen 1964. Iz Đideva. Automehaničar. Zatočen je u koncentracioni logor 20. aprila 1992. Izveden je 10. septembra 1992. iz koncentracionog logora i gubi mu se trag.

289. SPIRJAN HALIL, zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

290. SRNJA (MUSTAFA) JUSUF, rođen 1968. Iz sela Jeleč. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

291. SRNJA (ABDULAH) MIRSAĐ, rođen 1955. Iz sela Jeleč. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

292. SRNJA (ESADA) MUAMER, rođen 1966. Iz sela Jeleč. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

293. SRNJA (ATIF) SALKO, rođen 1965. Iz sela Jeleč. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag. Zna se da je sa Srnjom

Mirsadom i Smom Jusufom, vjerovatno i sa ostalim Srnjama, odveden iz koncentracionog logora između 15. avgusta i 13. septembra 1992. Gubi im se trag.

294. SRNJA (ABDULAH) SENAD, rođen 1971. Iz sela Jeleč. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

295. SUBAŠIĆ (OSMAN) RAMIZ, rođen 1957. Iz sela Izbišno, živio u Ljuboviću. Građevinski radnik. U aprilu 1992. zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

296. SUBAŠIĆ SUAD, zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

297. SUDAR (MUSTAFE) JASMIN, rođen 1962. Iz Foče. Zatočen u koncentracioni logor 18. aprila 1992. gdje mu se gubi trag.

298. SULJIĆ (ALIJE) ABDULAH, rođen 1958. Iz Šukovca. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

299. ŠABANOVIĆ AVDO,

300. ŠABANOVIĆ (FERID) ELVIR, rođen 1974. Iz Foče. Zatočen je 18. aprila 1992. u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

301. ŠABANOVIĆ (RAMIZ) ENSTEL ENKO, rođen 1954. Iz Foče. Zatočen 18. aprila 1992. u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

302. ŠABANOVIĆ FERID, rođen 1953. Iz Aladže, Foča. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

303. ŠABANOVIĆ (MUŠANA) FERID, rođen 1953. Iz sela Hum. Zatočen u koncentracioni logor iz kojeg je izveden sa grupom logoraša 17. septembra 1992. u branje šljiva. Grupi se gubi trag. Postoje indicije da je grupa likvidirana negdje kod sela Budanj i da su mrtva tijela zatrpana u jalovinu Rudnika.

304. ŠABANOVIĆ (SALKO) HAJRO, rođen 1940. Iz Foče. Zatočen je 24. maja 1992. u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

305. ŠABANOVIĆ MUNIR, rođen 1947. Iz Hrankovića. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

306. ŠAHBAZ (ZAIM) NEDŽAD, rođen 1966. Iz sela Jeleč. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag. Prema priči svjedoka uhvaćen je Kalinoviku, gdje se sklonio, pa onda u Bileću i na kraju u koncentracioni logor u Foču, gdje nestaje.

307. ŠAHINOVIĆ (SELIMA) AZIZ, rođen 1952. Iz sela Žitin. Jedan od rukovodioca u Privrednoj banci Sarajevo. Strašno je premlaćivan u koncentracionom logoru. Nad njim se naročito izživljavao stražar Jovo Savić. Prema nekim informacijama 11. decembra 1992. izveden je iz koncentracionog logora i gubi mu se trag.

308. ŠAHINOVIĆ RAMIZ, zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

309. ŠAHINOVIĆ RASIM, zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

310. ŠAHINOVIĆ RIFAT, zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

311. ŠAHINOVIĆ SALKO, zatočen u koncentracioni logor. Prema nepotvrđenim informacijama strijeljan u samom koncentracionom logoru.

312. ŠIŠIĆ (ADEMA) NIHAD, rođen 1965. Iz Foče. Zatočen je 20. maja 1992. u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

313. ŠLJIVO (IBRO) EKREM, rođen 1966. Iz sela Saš. Radnik ŠIP "Maglič". Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

314. ŠLJIVO (HAKIJA) MEHMEDALIJA, rođen 1966. Iz sela Saš. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

315. ŠLJIVO MUSTAFA,

316. ŠLJIVO (ŠUĆRO) ZAJKO, rođen 1959. Iz Jeleča. Radnik. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi svaki trag. Bio je u radnoj sobi 16.

317. ŠORO DŽEVAD, rođen 1955. Iz Foče, Čohodarmahala. Radnik. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

318. ŠORO (TAHIR) ENES, rođen 1975. Iz Foče, Čohodarmahala. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag. Po drugoj verziji izveden je iz koncentracionog logora, odveden je u Čohodarmahalu i tu je ubijen.

319. ŠORO (TAHIR) ESAD, rođen 1975. Iz Foče, Čohodarmahala. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Oko 17. septembra 1992. izveden je iz koncentracionog logora.

320. ŠORO (MUHAMED) IZET, rođen 1962. Iz Foče, Čohodarmahala. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

321. ŠORO (EDHEM) SULJO, rođen 1951. Iz Foče, Čohodarmahala. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag. Oko 17. septembra 1992. izveden je iz koncentracionog logora.

322. ŠOŠEVIĆ (IZET) SULEJMAN, rođen 1960. Iz sela Đidevo. Zatočen je 20. aprila 1992. u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

323. ŠUBO ESO, zatočen u koncentracioni logor, iz kojeg je izveden 17. septembra 1992. sa grupom logoraša i grupi se gubi trag. Navodno grupa je likvidirana negdje u blizini sela Budanj i zatrpana je u jalovinu Rudnika.

324. ŠUBO SULEJMAN, zatočen u koncentracioni logor u Foči, odakle je izveden 17. septembra 1992. i grupi se gubi trag. Navodno grupa je likvidirana negdje oko sela Budanj i zatrpana u jalovinu Rudnika.

325. ŠUJEVIĆ (MURAT) SULEJMAN, rođen 1941. Iz Foče, Tapetar. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

326. ŠUKALO (ŠABANA) KEMO, rođen 1971. Zatočen u koncentracioni logor i 12. septembra 1992. odveden iz koncentracionog logora sa grupom mladih logoraša. Grupi se gubi trag.

327. ŠUNDO (KASIM) EDIN, rođen 1971. Iz Jeleča. Zatočen u koncentracioni logor, u koji je doveden iz Kalinovika, gdje se sklonio, i gubi mu se trag.

328. TATAREVAC (OSMANA) MEDIN, rođen 1955. Iz Foče. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. U koncentracioni logor su ga odveli vojni policajci Zoran Vuković i Brane Čosović. Navodno da je negdje oko 22. avgusta 1992. izveden iz koncentracionog logora.

329. TORLAK (IBRIŠIM) dr. AZIZ, rođen 1950. Rođen u Rogatici, živio i radio u Foči. Zatočen je u koncentracioni logor 24. aprila 1992. iz bolnice s radnog mjesta. Iz koncentracionog logora je izveden 7. jula 1992. Prema kazivanju jednog lica srpske nacionalnosti, viden je mrtav, 10 metara od česme u Pauncima.

330. TRAKO AZIZ, zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

331. TULEK (AZIZ) KEMAL, rođen je 1969. Stražar. Zatočen u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Odveden je 25. juna 1992.

iz koncentracionog logora. Zna se da je uhvaćen u Kalinoviku, otjeran u Bileću, pa onda prebačen u koncentracioni logor u Foču

332. TUZLAK (ČAMIL) HUSNIJA, rođen 1941. Iz Jeleča. Živio u Foči. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

333. UZUNOVIĆ (TAIB) ENES, rođen 1960. Iz Foče. Medicinar. Zatočen u koncentracioni logor iz kojeg je izveden 17. septembra 1992. u jutarnjim satima. Grupa je odvedena na brdo Stolac gdje je cijeli dan iznosila municiju na srpske položaje. Grupa je zatim likvidirana. Ipak je stavljen u grupu još neraščišćenih slučajeva.

334. VEHABOVIĆ (MEHMED) MUHAREM, rođen 1936. Iz Foče, Čohodarmahala. Vozač. Odveden je u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag. Poslije mučenja u koncentracionom logoru svezanog ga odveo Zoran Vuković iz vojne policije.

335. VEIZ MEHMED,

336. VEIZ (ČAMILA) REFIK, rođen 1966. Iz sela Đidevo. Zatočen je 20. aprila 1992. u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.

337. VEJO HASIB, rođen 1954. Gubi mu se trag u koncentracionom logoru.

338. ZAMETICA (AVDO) EDIN, rođen 1968. Iz sela Jeleč. Radnik. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

339. ZAMETICA (AVDO) ELVEDIN, rođen 1968. Iz sela Jeleč. Radnik. Zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

340. DELALIĆ (ALIJE) SAFET, rođen 1965. Iz Kalinovika. Iz Kalinovika doveden je u koncentracioni logor i tu mu se gubi trag.

341. MURGUZ MUJO, zatočen u koncentracioni logor, gdje mu se gubi trag.

**GRAĐANI OPĆINE FOČA ZA KOJE PORODICE TVRDE DA
SU ODVEDENI U KONCENTRACIONI LOGOR, ALI NEMA
SIGURNIH POTVRDA DA SU U LOGOR I STIGLI⁷**

1. AHMIĆ (MUJO) HASAN, rođen 1936. Iz Foče. Navodno je zatočen u koncentracioni logor.
2. ALIBAŠIĆ SALKO, navodno je zatočen u koncentracioni logor.
3. AVDIĆ EDIN, navodno je 5. juna 1992. zatočen u koncentracioni logor.
4. AVDIĆ JASMIN, navodno je 5. juna 1992. zatočen u koncentracioni logor.
5. AVDIĆ SENAD, navodno je 5. juna 1992. zatočen u koncentracioni logor.
6. BABALIJA MUJO, navodno je zatočen u koncentracioni logor.
7. BARLOV AHMO, navodno je zatočen u koncentracioni logor.
8. BARUČIJE SULJE, sin iz Velikog Mareva. Navodno je zatočen u koncentracioni logor.
9. BEKAN (ZISKO) HILMO, rođen 1966. Navodno je zatočen u koncentracioni logor.
10. CRNETA HIDAJET, navodno je u maju 1992. zatočen u koncentracioni logor.
11. ČANKUŠIĆ EDHEM, navodno je zatočen u koncentracioni logor.
12. ČAUŠEVIĆ MUHAREM, rođen 1961. Iz Foče. Navodno je zatočen u koncentracioni logor.
13. ČEDIĆ MUJO, navodno je zatočen u koncentracioni logor.
14. ČELIK (VEHBIJE) DŽEVAD, navodno je zatočen u koncentracioni logor.
15. ČIMPO HAMED, navodno je zatočen u koncentracioni logor.
16. ČEBO (JUSO) HAMZALIJA, rođen 1964. Iz Šukovca - Foča. Navodno je zatočen u koncentracioni logor.

⁷ Za neke od pomenutih logoraši tvrde da su se pojavili u koncentracionom logoru na kratko (dan-dva), a onda su odvedeni u nepoznatom pravcu.

17. ČEMO (ČELO) ŠUĆRO, navodno je zatočen u koncentracioni logor.
18. ČORIĆ (HUSO) MEHO, rođen 1936. Iz Filipovića - Ustikolina. Radnik ŠIP "Maglić". Navodno je zatočen u koncentracioni logor.
19. DELEUT (MAŠE) FADIL, rođen 1960. Iz sela Kosman. Nema potvrde da je bio u koncentracionom logoru.
20. DURIC (UZEJR) AHMO, rođen 1960. Iz sela Zakmur. Zemljoradnik. Srbi su ga odveli u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.
21. DURIC (NEZIR) NUSRET, rođen 1962. Iz sela Zakmur. Odveden u koncentracioni logor gdje mu se gubi trag.
22. DŽAFERSPAHIĆ (JUSO) ADNAN, rođen 1970. Iz Cvilina. Navodno je u maju 1992. zatočen u koncentracioni logor.
23. DŽANKO IZET, navodno je zatočen u koncentracioni logor.
24. DŽANKOVIĆ AHMO, navodno je zatočen u koncentracioni logor.
25. DŽINIĆ ALIJA, navodno je zatočen u koncentracioni logor.
26. DŽINIĆ (JUSUF) MIRALEM, rođen 1965. Iz Miljevine. Navodno je zatočen u koncentracioni logor.
27. DŽOMBA IZET, rođen 1952. Iz Cvilina - Foča. Navodno je 19. aprila 1992. odveden u koncentracioni logor.
28. GANOVIĆ HASIB, navodno je zatočen u koncentracioni logor.
29. GERMOVIĆ (IBRO) NEDŽIB, rođen 1941. Iz Foče. Navodno su ga uhvatili 18. aprila 1992. te da su ga u koncentracioni logor odveli Saša Čurčić sa osobama iz Srbije.
30. GOGALIJA ENVER, iz Jabuke. Navodno su ga Srbi uhvatili u selu Željevo, 27. juna 1992. i odveli u koncentracioni logor.
31. GRANOV FIKRET, navodno je zatočen u koncentracioni logor.
32. GRBO SEJDO, rođen 1941. Iz Rataja - Miljevina. Navodno je zatočen u koncentracioni logor.
33. GROŠONJA IZET, navodno je zatočen u koncentracioni logor.
34. HADŽIAHMETOVIĆ (HASAN) RASIM, rođen 1937. Iz Foče. Navodno je zatočen u koncentracioni logor.

35. HUKO (ŠABANA) MUNIB, iz Foče - Ljubović. Navodno je zatočen u koncentracioni logor.

36. KOBILJAR RASIM, rođen 1958. Iz Potpeća. Navodno je zatočen u koncentracioni logor.

37. KOLENDRA MEVRED, navodno zatočen u koncentracioni logor.

38. KRAJČIN FARUK, navodno je zatočen u koncentracioni logor.

39. KRAJČIN (HASAN) FERID, rođen 1978. Iz Miljevine. Trgovac. Navodno je zatočen u koncentracioni logor.

40. KUNOVAC MIRSAD, navodno je zatočen u koncentracioni logor.

41. KUPA (BEĆIRA) ŠABAN, rođen 1966. Iz Trnovice. Navodno je zatočen u koncentracioni logor.

42. MANJO ASIM (RASIM), navodno je zatočen u koncentracioni logor.

43. MUHOVIĆ REDŽO, navodno je zatočen u koncentracioni logor.

44. MUSLIĆ RASIM, navodno je zatočen u koncentracioni logor.

45. MUSLIĆ VEHBİJA, navodno je zatočen u koncentracioni logor 8. maja 1992.

46. MUŠELIĆ JASMIN, navodno je zatočen u koncentracioni logor.

47. MUŠELIĆ ŠABAN, navodno je zatočen u koncentracioni logor.

48. NIKŠIĆ (ZAHID) MURAT, rođen 1929. Iz Jeleča. Navodno je zatočen u koncentracioni logor.

49. NURAK (ATIF) HASAN, rođen 1954. Iz Graca - Foča. Navodno je u koncentracioni logor odveden 18. aprila 1992.

50. PAČO (MURAT) ATIF, rođen 1954. Iz Foče. Navodno je zatočen u koncentracioni logor.

51. SELIMVIĆ (ZISKO) NUMO, iz Foče. Električar. Navodno je zatočen u koncentracioni logor.

52. ŠAHBAZ AVDO (ADIL), navodno je odveden u koncentracioni logor.

53. ŠAHOVIĆ (AVDO) ABID, rođen 1936. Iz Filipovića. Navodno je odveden u koncentracioni logor.

54. ŠAHOVIĆ (ALIJE) ADIL, rođen 1973. Iz Jabuke. Navodno je zatočen u koncentracioni logor.

55. ŠAHOVIĆ ALIJA, rođen 1934. Iz Jabuke. Navodno je u julu 1992. zatočen u koncentracioni logor.

56. ŠAHOVIĆ RIFAT, navodno je zatočen u koncentracioni logor.

57. ŠALAKA (AVDO) EKREM, rođen 1971. Iz Jeleča. Navodno je u koncentracioni logor zatočen iz koga je 12. septembra 1992. odveden u nepoznatom pravcu.

58. ŠALAKA RAMIZ, navodno je zatočen u koncentracioni logor.

59. ŠLJIVO IDRIZ, rođen 1963. Iz Jeleča. Navodno je zatočen u koncentracioni logor. Navodno je dao veliku sumu novaca Peri Elezu da ga prebaci u Crnu Goru. Elez je uzeo novac od Idriza, a onda ga odveo u koncentracioni logor.

60. ŠOŠEVIĆ OMER, navodno je zatočen u koncentracioni logor.

61. TUZLAK AMIR, navodno je zatočen u koncentracioni logor.

62. TUZLAK AZIZ, navodno je zatočen u koncentracioni logor.

63. ZAMETICA (HASAN) ZAIM, rođen 1938. Iz Jeleča. Navodno je zatočen u koncentracioni logor.

IZVRŠIOCI ZLOČINA U FOČANSKOM LOGORU⁸

Izvršioци zločina u fočanskom logoru su, uglavnom, domaći Srbi. Svima je bio cilj, od upravnika logora do stražara, da prebijaju, muče, ponižavaju, ubijaju i kolju, nevine svoje dojučerašnje komšije.

Nemamo podataka o Srbima koji su "vladali" logorom prvi mjesec od njegovog osnutka.

Većina logorskog osoblja regrutovana je iz reda službenika i stražara prethodnog Kazнено-popravnog doma.

Prema izjavama mnogih preživjelih logoraša, svaki Srbin iz Foče mogao je u bilo koje doba dana ili noći ući u logor, uzeti nekog logoraša i raditi sa njim šta mu je volja, i da nikome ne odgovara.

I pripadnici vojne policije iz Foče također su učestvovali u zlostavljanju logoraša.

Spisak domaćih Srba koji su učestvovali u zločinima može se smatrati definitivnim.

KRNOJELAC MILORAD

Zapovjednik je logora u Foči od 17. aprila 1992. do avgusta 1993. U to vrijeme izvršeni su najteži zločini prema nevinim civilima u logoru. Naredbodavac je zločina u koncentracionom logoru.

Rođen je 1940. u selu Bunovi, opština Foča. Pred agresiju na Bosnu i Hercegovinu bio je nastavnik matematike u OŠ "Veselin Masleša" u Foči. Učiteljsku školu je završio u Foči, a Pedagošku akademiju u Sarajevu. **Pred agresiju isticao se kao ekstremist, naročito u aferi "Fočatrans". Jedan je od najeksponiranijih članova stranke SDS u Foči.** Ispred stranke bio je zadužen za naoružavanje srpskog stanovništva u selima Bunovi, Kopilovi i Čelikovo Polje. Rezervni je kapetan I klase i dugo vremena je bio komandant odreda TO u Foči prije agresije.

Odgovorani je za sve zločine počinjene u logoru kao prvi naredbodavac. Optužen je i osuđeni od strane Međunarodnog suda u Hagu.

⁸ Za navedena lica, prema kazivanjima žrtava, se pretpostavlja se da su bili izvršioци zločina.

SEKULOVIĆ ZORAN

Kao zapovjednik logora naslijedio je Milorada Krnojelca, koji je već bio završio svoj pir u logoru, tako da je njegovom nasljedniku ostalo malo toga šta je trebalo od zločina uraditi u logoru. Rođen je u selu Slatina, opština Foča. Pred agresiju je bio radnik NIŠRO "Oslobodjenje", služba marketinga.

TODOVIĆ SAVO zvani BUNDA

Bio je zamjenik upravnika logora. Mnogi logoraši tvrde da je vodio jednu od glavnih riječi u logoru kada su u pitanju naredbe za vršenje zločina. **Niti jedan logoraš nije mogao biti otpušten iz samice bez njegova odobrenja. Bio je veoma brutalan i okrutan.** Pred agresiju je bio službenik KPD-a u Foči.

VUJOVIĆ MILAN

Kratko vrijeme bio je zamjenik komandanta logora. Brzo se izgubio iz logora tako da se o njegovoj djelatnosti u samom logoru malo zna.

RAŠEVIĆ MITAR

Komandir službe obezbjeđenja logora. Pred agresiju je bio zapovjednik straže u KPD-u. Prosvjetni radnik. Odgovoran je za zločine koje su počinili njegovi stražari u logoru.

GAGOVIĆ RADE

Pomoćnik službe obezbjeđenja u logoru. Došao je iz druge predratne kaznionice, iz KPD-a u Zenici. Nisu poznate njegove aktivnosti u logoru.

VLADIČIĆ ZORAN

Glavni logorski isljednik. Pred agresiju je bio kriminalistički tehničar u fočanskom SUP-u. Rođen je u selu Radutovina, Tjentište. **Pri isljeđivanju određivao je nivo torture za svakog logoraša. Stavljao je pred isljeđivanog gotove zapisnike saslušanja da ih potpiše. Tako su logoraši morali potpisivati i ono što nisu izjavili.**

Ako ispitivani logoraš nije htio potpisati montirani zapisnik, bio je izložen mučenju satima i danima.

Njegov komšija, Juso Džamalija, nije mogao izdržati mučenje, pa se objesio u samici. Mnogi isljeđivani logoraši nikada se više nisu vratili u svoju logorsku sobu. Logoraš Eso Hadžić podlegao je torturi, Logorski ljekar Čedo Dragović, koji je i sam učestvovao u zlostavljanju logoraša, nije dozvolio da mu se pruži pomoć. Vladičić je određivao količinu i dužinu batinanja prilikom isljeđivanja. Zajedno sa drugom dvojicom isljednika, on zna šta se dešavalo sa logorašima kojima se gubi trag u logoru.

STAROVIĆ VOJISLAV VOJO

Sve što je rečeno za Zorana Vladičića važi i za Voju. Bio je nevjerojatno brutalan prilikom isljeđivanja logoraša. Pred agresiju bio je rukovodioc kriminalističke službe fočanskog SUP-a. Rođen je u selu Bunovi, opština Foča. Završio je pravni fakultet.

KOPRIVICA MIŠO

Takođe je isljeđivao logoraše. Ništa bolji od prethodne dvojice. Pred okupaciju bio je referent kriminalističke službe fočanskog SUP-a. Radio je na izdavanju putnih isprava i isprava za lovačko oružje. Rođen je u Foči. Završio je višu upravnu školu.

GAŠEVIĆ PETKO

Povremeno, kao ispomoć, i on se uključivao u isljeđivanje logoraša. Prije agresije bio je drvni tehničar i ŠIP "Maglič". Rezervni je kapetan. Bio je pomoćnik komandanta štaba TO za obavještajne poslove. Upućen je bio u sve ratne planove SO Foča.

KOROMAN SLAVKO

Pred agresiju je bio stariji stražar u KPD-u. U konclogoru je bio pomoćnik zapovjednika službe obezbjeđenja u logoru. **Većina logoraša izjavljuje da je bio veoma okrutan. Inače, bio ga je glas siledžije i razbijača prije agresije.**

BURILO MILENKO zvan BUŠI ili MIRO

Pred agresiju je bio stražar u KPD-u. U logoru je bio stražar unutrašnjeg voda obezbjeđenja. **Svi logoraši izjavljuju da je bio najveći krvnik među logorskim stražarima.** Veoma primitivna osoba. Alkoholičar. Prednjačio je u premlaćivanju logoraša. Učestvovao je u mučenju i ubistvu većeg broja logoraša. Tako je predvodio grupu stražara koji su izvršili stravične zločine nad grupom logoraša 24., 25. i 28. juna 1992.

OBRENOVIĆ DRAGOMIR zvani OBREN

Rođen je 1957. u selu Kozarevina. Sin je Milisava. Bio je grub prema logorašima do krajnjih granica. **Učestvovao je u premlaćivanju i ubistvu većeg broja logoraša.** Bio je stražar unutrašnjeg voda obezbjeđenja logora. Logoraši za njega izjavljuju da je svoju krvničku djelatnost naročito ispoljio između 20. i 28. juna 1992.

MATOVIĆ ZORAN zvan ZOKA

Rođen je 1963. u selu Dragočava. Sin je Milije. Potiče iz poznate četničke porodice Matovića. U logoru je bio stražar unutrašnjeg voda obezbjeđenja. **Isticao se u premlaćivanju logoraša.** Za njega jedan preživjeli logoraš kaže: "Iako žgoljav, jedan je od najsirovijih zlikovaca u logoru". **Uživao je kada muči balije, kako je nazivao logoraše.** Svoje krvničke aktivnosti ispoljavao je naročito noću, poslije opijanja, i sa svojom, takođe pijanom, bratijom, posebno Zoranom Vukovićem, tukao je logoraše do besvijesti.

PLJEVALJČIĆ VLATKO

Stražar unutrašnjeg voda obezbjeđenja. Veoma grub. **Učestvovao je u zlostavljanju i premlaćivanju logoraša.**

MICEVIĆ VITOMIR zvan VITO

Rođen je 1960. u selu Jošanica, sin Gojka. Živio je u Foči. Bio je stražar unutrašnjeg voda obezbjeđenja. **Veoma grub. Primitivan. Otimaao je logorašima sve što je imalo nekakvu vrijednost. Volio je**

da logoraše muči gladu, naročito intelektualce. Često je potezao oružje. U junu 1992. pokupio je sve lijekove od logoraša.

ČANČAR MILENKO zvani RUMONJA
Stražar unutrašnjeg voda obezbjeđenja. Veoma grub.

VUKOVIĆ RADOVAN zvani GROB ili PALICA
Njegovi nadimci govore sve o njemu. Veoma grub. Zapamćen je po tome što je 17. septembra 1992. odveo veću grupu logoraša na branje šljiva. Da se radilo o izuzetnom poslu govori i podatak da se više nije pojavljivao u logoru. Jednostavno je nestao. Kažu, da ne "propjeva".

SAVIĆ JOVO
Stražar unutrašnjeg voda obezbjeđenja. Logoraši jednostavno kažu "krvolok". Njegovo premlaćivanje logoraša Aziza Šahinovia, svi su zapamtili. Bio je u grupi logoraša koji su 28. juna 1992. likvidirali veću grupu logoraša na Drinskom mostu, pored logora.

VUKOVIĆ MILOVAN
Zapamćeno je njegovo premlaćivanje logoraša Hasana Džane, Emira Mandže i Nedžiba Delića.

JEGDIĆ RADIVOJE
Raniji radnik KPD-a Foča. Prvih dana okupacije djelovao je na području opštine Foča sa "Belim orlovima". **Kasnije je bio član poznate četničke trojke koja je po Crnoj Gori hvatala fočanske Bošnjake i dovodila ih u logor.**

I drugi stražari unutrašnjeg i vanjskog obezbjeđenja logora malo se razlikuju od gore spomenutih: Žarko Miličić, Milomir Marić Mara, Risto Ivanović Rile, Momo Ristanović Rindo, Vasilije Perišić, Veljko Kovač, Milenko Vladičić, Milivoje Milutinović, Risto Matović, Slobodan Pejić Boban, Ljubomir Petković, Mićo Bogdanić Šmit ili Roko, Čedo Rašević, Mišo Pavlović, Borislav Šolaja, Milenko Elčić Keli, Radomir Popović Guslar, Milan Vladičić Laufer, Milenko

Čančar, Žarko Miličić, Milivoje Milić, Rade Begenišić, Radomir Popović, Dragomir Mašić, Predrag Stefanović i Vaso Pljevaljić.

Za obezbjeđenje uprave logora bili su zaduženi: Milutin Mladenović, Jovica Đokić, Radovan Jegdić (bivši radnik tvornice "Lesonit" na Brodu), Slaviša Prodanović - advokat iz Foče, Dojčilo Davidović - profesor iz Foče.

Svi drugi koji su to vrijeme bili na "radnoj obavezi" u koncentracionom logoru, bili su takođe u funkciji svih počinjenih zala koja su se desila u logoru.

PRILOZI

A SVJEDOCENJA

A. SVJEDOČENJA

NOĆNA ODVOĐENJA BEZ POVRATKA KAZIVANJE K. S. IZ GOVZE (FOČA)

Na posao u preduzeće išao sam sve do 4. aprila 1992. kada su blokirani svi putevi. Od tada smo u selu držali straže. Imali smo jednu AP, dvije pravljenе puške i 4-5 bombi. Stanje ni rata ni mira trajalo je do kraja aprila, kada su u Foči počeli pregovori o predaji oružja. U to vrijeme sam bio član SDA i išao na sastanke u MZ Jeleč. Sekretar SDA MZ Jeleč bio je Šljivo Idriz koji je i išao na pregovore u Foču. Ubrzo je u dogovoru sa Srbima Šljivo pobjegao za Crnu Goru. Šta je on sa njima pregovarao nije mi poznato, ali poslije toga Srbi su imali spiskove svih naoružanih lica u MZ Jeleč i članova SDA. Ponovo su pozvali na pregovore o predaji naoružanja u Foču. Otišlo je 5 ljudi iz MZ Jeleč i dogovorili predaju, a za uzvrat su Srbi obećali zaštitu svima koji predaju oružje i garantovali im sigurnost. Dok su trajali pregovori ispred TO R BiH u Jeleč je iz Sarajeva došao Bešević Zaim, penzionisani pilot i rekao nam da ne predajemo oružje već da se spremimo i da odemo u akciju na najjače srpsko uporište Štavanj. Bešević je poveo ljude u akciju, a pridružio sam im se i ja. Pucali smo na njihovo mitraljesko gnijezdo, a onda se nakon njihovog žestokog odgovora povukli u Podgaj u jednu kuću. Ja sam sa Tjentišta doveo još dvadeset naoružanih pripadnika TO R BiH. I ova grupa je bila pod komandom majora Beševića. Pod njegovim vodstvom ova se grupa uputila prema Tjentištu, a mi mještani smo krenuli prema svojim kućama.

Dana 1. maja 1992. otpočelo je granatiranje Jeleča i okolnih mjesta iz pravca Miljevine, a onda i vođenim raketama sa Vratla. Granatiranje je trajalo tri dana. Nakon toga je uslijedio opšti pješadijski napad. U vrijeme napada sklonio sam se sa majkom, sestrom i njeno dvoje djece u šumi iznad moje kuće. **Gledao sam kako agresorski vojnici pale sve kuće do kojih su dolazili. Tako su potpuno spaljena sela Podgaj, Govza I i II, Laza, Drače, Ratine, Poljice, Banjine i Jeleč.**

Kada su ušli u Jeleč 4. maja 1992. godine ubili su preko 40 ljudi, žena i djece. Među ubijenim su: Šljivo Edhem, Hadžić Edhem, njegova supruga Fata, i kćerka čije mi ime nije poznato, Šljivo Enver njegova supruga Jelena i njegova majka, Srnja Omer, Srnja Asim sa suprugom i djetetom, Ljezamić Nasuf, nepokretni Kurtović Ibrahim, Srnja Mustafa i 80-godišnji hodža Tuzlak.

Preživjele muškarce koje su uspjeli uhvatiti odveli su i zatvorili u KPD Foča. Ja sam se uspio sakriti u šumi i krio sam se do 7. maja 1992. kada je kod mene došao Šljivo Salko i rekao mi da je put za Sarajevo preko Kalinovika slobodan. Odmah sam sa porodicama Tuzlak Husnije i Tulek Kemala krenuo prema Kalinoviku. Na Vratlu ispred Kalinovika zaustavila nas je četnička straža. Izvršili su pretres naših stvari, a Tulek Kemal je predao pištolj koji je imao. Ta patrola nas je automobilom prevezla do Kalinovika u SUP, gdje su nas poslije kraćeg ispitivanja odveli i zatvorili u osnovnu školu. Tu je već bilo zatvoreno od 200-250 muškaraca, žena i djece. Zatvoreni u školi proveli smo dva dana i za to vrijeme niko nas nije dirao. Treći dan odvojili su nas 45 radno i vojno sposobnih muškaraca i saopštili nam da nas vode u Bileću odakle će nas pustiti kućama. Odvedeni smo u zatvor u kasarni u Bileći. Upravnik zatvora bio je vodnik KOSTIĆ koji nikome nije dozvoljavao da nas maltretira i zlostavlja. Nakon 20 dana ponovo su nas vratili u Kalinovik i zatvorili u školu, a nakon dva dana provedena u školi prebacili su nas u KPD Foča 1. juna 1992. Zatvoren sam u sobu broj 22. Sa mnom su bili zatvoreni: Šljivo Salko, Šljivo Omer, Šljivo Zajko, Kurtović Husnija, Kurtović Nino, izvjesni Šalaka, Šalaka Meho, Hadžimuratović Asim, Hadžimuratović Ahmed, Nikšić Kemal, Nikšić Sead, Nikšić Džemal, Srnja Mirsad, izvjesni Srnja i njegov brat, Mušanović Meho, Srnja Salko, Mušanović Kasim, Mušanović Edo, Zametica Sulejman i izvjestan broj ljudi iz porodice Mušanović i Šalaka kojim ne znam imena. Sa Tjentišta je u našu sobu dovedeno 10 ljudi iz porodice Lagarija od kojih znam Nazifa i njegova dva sina. Svi ti navedeni bili su isprebijani.

Upravnik KPD-a Foča bio je KRNOJELAC MIĆO, komandir straže RAŠEVIĆ MITAR, za zatvorenike je bio zadužen TODOVIĆ SAVO, a stražari su bili: MILUTINOVIĆ MILIVOJE, BURILLO MIRO, PLJEVALJČIĆ VASO, IVANOVIĆ RISTO, MARIĆ zvani "MARA", dvojica VUKOVIĆA zvali smo ih "CRNI" i "ŽUTI" i MILIĆ MILIVOJE. Nakon 5-6 dana počeli su izvoditi ljude iz ćelija u večernjim satima i odvoditi u zgradu uprave KPD-a. **Odatle su dopirali zvuci batinjanja i jauci prebijanih ljudi. Kada bi to utihnulo ponekad bi se čuo i zvuk pucnja, a nakon kraćeg vremena i zvuk motora vozila. Odvedene više niko nije nikad vidio, niti nam je njihova sudbina poznata.** Iz sobe 22 odveden je krajem juna Tulek Kemal i od tada mu se gubi svaki trag. Na taj način iz ostalih soba čuo sam da su odvedeni od meni poznatih Bičo Salem, Hodžić Nail i izvjesni Konjo. Koliko sam uspio saznati tako je u prvim mjesecima odvedeno 30-40 zatvorenika.

Kada su prestali sa noćnim odvođenjima počeli su odvoditi manje grupe ljudi kao na razmjenu, ali više niko nikada nije vidio ni jednoga od tih zatvorenika.

Tako su odvedeni: Balić Edhem i njegov otac, Nikšić Kemal, Nikšić Sead, Nikšić Mustafa, Nikšić Džemal i Šljivo Salko i njihova dalja sudbina nam je nepoznata mada pretpostavljamo da su svi likvidirani. Sjećam se da su tako odveli dvije grupe od po 20 zatvorenika i od tada ih niko više nije vidio.

U septembru 1992. iz KPD-a je odvedena grupa od oko 40 zatvorenika na berbu šljiva. Ti zatvorenici nikada nisu vraćeni u KPD, a grupa zatvorenika koja je radila u rudniku nam je kasnije rekla da je GAGOVIĆ SRETO pričao kako je iz te grupe od 40 zatvorenika vidio leš Islambašić Suada, pa pretpostavljam da je i sudbina ostalih ista.

Sve do decembra 1992. godine više nisu odvođeni zatvorenici iz KPD-a. Dana 9. decembra 1992. odvedena je grupa od 8 ili 9 ljudi i od tada više nisu viđeni. Da li su razmijenjeni ili likvidirani meni nije poznato.

Ja sam raspoređen u radni vod u sobu 20. Pred Novu 1993. odvedeni smo na sječu drva na brdu Previla. **Radili smo na minus 30, a spavali na betonu u podrumu bez pokrivača i ogreva.** To mi je bio najteži period proveden u zatvoru.

Poslije toga radio sam na Ekonomiji Velečevo, od žetve silaže do rada u svinjcu, sve do razmjene.

Razmijenjen sam na mostu "Bratstvo – jedinstvo" u Sarajevu, 6. oktobra 1994.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 5326.,

Izjava uzeta 10. oktobra 1994.)

Br. 2,

UMIRANJE OD BATINA KAZIVANJE S. Š. IZ SAŠA (FOČA)

Ja sam se 5. maja 1992. nalazio kod svoje kuće u selu Sašu, opština Foča. Oko 12,00 časova u moje selo došla je grupa srpskih gardista na čelu sa nekim po nadimku zv. Bota, zatim moj komšija Pjano. Miro sin Miladina, Milanović Zoran, Đurović kome ne znam ime, Filipović Mitar sin Todora, i još njih više ukupno oko 15 kojima se ne mogu sjetiti imena. Tu su mene i petoricu mojih rođaka zarobili i pretukli, a odatle su nas odveli u KPD Foča. Nakon što smo dovedeni u KPD tu sam smješten u samnicu gdje sam prenoćio jednu noć, a onda sam prebačen u sobu br. 18. Od mene je 6. maja 1992. uzeo pismenu izjavu Koprivica Mišo koji je bio korektan prema meni prilikom uzimanja izjava, a obavio je razgovor na okolnosti naoružavanja muslimanskog naroda, te me pitao ko su vođe Muslimana u mom selu i šire na našem području. Prema meni bili su drski Janjić Vladimir i Vladičić Zoran koji su mi prijetili da ću biti prebijen i izručen Vojnoj policiji u Trebinju. Takođe sam za vrijeme boravka u zarobljeništvu jedanput pozvat od strane Vuković Zorana zv. Zoka i nekog Obrenovića koji su me optužili da sam bio glavni organizator na području sela Saš da se ne preda naoružanje Srbima.

Lično znam da su srpski gardisti u noćnim časovima odvodili zarobljenike te ih fizički tukli i zlostavljali tako da su čak od batina i umirali, što je bio slučaj sa Konjo Halimom i Džamalijom kome se ne mogu sjetiti imena. Pored ovih znam da su odvedeni u noćnim časovima i nisu se nikada vratili sljedeći zarobljenici: Veiz Zulfo, Veiz Munib, Dželilović Kemo, Hodžić Nail, Selimović zv. Spona, Šoro Ševal zatim dvojica po prezimenu Rikalo, dvojica Čankušića sinovi Hasana, Kuloglija Mustafa, Nikšić Nurko, Tulek Kemo i još njih više, a mislim da ih je ukupno odvedeno oko 35 koji su sigurno ubijeni. Ovo se sve dogodilo u vremenu od 12. juna do 28. juna 1992.

Takođe, znam da je tačno 17. septembra 1992. odvedeno 35 lica iz zarobljeništvu sve mladih godišta koji se nisu nikada vratili u KPD

Foča. Pretpostavlja se da su i ova lica likvidirana ili su odvedeni u Srbiju ili Crnu Goru na prisilan rad u rudnike i druge poslove. Od ovih lica sjećam se da su odvedeni Deleut iz Čohodarmahale, Vahida Džemal, Berber Enver, Šljivo Zajko, Mušanović Edhem, Mušanović Kasim, neki Durić i još njih puno kojima se ne mogu sjetiti imena.

Isto tako, ističem da su lica mladih godišta odvodili na radove, te utovar i istovar brašna, zatim je formiran radni vod koji je obavljao sve poslove za koje se ukaže potreba. Radila je u krugu KPD-a fabrika namještaja i odjeljenje metalnog, koji su proizvodili namještaj i kioske.

Tvrdim da su nas zlostavljali i maltretirali, tako da se to ne može nikome ispričati niti opisati pa čak i hranom, tako da je svaki zarobljenik izgubio na težini svog organizma oko 30-40 kilograma.

Iza mene u KPD Foča ostalo je još oko 100-120 lica muslimanske nacionalnosti.

Što se tiče vojnih formacija na području opštine Foča, znam da su svi vojnosposobni mobilisani i naoružani i svi obučeni u vojne uniforme. Takođe, znam da upomoć vojsci u Foču dolaze Crnogorci i to relacijom Pljevlja-Foča preko Čelebića, jer je taj putni pravac bio aktuelan kada je izvršen napad na Foču. Takođe sam čuo prilikom transporta iz Foče, negdje iza Kifinog sela prema Kalinoviku, da u razgovoru između srpskih vojnika govore jedan drugom da su iz Bara sa područja Crne Gore.

Iz Foče smo povezani dana 31. oktobra 1992. i dovezeni u Kalinovik preko Tjentišta i Gacka. Kada su nas dovezli u Kalinovik, odmah po izlasku iz vozila pred barutnim magacinom počeli su nas tući nogama i rukama po raznim dijelovima tijela, tako da nismo smjeli ni ustati sa zemlje. Takođe ističem, da su nam sve stvari uzeli u Foči i odvezli sa nekim kombijem u nepoznatom pravcu i nisu nam ih vratili.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 5327.,
Izjava uzeta 2. novembra 1992.)

Br. 3.

VJEŠANJA ZBOG TORTURE KAZIVANJE DŽ. Č. IZ SARAJEVA

Iz Sarajeva sam, gdje inače živim i radim, 3. aprila 1992. autobusom otputovao u rodno selo Slatina kod Goražda kod svoje porodice radi proslave Bajrama. U tom periodu su mještani ovog sela, ponukani događajima u Bijeljini, držali seoske straže. Nakon tri dana u selo mi je stigla supruga Zineta sa kćerkom Dženitom, a već sutradan, 7. aprila smo autobusom otputovali u mjesto Brod kod Foče. Za vrijeme putovanja nisam uočio nikakve aktivnosti SPF niti jedinica bivše JNA, tačnije nisam putem uopšte primijetio bilo kakvu ratnu tehniku niti pripadnike PVF. U Brodu smo se smjestili kod suprugine porodice, oca Muminović Alije i majke Zejne te dvije svastike Nade i Đule. Taj dan je otišao posljednji autobus iz Foče za Sarajevo tako da je supruga ostala u Brodu iako je imala namjeru otputovati na dežuru u Ortopedsku kliniku u Sarajevu. Odmah nakon toga svi putni pravci prema Brodu su blokirani tako da sam i pored želje da se vratim u rodno selo, morao ostati u Brodu. Pošto sam iskazivao interesovanje za putovanje u rodno selo od istoga me odvrćao PAVLOVIĆ MILAN zv. Đed, star oko 60 godina, govoreći mi da nije sigurno putovati jer bih mogao usput nastradati. Pomenuto lice ja nisam lično poznavao a želim istaći da sam prvo kod njega vidio oružje u Brodu, i to AP, a poznato mi je da su mu pripadnici PVF redovno dolazili u kuću kao, i to da mu je povremeno dolazio i sin DRAGAN, inače aktivni oficir bivše JNA.

U tom periodu se nisam puno kretao izvan kuće, a samo povremeno bih otišao do prvih komšija Muslimana Rame i Mahme. Inače, kretanje je bilo veoma rizično jer su gradom harale razne PVF, a jednom prilikom kada je punac izašao da nabavi mlijeko za unuka ovi pripadnici su mu pucali iznad glave tako da se morao vratiti u kuću. Inače, već od 8. aprila mogao sam čuti kako pripadnici SPF artiljerijom gađaju, kako sam kasnije saznao Foču kao i muslimanska sela oko Broda. Tih dana sam mogao kroz prozor

vidjeti kako gore kuće u muslimanskim selima Đidevo, Zubovići, Tabaci i dr. Kroz nekoliko dana je u naše naselje došao jedan, meni nepoznat mladić, krupan, plav, stanovao blizu mosta na Drini, i pričao kako je iz sela Đidevo pokopao 15 Muslimana u zajedničku grobnicu, a jedno od ovih lica je bio sin izvjesnog Roka vlasnika privatne ugostiteljske radnje u Brodu koji je pronađen na podzidi puta sa ranom od metka ispaljenim u čelo.

Tih dana pripadnici PVF su i u samom Brodu vršili upade u stanove Muslimana, tako da su i u stan mog punca Alije upali 4. ili 5. maja tražeći mene. Tada su došla tri meni nepoznata lica i prerovili me zbog toga što su navodno dobili informacije da sam ja bio "ubačen" u Brod da radim na organizaciji odbrane. Tom prilikom mi je jedan stavio nož pod grlo, a nakon dužeg objašnjavanja kako sam se zatekao u Brodu, ovi pripadnici su napustili kuću.

24. maja 1992. nakon prethodnog upozorenja komšija da se vrata ne smiju ključati, oko ponoći su na vrata stana došla dvojica meni nepoznatih pripadnika VP i nakon provjere ko se nalazi u kući rekli mom puncu Aliji i meni da se spremimo. Prvi od pripadnika VP je bio star oko 40 godina, nizak, debeo, smeđe kose, a drugi visok, razvijen, plave kose, imao bradu. Potom nas automobilom odvođe u osnovnu školu u Brodu gdje su nas držali oko pola sata u **jednoj mračnoj prostoriji koja je zaudarala na krv, jer je bila puna krvavih deka po čemu sam zaključio da su u njoj ljudi ranije mučeni.** Zatim su nas pretresli i uputili kod komandira policije, inače meni nepoznatog lica a nakon toga nas prebacuju u zatvor u Foči.

Nakon što smo stigli u KPD "Foča" ponovo smo pretreseni od osoblja zatvora, i to od izvjesnog Koromana i izvjesnog Vukovića, a potom smješteni u ćeliju broj 16. U ovoj ćeliji se nalazilo 67 zatvorenika, a kako sam kasnije saznao u zatvoru je ukupno bilo oko 600 zatvorenika. U zatvor je 27. maja 1992. dovedena grupa od 10-tak Muslimana koji su iz Foče i Goražda pobjegli u Crnu Goru gdje su i uhvaćeni od strane izvjesnog STEVANOVIĆA zvanog ŠUMAR i drugih čija mi imena nisu poznata. Inače ime Šumara se vezuje za pljačku industrijskih objekata u Foči i trenutno je jedan od većih

biznismena u tom mjestu. Među dovedenim su bili Isaković Ismet iz Goražda sa šurom kojem ne znam ime, Krdžalija Sanjin, Čemo Ekrem, Šandal Ibrahim, izvjesni Kafedžić, Divjan Fadil i drugi. Takođe mi je poznato da su pripadnici PVF iz sela Jeleč u junu te godine doveli između 30 i 40 Muslimana.

Čuvari u KPD-u Foča su bili lica koja su te poslove obavljali i prije agresije na RBiH, a poznati su mi: izvjesni KRNOJELAC, star oko 60 godina, po zanimanju profesor, onizak, proćelav, sijed, obavljao funkciju upravniku logora; TODOVIĆ SAVO, star oko 43 godine, rodom iz sela Kunovo – Foča, crn, proćelav, tzv. radni referent u logoru; izvjesni BURILO zv. BUŠI, star oko 45 godina, krupan, plave kovrdžave kose, crvenog lica, maltretirao zatvorenike. Tukao je braću Rikalo, a to sam saznao od Zeković Ekrema i Lisica Muhameda. MATOVIĆ ZORAN, star oko 30 godina, rodom iz Jošanice, samovoljno je izvodio logoraše iz ćelija i tukao ih. Tako je tukao šakama i nogama braću Čemo, Isaković Ismeta i mene, jer smo navodno krali hljeb iz kuhinje; izvjesni KOROMAN, penzionisani radnik KPD Foča, nosio zelenu beretku; izvjesni VUKOVIĆ, star oko 40 godina, rodom iz Jošanice, srednje građe, crne kose; MARIĆ ZORAN zvani MARA, star oko 40 godina, srednje građe, smeđe kose; PLJEVALJČIĆ VLATKO, star oko 40 godina, onizak, jake građe, proćelav. Prilikom jednog odvođenja zatvorenika na ručak, požurivao je jednog invalida bez ruke i psovao mu, a kada mu je ovaj iznerviran odgovorio, gurnuo ga je niz stepenice, a nakon toga skupa sa izvjesnim BOBANOM, ovog invalida tukao da je od posljedica ovaj hodao nakrivljen na jednu stranu; izvjesni BOBAN, star oko 28 godina, srednje građe, smeđ, rumen u licu, učesnik u pomenutom slučaju; izvjesni MILUTINOVIĆ star oko 40 godina; izvjesni PREDRAG, star oko 40 godina, nizak, plav. Inače prvi mjeseci u ovom zatvoru su proticali u čestom odvođenju zatvorenika na ispitivanje. **Odvodili bi od 10 do 15 zatvorenika i to oko 18 sati, a vraćali oko 22 sata. U tom vremenu bi iste tukli tako da bi se iz prostorija gdje su ispitivani čuli krici i zapomaganje. Poslije bi zatvorenike obično vraćali u ćelije, ali se dešavalo da se neki više ne vrata. Poznato mi**

je da se u periodu maj – juli 1992. oko 40 zatvorenika nikad nije vratilo u ćelije nakon ispitivanja. Kriterij po kome su odvedena lica mi nije poznat, ali ja i punac mi Alija, nismo nijednom odvedeni. Poznato mi je da se sa ispitivanja nisu vratili braća Rikalo, a o tome bolje zna Zeković Ekrem iz Foče, koji je jedno vrijeme boravio u ćeliji broj 13 iz koje se mogla vidjeti upravna zgrada tj. mjesto gdje tuku zatvorenike. Inače zatvorenici su tučeni zvjerski i to po dijelovima tijela koji su najviše osjetljivi i gdje se posljedice najduže osjećaju kao npr. po zglobovima nogu i ruku, po rebrima, u predjelu srca, ispod brade i inače po glavi. Zbog posjekotina rane su se morale šiti igom i koncem u ćelijama i naravno bez anestezije.

Negdje u ljeto 1992. tačnog datuma se ne mogu sjetiti, nekoliko noći zaredom, negdje oko 23 sata sam jasno mogao čuti pojedinačne pucnjeve nakon kojih bi se čuo pad tijela u Drinu. Prvu noć sam čuo 6 pucnjeva i isto toliko puta pljusak vode, drugu noć 10 puta, a treću dva puta.

Tokom 1992. uprava zatvora je često najavljivala razmjenu i više puta je odvodila grupu zatvorenika koji se nisu vratili niti je iko saznao šta se sa njima desilo. Tako su, krajem jula ili početkom avgusta zatvorenici koji su radili u pogonu "Metalnom", koji je inače bio u sklopu zatvora, ali van kruga, kao naprimjer Lisica Muhamed, Berber Mustafa, Zeković Ekrem, Hamdo Hodžić i drugi, vidjeli kada su ljude sa spiska za razmjenu vezane žicom trpali u "furgone" i odvezli u nepoznatom pravcu, a za iste se nikad više nije saznalo šta je bilo sa njima.

Bilo je i pojedinačnih razmjena na koje su odvodili po jednog logoraša, mislim da su to bile privatne razmjene. Meni je poznato da su otišli na te razmjene Čelik Ibro iz Foče, Dževad Lojo, bivši direktor rudnika "Miljevina" i izvjesni Selimović, mislim da je bio direktor neke firme. Prva veća razmjena je trebala biti na Milijenu kod Goražda, ali iz nepoznatih razloga nije uspjela. Sredinom avgusta je oko 130 logoraša odvedeno na razmjenu, odnosno za Crnu Goru i nisu vraćeni. Da li su prešli u Crnu Goru ili nisu meni nije poznato. Poslije toga su često odvođeni logoraši na razmjene u grupama od 15, 17 ili 30, kako kad i za njih nisam ništa saznao.

U prvoj polovini septembra odveli su dvije grupe, ukupno 37 logoraša, navodno u berbu šljiva, koji se takode nikad više nisu vratili niti su se kome javili na slobodnu teritoriju. Tada su ljude odveli u papučama, nisu im dali da se obuku, niti da ponesu bilo šta od ličnih stvari. Po njih je došao stražar Pljevaljić Vlatko rekavši da trebaju malo krupniji i jači da idu. Iz ove grupe mi je poznato da je otišao Šabanović Ferid, koji je bio ranjen.

31. oktobra odvedeno je 30 logoraša na razmjenu prema Konjicu. Ova razmjena je najvjerovatnije uspjela, jer je u njoj bio i moj punac Alija, koji mi se kasnije javio iz Njemačke.

Interesantno je napomenuti da su negdje oko 5. ili 6. januara 1993. odvedeni Reko Husein i Jašarević Atif, navodno na razmjenu. Poslije tri dana Jašarević se vratio u logor sav prljav a naknadno smo saznali da su Huseina četnici ubili. Po kazivanju samog Jašarevića sam zaključio da su ih vodili prema linijama razgraničenja ka Goraždu pošto su bili rođeni na tom području i poznavali teren, da bi četnicima pokazali puteve kojima diverzanti ARBiH upadaju na područje agresora i prave diverzije.

Vezano za diverzije koje su pravili pripadnici ARBiH poznato mi je da je u decembru 1992. u mjestu Jošanica stradalo mnogo pripadnika agresora, tako da je po pričanju izvjesnog MILIČEVIĆA, čiji je brat tada stradao, u mrtvačnici bilo oko 40 leševa.

Što se tiče uslova života u logoru mogu reći da su bili veoma teški. Hranu smo dobijali dva puta dnevno i to u izuzetno malim količinama tako da je većina logoraša znatno izgubila na težini, a ja sam jedno vrijeme imao samo 49 kila.

Medicinsku njegu nam je u početku pružao jedan zatvorski ljekar izvjesni ČEDO, inače ginekolog, a nakon njegovog odlaska to je radio izvjesni GOJKO, rodom iz Crne Gore. Kod istoga je ordinirao zatvorenik Torlak Aziz. Zatvorenicima su uglavnom davani lijekovi i nije bilo nikakvog stacionara gdje bi se sprovodila bolnička njega.

Zbog veoma slabe hrane u logoru zatvorenici su se dobrovoljno javljali na rad, jer bi tada hrana bivala nešto bolja. Inače radne grupe se formiraju krajem juna 1992. i ukupno je u istim angažovano oko 45

logoraša. Uglavnom su se obavljali radovi u tvornici namještaja i "Metalnoj", a po potrebi i na ekonomiji KPD. Išlo se na sječu drva, kopanje dalekovodnih rupa kao i uređivanje agresorskih linija.

Zatvorenici koji bi podlegli batinama kao i oni koji psihički nisu mogli podnijeti torturu objesili bi se, koliko mi je poznato, zakopavani su na dijelu između mosta na Drini i stare željezničke stanice na lijevoj obali rijeke. Tu su zakopani Šandal Ibrahim, Kubat Šefko, te jedan zatvorenik koji se objesio, jedan starac i jedna žena, a čija mi imena nisu poznata.

I tokom 1993. se nastavljaju torture nad zatvorenicima. Ja sam se cijelo vrijeme nadao razmjeni, a u međuvremenu sam doznao da mi je žena sa djetetom i sestrom negdje u junu 1992. prebačena u Crnu Goru, kao i to da su mi četnici silovali svastiku. U tom periodu pošto sam bio vidno oslabio i onemoćao, odbio sam narednje TODOVIĆ SAVI koji me je odredio za rad u rudniku. Zbog toga mi je isti prijetio da će me prebaciti u ćeliju br. 15, gdje su se inače nalazili logoraši koji su skrivani od CK, ali to nije uradio, niti sam ubuduće išao na obavljanje bilo kakvih radova. Želio bih istaći da sam jedno vrijeme tajno pravio spisak svih logoraša, ali me je neko odao, tako da mi je dolazio izvjesni Vuković, čuvar u logoru i prijetio mi tražeći papire. Nije ih našao pošto su bili sakriveni ispod vazne sa cvijećem, ali nakon što je otišao, bojeći se za ličnu sigurnost, spiskove sam uništio.

Prvi put nam 22. juna 1993. dolaze predstavnici MKCK. Po njihovom kazivanju su dolazili još jednom ranije i nakon što su počeli vršiti popis zatvorenika, navodno su istjerani od strane uprave logora. Inače, poznato mi je da su u junu 1992. jednom dolazili novinari BBC-a, te jedne beogradske novinske kuće, koji su obilazili radnu grupu, ali šta su tada razgovarali sa logorašima nije mi poznato. Predstavnici MKCK su inače, ne znam kako, posjedovali sve spiskove logoraša, izuzev 18 lica koje su četnici skrivali i iste prije dolaska CK odvodili u nepoznatom pravcu, a po odlasku CK bi ih vraćali. Inače, ovih 18 lica, među kojima su bili Ćemo Enver, Karović Mirsad, Lojo Husein, Avdić Safet, Hanjalić Rasim, Torlak Aziz koji je krajem 1993. otišao u navodnu razmjenu i Berberkić Amir, su popisani od strane CK negdje

u februaru 1994. Tokom prve posjete predstavnici MKCK su nam donijeli samo pribor za ličnu higijenu, a kasnije su dolazili redovno svakih 40 dana povremeno donoseći cigarete i odjevne predmete. Nakon svog dolaska u februaru 1994. kada su donijeli jakne, košulje, cipele i veš za svakog logoraša, predstavnici MKCK se nisu pojavljivali sve do avgusta iste godine. **Inače nikada nam nisu donijeli hranu, obrazlažući to navodnom zabranom od strane agresora.** Inače od dolaska ovih predstavnika situacija u logoru, što se tiče uslova i hrane, se vidno poboljšala, a i odnos čuvara je postao korektivniji. Negdje početkom jula 1993. Zeković Ekrem je iskoristio kišno vrijeme i ogrnuvši se kišnim mantilom napustio pogon "Metalno" koji je kako sam rekao, bio izvan kompleksa logora, i pobjegao. Nakon što je lutao po Tjentištu i zalutao u jedno srpsko selo isti je uhapšen i doveden u logor. Zbog tog slučaja, Todović Savo nam je rekao da je on "human" te da Ekrema neće strijeljati, ali će one logoraše koji su radili u pogonu "Metalno" taj dan kad je Ekrem pobjegao, kao i Ekrema zatvoriti u samicu. Tada su pored ostalih u samice zatvoreni Rašidkadić Mustafa, Lisica Muhamed, Hadžić Hamdo, Berber Mustafa, Kurtović Husnija, i Kubat Šefko, inače čiraš, nakon operacije umro. Ova lica su se različito vrijeme zadržala u samicama, neko 1, neko 6 a neki i 25 dana. Poznato mi je da su tučeni samo prvi dan od strane Todović Save i stražara koji su taj dan bili na dužnosti. Zbog ovog slučaja taj dan nismo dobili hranu, a po "obećanju" Save da će nam umanjiti hranu, narednih 9 dana smo dobijali samo po jedan obrok dnevno. **Takođe su nam oduzeli i sve lijekove koje smo dobili u ambulanti, tako da su logoraši zbog slabosti i izgladnelosti padali u nesvijest u redovima za obrok.**

U martu 1994. kada su četnici pripremali ofanzivu na Goražde moglo se vidjeti kako veliki broj autobusa i kamiona pristiže iz Crne Gore, Trebinja, Gacka i upućuje se prema Preljući, Jošanici i Ustikolini. Nakon otpočinjanja ofanzive uprava zatvora je zabranila svaki izlazak na radove, obezbjeđenje je udvostručeno, a teren oko zatvora je miniran. Od posljedice ranjavanja ovim minama su nakon toga poginula dva četnika od kojih je jedan bio rodom Crnogorac, za koga kažu da je

dosta zla Muslimanima nanio. Tih dana nisam mogao spavati zbog brige za mojom porodicom i rodbinom u Goraždu, sve do ultimatumu NATO-a kada se situacija na tom području smirila.

U posljednja 3 do 4 mjeseca odnos zatvorskog osoblja se izuzetno promijenio na bolje tako da nas čak nisu ni zaključavali. Nas 58 preostalih logoraša Muslimana 5. oktobra 1994. je obaviješteno da idemo u razmjenu. Oko 12 sati smo autobusom u pratnji komandira straže RAŠEVIĆ MITRA i izvjesnog KRUNIĆA, krenuli za Sarajevo. Oko 14 sati smo stigli u "Kulu", kada u autobus upada 4-5 četnika psujući nam balijsku majku i naređuju vozaču da nas vraća na Rogoj gdje će nas klati. Vozač je poslušao tako da je, prateći automobil u kojem su bili ovi četnici, a bez pratnje pomenute dvojice čuvara, krenuo na Rogoj. Nakon što smo prošli i Rogoj stižemo do Miljevine gdje se ovi četnici zaustavljaju kod motela i odlaze u isti. Nakon izvjesnog vremena se pred motelom pojavljuje novi upravnik KPD-a Foča SEKULOVIĆ ZORAN, star oko 35 godina, visok, crn, TODOVIĆ SAVO, i zamjenik upravnika, star oko 45 godina, visok, plav, pročelav, a njima se pridružuje i vozač autobusa. Odmah potom se vozač vraća noseći kanister nafte i sipa u vozilo, a Zoran nam se obraća govoreći da je sve u redu, da su kontaktirali Mladića i da se vraćamo na razmjenu. Nakon toga se ponovo vraćamo na "Kulu" a odatle odlazimo na most "Bratstvo-jedinstvo" gdje je u ranim jutarnjim satima i obavljena razmjena.

Vezano za trenutnu situaciju u KPD-u Foča, kao i u samom gradu želio bih istaći da u zatvoru više nema zatvorenih Muslimana, ali zato ima oko 60 do 70 Srba koji su zatvoreni bilo kao učinitelji prekršaja vezanih za neodazivanje ili izbjegavanje vojne obaveze ili bjekstvo sa linije, kao i za počinjena teža krivična djela. Poznato mi je da su izvjesnog TUCMALJA privodili tri puta jer neće na front. Inače u Foči je po nekim saznanjima poginulo oko 1500 lica. **Veliki je strah boraca tzv. srpske vojske od pripadnika naše Armije, koje mnogo cijene, osobito to ističu u zadnje vrijeme. Često govore da bi oni rado prihvatili bilo kakvo mirovno rješenje, ali zbog počinjenih zločina se plaše odmazde.** Inače, konfrontacija između dvije struje,

mirnodopske i ratničke je izuzetno jaka. Pojedinci shvataju da im je Bosna, a ne Srbija domovina. Ko je "uprljao" ruke taj nije za mir. Nedavno je izbila masovna tuča između Srba poslije koje je od 40 do 50 završilo u bolnici, a i pojava ubistava nije rijetka. Sada nemaju toliko osvajačkog duha, kao na početku agresije, tako da su u posljednju četničku ofanzivu na Goražde išli sa ubjedenjem da ne mogu uzeti grad u svoje ruke, a to ubjedenje je kako sam rekla, proisteklo iz ogromnog respekta koji Armija BiH u ovom trenutku uživa među srpskim narodom.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 5328.,
Izjava uzeta 31. oktobra 1994.)

POTPUNO SPALJIVANJE TJENTIŠTA KAZIVANJE S. H. IZ FOČE

Dana 6. aprila 1992. grupa zatvorenika iz KPD-a prebjegla je i to u pravcu Bolnice i u pravcu brda Dub. Tu noć bio sam na straži u KPD-u. Kad sam vidio grupu zatvorenika da bježi javio sam dežurnom KPD-a i pitao da li da se puca na njih. Sa dežurnim bio je i upravnik koji je izdao naređenje da se puca u vazduh iznad zatvorenika. Grupa stražara otišla je kolima na DUB i pohvatala jedan broj bjegunaca i odvela ih u KPD na Velečevu. Tu noć ostao sam u KPD-u do 22,30 časa kada sam otišao kući.

Narednog dana, tj. 9. aprila 1992. otišao sam na posao oko 6,30 časa. Do 8 časova niko na posao nije dolazio. Jedino su nešto zaposlenih u fabrici namještaja iskupili i oni su vraćeni kući.

U četvrtak 10. aprila 1992. obezbjeđivali smo osuđenike u KPD-u i taj dan sam noćio u KPD-u, a onda sam u petak i subotu bio sa svojom porodicom, da bi u nedelju prešli u stan svastike Suade. Kad sam noćio u KPD-u tad je upravnik KPD-a RADOJICA TEŠOVIĆ naredio da se udame igle iz AP i PAP pušaka povade i bace u kotlanu. Kotlovođa Ahmić, čije ime ne znam, uzeo je povadene igle i odnio u kotlovnici. Igle iz pušaka vadili su RAŠEVIĆ MITAR, PRODANOVIĆ MIRO i SKENDER FEHIM. Municija od ovog oružja bačena je u kanalizaciju, a bacio je RAŠEVIĆ MITAR i PRODANOVIĆ MIRO. Kad sam prešao u stan sestre od moje žene vidio sam da se u zgradi dežura. Straže su bile zajedničke sastavljene od Srba i Muslimana. U ovoj zgradi stanovao je MIRO STANIĆ, predsjednik SDS-a. U zgradi sjećam se da su dežurali: VLADIČIĆ Radovan, VEIZ Zulfo, ČANKUŠIĆ Abudrahman, HADŽIMURATOVIĆ Muhamed zv. CICKO, te izvjesni PRODANOVIĆ, čije ime ne znam.

Do 27. aprila 1992. sa svojom porodicom živio sam normalno. **Negdje oko 29. aprila Srbi su izdali naredbu da se zabranjuje sastajanje Srba sa Muslimanima.** Dok sam boravio u stanu moje

svastike, u svoj stan nije dolazio STANIĆ MIRO, a djecu i ženu je ranije izmjestio. Tad četnici počinju pretraživati stanove Muslimana i u njima tražiti oružje, kad su pljačkali sve vrijedne stvari. Pretrese stanova vršili su od Gornjeg Polja prema centru grada. Tako su tada i stanare zgrade gdje sam ja bio, pozvali da svi izademo pred Ribarski dom i da poneseimo oružje ko ima. Ovu grupu četnika predvodio je ZORAN VUKOVIĆ. Iz moje zgrade prepoznao sam u ovoj grupi JAŠIĆ MILISAVA, medicinskog tehničara. Kad samo došli pred Ribarski dom oružje se slagalo na jedno mjesto, a tu su odvajali žene od muškaraca. Tu su nam psovali balijsku mater, vrijedali i maltretirali. Uglavnom ovi četnici su bili pripadnici "Belih orlova". Pošto sam procijenio da je gužva vratio sam se u stan neopaženo, a ZORAN VUKOVIĆ uzeo je ključeve od Cicka, tj. od njegova "kombija" i sve muškarce koji su tu bili odvezao u logor u LIVADE.

Pored mene tad su pustili CICKA te sina penzionisanog milicionera DŽEME, čije ime ne znam, kao i milicionara BABALIJU. Poslije ovog slučaja za dva dana ponovo su počeli vršiti pretrese stanova. Ljude koji su nam vršili pretres nisam prepoznao. Sve stanove Muslimana ako su bili zaključani obijali bi. Obili su stan HAJRIĆ SULJE. U to vrijeme od silnog straha razbolila mi se žena. Pošto je stan bio mali preselio sam se u stan dr. FADILA KUČUKA. Stan Fadila bio je zaključan ali je bio u njemu namještaj ispreturan. Dozvolu, i pored toga što mi je dozvolio dr. Fadil morala mi je dati nekakva komisija. Komisija u kojoj su bili GNJATIĆ RANKO, TODOVIĆ VLASTIMIR i RADOVIĆ MILENKO, zvani VOJO, odobrila mi je useljenje.

Kako mi je žena bivala sve bolesnija, to sam upitao preko telefona dr. Fadila što da radim, a on, kad je saslušao simptome bolesti, rekao je da pozovem doktora iz DZ-a. U to vrijeme Fadil je radio i spavao u bolnici. U kućnu posjetu došao je iz DZ-a dr. ČANČAR NEBOJŠA sin Krste, i prepisao lipenor od kojih mi ženi nije bilo bolje, pa sam je odvezao u bolnicu. Kod Fadila u kancelariji u bolnici sam našao dr. REUFA TAFRU, dr. ZIJU AJANOVIĆA i dr. ČEDU DRAGOVIĆA. Ženu Sabinu su mi smjestili na neuropsihijatriju. Žena mi nije htjela ništa jesti i piti. Još jednom sam pokušao otići u posjetu ženi, ali mi nisu dali da uđem.

Dana 10. maja 1992. bio sam u stanu kad su po mene došli izvjesni JANJIĆ, taksista JOJIĆ i MAJDOV, koji je bio vozač u "Fočatransu". To je bila vojna policija. Kad su me ugledali repetirali su pušku i naredili mi da pođem sa njima, jer se za mnom raspisala potjernica. Ovo mi je rekao MAJDOV. Pored ove trojice bila su još dva vojna policajca čija imena ne znam. U KPD me primio PLJEVALJIĆ VLATKO i RAŠEVIĆ ČEDO, a pretres je izvršila vojna policija. MITAR RAŠEVIĆ me rasporedio u sobu br. 18 u kojoj sam zatekao oko 30 zatvorenika. Nakon oko dvadesetak dana naredili su mi da idem dati izjavu. Kancelarija za davanje izjava nalazila su se na kapiji u prijemno-otpusnom odjeljenju. Na saslušanju su radili VLADIČIĆ ZORAN, KOPRIVICA MIŠO i STAROVIĆ VOJO. Mene je saslušavao KOPRIVICA MIŠO i uglavnom me pitao gdje sam bio dok nisam uhapšen i kako sam uhapšen. U toku saslušanja ušao je STAROVIĆ VOJO i VLADIČIĆ ZORAN, i rekli mi da su čuli da sam bio kurir ŠAHINPAŠIĆ SENADA, zv. ŠAJE i da sam imao radiostanicu. Ovo sam negirao, a nakon toga potpisao sam izjavu i više me na saslušanje nisu zvali. **Od juna 1992. počinje tuča i mučenje zatvorenika u noćnim satima. Mučenje po prilici su izvodili pripadnici vojne policije, a u KPD bi dolazili u predvečerje. Na ovaj način mučeno je oko 35 zatvorenika.** Od mučenih meni su poznati: ČANKUŠIĆ ABDURAHMAN i njegov brat čije ime ne znam, KISELICA ESAD, NIKŠIĆ NURKO, VEIZ ZULFO, VEIZ MUNIB, HODŽIĆ NAIL, ĐENDUŠIĆ RAMO, tri brata RIKALA, DŽELILOVIĆ KEMO, MARINOVIĆ KRUNO i jedan Hrvat, medicinski tehničar, PAŠOVIĆ MERSUD, ISANOVIĆ KEMO, UZUNOVIĆ ENES, KONJO HALIM. Zatvorenici iz soba br. 11 i 13, pričali su, pošto su blizu soba u kojima su ovi mučeni, da su ih poslije saslušanja ubijali. Jedne prilike u razgovoru RASIM JUSUFOVIĆ mi je rekao da mu je prišao upravnik KPD-a KRNOJELAC MILORAD da će jedan broj zatvorenika ići na vojni sud, drugi na slobodnu teritoriju, a treći da će ostati u KPD-u. Jusufović je prije rata radio u istoj školi u kojoj radio je Krnojelac. U to vrijeme u KPD dovode grupe Muslimana iz Jeleča i zatvaraju ih. Mene su prebacili u sobu br. 20. MILIĆ mi je pričao da će KEMO TULEK,

koji je ranije bio stražar u KPD, ići na Vojni sud jer je navodno bio komandir voda u Granovskom sokaku.

Hrana u KPD-u je bila jako loša. Ljudi su mršali. U avgustu 1993. godine prebačen sam u radnu sobu. Raspored na poslove pravi SAVO TODOVIĆ. U vojnoj komandi za bezbjednost glavni je BORO IVANOVIĆ. U metalnom pogonu šef je GOLIJANIN RELJA, još radi ĐUROVIĆ DUŠKO. Nas u pogonu čuvao je stražar SEKULOVIĆ RANKO. Vozači u pogonu su: DRAKUL MILIVOJE, ARSO KRNOJELAC, MILIĆ DRAGIŠA, (ranije bio psiholog u KPD-u) i MILIĆ MILORAD. U upravi KPD-a vidio sam da radi JOKANOVIĆ MIĆAN, VUJOVIĆ MILAN, koji je kasnije otišao u Pluzine, te STAROVIĆ BORKICA, TEŠOVIĆ BILJA, VLADIČEVIĆ ROSA, ranije bila vaspitač u ženskom KPD-u, MILIĆ PERSA daktilograf i ĐOKIĆ JELENA.

U Fabrici namještaja šef je KRNOJELAC MOMO. Direktor je RADOJICA TEŠOVIĆ. U ovoj fabrici još radi SEKULOVIĆ ŽARKO, ĐOKIĆ JOVICA, MLAĐENOVIĆ MILUTIN i POPADIĆ MOMO.

Zalihe za proizvodnju se troše. Dok nije bio embargo sa Srbijom, dovezli su repromaterijala i to nešto spužve i štofa.

Za 4. juli 1994. išao sam na Tjentište da kupimo sijeno. Od stražara vodio nas je KRUNIĆ SRETEN koji je inače komandir jednog odjeljenja stražara i MITRIĆ RADENKO, kuhar.

Tjentište je svo spaljeno i demolirano. Tako su zapaljeni Muzeji i vila Titova, i Dom mladih, dok su potpuno demolirani i uništeni hoteli "Sutjeska" i hotel "Mladost". Izgorjeli su pošta, stanica policije, ambulanta i upravna zgrada NP "Sutjeska". Sva muslimanska sela oko Tjentišta su potpuno spaljena kao i sve što je podsjećalo na život Muslimana u ovom kraju.

U ovoj godini išao sam 4-5 dana na čišćenje bazena u Energani na Brodu. Na rad vodio nas je stražar BURILO MILENKO zv. BUŠI. U Magliću je sve radilo osim "Lesonita". Radna snaga je uglavnom ženska. Životni uslovi su se popravili u KPD-u dolaskom za upravnika SEKULOVIĆ ZORANA, njegova zamjenika TIJANIĆ MILUTINA i direktora PJ "DRINA" TEŠOVIĆ RADOJICE.

U KPD-u trenutno od stražara radi: ŠOLAJA BORIŠA, MAŠIĆ DRAGAN, VUKOVIĆ MILOVAN, ČANČAR MILENKO, MARIĆ MILOVAN, STEVANOVIĆ PREDRAG, VLADIČIĆ, PLJEVLJAČIĆ VLATKO, MATOVIĆ ZORAN, IVANOVIĆ ZDRAVKO, IVANOVIĆ RISTO, MATOVIĆ MILADIN, OBRENOVIĆ DRAGAMIR zv. OBREN, ELČIĆ MILENKO zv. KELI, RISTANOVIĆ MOMČILO, KOVAČ VELJKO, RAŠEVIĆ ČEDO, MIJOVIĆ ZORAN, BEGENIŠIĆ RADE, BOGDANOVIĆ MILAN zv. ROKO, PRODANOVIĆ MILOŠ, PERIŠIĆ ZORAN i PAVLOVIĆ MIŠO. Načelnik straže je RAŠEVIĆ MITAR, a nadzornici su: PRODANOVIĆ MIRO i KRUNIĆ SVETISLAV.

Na razmjenu sam krenuo 5. oktobra 1994. u Sarajevo.

Razmijenjen sam na mostu "Bratstva i jedinstva" dana 6. oktobra 1994. oko 6,00 časova.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 5329., Izjava uzeta 17. oktobra 1994.)

Br. 5.

TUČA DO SMRTI KAZIVANJE A. H. IZ FOČE

Sredinom 1991. nakon poznate afere u prevoznikom preduzeću "Fočatrans", došlo je do nacionalne podjele. Srpsko stanovništvo je već tada bilo naoružano. Naoružanje je pristizalo iz Srbije i Crne Gore preko Šćepan Polja i Tjentišta. Čuo sam da je veća količina naoružanja pristizala iz Srbije i Miljevine šleperima na kojima je navodno bio natovaren kukuruz i druge žitarice. U Miljevini je lica srpske nacionalnosti naoružavao Pero Elez, penzionisani stražar KPD-a "Foča". Takođe sam čuo da je Savo Blagojević, star oko 50 godina, bivši autoprevoznik iz Susješna dijelio naoružanje u svom mjestu, kao i u selima Donja i Gornja Brda i Kozje Luke.

Milivoje Radović, bivši komandir SJB u Foči, je takođe dijelio naoružanje i to sa saradnicima: Slavko Elčić, star oko 45 godina, rodom iz sela Gradac, ekonomista, bio zaposlen u RO "Ozren". Ratko Filipović, star oko 40 godina, iz sela Gradac, bio zaposlen u SDK-u Foča. Na Trnovačima kod Broda, glavni za naoružavanje srpskog stanovništva su bili izvjesni Janković, star oko 35 godina, vozač "Fočatransa", uoči samog rata vlasnik ugostiteljske radnje na Trnovačama, i Mirko Babić, star oko 45 godina, prevoznik, bivši radnik UPI-a "Zelengora". U nekim ugostiteljskim objektima u Foči su se okupljala isključivo lica srpske nacionalnosti, kao naprimjer u restoranu Robne kuće, bife "Čehotina", vlasništvo Vreće Bore i ribljem restoranu "Mladica". Ideolozi terorističke SDS u Foči su bili Čedo Škipina, bivši direktor jednog OUR-a u Magliću, Rajko Dragičević, bivši direktor "Zelengore", Boro Ivanović, bivši direktor O.Š. u Godijenu, Miro Stanić, šef u Trikotaži, izvjesni Kulić, direktor SIZ-a stanovanja u Foči, Petko Čančar, bivši advokat iz Foče, Velibor Ostojić, bivši ministar za informisanje u Vladi RBiH. Navedeni su održavali sastanke, kojima je i Ostojić prisustvovao, okupljajući lica srpske nacionalnosti. Više puta sam lično navraćao poslom kod svog

neposrednog rukovodioca Rajka Dragičevića i tu u kancelariji sam zaticao više lica srpske nacionalnosti sa kojima se on dogovarao, ali nakon mog ulaska dalji razgovori su prestajali.

Poznato mi je da su lica srpske nacionalnosti iz Foče, pa i njih većina iz moje radne organizacije čijih imena se ne sjećam odlazila na vojnu obuku na planinu Preljuću.

Već od 4. aprila 1992. u Foči i okolini su se čuli sporadični pucnjevi iz vatrenog naoružanja, a 8. aprila ujutro je izvršen opšti napad na grad Foču kada su ekstremisti SDS-a zauzeli važnije objekte, zgrade SJB Foča, Dom JNA, Hotel "Zelengora", TP "Peručica", a na svim višespratnicama su bili postavljeni snajperisti. Negdje oko 10 sati tog dana počelo je i granatiranje dijelova grada i to Donje Polje, Aladža, dio Čador mahale i Tabaci. Granatiranje je vršeno sa Duba i Crnog Vrha. Oko 15 sati prethodnog dana, na insistiranje moje supruge Vesne, otišli smo sa djecom kod mojih roditelja u Gradac, odakle sam posmatrao granatiranje Foče.

U periodu od 8. do 17. aprila sam se priključio manjoj jedinici koja je pružala otpor agresoru sa lokaliteta Šukovca i Šišeta, a nakon učestalog granatiranja sa područja Miljevine morali smo se svi povući sa porodicama ka Kozijoj Luci, gdje sam boravio do 25. aprila kada sam se uputio prema gradu, da iz stana donosem obuće i odjeće svojoj djeci. Od Kozije Luke sam se uputio prema Gracu, gdje sam i prenoćio. Tu sam razgovarao sa Kolenda Alijom, koja nije željela da se iseli jer su njoj navodno četnici obećali da komšijama neće ništa i da ona može poručiti i ostalom stanovništvu da se vrati, iako joj je sin Haris odveden u KPD, nakon što su ga četnici našli sakrivenog u buretu. Od Graca sam putem otišao do svog stana, gdje sam počeo prikupljati odjevne predmete i nedugo zatim pozvao me Dragan Vuković, star oko 25 godina, ranije zaposlen u UNIS-u u Foči i Simović Miloš, star oko 60 godina, bivši radnik ŽTO-a, obojica naoružani, nakon čega sam ja u papučama sišao ispred zgrade. Kazali su mi da pođem da dam izjavu. Zamolio sam da se vratim u stan i obučem, nisu mi to dozvolili. Krenuli smo ka punktu koji su držali četnici ispred "Fočatransa". Naoružani, meni nepoznat četnik sa

punkta je radiostanicom pozvao da po mene dođu policijskim kolima. Odmah su došli po mene Risto Vučetić, star oko 50 godina, bivši aktivni policajac SJB Foča i još jedno lice za koga znam da je ranije radio u prodavnici Foto-optik iz Foče. Pomenuti su me odvezli u KPD Foča i predali me starješini Doma Risti Ivanoviću, dok je tu bio prisutan izvjesni Čančar, star oko 35 godina, debeo, visok, plav, bio i ranije stražar u KPD-u. Pred samim ulazom u zgradu KPD-a Ivanović mi je naredio da dignem ruke i odmah me pretresao. Pošto nisam imao ništa od stvari niti dokumenata pitao me kako se zovem, što je i zapisao. Naredio mi je da krenem naprijed, te sam ušao sam u krug KPD-a. Ivanović me lično odveo do samice i tu me zatvorio. Nakon dva dana Ivanović je došao do moje samice i rekao mi da pređem u zatvoreničku sobu. Kada sam ušao u sobu nije bilo niti zatvorenika niti bilo kakvih stvari. Tokom tog dana Ivanović mi je dozvolio da iz susjedne prostorije sebi unesem krevet sa dušekom i posteljinom. Istog dana u salu u kojoj sam boravio dovedeni su Šabanović Ferid, Kulelija Sanin, obojica iz Višegrada, koje su četnici kao ranjenike dovezli iz Fočanske bolnice, Karup Šaban iz Gornje Dragočave, Džomba Izet, iz Foče, Lojo Dževad, direktor rudnika Miljevine, Hadžić Hamdo i njegov sin Hadžić Ismir, Hamdija Hadžimuratović, Borovina Ramiz, Edo Hasan, Huković Gordan, Kukavica Goran, Konjo Halid, Sudar Jasmin, Mandžo Edin svi iz Foče. Nakon 10-15 dana starješine zgrade Matović Zoran, star oko 25 godina, Obrenović Obren, star oko 35 godina, visok, crn, Milić Milivoje, star oko 35 godina, plav, srednjeg rasta, Risto Ivanović, star oko 35 godina, debeo, rodod iz Jošanice, SO Foča, Pljevaljčević Vlatko, star oko 40 godina, crn, srednjeg rasta, rodod iz Orahova SO Foča, izvjesni Elčić zvani Keli, star oko 30 godina, crn, srednjeg rasta, rodod s Brda, SO Foča, izvjesni Marić zvani Mara, star oko 28 godina, smeđ, srednjeg rasta, rodod sa Livade SO Foča, izvjesni Burilo, zvani Buši, star oko 45 godina, debeo, srednjeg rasta, plav, rodod iz Ustikoline, izvjesni Predrag zvani Predo, star oko 30 godina, crn, srednjeg rasta, iz Foče, Pljevaljčević Vaso, star oko 45 godina, crn visok, iz Boljaradne SO Foča, Milutinović Milutin, star oko 35 godina, crn, srednjeg rasta, iz Miljevine, Matović Miladin,

star oko 35 godina, crn, visok, iz Jošanice SO Foča, Svetan Krnić, star oko 45 godina, sijed, visok, iz Dragočave, SO Foča, izvjesni Vuković, star oko 35 godina, crn, visok, iz Jošanice, izvjesni Vuković, star oko 22 godine, plav, visok, iz Čohodormahale SO Foča su nas zatvorenike počeli prozivati na ulaznim vratima sobe i odatle nas odvoditi u prostorije uprave KPD-a na saslušanje. Tu sam odvođen tri puta, a ispitivači su bili Vladičić Zoran, ranije radio u SJB Foča kao krim. inspektor, izvjesni Koprivica, star oko 35 godina ranije radio u SUP-u kao inspektor, a poznato mi je da su ostale zatvorenike ispitivali Vojo Starović, prof. Srednjoškolskog centra, i meni nepoznato lice, visok, crn, debeo, starosne dobi oko 35-40 godina. **Na isljeđivanju smo vođeni sa rukama na leđima i jedino smo smjeli gledati u zemlju, a tokom isljeđivanja u pod.** Vladičić me pitao da li sam posjedovao naoružanje, te za koga znam u naselju Rečica da ima naoružanje. Tada sam odgovorio da nisam posjedovao naoružanje, niti da znam za bilo koga da isto posjeduje. Pokazao mi je papir na kojem je bilo napisano, imenovani je izjavio da nije posjedovao oružje. Nakon što sam potpisao, on me poslao u sobu. Za desetak dana me prozvaao starješina sobe izvjesni Vuković i pošto sam izašao uputio me samog do kapije odakle me meni nepoznato lice odvelo do isljednika izvjesnog Koprivice. On mi je po ulasku u kancelariju rekao da sam imao pištolj, a da ga nisam prijavio na prvom saslušanju. Odgovorio sam da sam zaboravio to navesti, kao i to da je bio ca 7,65 i da sam ga ostavio pored televizora u stanu. On mi je još rekao da je lično bio u mom stanu i da su stvari ispreturane, te da je stan sada zaključan i ključevi se nalaze kod Milenka Vasiljevića, mog bivšeg komšije, a potom mi je rekao da se vratim u svoju sobu. **Već tada su starješine KPD-a počele da odvođe pojedine zatvorenike i da ih tuku u ćelijama.**

Nurko Nikšić iz Foče, zamjenik komandira SJB Foča, je tako odvođen i svaki put je od batina vraćen krvav. Ovo sam vidio kroz prozor svoje sobe, a čuo sam od zatvorenika da ga je tukao izvjesni Zelja, star oko 35 godina, crn, ranije bio zaposlen u Elektrodistribuciji. **Nurko je podlegao od tuče otprilike za mjesec dana pa smo mi pretpostavljali da je mogao biti bačen s mosta u Drinu, jer niko**

nije sahranjen ko je na taj način umro. Na ovaj način od zarobljenih udaraca umrli su Mustafa Kulaglija, učitelj, Nail Hodžić, Halim Konjo, Vejiz Munib i mnogi drugi koji su svakodnevno fizički zlostavljani. Mi zatvorenici smo sačinili spisak lica koja su nestala, a broj se kretao oko 48.

Munib Vejiz je pretrpio najteža zlostavljanja od ekstremista SDS-a i zatvorskih stražara dok nije preminuo. Za četiri mjeseca boravka u KPD-u Munib je smršao sa svojih 130 na 50 kg. Česta ispitivanja tokom noći su se završavala ubistvom na mostu, tako što smo mi čuli po jedan pucanj, a potom i pljusak vode prilikom pada tijela, zašto smo pretpostavljali da na taj način leševi završavaju. Sutradan lica koja su tokom noći vođena na ispitivanje nisu se više pojavljivala među zatvorenicima.

U decembru 1992. mene je odredio da idem na rad Savo Todorić. referent za rad, rodnom iz Čelebića. Savo je bio najzloglasniji četnik u logoru Foča, pa su po njegovom nalogu odvođeni i logoraši na tuču. Pravio je spiskove za odvođenje, za razmjenu i za rad. Bolesne zarobljenike je tjerao na rad, pravio je spiskove i izvodio po njima zatvorenike na rad odakle se nisu više vraćali. Poznat mi je slučaj "berbe šljiva" kada su odvedene dvije grupe zarobljenika, ukupno njih oko 32, odakle se nikada niti jedan nije vratio, niti je poznata sudbina bilo koga. Prilikom odlaska na rad zatvorenici su nestajali pa mi je poznat slučaj i izvjesnog Reke koji je ubijen na kopanju.

U krugu KPD-a sam radio sa radnom grupom zarobljenika na pokrivanju fabrike namještaja, u fabrici kao proizvodni radnik, u kuhinji kao mesar, ekonomiji KPD-a "Velečevo", rudniku Miljevinu, na sječi drva po KPD-u, kao i na poslovima utovara i istovara brašna. Dok sam radio u kuhinji jedne prilike sam ponio kolegi parče hljeba i na izlazu mi ga je prilikom pretresa našao stražar Obrenović Obren i zbog toga me išamarao.

Dok je radni vod bio angažovan na radu u sklopu KPD-a, Zeković Ekrem je pobjegao. Sutradan je uhvaćen u selu Kopilovi od strane mještana i vraćen je u logor. Nama logorašima je naredeno da se postrojimo ispred zgrade i tom prilikom nam je Savo Todorić rekao da

je vraćen Ekrem i da je "ovo sveta zemlja iz nje ne može izaći ni ptica". Takođe je rekao da Ekrema neće niko maltretirati, zbog toga što je on ratni zarobljenik. Savo je tada rekao da nam smanjuje obroke na trećinu kao i to da nam zabranjuje izlazak.

Od iscrpljivanja gladu više zatvorenika je padalo u nesvijest dok smo čekali obrok. I meni se to isto desilo pa sam prenesen u salu u nesvjesnom stanju. Prilikom objeda u trpezariji redovno je puštana pjesma "ne volim te Alija, samo što si balija..." i "spremite se četnici". Od aprila 1993. i tokom 1994. predstavnici MKCK su nas obišli nekoliko puta. Prilikom popisa zarobljenika četnici nisu pokazali neka lica, nego su ih sklanjali u podrum, po hangarima itd.

Tokom 1994. sam radio u rudniku Miljevina svakodnevno ujutro od 6 do 16 sati, da bi dobili tokom rada pola paštete i polovinu hljeba. Svaki dan su zarobljenici, nas dvadeset, morali izbaciti od 100 do 150 t uglja, što je činilo 7-8 t po logorašu. Moj rad se svodio na kopanje i utovar uglja.

Nadzornici u rudniku su bili Stevan Elez, star oko 50 godina, iz Miljevine, i Sreto Gagović, star 48 godina, iz Štovića. **Navedeni su nas tukli nogama i rukama tjerajući nas da više radimo. Često su nas vrijeđali govoreći nam da smo ustaše, balije, da će nas pobiti, da će nas zatrpati u jamu, psujući nam majku.**

Putem od Miljevine do KPD-a obavezno je bila oružana pratnja zatvorskih stražara.

Tokom rada na utovaru i istovaru brašna po gradu Foči vidio sam u uniformi sa naoružanjem Boška Matovića, sina Đoke, rođen 1952. iz Dragočave, Milu Matovića, Boškov brat, rođen 1950. godine takođe iz Dragočave, Zorana Sekulića, star oko 45 godina, Milenka Sekulovića, star oko 35 godina, obojica iz Foče, Šolaja Dragana, star oko 25 godina, iz Brda, SO Foča, Milenka Vasiljevića, star oko 45 godina, obojica iz Foče, Čelabajca Dragana, star oko 20 godina.

U razgovoru sa Radom Popovićem sam saznao da je Janjić Janko, zvani Tuta, sin Miće, ubio Hasana Klapuha i njegovu suprugu, dok mu je kćerku natjerao da skoči u vodu na Mratinjskoj brani, te da je osuđen

navodno od crnogorskih vlasti na kaznu zatvora od 20 godina. Međutim, vlasti tzv. republike srpske ga ne žele izručiti.

Čuo sam od Svete Gagovića, nadzornika u rudniku Miljevina da je u toku 1992. veći broj leševa dovezeno traktorom i sahranjeni su na taj način što je rovokopač iskopao zajedničku grobnicu. Pretpostavlja se da bi to mogla biti lica muslimanske nacionalnosti iz Trnovača, koja su nastradala prilikom etničkog čišćenja tih sela.

Gagović je takođe pričao da se na Lukama na lijevoj obali Drine između Broda i Foče nalazi zajednička grobnica u kojoj je sahranjen veći broj lica muslimanske nacionalnosti, nastradalih 1992.

Nadzornik u rudniku Stevan Elez nas je obavijestio 5. oktobra 1992. da se spremimo i da odemo kući. Iz Miljevine smo otišli u KPD. uzeli svoje stvari i autobusom se odvezli u srpski zatvor "Kula" u Sarajevu.

U Dobrom Polju između Miljevine i Trnova sam primijetio sa desne strane puta locirana dva topa i to prije kafane. Prolazeći kroz Trnovo zapazio sam, iako je bio dan, da nema stanovništva.

U ranim jutarnjim satima 6. oktobra 1992. sam prešao na teritoriju pod kontrolom legalnih organa vlasti RBiH.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 5330., Izjava uzeta 21. oktobra 1994.)

GARDISTI BIJU POZNANIKE KAZIVANJE R. M. IZ ILIDŽE

Početak agresije na RBiH zatekao sam se u selu Jeleč gdje sam živio u domaćinstvu sa bratom Maljanović Asimom. Žitelji sela nisu bili pripremljeni za otpor agresoru. Poznato mi je da je čitavo selo imalo na raspolaganju 8 pušaka M-48 i 4 automatske puške sa ukupno oko 500 metaka, dobivenih i podijeljenih preko stranke SDA. Dana 7. aprila 1992. napadnuta je Foča, a pala je 11. aprila 1992., dok u Jeleču nije bilo nikakvih nepravilnosti, tj. živjelo se normalno. BAJROVIĆ OSMAN zvani Osmo i Idriz Šljivo vršili su pregovore ispred cijelog sela sa predstavnicima četnika iz Miljevine, gdje su već ranije preuzeli SM i svu vlast. Pomenuti pregovarači su krajem aprila 1992. pobjegli u Crnu Goru, a neposredno nakon toga, 1. maja 1992. uslijedio je kraći obračun između miljevskih četnika i jedinice izvjesnog Beševića, koji je sa desetak naoružanih ljudi došao u područje sela Jeleč. Nije mi poznat identitet Beševića niti porijeklo njegovih ljudi.

Dana 2. maja 1992. počelo je granatiranje sela minobacačima iz pravca Kalinovika i Miljevine. Narod se već ranije sklonio u šumu, a u selu su ostali samo naoružani muškarci. Prvog dana je na selo palo 7 granata iz pravca Kalinovika i srušen je repetitor RTV BiH. Drugog dana je takođe palo 7 granata, a trećeg dana, 4. maja 1992. od 8,00 do 11,30 sati, selo je granatirano iz pravca Miljevine, nakon čega je uslijedio pješadijski napad na selo sa svih strana. Pošto ne znam mještane okolnih "srpskih" sela, nisu mi poznati četnici koji su učestvovali u napadu na Jeleč, ali sam čuo da je miljevičke četnike tzv. "miljevički bataljon" predvodio vojvoda Pero Elez, a sa strane sela Govza četnički napad predvodio je Miletić Živko, rodnom iz sela Zagorica, star oko 30 godina. **Primijetio sam da su svi napadači bili obučeni u uniforme bivše JNA, a neki od njih su imali amblem bijelog orla na lijevoj strani grudi. U toku napada zapaljene su sve kuće u selu i minirana i srušena džamija.** Na području sela Drača i

Ratina prema Jeleču, gdje su napad vršili četnici Pere Eleza, ubijeni su skoro svi mještani Jeleča koje su četnici pronašli tokom napada.

Kasnije, pored obale tzv. Latinog potoka, oko 500 metara od sela Jeleč, prema selu Drače, pronašli smo tijela Šljive Edhema, star oko 60 godina, zatim braće Srnja Abida, Omera, Zulfe, Mustafe i Asima, te još trojice mladića iz iste porodice, kojima ne znam imena. Svi su ubijeni vatrenim oružjem. Haznadar Dervan je tom prilikom samo ranjen, a sada se nalazi kod sina Ramiza u Mariboru. Ovom zločinu, koji su izvršili meni nepoznati četnici prisustovale su supruge pomenutih žrtava, od kojih su mi poznate Šljivo Fehma, supruga Edhema, rođ. Klico, i supruga Srnje Zulfe, kojoj ne znam ime.

Oko 100 metara dalje od pomenutog mjesta, pored vikendice Hadžić Hamde, pronađena su tijela Srnja Envera, njegove supruge Jelene i majke Hadžire, tetke Hasne Hadžić, zatim Hadžić Edhema, njegove supruge Fate, i njihove kćerke Senaide, dok je druga kćerka Mirsada teško ranjena. Čuo sam da su ovaj zločin, takođe vatrenim oružjem izvršili kalinovički četnici.

Isti dan su pored svojih kuća ubijeni Šljivo Ejub, rođen 1938. Kurtović Ibrahim, rođen 1932., invalid, Tuzlak Mustafa, star oko 60 godina, Tuzlak Ćamil, star oko 90 godina, a od posljedica ranjavanja umrli su Zametica Osman, rođen 1930. i Džinić Jusuf, rođen 1930. Svi ubijeni bili su starijih godina i nenaoružani.

Tokom napada, od strane četnika pod komandom Miletić Živka, zarobljeni su moj brat Asim, Suljević Nail, Suljević Mahzer, Suljević Ibrahim, Tuzlak Sulejman, Suljević Šučro, Kurtović Ramiz i odvedeni na Brdo na Drini, a odatle u KPD u Foču. Nijedna žena nije zarobljena.

Nakon što je prestao napad, krili smo se u šumi do 6. maja 1992. kada su Šljivo Salko i Hadžić Fahro otišli u Kalinovic da bi zovnuili Hadžić Mirsada, Fahrinog brata, kako bi, uz njegovu intervenciju, odvezli u bolnicu njihovu sestru Mirsadu, koja je ranjena tokom napada. Mirsad Hadžić je bio oficir bivše JNA, na službi u Vršcu. Uz njegovu intervenciju u Jeleč je došlo ambulatno vozilo bivše JNA iz Kalinovika i odvezlo Mirsadu i Fahru u Foču. Nije mi poznato što se nakon toga desilo sa njima.

U pratnji pomenutog ambulatnog vozila došao je izvjesni Filipović, ljekar. Musliman po nacionalnosti, koji je mještanima Jeleča, rekao da svi dođu u Kalinovik jer tamo nema rata, i da nema potrebe da ginu po šumi. Slijedeći savjet, sutradan, 7. maja 1992. skupilo se oko 150 do 200 mještana sela i uputilo u Kalinovik. Putem smo prošli kroz muslimansko selo Jelašca koje nije bilo napadnuto, a muškarci su se krili u šumi u blizini sela. Tu smo čuli da su mještani sklopili dogovor sa četnicima i predali oružje, a četnici su obećali da ih neće napadati.

Prije nego što smo stigli u Kalinovik u selu Jažiči, opkolili su nas pripadnici milicije bivše JNA iz Kalinovika i razdvojili muškarce od žena i staraca. Žene su odveli u fiskulturnu salu osnovne škole u Kalinoviku, a grupu od 45 muškaraca, u kojoj sam bio i ja, odveli su pred SM u Kalinoviku, gdje smo dali izjave o napadu na Jeleč. Cijelo vrijeme bili su prisutni izvjesni Zeljaja, komandir SM Kalinovik, star oko 45 godina, crn, brkat, prosijed i izvjesni potpukovnik Palović, komandant garnizona u Kalinoviku. Vojska i milicija imala je korektan odnos prema nama. Kasnije je posebno doveden Tuzlak Husnija, vjerovatno zarobljen u Jeleču. **Primijetio sam da je tučen, a tukli su ga i u SM, tražeći da im kaže gdje je sakrio oružje.**

Nakon davanja izjave i mi smo odvedeni u fiskulturnu salu gdje su bile žene i starci iz Jeleča. Sutradan je u salu došla izvjesna djevojka iz sela Mjehovina, potpredsjednik opštine Kalinovik, Muslimanka po nacionalnosti i napravila popis muškaraca do 60 godina, ne govoreći nam zašto joj to treba. Pri tome je plakala. Dana 9. maja 1992. oko 12,00 sati u selo su došli predsjednik SDS Kalinovik, Lalović Grujo, star oko 40 godina, crn višeg rasta, nabijene građe i jedan major bivše JNA, star oko 50 godina, sjede kose. Lalović Grujo je pročitao spisak od 45 muškaraca mlađih od 60 godina i rekao da ćemo biti odvedeni u Bileću, na što su žene i djeca počeli plakati. Na spisku su pored mene bili: Hadžimuratović Asim, star oko 55 godina, Hadžimuratović Ahmo, sin Asima, Šljivo Nedžib, Šljivo Salko, Šljivo Omer, sin Salke, Šljivo Hamdo, sin Salke, Suljević Kemal, Berber Enver, Zametica Edin i Elvedin, braća, stari oko 23 godine, Mušanović Meho, Mušanović

Kasim, izvjesni Mušanović, sin Kasima, star oko 18 godina, Zametica Ahmo, Kurtović Husnija, Kurtović Edin, sin Husnije, Srnja Esad, Srnja Amer, sin Esada, Šalaka Ekrem, Šalaka Meho, Berber Mustafa, Tulek Kemal, izvjesni Mušanović, star oko 20 godina, izv. Musić, sin Nazifa, star oko 20 godina, Šljivo Zajko, Nikšić Džemal, Nikšić Kemal, Nikšić Sead, izvjesni Nikšić, sin Adema, star oko 28 godina. Srnja Mirsad, sin Abdulaha, njegov brat izv. Srnja, sin Abdulaha, star oko 20 godina, Srnja Salko, i ostali čijih se imena ne mogu sjetiti.

Pomenuti major je tada rekao Laloviću da mi nismo ratni zarobljenici nego izbjeglice, a Lalović mu je uzvratio: "Ima da ih vodiš i da čutiš".

Oko 20,00 sati istog dana dovedeni smo pred kapiju kasarne u Bileći, sa tri kamiona fapa bivše JNA, uz pratnju milicije. Na kapiji je komandir vojne policije, izvjesni stariji vodnik, star oko 35 godina, crn, višeg rasta, odvojio iz naše grupe 25 ljudi i poveo nas u kasarnu, uz vrijeđanje i psovanje vojnika koji su se okupili u blizini. **Vojnici su bili obučeni u uniforme bivše JNA sa petokrakama na kapama.** Kako sam čuo, prva grupa zatvorenika je bila skinuta do gola i postrojena uza zid jedne zgrade u kasarni, kada je izvjesni major sjede kose koji nas je pratio od Kalinovika, rekao komandiru vojne policije da mi nismo borci ili kriminalci nego izbjeglice. Komandir vojne policije je tada doveo prvu grupu do kapije, i sve nas smjestio u jednu zgradu u kasarni, gdje su nas popisali i dali nam ležajave za spavanje. Sutradan pozvana su trojica zatvorenika i odvedena na davanje izjave. Prozvani su Šljivo Salko, izvjesni Nikšić, sin Adema, a na kraju su prozvali i mene. Saslušavao me je izvjesni potpukovnik bivše JNA, nižeg rasta, plav, star oko 40 godina, sa slovenačkim naglaskom i korektnim ponašanjem prema meni. Interesovalo ga je ko je napao i spalio selo Jeleč i poznajem li lično Murata Šabanovića. Na kraju, u neobaveznom razgovoru, izjavio je da su njegova supruga i djeca u Ljubljani, a da će uskoro i nega otjerati.

U kasarni u Bileći ostali smo 19 dana, radeći lakše poslove oko čišćenja kruga, i uz korektno ponašanje vojnika prema nama, za šta se posebno zalagao komandir vojne policije, pomenuti stariji vojnik. U

kasarni je bila regularna vojska bivše JNA, te rezervisti, koji su išli u napade na Mostar. Dana 23. i 24. maja 1992. izbili su neredi u kasarni, kada je regularna vojska zahtijevala da ih pošalju kućama, u Srbiju. Tada je došao general Momčilo Perišić i održao govor vojnicima, ali su nakon nekoliko dana vojnici poslani kućama.

Jednom prilikom u prostorije u kojima smo bili zatvoreni u kasarni došla su četvorica pripadnika tzv. srpske garde iz Foče, tražeći među nama svoje poznanike. **Jedan od njih je prišao Srnja Esadu i počeo ga je tući i maltretirati, ali ga je u tome prekinuo komandir vojne policije, psujući sve gardiste na što su ovi izašli i nisu više dolazili.**

Dana 27. maja 1992. jedan vojnik vojne policije rekao nam je da se spremimo jer idemo u Jeleč. Povezli su nas u dva autobusa i dovezli pred vojni tzv. gornji logor u Kalinoviku, gdje nas nisu htjeli primiti, te su nas odvezli pred SM u Kalinoviku. Odatle smo prebačeni u fiskulturnu salu Osnovne škole, gdje smo čuli da su žene, djeca i stariji iz Jeleča koji su bili tu zatvoreni odvedeni u Sarajevo preko Rogoja. U sali smo bili zatvoreni četiri dana, pod stražom rezervne milicije, a hranu nam je donosilo muslimansko stanovništvo iz Kalinovika, koje se slobodno kretalo.

Dana 1. juna 1992. komandir milicije izvjesni Zeljaja, rekao nam je da ćemo biti odvedeni u Jeleč. Autobus koji nas je ovaj put prevozio skrenuo je prije Jeleča u Miljevinu i stao pred zgradu motela. U našoj pratnji bila su dva vozila milicije iz Kalinovika i Sladoje Milenko, čelnik SDS u Miljevini, bivši direktor fabrike obuće u Miljevini. Poslije kraćeg dogovora, ispred motela odvezeni smo u KPD u Foču. **U prolasku kroz Foču primijetio sam da je zapaljena i da gori džamija pokraj autobuske stanice.**

U KPD-u smo dočekani od stražara i osoblja zatvora, gdje smo popisani i odvedeni u sobu uz šamaranje, psovanje i vrijeđanje.

Upravnik zatvora bio je Milorad Krnojelac, star oko 52 godine, mali rastom, nastavnik iz Foče, a njegov zamjenik Todorović Savo, star 35 do 40 godina, rodom iz Čelebića. Od stražara po imenu su mi poznati Vuković Milenko, star oko 30 godina, vodnik Milutinović Milivoje, star oko 35 godina, izvjesni Marić zvani Mara, star oko 32,

živi u Foči i izvjesni Burilo, star oko 45 godina, rde kose i brade, visok oko 180 cm, razvijen, težak oko 120 kg, najopasniji od stražara, mislim da je ubijao zatvorenike, mada nisam vidio da je to radio.

Dana 4. juna 1992. u KPD je dovedena grupa od 11 zatvorenika iz Čureva, koje je Burilo tako istukao da nisu mogli hodati.

Poznato mi je da je u tom periodu u KPD-u bilo oko 540 zatvorenika, uglavnom iz fočanske regije. Tokom juna 1992. svako veče je izvođeno iz soba više zatvorenika, nekad i 10 do 15, ukupno oko 100, te su odvođeni i najvjerovatnije ubijeni. **Ko je izveden naveče nje se vraćao, niti se ikada saznalo šta se desilo sa njim. Često smo čuli krikove zatvorenika koji su netom odvedeni iz soba, a često i pojedinačne pucnjeve iz revolvera. Nakon toga, mogao se čuti i zvuk automobila u odlasku, te bacanje tijela sa mosta u Drinu. Uglavnom su odvođeni ugledni Fočaci - Muslimani.**

Poznato mi je da je 15. maja 1992. izveden i najvjerovatnije ubijen Hodžić Nail, star oko 60 godina, rodom i nastanjen u Foči. Dana 25. juna 1992. izvjesni Obrenović, milicioner, star oko 35 godina, višeg rasta, izveo je iz zatvora Tulek Kemala (star oko 30 godina), rodom iz Broda kod Foče, bio zaposlen u KPD kao čuvar. Čim ga je izveo iz sobe, Obrenović je počeo tući Kemala. Tom prilikom izveden je i Mandžo Salko, rođen 1952., ali kada je doveden na prijavnicu, komandir straže primijetio je da on nije taj kojeg su trebali, te su Salku vratili, a odveli su njegovog rođaka, takođe po imenu Salko Mandžo. Tulek Kemal i drugi pomenuti Mandžo Salko nisu nikada vraćeni u zatvor, niti se zna šta se s njima desilo. Tokom juna 1992. neki od zatvorenika vođeni su ponekad na radove u grad. Tako je nekoliko dana dvadesetak zatvorenika skidalo crijep sa zgrade stare osnovne škole u Foči, koje je bila djelimično izgorila. Crijep i sav upotrebljivi materijal sa škole slagan je pored zgrade u toku dana, a preko noći je nestajao, tj. bivao ukraden. Sa prozora KPD-a mogli smo primijetiti kako ljudi i djeca pljačkaju napuštene muslimanske kuće, a nakon toga ih pale.

Od početka jula 1992. nisu više noću odvođeni i ubijani zatvorenici, niti su u zatvor dovođeni novi. Ishrana je bila loša, a živjelo se uz stalna maltretiranja zatvorskog osoblja. Zatvorenici su

bili zaposleni u radionicama. Moj brat Asim i ja radili smo u radionici za metalce, gdje smo pravili kioske.

Dana 15. avgusta 1992. 18 zatvorenika je odvedeno u razmjenu. Nijedan od njih se nije javio svojoj rodbini pa mislim da su ubijeni. Između ostalih, odvedeni su: Šljivo Salko, Nikšić Kemal, Nikšić Sead, izvjesni Nikšić, sin Adema i Nikšić Džemal svi iz Jeleča.

Oko 20. septembra 1992., 35 zatvorenika je odvedeno iz KPD-a, navodno na branje šljiva u selu Poljice. Nijedan od njih se nije vratio u zatvor, niti se javio rodbini. Među njima su bili: Smja Mirsad, Berber Enver, Mušanović Kasim i Kajgana Rasim.

Dana 30. avgusta 1992. rano ujutro odvedena su 52 zatvorenika, navodno na razmjenu u Rožaje u Crnoj Gori, gdje je bio sabirni centar MKCK.

Isti dan u popodnevним satima odvedena je grupa 50-tak lica, navodno na razmjenu, kojima se gubi svaki trag.

U septembru 1992. odvođene su manje grupe zatvorenika, navodno na razmjene, ali se i njima, takođe, gubi svaki trag. Koliko se sjećam, 31. oktobra 1992. odvedeno je 12 ljudi, takođe, na razmjenu, ali se i njima gubi svaki trag.

U novembru 1992. razmijenjeno je 12-tak zatvorenika među kojima su bili i Smja Esad i Nedžib Šljivo koji se sada nalaze u SAD. Razmjena je izvršena u Konjicu.

Decembar 1992. i januar 1993. karakteriše odvođenje zatvorenika na kopanje rovova i sječu šume u Zebinu šumu, 20-tak km udaljenoj od Foče u pravcu Goražda i na Previlu, prema selu Jabuka. Krajem januara 1993. odvedeni su Jašerević Atif, star oko 30 godina iz sela Cvilin i Huso Reko za kojeg znam da je rođen 1946. i da je porijeklom iz Jošanice. Odvedeni su u selo Jošanicu, a čuo sam da je Atif bio svjedok ubistva drugog pomenutog zatvorenika. Jašerević Atif je razmijenjen u septembru 1994. i mislim da se sada nalazi u Sarajevu.

Period do jula 1993. je prošao bez maltretiranja i ubistava, a isti mjesec iz zatvora je odveden Torlak Aziz, star 35 godina, rodom iz Rogatice, a prije rata je radio u bolnici u Foči kao hirurg. Njemu se gubi svaki trag, a čuo sam od drugih zatvorenika da radi u nekom

stacionaru četničke vojske. Isti dan iz KPD-a Foča pobjegao je Zeković Ekrem koji je sutradan uhvaćen na Tjentištu i vraćen u zatvor. Zbog Ekremovog bjekstva, Savo Todović je mog brata Asima, Lisicu Muhameda, Kurtović Husniju, Hadžić Hamdu i mene odveo u samicu gdje nas je teško premlatio zajedno sa svojim stražarima. Iz stanice sam 12. jula 1993. zajedno sa još 16 zatvorenika prebačen u Rudu, gdje smo smješteni u tamošnji dom kulture. Predstavnik četničke komisije za razmjenu zarobljenika nam je naredio da promijenimo svoje ranije izjave i da izjavimo da smo zarobljeni kao ratni zarobljenici, što smo mi i uradili. Odvođeni smo na rad u kasarnu "Car Dušan" u Rudom gdje smo čistili krug i radili lakše poslove. **U kasarni sam primijetio mnogo vojnika, pretežno dobrovoljaca iz Srbije, koji su išli na goraždansko ratište, među kojima je bilo i pripadnika "Arkanovih" jedinica.**

Čuo sam da je muslimanska sela u okolini Rudog spalila jedinica pod komandom zloglasnog kapetana Dragana, koji je imao štab u Rudom.

Od zatvorskih čuvara u Rudom poznati su mi Jovanović Miladin, star oko 25 godina, rodom iz Uvca, njegov brat Milan Jovanović, star oko 30 godina, i izvjesni Starovlah, star oko 30 godina. Upravnik zatvora bio je Miličević Rade, star oko 45 godina koji je prije bio zaposlen u Centralnom zatvoru Sarajevo i koji se prema nema korektno ponašao. Primijetio sam da privreda u Rudom nije funkcionisala.

U avgustu 1993. u zatvor je dovedeno 5 zatvorenika iz Foče i 5 iz "Kule", predviđenih za razmjenu u Goražde. U razmjenu je otišao samo Šefko Hodžić, a Srbin koji je razmijenjen za njega dolazio je kod nas u zatvor i uz dozvolu upravnika pričao nam je kakva je situacija u Goraždu. Rekao nam je da zarobljeni Srbi u Goraždu imaju dobar status, da ih niko ne tuče i da vlasti dobro postupaju prema zatvorenicima, te da je osjetan nedostatak hrane, koju nemaju ni Muslimani u Goraždu.

U Rudom sam ostao do 2. aprila 1994. kada je nas 21 prebačeno u zatvor Kulu. Tu smo zatekli oko 80 zatvorenika Muslimana, oko 100 Hrvata koji su kasnije razmijenjeni u Kiseljaku i oko 100 zatvorenih Srba, isključivo radi ubistva. U zatvoru smo imali lošiji tretman nego u Rudom, nisu nas tukli, ali smo morali ići svakodnevno na obavljanje

raznih poslova, bez obzira na zdravstveno stanje. Zatvorenici su išli na kopanje rovova u Vojkoviće, Grlicu i na gradnju dalekovoda na Trebević. Pri tome su često bili predmet izživljavanja i zlostavljanja od strane pripadnika agresorske vojske na linijama fronta gdje su radili. Zbog povrede noge nisam odlazio na rad, a u tome mi je pomagao moj bivši radni kolega Faladžić Đorđe, zamjenik upravnika u zatvoru Kula. Upravnik je bio izvjesni Soniboj, star oko 45 godina, visok, cm, a komandir straže je bio Pandurević Neđo, star oko 40 godina, svjetlosmeđe kose, srednje visine, koji je bio okrutan prema zatvorenicima i tjerao ih na rad. Takođe su mi poznati stražari Radović Božo i kuharica izvjesna Rada.

Čuo sam od drugih zatvorenika da je jedan stražar u Vojkovićima, rodom iz Novog Sada, star oko 20 godina, srednje visine, duge plave kose, sa šajkačom i kokardom, ubio izvjesnog Mađara koji je kao pripadnik ARBiH zalutao i prešao iz Hrasnice u Vojkoviće, prethodno ga maltretiravši i zlostavljajući.

Krajem septembra 1994. na Dobrinji I ubijen je zatvorenik, Hrvat po nacionalnosti, nije mi poznato njegovo ime, navodno od snajpera sa položaja Armije RBiH. Kako sam čuo bio je obučen u vojnički kombinezon, a išao je po ručak.

Zatvorenik Kulosman Sabir iz Godijeva mi je pričao da se od 200 agresorskih vojnika koji su iz ovog dijela PZT Sarajeva otišli na ratište na Nišićku visoravan vratilo samo 80.

Čuo sam da u Lukavici živi još 5 do 6 muslimanskih porodica, a poznati su mi izvjesni Alija i njegov brat koji žive u svojim kućama, kao i izvjesni Omer, izbjeglica iz Višegrada, koji živi u jednom stanu sa ženom i četvoro djece.

Dana 6. septembra 1994. razmijenjen sam na mostu "Bratstvo-jedinstvo", zajedno sa još oko 140 zatvorenika.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 5331.,
Izjava uzeta 14. oktobra 1994.)

HAPŠENJE MUSLIMANSKIH IZBJEGLICA U CRNOJ GORI KAZIVANJE E. Z. IZ FOČE

Prije početka agresije na RBiH, stvaranjem afere "Fočatrans" u Foči je došlo do drastičnog poremećaja međunacionalnih odnosa između Srba i Muslimana. Početkom 1992. govorilo se da će biti problema, stvaralo se nepovjerenje među ljudima, a veliki dio Srba SDS i bivša JNA počeli su naoružavati. U tom periodu, a bio je to januar 1992. članovi SDS-a su se otvoreno pripremali i naoružavali a meni su poznata imena ljudi iz moje firme a to su: Živanović Milovan, po zanimanju mašinski tehničar star oko 40 godina, rezervni oficir bivše JNA, Crnogorac Zoran p.k. radnik star oko 35 godina, Drakul Momčilo p.k. radnik, Vuković Mihajlo po zanimanju tokar kao i komšija iz moje ulice Zelović Dragan, koji je kao električar radio u Elektrodistribuciji. U naoružavanju članova SDS aktivno je učestvovala jedinica bivše JNA koja je bila stacionirana u Ustikolini. Iz kasarne u Ustikolini tokom noći kolone kamiona odvlačile su oružje, municiju, lijekove, brašno i topove u Čelebiće, Čerezluk, uzvišenja iznad Foče prema Pljevljima, gdje su isključivo bili nastanjeni Srbi. Moj rođak Mandžo Alija, koji je stanovao u blizini bolnice u Foči, pričao mi je da su iz bolnice kamionima odvučene i ratne vojne rezerve sanitetskog materijala u pravcu sela Brusna i Orahovo. Sve ove aktivnosti članova SDS-a i bivše JNA pokazivali su da će doći do oružanog sukoba i napada.

Koliko se sjećam do prvih oružanih sukoba je došlo 8. aprila 1992. Naime, taj dan je došlo do granatiranja naselja Šukovac na lijevoj obali Drine iznad "Fočatransa" sa srpskih položaja koji su bili na uzvišenjima zabrana i Čerezluka. Tada je došlo do uzvraćanja vatre i granatiranja sa naših položaja iz Šukovca. U periodu tog granatiranja, pošto je moja kuća imala dobar podrum, skrivalo se oko 70-80 ljudi, pretežno žena i djece. Granate tada nisu padale po Foči nego kako sam naveo po ovim uzvišenjima oko Foče.

Ove borbe i granatiranje je trajalo do polovine aprila 1992. i kako sam tada čuo Muslimani su se iz KP Doma i Donjeg Polja morali povući u pravcu Ustikoline. Takođe sam čuo da su skoro svi zatvorenici KPD-a Foča pobjegli dok su se Srbi odmah priključili tzv. srpskoj vojsci. KPD je bio potpuno neoštećen, a u njemu su ostale velike zalihe hrane, oružja i municije. **U tom periodu u Foču su došli i srpsko-crnogorski rezervisti. U Foči je od domaćih aktivista SDS-a i kriminalaca formirana vojna policija.** Komandir te policije bio je izvjesni Čosa koji je sa ostalim pripadnicima vojne policije megafonom pozivao stanovnike Foče srpske nacionalnosti da se prijave na mobilizaciju. Takođe, i preko radija Foče, srpski narod je pozivan na mobilizaciju. Tada je saopštavano, ko se ne odazove mobilizaciji, bit će mu oduzeta sva pokretna i nepokretna imovina, bit će proglašen izdajicama srpskog naroda i biti će protjerani sa ovih područja. Mnogi Srbi nisu htjeli da se odazovu i bježali su napuštajući Foču, međutim jedan dio se odazvao i odmah obukao uniforme tzv. srpske vojske. Meni je poznato da su uzeli oružje i obukli uniforme Vuković Krsto, Draško Novica, Drakul Dragan i Ostojić Vitomir. Jedan moj komšija Blagojević, čije ime ne znam, osuđivao je pojavu ove vojne policije, rekavši, kakva je to policija gdje je od 40 ljudi 30 kriminalaca. Međutim, na to niko nije obraćao pažnju, a pripadnici te policije počeli su da vrše pretrese stanova i kuća tražeći oružje. Tražili su povjerenika stranke SDA Hasanbegović Sulju, koji je i meni dao pušku koju sam sakrio, odnosno zakopao. Kod njega su pronašli nešto automatskih pušaka i uniformi, ali na svu sreću uništio je spiskove kome je dijelio oružje. Meni su u pretres dolazila tri pripadnika vojne policije i to: Đurović, čije ime ne znam, zvani Đura koji je prije rata radio kao šalterski službenik u Privrednoj banci Foča gdje je napravio neku pronevjeru, zatim Vuković Zoran koji je radio kao vozač u ŠIP "Maglić" i Jojić čije ime ne znam, taksista po zanimanju. U tom periodu, a mislim da je to bilo oko 20. aprila 1992. u Foču su došli i pripadnici Srpske garde iz Srbije i četnička formacija "beli orlovi". Pripadnici Srpske garde su bili u maskirnim uniformama, naoružani automatskim puškama i pištoljima sa natpisom na rukavu "Srpska

garda". Pripadnici "Belih orlova" bili su u maskirnim uniformama sa bijelim trakama i četničkim obilježjem-kokardom, a voda im je bio izvjesni Drakul koji je imao šubaru sa kokardom i veliki nož za pojasom. Taj dan oni su opkolili ulicu u kojoj sam stanovao i pozvali nas da predamo oružje. Pošto je moja puška bila zakopana nisam je prijavio, a odlučio sam da predam pištolj za koji sam posjedovao dozvolu i oni su znali za taj pištolj, jer su uzeli podatke iz SUP-a. Takođe i moj komšija Kršo Nedžib koji je bio pripadnik rezervnog sastava milicije, pošto su znali da posjeduje oružje, predao je automatsku pušku. Tada su svo stanovništvo i Srbe i Muslimane iz stanova i kuća istjerali na ulicu, a počeli su pretresati stanove. Na ulici je bilo otprilike oko 100 ljudi i tada su naredili da se razdvoje Srbi i Muslimani. U jednom momentu "Beli orlovi" su uperili puške prema meni i naredili da idem ispred njih u stan Mehmedspahić Nijaza, jer su mislili da je on u stanu i da će pucati na njih. Kada smo ušli u stan nikoga nije bilo, a prilikom pretresa jedan četnik je uzeo aparat za brijanje ili slikanje ne mogu se sjetiti i tada mu je prišao izvjesni Zelović Dragan koji je takođe bio u maskirnoj uniformi rekavši: "Nemojte ništa uzimati, dogovorili smo se da nikoga ne ubijate i ništa ne oduzimate". Četnik ga je poslušao i vratio aparat. Dok su ovi ljudi bili na ulici, jedan dio Srba se stavio u zaštitu komšija Muslimana što je ove četnike, "Bele orlove" i pripadnike Srpske garde, iznenadilo, jer, kako su rekli, njima je prezentirano da se u Bosni nad Srbima vrše masovni pokolji, te da su došli da ih zaštite, a naišli su na drugačiju situaciju gdje su se pojedini Srbi stavili u zaštitu Muslimana.

U tom periodu, jednom prilikom, otišao sam u grad i pred SUP-om sreo Šain Božu koji je bio stručnjak za eksplozivne naprave i koji mi je u jednoj garaži pokazao veliku gomilu neeksplozivnih granata. Rekao mi je da su te granate navodno ispaljivane iz Šukovca po srpskim položajima i nisu eksplodirale jer su iz njih povadene osigurači.

Dana 20. maja 1992. pred moju kuću su došla kola vojne policije u kojima su bili Vuković Zoran, Jojić i još jedan policajac čije ime ne znam. Vuković je imao spisak na kojem je pored mog imena bilo ime Lojo Hasana, Karabegović Dženana, Hajrić Mensura i Kršo Nedžiba.

Rekli su da podemo s njima radi davanja neke izjave i da ćemo se brzo vratiti. Tada je Jojić rekao: "Moramo da se branimo, od jutros nema ni jednog Srbina u Bugojnu". Potrpali su nas u dva auta i odvezli u KPD. Po dolasku na kapiju vidjeli smo stražara Koroman Slavku koji, pošto je poznao Hajrić Mensura zvanog Moša, koji je takođe radio u KPD-u, je rekao: to su dobri ljudi, vodite ih u sobu broj 18. U tom periodu od 20. do 25. maja 1992. vršeno je masovno privođenje muškaraca muslimanske nacionalnosti. **Takođe i lica koja su bila pobjegla u Crnu Goru, hapšena su u Pljevljima, Baru, Kotoru i Ulcinju. U hapšenju tih lica naročito se isticao Stevanović Milorad zvan Šumar, privatni ugostitelj iz Foče, koji je sa spiskovima odlazio u Crnu Goru, predstavljao se kao inspektor SUP-a i na osnovu potjernica hapsio Muslimane.** Tako je uhapsio Kubat Ševku i Kajgana Rasima, privatnog mesara iz Foče u Pljevljima. Vezano za Kubat Ševku poznato mi je da je umro u KPD-u. **Po mojoj procjeni u KPD-u Foča tada je privedeno oko 550-560 lica muslimanske nacionalnosti, uglavnom civila koji nisu učestvovali u bilo kakvim borbenim akcijama.** Za tretman nad tim uhapšenim muslimanima bio je zadužen Todorović Savo. U KPD-u je bio zatvoren i veći broj Srba a za njihov tretman je bio zadužen Prodanović Miro. Upravnik doma je bio Krnojelac Miodrag, koji inače nije bio zaposlen u toj ustanovi i doveden je po direktivi vjerovatno SDS-a. Svi stražari i osoblje su od vremena prije rata s tim što su aktivirali i penzionisane radnike. Meni su poznata imena stražara a to su: Krunić Sveto, Obrenović Obrad, Matović Zoran, Ivanović Risto, Bogdanić zvan Roko, Ristanović Momo, Perišić Vasilije, Vuković Radoman, Marić zvan Mara, Milić Dragiša, Burilo Milenko i Stefanović Predrag zvan Predo.

Odmah po dolasku u KPD nisu nas raspoređivali na rad, nego su počeli sa salušavanjem. Saslušavanje su vršili inspektori SUP-a Vladičić Zoran i Koprivica zvan Kopi, čije ime ne znam. Ja sam na red za ispitivanje došao tek nakon 25 dana, a ispitivao me je Koprivica. To je trajalo oko pola sata i pošto nije znao da sam bio član SDA i da sam posjedovao oružje vrlo brzo smo završili nakon čega sam potpisao izjavu sa oko 10 rečenica.

U tom periodu zatvorenici su dobivali 3 obroka dnevno, odnosno šolju čaja i šnitu hljeba za doručak i večeru, te čorbu i tanku šnitu hljeba za ručak. **Zbog vrlo oksudne i loše ishrane svi zatvorenici su izgubili u prosjeku 20 kg tjelesne težine. Ja sam sa 86 kg spao na 65 kg. U tom periodu jedan dio zatvorenika, za koje se sumnjalo da su aktivisti SDA i da su posjedovali oružje, odvođeni su u samicu gdje su bivali pretučeni.** Poznato mi je da je Balić Džemo 25 dana proveo u samici, ali nije htio da izda članove SDA i lica koja su imala oružje. Krajem juna 1992. oformljeni su radni vodovi i počeli smo raditi. Pošto sam ja bio majstor raspoređen sam za rad u metalnom pogonu. Tada smo pored 3 redovna obroka dobivali i marendu. Početkom jula 1992. oformljena je i radna soba odakle smo išli na rad u tvornicu namještaja, rad na ekonomiji, zatim smo išli u grad gdje smo radili na utovaranju i istovaru robe kao i brašna u mlinu Ustokolina. Pošto smo imali malo više slobode uspjeli smo nabaviti jedan tranzistor da bi mogli slušati vijesti a dobivali smo i informacije o našim porodicama koje su bile u Foči. Te vijesti i poruke smo kasnije prosljeđivali ostalim zatvorenicima. Međutim, Delić Senad, Štela iz Miljevine, za komad hljeba stražaru Obradoviću je ispričao za tranzistor i proturanje poruka. Zbog toga me je stražar Matović Zoran počeo udarati pendrekom i šakama. Tukao me oko 10 minuta a zatim mi dao olovku i papir da napišem izjavu te da priznam ko od starješina prenosi informacije. Tom prilikom mi je oduzeo tranzistor i zaprijetio da se nešto slično ne smije ponoviti i sugerisao mi da mu obavezno javljam ko šta govori i komentariše u sobi. Ja ga nisam poslušao te sam i dalje nastavljao prikupljati sve informacije i prenositi ih zatvorenicima. Tako sam uz veliki rizik uspio unijeti u KPD tablete za srce i pribor za brijanje koje mi je dao Đorđević Slavko, viši medicinski tehničar u bolnici za ljekara Torlak Aziza u KPD-u.

U periodu juli-avgust 1992. počelo je odvođenje grupa zatvorenika u razmjenu. **Po mom mišljenju nije bilo nikakvih razmjena nego su ti ljudi vođeni na likvidaciju.** To je radeno na taj način što su stražari donosili spisak i prozivali, a ja sam sa krova gledao kako potom te ljude vežu žicom ispred KPD-a, tuku i trpaju u kombi. Vidio sam kada su odveli Đendušić Ramu, Pašović Mersuda, Isanović Kemu i od tada se

za njih ništa ne zna. **Jednom prilikom kada su četnici imali gubitke na Tjentištu došla je vojna policija iz grada na čelu sa komandantom Čosom.** Ušli su u KPD i ubili 6-7 zatvorenika. Među tim zatvorenicima su bili Kulaglija Mustafa i Nikšić Nurko. Taj događaj se desio u julu 1992., a ubistvo je izvršeno u jednoj prostoriji čiji je prozor okrenut prema sobi u kojoj sam ja bio. Vojna policija na čelu sa Čosom prvo je počela tući ove zatvorenike, a zatim su se čuli pucnji iz pištolja.

Potom su ubijene zatvorenike zamotali u čebad i unijeli u auto KPD-a marke zastava 101 PIK-AP crvene boje sa bijelim krovom. Čuli smo da su otišli prema mostu na Drini, a zatvorenici iz soba br. 11 i 13 su čuli pljusak u vodu kada su leševi bačeni u Drinu. Pošto je bila noć nismo vidjeli počinioc ovog zločina, niti smo vidjeli auto kojim su odvezeni, ali smo znali njegov zvuk jer je imao oštećen auspuh. Ujutro smo vidjeli kako stražari peru auto da bi prikriili krvave tragove.

Krajem avgusta 1992. traženi su dobrovoljci za berbu voća. Malkić Fahrudin zvani Baron dobrovoljno se javio, međutim Jokanović Gojko koji je radio u ambulanti KPD-a odvratio ga je rekavši: nije to za tebe. Takođe, pojedine starješine odvrćale su neke ljude da ne idu što ukazuje da su ti ljudi koji su odvedeni likvidirani. Odvedena je grupa od 30-35 ljudi, a među njima sam jedino poznao Kajgana Rasima. Kako smo kasnije čuli ta grupa radila je na kopanju rovova i bajti na liniji prema Goraždu, nikad se nisu vratili u KPD, a jedan Srbin, čije ime ne znam, je pričao da je na toj liniji prema Goraždu vidio dosta leševa i mrtvih logoraša, te da je među njima prepoznao i Rasima.

Ja sam doznao da je moja porodica, odnosno otac, majka, žena i dvoje djece, protjerana iz Foče 19. avgusta 1992. Protjerani su u Crnu Goru, a kako sam kasnije saznao nalaze se još uvijek u mjestu Rožaje. Takođe i moj brat Zeković Enes, profesor filozofije koji je bio zaposlen u Skupštini opštine Foča kao društveni pravobranilac, polovinom aprila 1992. godine odveden u KPD. Međutim, njegova žena je urgirala kod nekih ljudi koji su imali uticaja u Foči i moj brat je sredinom jula 1992. pušten iz zatvora i upućen u Beograd na liječenje. Kako sam kasnije doznao iz Beograda je otišao u Ljubljanu, a trenutno se nalazi u Njemačkoj.

Prvu zimu 1992. u logoru KPD Foča teško smo podnijeli. Nismo imali grijanje, čebadi vrlo malo, a Savo Todović je naredio da se svima koji su imali više od 3 čebeta izvrši oduzimanje. U tom periodu umrli su Šandal, čije ime ne znam, koga su pretukli stražari, Hadžić, čije ime takođe ne znam. Njemu je navečer pukao čir i pošto stražari nisu dozvolili da se u toku noći odvede u bolnicu, on je do jutra iskrvario i umro.

U julu 1993. planirao sam i pokušao bjegstvo iz KPD-a Foča. Pošto smo tada imali malo više slobode uspio sam nabaviti ličnu garderobu, džemper, pantalone i vindjaku. Nabavku garderobe mi je omogućio komandir straže Rašević Mitar, koji je dozvolio mojim komšijama da donesu te stvari. Tada me je Rašević upozorio da ništa ne govorim jer imamo "šmekera" u spavaonici, a kako on ne bi imao neugodnosti što mi je omogućio nabavku garderobe. On nije znao da ja planiram bjegstvo i sa tim je jedino bio upoznat moj kolega Lisica Muhamed. Iskoristio sam jedan jako kišovit dan i kada sam prošao kroz kapiju KPD-a skinuo sam radno osuđeničko odijelo, a ostao u civilnom. Pošto sam znao da na Drinskom mostu nema straže prešao sam bez problema i došao u naselje Šukovac. Kada je pao mrak krenuo sam uz Drinu u pravcu Broda. Pošto sam znao da je obala uz Drinu minirana jer je od mine poginuo jedan ribar, izvjesni Škoro, odlučio sam da preplivam Drinu, a zatim uzvodno krenem prema selima i granici Crne Gore. Međutim, nakon pređenih 10 km zbog guste magle upao sam u jedno selo gdje me je jedan seljak koji je bio naoružan puškom zarobio. Ime tog seljaka ne znam, a preziva se Dostić. Seljaci su me svezali i pozvali patrolu iz Foče. Kada je došla patrola u kojoj je bio saobraćajni milicioner Milić Jovan, naredio je da me odvežu a zatim me sproveo u KPD. **Po dolasku u KPD, tu se zadesio Milenko zvani Buši, krupan čovjek, težak oko 120 kg, koji me je odmah počeo tući i gaziti nogama. Bacio me je na stepenice, udarao nogama po leđima i rebrima.** Da bi me zaštitio, prišli su upravnik Krnojelac i starješina stražara Milić i povelili me u samicu. Međutim, u hodniku me ponovo sustigao Burilo, odgurnuo njih dvojicu a mene uhvatio i gurnuo prema zidu tako da sam glavom udario od zid i izgubio svijest. Kada sam se osvijestio bio sam u samici, a tada je

došao upravnik kome sam morao ispričati sve detalje vezane za bjekstvo. Kada je otišao upravnik došao je Prodanović Miro i rekao da je Lisica Muhamed sve ispričao te da je u svojoj izjavi teretio njegovog rodaka Prodanović Slavišu advokata iz Foče i zamolio me, odnosno savjetovao mi je da ne teretim Slavišu koji je već bio u nemilosti vojne policije iz Foče. Vezano za Slavišu Prodanovića mogu reći da je dosta pomagao zatvorenima, jer je često puta išao u Beograd i kontaktirao sa mnogim porodicama zatočenih Fočaka a zatim prenosio te informacije. On je, takođe, odbio da pristupi u tzv. srpsku vojsku i odlazak na ratište pa su ga angažovali kao čuvara u nekom skladištu. U dogovoru sa Mirom iskonstruisali smo priču na osnovu koje bi demantovali navode Lisica Muhameda, koga ja potpuno razumijem jer su njega i ostale zatvorenike po mom bjekstvu odmah pretukli tako da je morao reći da sam pobjegao i u kom pravcu sam otišao. Na osnovu njegove izjave Todović Savo i Ivanović Boro su otišli u pravcu Ščepan Polja i postavili zasjedu, ali na moju nesreću ja sam već ranije bio otkriven. Ujutro sam ponovo ispitan od strane civilne i vojne komisije a isljeđivanje je vodio Vladičić Zoran, inspektor Starović, čije ime ne znam, a ispred tzv. srpske vojske bio je prisutan vojvoda Ivanović Boro koji je inače ispred te vojske zadužen za KPD. Ja sam im do detalja dao izjavu i pošto je ovo bio prvi pokušaj bjekstva njih je naročito interesovalo ko je od starješina iz KPD-a pogodan za saradnju sa zatvorenima, jer su smatrali da tu postoji saradnja. Međutim, ja im nisam mogao tu ništa pomoći, jer sa mojim bjekstvom zaista nije bio upoznat niko od starješina. Zbog ovog pokušaja bjekstva proveo sam u samici 28 dana i za to vrijeme jednom me pretukao Milutinović čije ime ne znam. Po izlasku iz samice mnogi zatvorenici su me ignorisali, jer su i oni trpili zbog pokušaja mog bjekstva. Mnogi su osuđivali moj postupak, a u tome se naročito isticao Telo Mustafa, koji je trenutno u Sarajevu jer je razmijenjen isti dan kada i ja. Mustafa, dok je bio u KPD-u, uporno je pokušavao saradivati sa Srbima. Često je govorio da Muslimane treba pobiti, a Aliju smaći. Međutim, Srbi su ga zbog toga prihvatili sa prezirom a često su mu govorili kad tako govoriš protiv svojih, kako bi tek sa nama postupao. U tom periodu, po izlasku iz

samice, odnosno nakon 15 mjeseci provedenih u logoru KPD-a, pojavio se Međunarodni Crveni krst koji je registrovao zatvorenike. Čitavu zimu 1993. nisam išao na rad a tek u 1994. raspoređen sam na rad u rudnik uglja Miljevina. Na rad je išlo nas oko 12 zatvorenika, svako jutro u 6,30 časova. Išli smo kombijem, a u jami na iskopu u utovaru uglja radili smo do 4 časa. U rudniku smo kao pojačanu hranu dobivali pola hljeba i konzervu od 100 gr. Subota i nedjelja su bili neradni dani, međutim tada smo bili angažovani na ekonomiji gdje smo obavljali sve vrste poslova.

Sa nama u rudniku uglavnom kao stručni ljudi odnosno palioci mina i kopači radili su i domaći Srbi koji su živjeli u Miljevini a to su: Škobo Božo, Tešević Milovan, Gagović Sreto, Stojanović Slavko, Simović Rade, Elez Sreto, Perišić Milija i Vujičić Branko. Oni uglavnom nisu smjeli kontaktirati i diskutovati s nama, a ako je to neko i radio onda je morao u strogoj tajnosti da ga ne bi neko vidio ili čuo. Tako mi se jednom požalio Vujičić Branko koji mi je rekao da je njegov sin bio u Sarajevu, da je radio u bolnici i da tokom dvije godine rata nije imao nikakvih problema. Međutim, pošto mu je porodica bila u Srbiji, pobjegao je iz Sarajeva, ali po dolasku u Miljevinu odmah je mobilisan u tzv. srpsku vojsku i poslat na ratište u okolicu Sarajeva. Njegov otac je rekao da se kaje zbog toga što je izašao iz Sarajeva, ali da se to ne smije ispoljavati.

Inače, što se tiče raspoloženja srpskog naroda na području Foče i Miljevine gdje sam bio tokom agresije na RBiH smatram da je iz dana u dan sve gore i nepovoljnije za njih. Međutim, to nezadovoljstvo niko javno ne smije da ispolji, jer se boji represalija. Ja sam lično vidio kada su u KPD dovodili grupe srpskih vojnika od 20-30 godina i do 30 ljudi sa komplet ratnom opremom i držali ih u pritvoru 2-3 dana, jer su odbijali da idu na linije. Vojnici sa tog područja obično idu na linije prema Goraždu i Rogoju. A, ukoliko neko odbije poslušnost, tad mu se prijeti likvidacijom kompletne porodice. Po mojoj procjeni tokom rata u Foči je pokopano oko 950 ljudi uglavnom vojnika, a u okolnim selima oko 400, što je izuzetno veliki broj u odnosu radno sposobnog stanovništva u tom području. Osim toga, mnogi mještani Srbi su

ogorčeni na ljude koji su se bavili pljačkom i profitirali u ovom ratu. Jednom prilikom kada nismo imali neki dio da popravimo auto starješina u KPD-u. Papović je rekao: "Nema više Đulimana i Fočatransa jer su Crnogorci odnijeli opreme i autodijelova u vrijednosti pet miliona DM". **Isto tako, čuo sam da je samozvani četnički vojvoda iz Miljevine Pero Elez odvlačio pune kamione stoke i prodavao u Crnoj Gori, a novac je prisvajao.** Međutim, čuo sam da je poginuo na taj način da mu je prilikom izlaska iz auta ispao pištolj i opalio, te ga pogodio u glavu. Ne znam da li je to istina ili su posrijedi obračuni sa kriminalcima, ratnim zločincima i profiterima. Pošto je on bio komandant u Miljevini čuo sam da je počinio mnoge zločine, odnosno da je i on dolazio u KPD po zatvorenike, radi razmjene, a potom ih likvidirao. Trenutno u Miljevini komandant tzv. srpske vojske je četnik Trivun Predrag zvani Pedo. Takođe mi je poznato da je i Damjanović Milojević koji je početkom agresije bio jedan od članova kriznog štaba, pobjegao iz Foče što se odnosi i na komandanta Kovač Mirka koji je pobjegao u Beograd. Trenutno komandant tzv. srpske vojske u Foči je Paprica čije ime mi nije poznato, dok je za upravnika zatvora KPD postavljen Sekulović Zoran.

Dana, 5. oktobra 1994. saopšteno nam je da je postignut sporazum o razmjeni svi za sve i da idemo u Sarajevo radi razmjene. Stražari su nas pretresli, a zatim smo ušli u autobus i krenuli prema Sarajevu. Bilo nas je ukupno 58, od čega su samo petorica boraca. U KPD-u Foča nije ostao niti jedan zatvorenik muslimanske nacionalnosti. Isti dan smo došli na "Kulu" gdje nas je dočekao izvjesni Radović, koji je rekao "pozdravljam moje zemljake Fočake". Vozač autobusa je bio Vujičić Jovan, a sa nama u autobusu su bili pripadnici civilne policije iz Foče Kmojelac Jadranko, sin bivšeg upravnika KPD, i Krunić Sveto. U pratnji autobusa bio je i jedan golf policije, u kome su se nalazili komandir Gagović, čije ime ne znam i Rašević Mitar.

Po dolasku na "Kulu" kada smo počeli izlaziti iz autobusa iznenada se pojavio Trivun Predrag zvani Pedo sa još dvojicom četnika. Oni su repetirali automate i uperili ih prema nama. Rekli su ulazite u autobus i nazad u Miljevinu. Nema nikakve razmjene, kakve su to mučke, dok

nama na Igmanu ginu djeca vi ugovarate razmjenu. Naredio je vozaču da vozi u Rogoj i kako je rekao "gore se nalazi moja rulja i ovo sve treba pobiti". Vozač ga je morao poslušati, a niko od prisutnih starješina nije se smio suprotstaviti Pedi. Sa nama je u autobusu ušao je i jedan četnik po prezimenu Fundup koji je rekao vozaču, da vozi na Rogoj. Međutim, mi smo prošli Rogoj i zaustavili se pred komandom u Miljevini, koja se nalazi u motelu "Sretno". Tada su naredili da iz autobusa izađu sa stvarima Hodžić Hamdo i njegov sin Ismir i podu u komandu. U komandu su već došli svi rukovodioci iz Foče odnosno komandant Paprica, Tijanić Milutin i Todović Savo. Nakon sat vremena vratili su Hamdu i njegovog sina, a vozač je donio kanister nafte i krenuli smo ponovo prema Sarajevu. Ponovo po dolasku na "Kulu" gdje su nas dočekali pripadnici Medunarodnog CK čuo sam kako stražari komentarišu da je jedna budala mogla pokvariti razmjenu, te da se na noge digao Karadžić i Mladić koji su se zauzeli da dođe do razmjene. Čitavu noć proveli smo u autobusu, a u ranim jutarnjim satima 6. oktobra 1994. izvršena je razmjena.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 5332.,
Izjava uzeta 14. oktobra 1994.)

MASOVNO NAORUŽAVANJE SRPSKOG STANOVNIŠTVA KAZIVANJE I. K. IZ FOČE

Nakon prvih višestranačkih izbora održanih u novembru i decembru 1990. primjećuje se određena podvojenost, rezervisanost i obazrivost među stanovništvom SO Foča. Rad u društveno-političkim organima opštine bio je jako otežan, tako da se već tada sa srpskom stranom nije mogao postići dogovor po bilo kakvom pitanju. Ta podvojenost i nepovjerenje prema muslimanskom narodu sve više je rasla, da bi kulminirala otvorenom agresijom i napadom na Foču 7. aprila 1992.

Na svim zajedničkim sastancima, održanim prije izbijanja agresije, teško je bilo dogovoriti i usvojiti predloženi dnevni red, što je dovelo do nagomilavanja brojnih problema u opštini Foča. Već poslije 2-3 sjednice opštinskog parlamenta odbornici SDS-a odbijaju da usvoje predloženi dnevni red, pa je zbog toga i rad skupštinskih organa bio paralisiran. Blokadi parlamenta najviše su doprinijeli sami čelnici SDS-a, među kojima i Stanić Mirko, inače predsjednik SDS-a za Foču, kao i drugi odbornici skoro jedinstveno, što je tada predstavljalo homogenizaciju, odnosno zalaganje za drugačiji dnevni red prema njihovom konceptu.

SDS-u i njihovim odbornicima odgovarao je kaos, smišljena blokada i opstrukcija rada bilo kog opštinskog organa, kako bi dobili na vremenu za uputstva od republičkih čelnika SDS-a MAKSIMOVIĆA, OSTOJIĆA, KARADŽIĆA i dr. Taj period su izuzetno dobro koristili i osmišljavali za nabavku oružja, kao i priprema za agresiju na RBiH. Težište njihovog rada upravo je bila nabavka i raspodjela oružja svom srpskom stanovništvu. U nabavci i podjeli naoružanja posebno su se isticali: ELEZ PERO, sin Luke rođen u s. Borjanice, Miljevina SO Foča, star oko 35 godina, prijevremeno zbog duševne bolesti penzionisani stražar u KPD-u Foča; CİCMIL RADOMIR, sin Ljube, star oko 38 godina, rodom iz Crne Gore, prijevremeno penzionisani radnik KPD-a, Foča; JOJIĆ

SLAVIŠA, star oko 30 godina, rodom iz Foče, ranije radio kao taksista; izvjesni KULIĆ, vlasnik kafane iznad aladžanskog parka.

Pouzdana mogu tvrditi da su svi pripadnici, odnosno članovi SDS-a učestvovali u nabavci i podjeli naoružanja srpskom stanovništvu na području SO Foča. Što se tiče saradnje i pomoći bivšeg garnizona JNA u Ustikolini, zna se da su u magacine tog garnizona uskladištena 3 kamiona oružja i vojne opreme u vrijeme povlačenja bivše JNA iz Slovenije i Hrvatske i da je to naoružanje kasnije podijeljeno srpskom stanovništvu SO Foča.

U cilju što boljeg organizovanja srpskog naroda za agresiju na Foču i RBiH, čelnici SDS-a održali su više sastanaka početkom 1992. u Ribarskom restoranu i u samoj pravoslavnoj fočanskoj crkvi. Na ovim sastancima učestvovali su svi članovi Gradskog odbora SDS-a kao i SIMO MOJEVIĆ, sin Milorada, rođen 1949. u s. Tulovići, inače direktor Osnovne škole u Ustikolini; IVANOVIĆ BORO, rođen 1949. u selu Jošanica SO Foča, bivši direktor Osnovne škole u Godijenu i MIHAJLOVIĆ PETAR, rođen 1950. u Ustikolini, po zanimanju trgovac.

U martu 1992. SDS Foče pozvao je veći broj rezervnog sastava na vojnu vježbu u Kalinovik pod izgovorom da je potrebno obučavanje za eventualno upućivanje na ratišta u Hercegovini u sastav bivše JNA. Ovo je urađeno mimo saglasnosti Sekreterijata za narodnu odbranu, to jest ilegalno. Pripadnici ovog rezervnog sastava bili su isključivo iz srpskog naroda. Kasnije se saznalo da su kraću obuku izveli u Kalinoviku gdje su dobili lično naoružanje, a vjerovatno i dosta druge vojne opreme.

Među posljednjim uputstvima za napad na Foču bili su i dogovori u sali društveno-političkih organizacija održani krajem marta 1992. godine na kojima su prisustvovali VOJISLAV MAKSIMOVIĆ, VELIBOR OSTOJIĆ i PETKO ČANČAR. Od tada pa do samog napada na Foču 7. aprila 1992. SDS je i dalje intenzivno radio na završnim pripremama za napad na Foču. Te pripreme sastojale su se u tome da se što više zaplaši muslimanski živalj pucnjavom iz svih dijelova Foče, naročito u noćnim satima, dok se srpskom i crnogorskom stanovništvu, naročito ženama i djeci, sugerisao odlazak u Srbiju i Crnu Goru.

Period od 4. aprila do 11. aprila 1992. kada sam zarobljen, proveo sam isključivo u svom stanu i na radnom mjestu u Domu zdravlja, jer je tada ostao veoma mali broj Muslimana zaposlenih u Domu zdravlja. U tom periodu, tačnije 8. aprila 1992., bio sam dežurni ljekar kada je prilikom izvlačenja povrijeđenih građana iz kruga RO "Fočatrans" i naselja Rječica onemogućen povratak sanitetskog vozila zbog intenzivnog pucanja na isto iz pravca Duba. Tada smo intervenisali kod MUP-a da nam omogući povratak sanitetske ekipe i dovoz povrijeđenih, kada je u blizini kruga "Fočatransa" poginuo milicioner RAMOVIĆ ABID, prva žrtva napada na Foču.

Zbog velikog pucanja u svim dijelovima grada od 6. aprila pa nadalje, bilo je praktično onemogućeno kretanje sanitetskog vozila i obavljanje potrebnih intervencija, jer se na isto neprekidno pucalo. Tako smo uspjeli samo u nekoliko navrata da pravovremeno intervenišemo i to u slučaju HADŽIMURATOVIĆ HAMDJE, ranjenog vatrenim oružjem u ruke, kao i kod dva lica muslimanske i jednog srpske nacionalnosti čijih se imena ne mogu sjetiti.

Od 6. aprila 1992. na moj prijedlog uvedeno je mješovito dežurstvo, tako da su pola ekipe sačinjavali Muslimani, a pola Srbi, kako bi zadovoljavali nacionalne potrebe stanovništva, a ujedno i pojačali dežurstvo bojeći se većeg priliva povrijeđenih i bolesnih. Zbog straha koji je zavladao kod građana, primijetilo se da i veći broj zdravstvenih radnika napušta Foču, pa smo dežurstva za naredni dan mogli utvrditi tek nakon provjere ko je od muslimanskog osoblja prisutan u gradu. Ne isključujem vjerovatnoću da je ljekar srpske nacionalnosti iz mješovite ekipe bio obaviješten o stanju u pojedinim dijelovima grada, kao što ne isključujem mogućnost njegovih dojava srpskoj strani ko je od medicinskog osoblja muslimanske nacionalnosti na dužnosti u tom momentu.

Dana 11. aprila 1992. kada sam zarobljen od strane paravojnih formacija SDS-a na dužnosti dežurnog ljekara, sa mnom su zajedno uhapšeni i direktor Doma zdravlja dr. AVDO ŠADINLIJA, kao i vozači HADŽIMEŠIĆ MIRSAD i KUKAVICA GORAN.

Prilikom ulaska PVF SDS-a u Dom zdravlja utvrdili su da u domu kao ni kod dežurnog osoblja ne postoji nikakvo naoružanje. Takođe smo im tom prilikom omogućili obilazak svih prostorija Doma zdravlja, kako bi se uvjerali da u istom nema ničeg što namjenski ne pripadana Domu zdravlja. Što se tiče njihovog odnosa prema nama, počelo je sa verbalnim maltretiranjem mene i direktora Šadinlije. Od mene su tražili da pozovem telefonom u Sarajevo tadašnjeg potpredsjednika Vlade MUHAMEDA ČENGIĆA i MIODRAGA SIMOVIĆA, jer su isti još ranije bili obećali da će doći u Foču radi smirivanja tadašnje vrlo zaoštrene situacije prouzrokovane od strane ekstremnog dijela SDS-a. Također, tom prilikom su tražili da Muhamed Čengić naredi ŠAHINPAŠIĆ SENADU da se Donje Polje, kao jedini dio grada Foče koji su tada kontrolisale snage TO i rezervne milicije Foče, preda. Inače ovaj dio grada, tj. od ulice Ivana Gorana Kovačića, kontrolisan je do 16. aprila 1992., kada su se snage TO sa tog područja povukle. Između ostalog, od mene su tražili da im kažem i to gdje se nalazi krizni štab SDA, što sam ja kategorički odbio, jer zaista nisam ni znao tačno mjesto, a istovremeno sam ih pitao: "Znate li gdje je vaš krizni štab", na čemu se razgovor oko ovoga i završio.

Grupa koja je naoružana i u uniformama bivše JNA ušla u Dom zdravlja bila je sastavljena od 10 pripadnika PVF SDS-a. Među njima prepoznao sam: CICMIL RADOMIRA zv. CILE, koji je bio u činu kapetana; ZEČEVIĆ NOVICU, starog oko 53 godine, rodom iz sela Gornje Slatine, SO Foča, ranije zaposlen u Komunalnom preduzeću Foča; izvjesnog DRAKULU, starog oko 50 godina, ranije zaposlenog u klaonici RO UPI Foča; SEKULOVIĆ DRAGANA, starog oko 25 godina iz sela Prevrac SO Foča, ranije bio privatni trgovac i taksista i RADANOVIĆ RADENKA zv. SRCE, starog oko 33 godine, ranije zaposlenog u "Fočatransu". Ostalih imena pripadnika ove grupe se ne mogu sjetiti. Pored ličnog naoružanja, pripadnici ove terorističke grupe u Dom zdravlja unijeli su ručni bacač M-82 sa borbenim kompletom. Od njihovog dolaska u Dom zdravlja bilo nam je zabranjeno javljanje na telefon kako na poziv pacijenata tako i na poziv rodbine, a sva naša kretanja pa i do WC-a kontrolisali su sa

naoružanjem. Pomenute PVF SDS-a upad u Dom zdravlja izvršile su oko 12,00 časova, 11. aprila 1992. i poslije obavljenog rutinskog pregleda prostorija i dežurnog osoblja nastavili su sa provokacijama. Te provokacije ogledale su se u tome što su me prisiljavali da telefonom pozivam ugledne Muslimane u Foči i da od njih tražim da predaju naoružanje. Mada nisam znao ko posjeduje oružje, pozvao sam 2 do 3 porodice i kroz razgovor na diskretan način, stavio im do znanja da se u Domu zdravlja nalaze tzv. srpski teritorijalci i šta traže od mene.

U tom periodu u Dom zdravlja ušao je KAMERIĆ MUHAMED zv. MECA iz Foče. Pomenuti je ušao na gornji ulaz Doma zdravlja iz dvorišta kuće ČIŠIJE SAKIBA. Bio je obučen u maskirnu uniformu i sa dvije bombe i nakon pojavljivanja ispred previjališta uhapšen je od strane tzv. srpskih teritorijalaca, nakon čega su ga razoružali i odveli u dječiji dispanzer gdje su mu naredili da sa prozora pozove nekog da se preda. Od tada ga nisam više vidio, ali sam od ovih zločinaca uspio saznati da je pomenuti KAMERIĆ uspio pobjeći. Nakon ovog, isto su ponovili i sa mnom držeći pri tome uperene u mene 3 puške govoreći da će pucati ukoliko pokušam bjekstvo, jer je onaj prethodni pobjegao. Pošto je Kamerić Muhamed ušao u Dom zdravlja iz nama nepoznatih razloga, tzv. srpski teritorijalci su kasnije optuživali direktora Šadinliju da je u pomenutom objektu bio smješten snajperista, na što im je odgovoreno da nije tačno s obzirom da su sami izvršili pregled prostorija.

U sastavu dežurne ekipe pored već ranije pomenutih Muslimana nalazili su se: POPOVIĆ-MIJOVIĆ dr. BILJANA; medicinska sestra ZEČEVIĆ GORDANA i VUKOVIĆ SLAVICA, a u podrumu Doma zdravlja sa svojim roditeljima, ocem NEDŽIBOM i majkom RASEMOM, nalazila se doktorica HADŽIAHMETOVIĆ INDIRA, koja je prethodne noći bila dežurna. Tog dana u podrumskim prostorijama Doma zdravlja ostali smo sve do noćnih sati, kada su došla trojica tzv. srpskih teritorijalaca koji su nosili spisak sa koga su prvo prozvali direktora Šadinliju, zatim mene i Hadžimešić Mirsada, nakon čega su nam vezali ruke. Na naše pitanje zbog čega nas vežu, odgovorili su da imaju naredbu od komande. Ostalom dežurnom osoblju Doma zdravlja kao i drugim prisutnim rekli su da mogu ići svojim kućama. Nas trojicu,

tako povezanih ruku, u noći između 11. i 12. aprila 1992. oko 22,00 sati povelili su pješice preko mjesta Prevrač na Livade gdje su bili zauzeli magacin bivše TO Foča u koji su nas zatvorili. Pored toga, oni su već tada zauzeli i druge objekte na Livadama, a to su magacini trgovinskog preduzeća "Perućica", gdje su nekad bile smještene ratne rezerve regiona Foče. Na dijelu puta od Doma zdravlja do pomenutih hangara sustigao nas je ČANČAR VESELIN, sin Veljka, star oko 35 godina, rođen u Foči, ranije zaposlen u trgovinskom preduzeću "Perućica" i pošto nas je odranije poznao naredio je da nam se odvežu ruku uz prethodno upozorenje da ne pokušavamo bjekstvo. Od Doma zdravlja pa do Livada za nama je išao veći broj tzv. srpskih teritorijalaca koji su bili dobro naoružani svim vrstama pješadijskog naoružanja, i koji su nosili uniforme bivše JNA.

U hangaru bivše TO proveli smo od 11. do 17. aprila 1992., kada su nas u večernjim satima sa ostalim vojnosposobnim muškarcima muslimanske nacionalnosti prevezli u prostorije KPD-a Foča. Sa nama je prebačen i veliki broj civilnog stanovništva mjesne zajednice Aladža, kao i neki građani iz drugih dijelova Foče. Dok smo boravili u pomenutom hangaru, nas lično nije niko fizički zlostavljao niti maltretirao, ali smo vidjeli da je jedan broj Muslimana već bio dosta fizički zlostavljan, a to se naročito odnosi na one koji su bili smješteni u magacinu "soli". Fizički maltretirani građani bili su: MEZBUR NEDŽIB, rodod iz Foče, po zanimanju fotograf, HRNČIĆ HALIL, rodod iz Foče, GERMOVIĆ NEDŽIB, rodod iz Foče, bio zaposlen kao ložać u PTT Foča i MARINOVIĆ KRUNO, lice hrvatske nacionalnosti, po zanimanju TV mehaničar, bivši radnik TV Sarajevo. Vidnog fizičkog maltretiranja u hangaru nisam primijetio, ali sam čuo kada su fizički zlostavljali, na Livadi pod jednom nadstrešnicom, mladića iz Višegrada. Imena lica koja su vršila ova zlostavljanja nisu mi poznata. Želim da napomenem da je u ovom periodu na prostor Livada doveden i veći broj civila, nakon čega su pripadnici agresorske vojske odmah izvršili odvajanje muškaraca od žena i djece. Od stražara koji su obezbjeđivali pomenuti hangar prepoznao sam izvjesnog IVANOVIĆA, starog oko 45 godina, ranije zaposlenog u ŠIP

"Maglič" i RADANOVIĆ LJUBOMIRA, starog oko 55 godina, takode zaposlenog u ŠIP "Maglič". Materijalno-tehnička sredstva vlasništvo bivše TO Foča iz ovih hangara, za potrebe PVF SDS-a, izdvajao je RADOVIĆ LJUBO, zaposlen kao kurir u RMC Foča. Za vrijeme mog boravka u hangarima na Livadama putem srpskog civilnog stanovništva SDS je organizovao podjelu hrane. Nekad se radilo o jednom, a nekad o dva manja obroka, uglavnom čaj, hljeb i jaje. **Sa tog mjesta vidjeli smo na suprotnoj strani rijeke Čehotine u mjesnoj zajednici "Čohodarmahala", prvu otvorenu pljačku kuće i kafane ISANOVIĆ ADNANA, kao i paljevinu kuće koja se nalazila u našoj neposrednoj blizini, a čiji je vlasnik HALILOVIĆ SULJO.** Dok smo bili zatvoreni na Livadama, saznali smo i to da je putem tzv. srpskog radija Foča objavljena opšta mobilizacija za sve Srbe od 17 do 65 godina. Tada smo vidjeli da se veliki broj Srba odazvao na ovu mobilizaciju i da je došao kod hangara da se obuče u uniforme bivše JNA. Kao što sam pomenuo, 17. aprila 1992. u večernjim satima, prevezeni smo u prostorije bivšeg KPD-a Foča. Pored stanovništva sa Livada počelo je masovno dovođenje muškaraca raznih dobi iz gotovo svih dijelova grada, a kasnije i sa cijelog područja opštine Foča. Pored toga, u logor Foča odvođeni su i svi oni muškarci koji su se zatekli na liječenju u gradskoj bolnici. Tako je bilo ljudi i sa područja Goražda, Višegrada i Čajniča. U logor su čak dovoženi i Muslimani koji su se nalazili u Crnoj Gori, s obzirom da je bila raspisana opšta potjernica za sve Muslimane porijeklom iz BiH. **Tako je u mjesecu maju 1992. iz Crne Gore doveden 21 muškarac, što jasno ukazuje na saradnju i otvoreno učešće Crne Gore u agresiji na RBiH.** Izbjegle muškarce u Kalinovik, nakon izvršenog napada na selo Jeleč 18. maja 1992., tzv. srpske vlasti su odvele u zatvor Bileća, a potom ih prebacili u logor Foča. Može se sa sigurnošću reći da je u maju 1992. u logoru Foča bilo oko 600 muškaraca. Pored toga, u kasnijem periodu, u logor je dovedeno nešto žena sa djecom koje su srpske okupacione vlasti odvele i pustile na Osanici u pravcu Goražda.

Odmah po formiranju logora bivšeg KPD-a Foča krenulo se sa organizovanim davanjem u početku 2, a kasnije 3 obroka svim

zarobljenicima. Ishrana je bila dosta jednolična i količinski nedovoljna, a pošto je trajala više mjeseci kod velikog broja zatvorenika pojavili su se evidentni znaci većeg gubitka tjelesne težine – izrazito mršavljenje, otoci na nogama, kao i opšta tjelesna iscrpljenost. Od hrane najčešće se davala riža, 2 puta sedmično pasulj i makaroni uz malo parče hljeba. **Sve do maja 1993. velikom broju logoraša nije bilo dozvoljeno nikakvo kretanje osim u vrijeme podjele obroka i to od sobe do trpezarije.** Tek od maja 1993. dozvoljena je šetnja u krugu logora u trajanju od 45 do 60 minuta.

Nakon formiranja logora, u prostorijama bivšeg KPD-a Foča, za koji tzv. srpske vlasti uzimaju datum 18. aprila 1992. formiran je i radni vod. Ovaj vod sačinjavali su NK, PK i KV radnici. Ovi radnici su imali mogućnost odlaska u Ustikolinu na utovar brašna, na ekonomiju radi obavljanja poljoprivrednih poslova, kao i u sam grad Foču radi skidanja krovne konstrukcije sa Osnovne škole "I. G. Kovačić". Jedan broj logoraša radio je u Fabrici namještaja kao i u metalnom pogonu na izradi kioska. Većina uhapšenih smještena je po sobama bivšeg KPD-a, dok je manji broj morao da provede znatan dio vremena u samicama. U ovim samicama obično su zatvarali one Muslimane koji su nešto kasnije dovedeni i koji su prema njihovom mišljenju "sumnjivi", a tu bi ostajali od 15 do 90 dana. Najveći broj ovih lica bio je i fizički zlostavljan, naročito u toku njihovog privođenja, a ponekad i u samim samicama, tako da su se njihovi jauci mogli čuti i u našim spavaonama. Jedan mali broj naših boraca sa Grepka i Goražda koji je doveden u logor po pravilu je smještan u ove samice, dok su najveći dio zarobljenih odmah ubijali. Fizičko maltretiranje u samicama najviše su obavljali tzv. vojna i civilna policija, dok su fizičko zlostavljanje u upravnoj zgradi obavljali i neki stražari koji su bili stalno zaposleni na tom mjestu. Među njima poznati su mi: BURILO MILENKO, sin Srđana, star oko 40 godina, rodom iz sela Cape SO Foča; ELČIĆ MILENKO, star oko 35 godina, rodom iz sela Gradac SO Foča i STJEPANOVIĆ PREDRAG, star oko 38 godina, rodom iz Modriče.

Pored pomenutih samica-ćelija, kojih je ukupno bilo 10 i u kojima je smješteno jedan ili više zarobljenika, u upravnoj zgradi je bila i posebno pripremljena prostorija u kojoj su vršena sva fizička maltretiranja, a o čemu su nam detaljno pričali pojedini zarobljenici. Jedan od onih koji je prošao ova zlostavljanja bio je i MEHMEDSPAHIĆ AVDO, rodom iz Foče, zaposlen u stovarištu "Velefarmacije".

Na samom početku boravka u logoru Foča bilo nam je dozvoljeno slušanje radija BiH preko tranzistora koje smo uspjeli unijeti pri dolasku. To je omogućeno sve do početka avgusta 1992. kada su logorske vlasti pod prijetnjom dodatnog saslušavanja i odvođenja u samicu oduzele sve radioprijemnike. **Pored toga, zabranjivano je bilo kakvo prisno komuniciranje među logorašima, a i verbalni kontakti između soba bio je onemogućavan.** Sve što smo pokušali učiniti u tom pravcu morali smo raditi krijući i uz dosta opreza. Od tada je praktično nastala apsolutna informativna blokada za sve zarobljenike u logoru Foča. Uprkos svemu, neke vijesti smo uspijevali dobiti od logoraša angažovanih u radnom vodu, a neke zaključke smo i sami izvodili na osnovu pričanja i reakcija stražara.

U mjesecu aprilu 1992. određen je i ljekar srpske nacionalnosti DRAGOVIĆ ČEDOMIR sa zadatkom da dva puta sedmično dolazi u logor. Ovu dužnost obavljao je nekoliko mjeseci, da bi u septembru iste godine po našem saznanju zajedno sa svojom porodicom napustio Foču i otišao za Arandelovac. Tako je sva zadržavstvena briga oko logoraša prešla u ruke penzionisanog medicinskog tehničara JOKANOVIĆ GOJKA, starog oko 58 godina, ranije zaposlenog u KPD-u Foča. U toku rada sa zarobljenicima od strane Jokanović Gojka i dr. ČEDE DRAGOVIĆA nije se mogao primijetiti negativan medicinski tretman, izuzev nešto škrtarenja prilikom davanja lijekova. **Karakteristična je i izjava dr. Dragovića, prilikom njegovog rada u logorskoj ambulanti, da će za jednog poginulog Srbina biti ubijeno 3-5 Muslimana, što se može dovesti u činjenično stanje koje će kasnije nastupiti u logoru.**

Mogu da istaknem da je prijem u logor bio dosta stihijski. Tako smo mi, sa lokaliteta Livada, odvoženi teretnim automobilima i odmah

potom razmješteni u nekoliko soba bez prisustva bilo koga od službenih lica, jer su ulazna vrata zajedničkog ulaza odmah zaključavali oni koji su nas dovezli, a imena tih lica nisu mi poznata. Nakon ovoga došli su tzv. srpski gardisti koji su po sobama pravili spisak zarobljenika uz istovremeno oduzimanje skoro svih ličnih stvari (upaljača, nožića, pribora za pušenje itd.), a od ponekog zarobljenika novac i nakit.

Tako sam proveo dvije noći, da bi me treće noći odveli u sobu za izolaciju koja se nalazila pod stepeništem i u kojoj su bila smještena dva kreveta na sprat. Prilikom mog odvođenja u tu sobu jedan od tzv. gardista udario me palicom po leđima dok me je drugi ošamario. **Osim toga bilo je dosta i verbalnog maltretiranja koje se sastojalo u tome da je jedan od ove dvojice tzv. gardista insistirao da mu kažem gdje sam navodno održavao stranačke sastanke po selima.** Odgovorio sam mu da je rad stranke SDA bio zakonom legalizovan i da smo sastanke održavali u samom centru grada i to u zgradi DPO-a, gdje su održavani i pojedini sastanci SDS-a samo u drugim terminima. U sobi za izolaciju sam proveo 4 dana i 4 noći, nakon čega sam tražio da me puste i premjeste u drugu sobu, što je i učinjeno. Trećeg dana moga boravka u sobi za izolaciju doveden je hirurg iz bolnice u Foči dr. TORLAK AZIZ. On mi je tada ispričao da su i njega doveli tzv. gardisti sa navodnim obrazloženjem da samo treba dati izjavu i da će ga odmah pustiti. Od tada pa sve do mog odlaska za KPD Foča, dana 5. jula 1994., svo vrijeme proveo sam sa svojim kolegom Torlakom, izuzev par kraćih razdvajanja prilikom premještanja u drugu sobu.

Veliki broj zarobljenih civila iz drugih dijelova Foče dovožen je policijskim automobilima i u pratnji tzv. srpske vojne policije u kojoj su bili mlađi ljudi poznati kao nosioci ekstremnog i drugog upadljivog ponašanja. Među njima se isticao JANJIĆ JANKO zv. TUTA, sin Miće, star oko 30 godina, ranije zbog raznih prekršaja više puta osuđivan; MAJDOV MILUTIN star oko 37 godina ranije bio zaposlen u RO "Fočatrans", a pred sami rat bio zaposlen u Italiji da bi po izbjianju agresije na našu zemlju došao u Foču; izvjesni VUKOVIĆ, star oko 30 godina, bio zaposlen kao vozač generalnog direktora u RO "Temika" te ZELENOVIĆ DRAGAN zv. ZELJA, sin Bogdana, star

oko 28 godina, bio zaposlen u RO "Elektrodistribucija" Foča. Pripadnici ove grupe su prilikom dovođenja civila iste obmanjivali navodima da ih vode samo do stanice milicije radi davanja izjave, nakon čega bi ih sprovođili u logor ne dozvolivši im pri tom ni da se obuku, a kamoli da nešto ponesu od ličnih stvari.

Od 18. maja 1992. kontrolu nad zarobljenicima u logoru preuzimaju bivši stražari KPD-a Foča, mada su se na dužnostima mogli vidjeti i drugi radnici KPD-a. Od stražara koji su vršili nadzor nad logorašima stalno su radili: BURILO MILENKO, sin Srđana, star oko 40 godina, rođen u selu Cape SO Foča; STJEPANOVIĆ PREDRAG, star oko 38 godina, rodom iz Foče; KOROMAN SLAVKO, star oko 42 godine, rodom sa Pala, penzionisan pred sam rat; VUKOVIĆ MILOVAN, star oko 43 godine, rođen u selu Jošanica SO Foča; VUKOVIĆ MILIVOJE, star oko 30 godina, visok, plave kose, nastanjen u dijelu Foče koji se naziva Čohadamahala; PLJEVAČIĆ VLATKO, star oko 45 godina, rođen u selu Boljoradina SO Foča; MILIĆ MILE, star oko 40 godina, rodom iz sela Dragočeva SO Foča; ELČIĆ MILENKO, star oko 35 godina, rođen u selu Gradac SO Foča; SAVIĆ JOVO, star oko 45 godina, rođen u selu Sorlaci SO Foča; IVANOVIĆ RISTO, star oko 45 godina, rođen u selu Jošanica SO Foča; RAŠEVIĆ MITAR, star oko 40 godina, rodom iz Foče, inače obavljao dužnost komandira stražarske službe; MILUTINOVIĆ MILIVOJE, star oko 40 godina, rodom iz jednog sela nadomak Miljevine, SO Foča; izvjesni BOBAN, star oko 28 godina, rodom iz Foče; izvjesni NOVO, star oko 45 godina, rodom iz Foče; izvjesni ČANČAR, star oko 45 godina, rodom iz Foče; izvjesni MILENKO, star oko 35 godina, deblji, srednjeg rasta, smeđe kose, rodom iz Foče; RAŠEVIĆ ČEDO, star oko 50 godina, rodom iz nekog sela u blizini Tjentišta, nastanjen u Foči, penzionisan kao radnik KPD-a Foča. Na mjesto upravnika logora Foča postavljen je KRNOJELAC MILORAD, star oko 50 godina, rodom iz sela Bunovi SO Foča, ranije zaposlen kao nastavnik matematike u OŠ "Veselin Masleša", na ovu dužnost postavljen od strane tzv. kriznog štaba SDS-a Foča, njegov zamjenik bio je TODOVIĆ SAVO, star oko 40 godina, rođen u selu Čelebići, ranije zaposlen kao službenik u KPD-u Foča.

U aprilu i maju 1992., pošto je najveći broj Muslimana civila doveden u logor, počelo se sa odvođenjem u upravnu zgradu radi davanja izjava o tome gdje su boravili u vremenu pred napad na Foču, da li je neko i u kojoj vojnoj formaciji, da li je posjedovao legalno ili ilegalno oružje i od koga je nabavljeno, te da li zna za vojne formacije SDA. Saslušanje su obavljali bivši radnici krim službe SUP-a Foča: VLADIČIĆ ZORAN, star oko 38 do 40 godina, rođen u selu Štavanj SO Foča; izvjesni KOPRIVICA, star oko 35 godina, crn, visok, porijeklom iz Crne Gore i STAROVIĆ VOJO, star oko 35 godina, rodom iz Foče po zanimanju profesor književnosti. U toku ovog saslušanja pojedini logoraši su fizički i psihički zlostavljani i maltretirani od gore navedenih radnika krim-službe, a dešavalo se da pojedinci više puta daju izjavu uz prijetnju da se mora reći ono na čemu su insistirali. Tako su neki logoraši između dvije izjave išli u samicu kako ne bi bili u mogućnosti da kontaktiraju sa ostalim logorašima.

Odvođenje logoraša i njihovo fizičko zlostavljanje i maltretiranje otpočelo je u junu 1992. u naprijed opisanoj prostoriji upravne zgrade KPD-a Foča. Prvo veće odvođenje desilo se u periodu od 1. do 30. juna i to u manjim grupama najčešće od 4 do 7 lica, tako da je u tom periodu odvedeno ukupno 35 logoraša. Ova izvođenja obavljana su uglavnom u večernjim satima i to u periodu od 21,00 do 22,00 časa, kada su se i čuli strašni jauci koji su dopirali iz naših spavaona. Među ovih 35 logoraša koji su odvedeni u gore pomenutom periodu, bili su: VEJZ ZULFO, star oko 38 godina, pripadnik SJB Foča, rodom iz Foče; BIČO SALEM, star između 45 i 48 godina, bivši radnik SJB Foča, rodom sa područja Tjentišta; VEJZ MUNIB, sin Ethema, star oko 42 godine, rođen u selu Potpeće SO Foča, po zanimanju trgovac; KONJO HALIM, sin Ahmeta, star oko 38 godina, rođen u selu Vikoč SO Foča, po zanimanju privatni ugostitelj; RIKALO ZAIM, sin Rašida, star oko 37 godina, rođen u selu Mazoče SO Foča, po zanimanju KV električar; RIKALO HIDO, sin Rašida, star oko 34 godina, rođen u selu Mazače SO Foča, po zanimanju automehaničar; FRAŠTO EMIR, sin Salema, star oko 20 godina, rođen u Foči, po zanimanju taksista; GRANOV ADNAN, sin Safeta, rođen 1958. u

Foči, po zanimanju inženjer mašinstva; HODŽIĆ NAIL zvanj HADŽIJA, star između 55 i 60 godina, rodom iz Osanice SO Goražde, stalno nastanjen u Foči, po zanimanju penzioner, ranije vozač "Elektrodistribucije" u Foči; UZUNOVIĆ ENES, sin Taiba, star između 33 i 35 godina, rodom iz Foče, po zanimanju medicinski tehničar i MARINOVIĆ KRUNO, star oko 40 godina, po nacionalnosti Hrvat, stalno nastanjen u Foči, po zanimanju TV mehaničar. Imena ostalih logoraša koji su odvedeni u ovoj grupi trenutno se ne mogu sjetiti. **Pomenuta grupa poslije fizičkog zlostavljanja nije više vraćena u krug logora, tako da mi, ostali se pored fizičkog maltretiranja u upravnoj zgradi i ispred nje često čuli pucnji iz vatrenog oružja kao i neki zvuci koji nalikuju bacanju ljudskog tijela u vodu, na osnovu čega smo pretpostavili da je jedan broj izvedenih logoraša ubijen i bačen u Drinu.**

Druga veća grupa logoraša odvedena je 17. i 18. septembra 1992. Tada je ukupno odvedeno 45 logoraša, a prilikom odvođenja ove grupe rečeno je da ova lica idu u berbu šljiva na područje Ustikoline, gdje će biti smješteni u kasamu Ustikolina. Tom prilikom pokušali su izabrati dobrovoljce, ali kako im to nije pošlo za rukom, nakon izvjesnog vremena, vratili su se sa već pripremljenim spiskom i iz soba prozvali već pomenuti broj logoraša. Na ovom spisku bili su: MUJEZINOVIĆ SAMIR, sin Džeme, star oko 20 godina, rođen u selu Mrdenovići, Ustikolina, SO Foča, po zanimanju student; BALIĆ DŽEMO, star oko 50 godina, rodom iz sela Pilipovići SO Foča, stalno nastanjen u Foči, po zanimanju trgovac; VAHIDA DŽEMO, star između 35 i 38 godina, rođen u selu Slatina, SO Foča, po zanimanju milicioner u SJB Foča; DELEUT MURTO, star između 43 i 45 godina, rođen u selu Kosman, SO Foča, po zanimanju inženjer tehnologije; HUKOVIĆ GORDON, po nacionalnosti Hrvat, star oko 40 godina, stalno nastanjen u Foči, po zanimanju učitelj i HADŽIMEŠIĆ MIRSAD, star između 32 i 35 godina, rodom iz Foče, po zanimanju vozač zaposlen u Domu zdravlja Foča, dok se imena i prezimena ostalih logoraša sa ovog spiska ne mogu sjetiti.

Pored pomenute dvije grupe, sve ostale grupe zarobljenika koje su odvedene od 30. juna 1992. do 5. juna 1993., do kada sam boravio u logoru Foča, odvedene su pod izgovorom, odnosno nama je tada objašnjeno, da idu u razmjenu. Na ovaj način izvedeno je više grupa koje su brojale od 15 do 90 logoraša. Tako je 29. i 30. avgusta 1992. izvedeno 90 logoraša svih uzrasta sa obrazloženjem da idu u razmjenu. **Karakterističan je bio i primjer jedne grupe od 45 do 50 logoraša koju su vozili do Nikšića, a potom vratili u logor ne dozvolivši im da se spoje s nama. Obrazloženje za ovaj postupak bilo je to da navedena razmjena nije uspjela, ali već sljedećeg dana ova grupa je odvezena u nepoznatom pravcu.** Specifično je i odvođenje u ranim jutarnjim satima grupe od 12 logoraša, 8. decembra 1992. Tada su odvedeni: ČENGIĆ EKREM, sin Hasiba, rođen u selu Cvilin, SO Foča, star oko 50 godina, po zanimanju zemljoradnik; MALKIĆ FAHRUDIN, star oko 30 godina, rođen u Foči, po zanimanju električar; KAFEDŽIĆ IBRAHIM, star oko 48 godina, rodom iz Godijena, SO Foča, stalno nastanjen u Čohodarmahali, bio zaposlen kao radnik u VP Hadžići; DEDOVIĆ HALIM, sin Hasana, rođen 1935. u Foči, po zanimanju brico; LAGARIJA NAZIF, star oko 50 godina, rođen u selu Kosman, SO Foča, po zanimanju KV radnik, bio zaposlen u Nacionalnom parku "Sutjeska" i ŠAHINOVIĆ AZIZ, star oko 40 godina, rođen u selu Hum, SO Foča, zaposlen u privrednoj banci u Foči, dok se imena ostalih lica iz ove grupe ne mogu sjetiti, ali mi je poznato još i to da je sa njima iz samice izveden i jedan novinar iz Slovenije i da su po pričanju stražara svi trebali biti razmijenjeni u Konjicu.

U navedene razmjene smo dosta sumnjali s obzirom da su obavljane bez prisustva MKCK ili bilo kog drugog zvaničnog organa, a nešto kasnije od stražara smo doznali da su navodne "razmjene" jako nesigurne. Nikada nisam doznao da li je neko od navedenih lica stvarno i razmijenjen i gdje, jer se još niko od njih nije javio. Pored toga niko iz ovih grupa nije vraćen ponovo u logor, što ukazuje na to da su ova lica vjerovatno nestala.

Prvi zvanični dolazak MKCK u logor Foča bio je 23. juna 1993. kada je izvršena registracija svih logoraša izuzev njih 12 među kojima

sam bio i ja. Grupa od 12 logoraša koju su logorske vlasti, u magacinu pekare, krile od predstavnika MKCK sačinjavali su: dr. KAROVIĆ IBRAHIM, dr. TORLAK AZIZ, dr. BERBERKIĆ AMIR; prof. LOJO RASIM; inženjer šumarstva AVDIĆ SAFET; ekonomista HANJALIĆ EKREM, MIRVIĆ SAFET, ČAUŠEVIĆ IZET i HAJRIĆ MENSUR.

O stradanjima Muslimana Foče koji nisu dovedeni u logor, a koji su ubijeni u svojim kućama ili na nekim drugim mjestima, saznali smo kako od logorskih čuvara tako i od pripadnika radnog voda. **Tako smo doznali da je u napadu na selo Diđevo poginulo 11 civila od čega je većina bila vojno sposobna.** Napad na ovo selo predvodili su četnici, komšije iz sela Kuta, uz pomoć crnogorskih dobrovoljaca. Pored toga čuli smo i to da je u napadu na selo Paunce i Pilipovići takođe poginulo 11 civila muslimanske nacionalnosti, dok su u samom gradu Foči u svojim kućama ubijeni KRAMO SMAIL, star između 55 i 60 godina, HANJALIĆ FARUK, sin Šučre, star između 25 i 30 godina i njegova majka Fatima.

Pošto su na rubnim dijelovima opštine Foča Muslimani pružali jak otpor, Srbi su u tim borbama imali veći broj poginulih i ranjenih vojnika. Tako je radni vod saznao od rukovodilaca Tvornice čarapa da je od aprila 1992. do aprila 1993. poginulo u borbama i u međusobnim obračunima oko 1100 pripadnika agresorske vojske. Najveći broj gubitaka četnici su imali na graničnom području prema opštini Goražde, na području Sutjeske, na brdu Cerova Ravan, u Jabuci, na području Kratina kao i u rubnim dijelovima prema opštini Kalinovik. Nakon svakog većeg poraza i gubitaka u svojim redovima, agresorska strana je iz logora izvodila veći broj logoraša, koje je u grupama, pod izgovorom da idu na razmjenu, odvodila u nepoznatom pravcu. U septembru 1992. četnici su, nakon velikih gubitaka koje su pretrpjeli, iz logora izveli već ranije pominjanu grupu od 45 logoraša kao i 140 logoraša iz zatvora u Kalinoviku, nakon čega im se gubi svaki trag. Jedino što se pouzdano zna je to da je kalinovačka grupa logoraša odvedena u pravcu Foče.

Pored gubitaka u borbama sa ARBiH srpska strana je imala i veći broj poginulih u međusobnim obračunima zbog pljačke, tuče, povećane upotrebe alkohola, nevjestog rukovanja oružjem, te uključivanjem u svoje redove upadljivo duševno bolesnih osoba. Tako je u kafani u Ustikolini izvjesni STOJANOVIĆ ubio STAROVIĆ JELENKA, izvjesnog IVANOVIĆA poznatog pod nadimkom CRTANI i ĐUROVIĆ DRAGANA, nekada zaposlenog u PBS Foča, a KOSTA GAVRAN iz sela Jošanica SO Foča u međusobnom sukobu ubio je izvjesnog BLAGOJEVIĆA, autoprevoznika, također iz sela Jošanica. Bilo je i drugih slučajeva sukoba ili samoubistva pojedinih članka SDS-a. Navodno je tako u policijskoj stanici Miljevina samoubistvo izvršio bivši direktor bolnice Foča dr. STANIĆ SEKUL u decembru 1992. Pričalo se da je dr. Stanić izvršio samoubistvo jer su ga srpske vlasti optužile i uhapsile zbog velike krađe i pronovjere lijekova, sanitetskog materijala kao i drugih predmeta iz depoa magacina ratnih rezervi saniteta bivše JNA koji se nalazio u neposrednoj blizini bolnice.

U logoru smo saznali i za jednu masovnu grobnicu koja je napravljena prilikom napada na selo Jeleč kada je ubijen veći broj Muslimana svih uzrasta. Tako se spominje brojka od 35 do 45 ubijenih Bošnjaka sa područja Jeleča koji su sahranjeni u jednu grobnicu na putu Jeleč - Ribnjak (objekat KPD-a Foča).

Petog jula 1993. premješten sam iz Foče u zatvor-logor "Kula". Od Foče do "Kule" prevezen sam policijskim automobilima u pratnji jednog milicionera tzv. republike srpske koji se zvao MITROVIĆ SLOBODAN i koji mi je u toku vožnje rekao da radi u policiji na Grbavici. Vozač policijskog automobila bio je izvjesni ŽELJKO, a njegovo prezime mi nije poznato. U razgovoru sa Željkom saznao sam da je bivši radnik FAMOS-a iz Hrasnice, gdje je i živio u stanu iz kojeg je početkom agresije na RBiH izašao i uselio u jednu muslimansku kuću u blizinu Pala. U toku mog boravka u logoru "Kula" još jedanput sam se sreo sa Željkom, a policajac Mitrović javio mi se na Grbavici, 15. juna 1994. kada je izvršena razmjena, sa namjerom da se pozdravi.

Zbog bolesti, prva dva-tri mjeseca, slabije sam se kretao po za to dozvoljenim prostorijama logora, tako da sam kontakte sa zarobljenicima logorašima ostvarivao prilikom korištenja zajedničkih prostorija, kupatila, WC, kao i pri donošenju hrane. U tom periodu u logoru je bilo oko 80 do 90 zarobljenika, dok se jedan broj nalazio i na terenu, gdje je obavljao određene poslove, kao što su kopanje tranšea i rovova, pravljenje bunkera i drugih fortifikacijskih objekata namijenjenih tzv. srpskoj vojsci. Na tim poslovima ostajali su obično po mjesec dana, nakon čega bi se vraćali u logor radi posjeta MKCK. Odmah poslije obavljenog kontakta sa MKCK, mijenjao bi se sastav radnih grupa, tako da bi na rad odlazili drugi logoraši. **Tako se slobodno može reći da je u logoru "Kula" uvijek boravilo između 80 i 110 zarobljenika-logoraša.** Najčešće lokacije na kojima su izvođeni fortifikacijski radovi bile su: Nedžarići, Dobrinja, Kotorac, FAMOS, Vojkovići, Zlatište, Vučija Luka i Poljine. Ostali logoraši radili su na stalnim poslovima na ekonomiji "Butmir", gdje su se obavljale sve vrste poljoprivrednih radova, zatim u metalnom pogonu smještenom u samom krugu logora "Kula" kao i u automehaničarskoj radionici. U jesen 1993. veliki broj zatvorenika išao je na područje Trnova radi sječe šuma za ogrjev, kao i popravke elektro dalekovoda Foča-Sarajevo. Na pomenute poslove logoraše su vodili stražari zaposleni u logoru "Kula", a među njima poznata su mi imena sljedećih stražara: GOVEDARICA VULE, star oko 40 godina, bivši radnik, a potom vozač u Tvornici "Žice"; PRSTOJEVIĆ SLOBODAN, star između 45 i 50 godina, visok, mršav, smeđ, pročelav; izvjesni VASIĆ, star oko 22 godina, rodom iz Vojkovića, dobro razvijen, crne kose. Pored ovih bilo je i drugih stražara čijih se imena ne sjećam. Na stalne i povremene poslove logoraše su često vodili stariji penzionisani Srbi iz Vojkovića i Kotorca, a za odvođenje na poslove koji su se obavljali na ekonomiji "Butmir" bio je zadužen IGIĆ STANKO, star oko 60 godina, srednjeg rasta, plave kose, stalno nastanjen u blizini aerodroma, pripadnik tzv. srpske vojske. Raspored na pomenute poslove pravili su komandiri logora i to RADOVIĆ BOŽO, rođen 1952. u selu Gničići SO Foča,

ranije radnik KPD-a "Kula" i PANDUREVIĆ NEDO, star oko 45 godina, bivši radnik Centralnog zatvora u Sarajevu.

Što se tiče zlostavljanja logoraša, ono se obavljalo najčešće prije uključivanja odnosno dovođenja zarobljenika u logor to jest u policijskim stanicama Pale, Lukavica, Grbavica, Ilidža i Blažuj. Na takvim logorašima najčešći znaci fizičkog maltretiranja i zlostavljanja bili su u vidu krvavih podliva, ogrebotina po tijelu i polomljenih zuba. U samom logoru "Kula", koliko je meni poznato, nije bilo nikakvih vidova zlostavljanja i maltretiranja, osim u slučajevima bjekstva iz logora kada bi se prijetilo samicom grupi iz koje je odbjegli logoraš. Za vrijeme mog boravka u "Kuli" bilo je 12 do 15 uspješnih bjegova logoraša na stranu pod kontrolom legalnih vlasti RBiH.

U toku obavljanja ranije navedenih poslova, koji su se izvodili izvan kruga logora, bilo je 12 smrtnih slučajeva koji su nastajali prilikom granatiranja i pucnjave, bilo sa srpske bilo sa strane pod kontrolom ARBiH. Pored ovih smrtnih slučajeva bilo je i dosta ranjavanja logoraša za vrijeme obavljanja raznih poslova. **Tako mi je poznato da su na radu teško ranjena, sa komplikovanim prelomom natkoljenice, 4 logoraša, a kod jednog logoraša došlo je i do amputacije noge zbog ranjavanja.** Logoraš kome je amputirana noga zvao se FAZLIĆ MAHMUT, star oko 55 godina, rođen u selu Lješevo SO Ilijaš. Naši povrijeđeni logoraši liječeni su u bolnici Kasindol, kao i u bolnici na Palama, a na ambulantne preglede odlazili su u Lukavicu i u samu ambulantu logora, odakle su upućivani specijalistima u gore navedene bolnice. Medicinski tretman povrijeđenih i bolesnih uglavnom je bio zadovoljavajući. Od naših povrijeđenih logoraša, koji su hospitalno liječeni na Palama i u Lukavici, doznali smo da u tim bolnicama ima dosta povrijeđenih vojnika tzv. srpske vojske. Njihov broj je naročito povećan u toku borbi oko Trnova, Bjelašnice i Igmana u julu i avgustu 1993.

U logoru se uvijek nalazilo i nešto žena, djece i starijih osoba. **Tako se u jednom periodu u logoru nalazila i beba iz Rogatice stara samo 9 mjeseci, dok su najstariji logoraši, dva starca i jedna starica, imali preko 83 godine.** Ova lica su uglavnom dovedena u

periodu etničkog čišćenja sela Šatorovići, Osovo i nekih drugih sa područja SO Rogatica. Dalje što je bilo karakteristično, jeste dovođenje mladih duševnih bolesnika koji su zbog svoje bolesti lako padali u agresorske ruke i koji je iste potom u pravilu koristio za razmjenu.

Logorske prostorije povremeno, u periodu dovođenja novih logoraša, obilazio je upravnik logora ŠKILJEVIĆ SONIBOJ, bivši vaspitač KPD-a "Kula" i njegov zamjenik FALAČIĆ ĐOKO, bivši vozač "Unioninvesta", rodom iz Kalinovika, star oko 40 godina. U dva navrata, u periodu april-maj 1994., logor "Kula" posjetio je ministar pravosuđa tzv. Republike Srpske i njegov zamjenik, čijih se imena ne sjećam. Ove posjete moglo bi se reći da su bile usputne, jer je osnovni razlog njihovog dolaska ustvari bio obilazak zatečenih Srba koji su smješteni u drugom dijelu objekta, jer su od maja 1993. formirani zatvori za lica srpske nacionalnosti koja su se ogriježila o njihove zakone. Nakon mog odlaska iz logora "Kula", po slobodnoj procjeni, ostalo je oko 100 logoraša. "Kulu" napuštam 15. juna 1994. zajedno sa još 7 logoraša, kada smo u prisustvu MKCK njihovim automobilom dovezeni na most "Bratstva - jedinstva", gdje smo i razmijenjeni istoga dana u 9.00 časova.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 5333.,
Izjava uzeta 15. jula 1994.)

Br. 9.

BEZ POVRATKA SA BRANJA ŠLJIVA KAZIVANJE Z. H. IZ FOČE

Dana 10. aprila 1992. pozvao me je Luka, moj poslovođa u preduzeću RO "Izvor", da idem na posao. Po obavljenom zadatku na rezervoaru, razdužio sam zadržanu cisternu, predao je čuvaru LUČIĆU čije ime ne znam, a mi smo ga zvali BAJA. Kada sam pošao prema kući, vidio sam da iz pravca Čohodarmahale iz zgrada zvanih Palestina gone Muslimane. Moj Komšija MILAN RADANOVIĆ pozvao me je i u razgovoru mi je tada rekao da se ne bojim, da je ovo samo borba za vlast i da to neće dugo trajati. Tog dana vozilo sa radiomegafonom kretalo se ulicama grada i pozivalo vojno sposobne da dođu pred SJB, kako bi se formirale jedinice. Komšije Srbi toga dana počeli su ići naoružani i javljati se na odredišta među kojima sam prepoznao MILANA RADANOVIĆA, koji ima pušku M-48, te njegovog sina zvanog SRCE (ne znam mu ime), inače je bio kondukter u "Fočatransu", a potom u "Vineru". Nosio je kalašnjikov, te DUNJIĆ BOŽU PAPA, dok su dvojica MARIĆA i to LAZO i njegov sin PETAR, takođe bili naoružani. Sve me je ovo zbunilo, pa sam i ja pošao da vidim šta se to radi i da li i ja treba da se javim u jedinicu. Pošto sam sišao na put ispod moje kuće, vidio sam RADOVIĆA, čije ime ne znam, a znam da je bio vozač u "Fočatransu", a sa njim je išao TODOVIĆ SLAVKO, nastavnik iz Godijena. Obojica su bili naoružani i obučeni u SMB uniformu. Znam da je SLAVKO imao neke činove. Kad sam sišao na ulicu, neko me je zvao i govorio da legnem i da se predam u magacin Livade. Zatim je nastavio da neće na mene pucati jer smo prijatelji, a ko je bio saznaću to kasnije. Saznao sam da je to bio VUKOVIĆ ZORAN, vozač miksera u OUR "Maglic" Foča. Zoran je kasnije bio konobar u kaficu "Kristal". Ja se nisam htio predati u logor Livade, te sam prešao preko kruga Temike, te RO "Izvor" i došao u SŠC. Kada sam naišao pored SŠC isti se granatirao, a ja sam produžio do kafane Aladža, gdje me je pozvao taksista PAVLOVIĆ da idem

među njih jer ću poginuti. Grupa u kojoj je bio Pavlović je bila grupa naoružanih četnika obučanih u SMB uniformu. Pavlović me je pitao kuda sam pošao da li imam pušku, a potom sam se uputio u podrum susjedne stambene zgrade. U podrumu zgrade zatekao sam stanare muslimanske i srpske nacionalnosti gdje su se sakrili od granatiranja. Tog dana, tj. 10. aprila 1992., vidio sam da je počelo obijanje prodavnica u Aladži. Četnici su međusobno dijelili cigare i čokolade, te i drugu robu, ali su i nama u sklonište donosili. Negdje oko 12 časova začula se jaka pucnjava, kada je neko zavikao da pogibe Dragan komandant. Ovo se odnosilo na DRAGANA NIKOLIĆA, konobara koji je komandovao jednom jedinicom. Kasnije sam saznao da je Nikolića ubio Aganović (imena se ne mogu sjetiti, znam da je bio stariji čovjek), kada mu je Nikolić navaljivao na kuću. Poslije ovog događaja 5-6 četnika s čarapama na glavi uletilo je među nas u podrum i počelo nam psovati balijsku majku repetirajući sijač u namjeri da nas pobiju. Žene su počele plakati, među njima sam primijetio da plaču i Srkinje govoreći da nas ne diraju. Komanda ove jedinice bila je smještena u kaficu "TARA" vlasništvo KRSMANOVIĆ ZDRAVKA. U tom momentu čuo sam da su četnici radiouređajem razgovarali sa Gornjeg Polja i obavještavali komandu da Gornje Polje ne mogu zauzeti jer ga brani Salem Bičo. Naređeno im je da to moraju uraditi.

Dana 11. aprila 1992. istjerali su nas iz podruma, a mi smo tražili da sa nekim razgovaramo od odgovornih, međutim, četnici nam to nisu dozvolili. Tada nas je ANĐELIĆ NIKOLA, koji je ranije radio u KPD-u, postrojio, a na čelo kolone stavio je nas Muslimane, a potom srpske žene i djecu. Sve nas je dotjerao u logor Livade, gdje su od nas muškaraca Muslimana izdvojili Srbe. Srbe su pustili kući, a nas, pošto su nas pretresli, zatvorili su u magacin soli. U magacinu soli zatekao sam, pored ostalih, dr. Avdu Šadinliju, dr. Karovića Ibru i Kukavicu Gorana, koji je bio vozač u DZ-a. U tom magacinu kao stražara sam vidio RADANOVIĆ MILANA, koji sa mnom nije htio razgovarati. Nakon izvjesnog vremena Milan me je uhvatio za prsa, **izvadio nož i počeo psovati govoreći da će me zaklati i da mu se ne obraćam sa riječima komšija, potom me je izveo iz logora, odveo u obližnji potok**

i pustio govoreći mi da bježim kući. Kad su me ponovo narednih dana vratili u logor, svi su mislili da me je Milan tog dana zaklao.

Pošto me je Milan pustio, ja sam otišao njegovoj kući. On mi je rekao da je ovo rat, da se sve ovo neće dobro završiti i da ode da spašava Ibru Karovića, jer mu je kao ljekar mnogo puta valjao. Međutim, nakon izvjesnog vremena vratio se i rekao da četnici ne daju Karovića. Kod Milana sam u kući bio sve do 15. aprila 1992., kada je u kuću došao SRCE i rekao mi da bježim i to njemu u podrum, jer Muslimane zatvaraju. Tog momenta neko je nazvao Milana telefonom i saopćio mu da me izbaci iz kuće, jer će mu kuću zapaliti. Ovo je period kada tzv. srpska garda iz Vranja dogoni sve ljude, žene i djecu muslimanske nacionalnosti u logor Livade. Među dotjeranim Muslimanima iz Livada bili su i stanovnici naselja Tabaci i sela Zubovići. Među gardistima iz Vranja prepoznao sam izvjesnog STOJANOVIĆA. Stojanovića sam poznao jer sam vojsku služio u Vranju, a po odsluženju vojnog roka ostao sam izvjesno vrijeme raditi u tom gradu. I ja sam bio zatvoren od strane garde sa ovim Muslimanima u magacin soli u logoru Livade. Dok sam bio u magacinu, među nas zatvorenike ušao je ZORAN MATOVIĆ u maskirnom odijelu sa crvenom trakom na glavi, pozvao me da izađem van magacina i upitao me zašto smo ja i moj zet Kovač Murat naoružavali Muslimane u području Prijedela, te da sam ja tukao Srbe za vrijeme afere "Fočatrans". Kako sam ja ovo negirao, on me pozvao u stražaru, koja se nalazi na kapiji kruga. Kad smo tamo došli, bilo je nekoliko Srba, a jedan između njih je potvrdio da sam ja tukao Srbe u "Fočatransu". Svi ovi Srbi bili su u uniformi - maskirnoj na čijim rukavima su bili amblemi, a na jednom od njih je zlatnim slovima pisalo "srpski četnik". **Tada je jedan od ovih prišao, stavio mi nož pod bradu i odigao me od zemlje na vrhu noža govoreći: "Ti si taj, što si tukao Srbe u 'Fočatransu'". Zoran je rekao: "Nemoj ga zaklati, ja ću".** Pošto sam primio nekoliko udaraca, ponovo su me vratili u magacin soli. U magacinu sam našao potpuno izudarana i krvava Germović Nedžiba, dvojicu braće Polovina koji su bili sa Tjentišta, a otac im se zvao Suljo. I ova dva brata su, takode, bili pretučeni i teško

su se mogli prepoznati. Taj dan magacin je čuvao DUNJIĆ BOŽO. U magacin su u toku ovog dana donijeli 21 čovjeka iz Čohodarmahale među kojima sam prepoznao Bačvić Smaju. Sa ljudima iz Broda dotjerani su Mezbur Asim, Ibro Selimović, Haso zvani Spona i dvojicu momaka iz Osanice koji su, navodno, došli da brane Foču. Prije nego što su dovedeni u Solanu, četnici su pretukli Ibru, Hasu i ovu dvojicu Osanica koje su tukli u bivšem Domu JNA tako što su ih vezali za stolicu, a potom udarali. Ova četvorica ljudi nije ličila na sebe. Ovog dana oko 17 časova iz Solane su pustili žene i djecu kućama. Istog dana oko 19 časova su izveli Ibru, Hasu i dvojicu mladića i vezali ih za zakucane kolce visoke 0,5 m. **Pošto su im ruke svezali lancima i postavili ih u čučeci položaj, počeli su da ih prebijaju. Kad su ušli među nas niko ih nije mogao poznati, jer su im se samo vidjele krvave oči.** U Solani tu noć bilo je 41 zatvoreno lice. Naredni dan ujutro oko 8 časova u Solanu je došao MILAN RADANOVIĆ, moj komšija, i izveo me govoreći mi da su u ovom magacinu izdvojeni Muslimani za klanje, jer su oni najveći ekstremisti, te me prebacio u zgradu br. 3.

Dana 17. aprila 1992. u noćnim satima u dvije grupe nas zatvorenike iz Solane prebacili su u KPD. Tad je Foča bila zauzeta od strane četničke vojske. Sve su nas smjestili u sobe u KPD-u i u njima je bilo 105 zatvorenika. Narednog dana, tj. 18. aprila 1992., u KPD je dovedena dr. Asima Pilav, njena kćerka Lejla i muž Hasan, te nekadašnji moj direktor Nezir Čorić. Hrana u domu je bila loša i dobivala su se dva obroka dnevno. Hljeb su nam sjekli veličine kocke šećera, a za doručak bi dobivali jedno kuhano jaje ili malu ribicu iz konzerve. U to vrijeme garda je predala KPD policiji.

Dana 21. aprila 1992. dolazi spisak u kome traže da se odvojimo ja, Mustafa Rašidkadić zvani Polani, Sead Deović i Jasmin Sudar i da se rasporedimo na rad u kuhinji. U to vrijeme u kuhinji su radili KRSTO KRNOJELAC, RAŠO MATOVIĆ, DANILO MOJEVIĆ i ALEKSANDAR DOBNIK zvani CAKAN. Narednog dana, tj. 22. aprila 1992. primijetio sam da je na doručku bilo 265 zatvorenika. Hljeb čija je težina oko 650-700 grama sjekao se na 10 osoba, a kad ga nije bilo dovoljno, na 12. Nekad kad bi ostalo hljeba krili smo ga i

po koju krišku krijući davali našim kolegama. Na radu u kuhinji ostao sam do 25. maja 1992. kada kuhinju preuzimaju zatvorenici Srbi koji su ranije bili u KPD-u, a do ovog vremena su radili na Ekonomiji u Velečevu. Porcije u kojima su ranije zatvorenici dobivali salatu nama su služile za dobijanje jela. Ako bi se požalili, stražari bi govorili: "Ako vam je malo, neka vam da Alija". Ljudi su počeli naglo gubiti na težini. **Padali su od gladi, često smo molili stražare da beremo žaru navodno za liječenje, a mi smo je solili i jeli. Ovakve patnje sa hranom trajale su osam mjeseci.** U ovom periodu počinjem da radim na održavanju vodovodne i kanalizacione mreže, te sam imao zbog toga pojačanu hranu. Čini mi se tih mjeseci da je u KPD-u bilo oko 560 zatvorenika. Prvu grupu koju su četnici vodili na mučenje, a to je bilo u maju 1992., činili su: Asim Mezbur, Nurko Nišić, Emir Frašto, braća Selimović Haso i Ibro. Poslije ovog zlostavljanja vraćeni su u samicu. Samica je soba dimenzija 2x2 metra sa čučavcem i krevetom okačenim o zid. U ovu prostoriju ubacivano je od 8-21 zatvorenika. Dr. Aziz Torlak je šio rane zadobijene od udaraca ljudima koji su se vraćali sa saslušanja. **Rane je šio običnim koncem i iglom koju bi prethodno spalio plamenom od upaljača.** Čuo sam da su nekim zatvorenicima iz Goražda lomili kosti ruku i nogu. Poznato mi je da su Selimović Ibru toliko tukli da su ga kasnije odvezli u bolnicu gdje je ostao dva dana, a potom izveden i tako bolestan strijeljan u potoku iza bolnice sa još trojicom Muslimana iz Foče. U "prvu", navodno, razmjenu otišli su Nurko Nikšić, Salem Bičo, Haso Selimović, Halim Konjo, Nail Hodžić. Ja mislim da nije tačno da su ovi ljudi otišli u razmjenu. Čuo sam kad je neko od mučitelja Nurki Nikšiću govorio: "Ustaj Nurko, ne brani se tako Bosna". Poslije ovoga za njih se ništa ne zna.

Za Naila Hodžića čuo sam da je ubijen na Trgu u Foči. Ovo su mi potvrdili Smajo Maslo i Ago koji trenutno rade na ekonomiji, a isti su iskazali lojalnost Srbima, a bili su u borbama protiv Muslimana u Jeleču i Zebinoj šumi. Druga grupa za razmjenu otišla je, čini mi se, 12. avgusta 1992., a Srbi su govorili da idu na slobodnu teritoriju. U toj grupi otišlo je 150 zarobljenika u Crnu Goru. Među njima sjećam se da su bili Hamdija Hadžimuratović i Ismet Pašović i još mnogo

starijih ljudi čijih se imena ne mogu sjetiti. Sjećam se da je Hamdiju Hadžimuratovića, koji je bio teški srčani bolesnik, po dovoženju iz bolnice tukao MILENKO BURILO zvani BUŠI i to tako što ga je skinuo gola, okrenuo zidu i udarao palicom i nogama. Oko 20. avgusta 1992. grupa od 12 ljudi išla je na razmjenu u Goražde. Međutim, do razmjene nije došlo.

Dana 17. septembra 1992. otišla je grupa zatvorenika navodno u branje šljiva. Mi smo ih kasnije zvali šljivari. Ova grupa se više nikada nije vratila. Koliko mi se čini, sa njima je u grupi bio i Muhidin Bibović za koga sam čuo da se navodno javio iz Amerike. Dana 30. oktobra 1992. jedna grupa je otišla na razmjenu u Kalinovik, u kojoj je bio Alija Mumović sa Broda i dva brata Bibovića, a ostalo su bili uglavnom starci.

Dana 13. jula 1993. u KPD dolazi Međunarodni Crveni krst. Tada se ustrojava evidencija zarobljenika. **Uprava KPD-a jednu grupu uglavnom intelektualaca, koji su zatvoreni bez razloga, krije od Međunarodnog CK-a.** U avgustu 1993. godine za upravnika KPD-a umjesto KRNOJELAC MILORADA dolazi SEKULOVIĆ ZORAN. Od tog perioda pa nadalje hrana i drugi životni uslovi se mijenjaju nabolje.

Od 1. septembra 1993. smješten sam u tzv. radnu sobu. Tu su zatvorenici koji idu na rad, pa sam kao vodoinstalatier radio na opravci instalacija u upravi, na ekonomiji i u stanovima čiji su vlasnici stražari KPD-a, te u bolnici, tvornici čarapa, hotelu, trikotaži. Dok sam radio u upravi KPD-a vidio sam BORKICU STAROVIĆ, koja je i ranije radila kao sekretarica upravnika KPD-a, te BILJU TEŠOVIĆ. Borkica se sa mnom nije htjela ni pozdraviti, dok nam je Bilja često davala cigareta. Šef metalnog pogona je RELJA GOLIJEVIN, a poslovoda DUŠKO ĐUROVIĆ, ARSO KRNOJELAC je vozač u KPD-u. Saslušanja u KPD-u vršili su ZORAN VLADIČIĆ, VOJO STAROVIĆ i MIŠO KOPRIVICA. U početku u KPD-u zatvorenike je primao SLAVKO KOROMAN, načelnik stražarske službe je MITAR RAŠEVIĆ, a za rad, tj. lice koje nas je raspoređivalo na posao, SAVO TODOVIĆ. Savo je jedan od najvećih ekstrema. Od policajaca, stražara najgori prema nama bili su MILENKO BURILO i ZORAN VUKOVIĆ, koji je i ranije

radio u KPD-u, a rodom je iz Jošanice. Jedan od njih je DRAGAN OBRENOVIĆ zvani OBREN. Kada sam radio u hotelu primijetio sam da su sve sobe demolirane, a instalacije upropaštene. Od osoblja u hotelu vidio sam RADENKA MASTILA koji je navodno upravnik hotela. U bolnici, dok sam radio na opravci instalacija, vidio sam da ima povrijeđenih četnika na hirurškom odjeljenju, a od osoblja sam vidio SLAVKA ĐORĐEVIĆA, te ZORANA i LJUBINKA SMREKIĆA. Znam da su Ljubinko i Zoran bili u KPD-u, jer nisu išli ni jedne prilike na front. Često sam išao na opravku instalacija u stanove čiji su vlasnici stražari KPD-a. Tako sam, pored ostalog, popravljao instalaciju kod GOJKA JANKOVIĆA, za koga kažu da je komandant odreda, a isti stanuje u stanu dr. Reufa Tafre. Zatim sam išao kod ALEKSANDRA DOBNIKA. Kad sam kod njega opravljaao instalaciju gledao sam TV Srnu, na kojoj je bila izjava Enesa Hrnjičića, inače ranijeg zatvorenika KPD-a. Dok je Enes govorio, Dobnik je ćutao, a ja sam pažljivo gledao, jer je Enes govorio suštu istinu. To je i Aleksandar znao.

Grad Foča je potpuno srušen i u njemu više nema ni jedne džamije. Jedino se vide ostaci džamije koja je bila u blizini Sahat kule. Stanovništvo u Foči uglavnom je sa okolnih sela ili iz Trnova. Kada sam išao na koševinu u Slatinu primijetio sam da je džamija u Slatini potpuno srušena i sve kuće Muslimana, te džamija u Godijenu. Kamenje od džamije Aladže deponovano je ispod KPD-a, a smatram da su ispod njega leševi ubijenih Muslimana u KPD-u. Mašine za obradu drveta od Muje Granova i Loje ispod Musale su četnici dovezli u KPD. U Foči ima 6 trgovinskih privatnih radnji. Radnje su slabo snabdjevene robom.

Dana 6. oktobra 1994. u jutarnjim satima izvršena je naša razmjena na mostu "Bratstvo-jedinstvo".

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 5334.,
Izjava uzeta 8. oktobra 1994.)

MITRALJESKA GNIJEZDA U STANOVIMA KAZIVANJE S. P. IZ FOČE

Napad na Foču započeo je 8. aprila 1992. oko 11 časova. U to vrijeme ja sam bio na svom radnom mjestu u vatrogasnom domu sa svojim radnim kolegom SIMOVIĆ OKICOM. Pošto nam je prijetila opasnost po život, zaključali smo vrata doma i otišli svojim kućama. Prije otpočinjanja napada na Foču, moje komšije MAŠIĆ MIĆO i KRUNIĆ ILIJA zavarili su željezni prolaz na krov kuće kako bi, kako su oni govorili, onemogućili izlazak snajperista na krov. Tih dana u našoj zgradi živjelo se normalno, mada smo organizovali držanje straža u koje su bili uključeni i Srbi i Muslimani. **Muslimani su dežurali bez oružja, jer ga nisu imali, dok su Srbi imali, te je tako MIĆO MAŠIĆ dežurao sa puškom M 48.** Ilija Krunić i MIKOVIĆ MIĆO čini mi se 14. aprila 1992. otišli su za Plužine i vratili se naredni dan. Tih dana u Foči su otpočeli i artiljerijski napadi. U stanu najvjerovatnije Krunić Ilije bilo je mitraljesko gnijezdo, a oružje je bilo okrenuto iz njegova stana u pravcu Donjeg Polja, dijela grada u kome uglavnom žive Muslimani. Ovakva mitraljeska gnijezda nalazila su se i u stanovima kod ADŽIĆ DRAGUTINA, VUKOVIĆ MIROJA i PAJEVIĆ RATKA. Stanari ovih stanova čini mi se da su se kasnije preselili u prostorije obližnje OŠ "Ivan Goran Kovačić". U to vrijeme, na našem krovu osjetilo se da ima snajperista, ali nisam vidio lice koje je gadalo. Takođe sam čuo da je bio i snajperista na stambenoj zgradi u kojoj je bio smješten SIZ stanovanja, a navodno se pričalo da su snajperisti ĐUROVIĆ VELIMIR i njegov sin RADE. U ove dane telefon kod mog komšije MAŠIĆ MIĆE je neprestano zvonio, te sam ja imao osjećaj da je on zadužen za skupljanje nekih podataka o zbivanjima u Foči. U to vrijeme mene su zvali iz Goražda moje komšije sa ciljem da im obidem stanove, te da se uvjerim da li su isti obijeni i opljačkani. Tako su me zvali Hanjalić Rasim, Vreto Sadik i moj badžo. Prilikom obilaska stanova vidio sam da su isti obijeni i

opljačkani. Tih dana Radio Foča je pozivala stanovništvo na radnu obavezu, ali se ne sjećam da su pozivali i Muslimane. Međutim, samoinicijativno sam išao na posao u periodu od 15-20. aprila 1992. Prvi put kada sam došao u svoju kancelariju na istoj su vrata bila obijena, a namještaj demoliran. Narednog dana kada sam pokušao ući u vatrogasni dom, gdje su bile moje poslovne prostorije, na ulazu doma stajali su RADIVOJEVIĆ MIĆO i MILIĆ MILOŠ sa oružjem, dok je u holu sjedio DAMJANOVIĆ MILOJICA. Pred vatrogasnim domom stajala su parkirana vojna kola, a u neposrednoj njihovoj blizini bio je PRODANOVIĆ BRANKO. Pošto me je Milić Miloš ugledao, naredio mi je da se udaljim ili će zvati vojnu policiju da me vodi u zatvor. Ja sam potom odmah otišao kući.

Dana 22. aprila 1992. sa mojom ženom Šefikom pošao sam da obidem stan moga badže. Kod Sahat-kule zaustavio me je meni nepoznat četnik i saopštio mi da se moram vratiti natrag, jer me na cesti čeka jedan vojnik. Kada sam sišao niz stepenice pored Sahat-kule na ulici me je zaustavio vojni policajac zvani ĆOSA, a prezime mu je Ćosović, dok mi ime njegovo nije poznato.

Ćosa mi je saopštio da me mora voditi na saslušanje u vojnu policiju, na što sam ja reagovao govoreći da ni za šta nisam kriv. Vjerovatno što je poznavao moju ženu, prihvatio je ovo moje i saopštio mi da se nigdje ne udaljavam.

Dana 23. aprila 1992. u 9,30 časova u moj stan došla su tri naoružana četnika koja nisam poznavao i izvršili pretres moga stana. Tom prilikom uzeli su iz bifea dva litra viskija. Potom su mi naredili da se spremim i pođem s njima da dam izjavu. Smatrao sam da ću se brzo vratiti s obzirom da su mi saopštili da ću dati izjavu u objektu koji se nalazi u Ribarskoj ulici u prostoriji namijenjenoj za igre na sreću, koja se nalazi u neposrednoj blizini moje zgrade. Međutim, tamo su me sačekala dva lica meni nepoznata, ali po govoru pretpostavljam da su Srbijanci, isti su me stavili u golf GŽ registracije žute boje i odvezli u KPD. Jedan od ove dvojice bio je naoružan, a drugi u civilu. Uniformisani u kolima me je upitao šta sam ja bogu zgriješio te me mora voditi na saslušanje. Ja sam na ovo odgovorio da nikome ništa

nisam uradio koliko se sjećam. Međutim, kada sam sjedao u kola, uniformisani četnik je rekao suvozaču "oprez ovo je ekstremista". Po dolasku u KPD straža me je uvela u krug u kome je bilo još građana iz Foče, a koji su privedeni iz njima nepoznatih razloga. Sve nas iz kruga smjestili su u sobu br. 15, a među nama, koliko se sjećam, bili su: Lojo Husein, Lojo Dževad, Crneta Murat, Čaušević Mustafa, Asima dr. Pilav, njen muž Hasan i njihova djeca, Hrnjičić Enes itd. Neki od ovih već su bili dali izjave, a uzimali su ih VLADIČIĆ ZORAN i KOPRIVICA MIŠO. Kako mene i Čaušević Mustafu niko nije saslušao, to smo se mi jedne prilike obratili upravniku KPD-a KRNOJELAC MILORADU i zatražili da nam neko uzme izjave, misleći da ako damo izjave da ćemo biti oslobođeni, jer smo svjesni da ništa nismo krivi. Nakon jedan do dva sata po nas su došli da damo izjavu. Mene je salušavao VLADIČIĆ ZORAN i izjava je bila dosta kratka u kojoj sam ja iznio gdje sam bio u toku napada na Foču, te za koga sam glasao na izborima i sl. Pošto sam izjavu potpisao, policija me je vratila u sobu br. 15, gdje sam ostao sve do izvršene razmjene. Dok sam bio na slobodi, slušao sam često Radio Foču, te vodio dnevnik o događajima. Tako se sjećam da je jednoga dana na Radio Foči bio gost ministar tzv. srpske republike OSTOJIĆ VELIBOR, koji je vodio razgovor sa urednikom Radio Foče MAŠIĆ RADISAVOM. **Ostojić je govorio oko 50 minuta ističući da više sa Muslimanima nema zajedničkog života, da nema prijateljstva komšijskih i kumskih odnosa, te da se je konačno vidjelo da su Muslimani krvni neprijatelji Srba.** Na rad sam prvi put otišao 19. avgusta 1993. i to u fabriku namještaja i tamo sam radio sve do polovine septembra 1994. U fabrici je proizvodnja minimalna, jer im nedostaje repromaterijala. Direktor privredne jedinice je TEŠOVIĆ RADOJICA, dok je tehnički direktor KRNOJELAC MOMO. Odnos Krnojelca prema nama bio je dosta korektan. Od zaposlenih Srba u fabrici su još POPADIĆ MOMO magacioner, DAVIDOVIĆ SLOBODAN poslovođa, te majstori LUČIĆ BORIVOJE, SEKULOVIĆ ŽARKO, KUJUNDŽIĆ ANĐELKO, MLAĐENOVIĆ MILUTIN i ĐOKIĆ JOVICA. Većinom su ovo penzionisani bivši radnici fabrike namještaja u KPD-u. Za vrijeme

provedeno u KPD-u nisam bio maltretiran, osim što sam dva puta bio u samici. Prvi put su mene i dr. Karović Ibrahima smjestili u samicu radi toga što smo tražili iz kuhinje tople vode da bi se okupali. Vodu nam je prvo odobrio MATOVIĆ RADOMIR zvani RAŠO, ali to nije htio potvrditi pred OBRENOVIĆ OBRENOM, stražarom, tako da nas je ovaj zatvorio u samicu, iako je bila temperatura između -15 do -20 stepeni Celzijusa. U samici sam ležao na betonu i tom prilikom sam dobio opštu upalu bubrega i žučnih kanala. Uz kasniju mjeru liječenja Torlak dr. Aziza i Karović dr. Ibrahima izliječen sam. Drugi put su me odveli u samicu kada sam zamolio LISICU MUHAMEDA koji je radio u bolnici da mi nabavi neke lijekove za Hanjalić Rasima. Kada su Muhameda roveli na kapiji pri izlasku iz KPD-a, našli su komadić papira na kome su bili ispisani lijekovi, a on im je rekao da sam ga ja molio da mi nabavi. Tada je SAVO TODOVIĆ odveo mene i Muhameda u samicu i rekao da tu provedemo 10 dana. Međutim, mi smo po danu radili, po završetku posla išli u samicu. Poslije 4 dana provedena u samici, Savo nas je vratio u našu sobu. Od 1. pa do 26. juna 1992. u Upravi KPD-a bilo je pravo mučilište za privedene Muslimane na saslušanje. Privedeni ljudi u tom periodu su mučeni i tučeni do besvijesti. Sa tih saslušanja mnogi od njih se više nikada nisu vratili. Mnogima su nanesene teške povrede tijela, te lomljenje rebara i sl. Tako je Uglješa Alija, koji je rodom iz Ilovače kod Goražda, doveden iz bolnice da bi ga u KPD-u tukao BURILO MILENKO, kojom prilikom mu je polomio rebra. Najveća mučenja bila su u dane: 1. juna 1992., 10. juna 1992., od 11. -15. juna 1992., te 20. juna. 24. juna i 25. juna 1992. To su bili i najstrašnji datumi kada su se čula pomaganja i vapaj mučenih ljudi. Po pričama, uglavnom ova mučenja u najviše slučajeva vršili su pripadnici vojne policije. **Da ne bi čuli pomaganje i vapaje Muslimana koje su mučili, mi smo u sobama stavljali jastuke na glavu, kako bi začepili uši. Međutim, krici su bili tako jaki u noći da nam ni to nije pomagalo. Ponekad bi se čuli i pucnji iz vatrenog oružja, što smo smatrali da na taj način poslije mučenja likvidiraju ljude.** Ispod gradske pekare i zgrade KPD-a najvjerovatnije su bacani leševi mučenih, a sada su to deponije

gradskog smeća, šteta građevinskog materijala, te kamenje porušenih džamija. Hrana u KPD-u je bila jako loša i nedovoljna. Međutim, nekad je bilo više hrane za one koji su bili radno angažovani. Umjesto upravnika Kmojelca Milorada polovinom 1993. za upravnika dolazi SEKULOVIĆ ZORAN, a za njegova pomoćnika TIJANIĆ MILUTIN. Tada se odnosi u KPD-u mijenjaju u pozitivnom smislu u korist zatvorenika. Zatvorenici su bili u totalnoj informativnoj blokadi, te nismo mogli koristiti ni postojeću biblioteku, iako su nas predstavnici Međunarodnog Crvenog krsta uvjeravali da na to imamo pravo. Televiziju smo gledali u početku, tj. u maju 1992., a potom su nam to zabranili, te od zatvorenika koji su imali svoje radioprijemnike – tranzistore iste oduzeli. U junu jedan broj zatvorenika biva otpušten zbog bolesti ili starosti. Prve grupe za razmjenu počinju u julu 1992., a udarno u augustu iste godine. Sve grupe koje su išle na razmjenu brojale su od 8-30 zatvorenika, osim jedne grupe koja je otišla na branje šljiva, a brojala je 46 zatvorenika i grupe od 120 ljudi koja je otišla, navodno, na razmjenu na slobodnu teritoriju. Većina ovih ljudi se više nikada nije javila. Grupa koja je otišla na slobodnu teritoriju navodno je trebala ići u Nikšić u dva autobusa. Međutim, iz Nikšića su ih vratili ponovo u KPD gdje su izvršene nekakve promjene da bi narednog dana ponovo bili upućeni za Nikšić. Jedan broj ljudi iz jednog autobusa se javio, dok se sudbina zatvorenika iz drugog autobusa ne zna. Čuli smo da se neki od ovih zarobljenika nalaze u Aleksinačkim rudnicima. Grupa od 46 tzv. "šljivara" otišla je 17. septembra 1992. bez lične opreme i za njih se ništa ne zna. Dana 19. decembra 1992. nas 26 osoba izdvojeno je navodno za razmjenu. Za dan razmjene u gradu su svirale sirene, tako da je razmjena propala, a iz ove grupe izdvojili su grupu od osam ljudi u drugu sobu i više ih nikada nisu vidjeli. Pored ostalih, u ovoj grupi od 8 ljudi bili su: Čengić Ekrem, Lagarija Nazif i Dedović Halim. Razmjene za drugu grupu od 26 ljudi nije bilo. U oktobru, novembru i decembra 1992. otišla je jedna grupa u razmjenu za Konjic. Sa razmjenama se i u 1993. nastavilo, tako da je jedna grupa od 18 zatvorenika otišla u Rudo koji su kasnije prebačeni na Kulu. Prilikom naše razmjene i ova grupa je

razmijenjena. Uprava KPD-a nas 12 zatvorenika krila je od Međunarodnog Crvenog krsta u periodu od 23. juna do 14. decembra 1993. To su radili tako što su nas odvodili na rad i to: 23. juna 1993. u pekaru, a od 4. avgusta i 27. septembra 1993. na rad na ekonomiju, dok su nas 19. oktobra 1993., 20. novembra 1993. i 3. decembra 1993. krili u krugu KPD-a u fabrici namještaja. U ovoj grupi osim mene bili su: Hanjalić Rasim, Husein Lojo, Torlak dr. Aziz, Karović dr. Ibrahim, Berberkić dr. Amir, Karović Mirsad, Čemo Ekrem, Mirvić Safet, rodom iz Čajniča, a doveden sa liječenja iz bolnice u Foči u KPD i Hajrić Mensur. U KPD-u poznati su mi sljedeći stražari: BURILO MILENKO zvani BUĆI, ČANČAR MILENKO, MIČEVIĆ VITOMIR, OBRENOVIĆ OBREN, MILIĆ MILIVOJE, ŠOLAJA čije ime ne znam i IVANAVIĆ RISTO, koji je inače najkorektniji policajac, stražar u KPD-u, te RAŠEVIĆ MITAR načelnik stražarske službe, te PRODANOVIĆ MIRO njegov zamjenik i KRUNIĆ SVETISLAV, komandir straže. Od policajaca najviše nas je vrijeđao VLADIČIĆ čije ime ne znam, a prilikom ručka u trpezariji nazivao nas ustašama i balijama govoreći ako smo gladni nek nam Alija da više. Njegov istomišljenik bio je i policajac stražar MARIĆ zvani MARA, čije ime ne znam. Od vojne policije koja je ulazila u upravu KPD-a najgori su bili CICMIL koji je ranije radio u KPD-u, te ČOSOVIĆ zvani ČOSA, ZELENOVIĆ zvani ZELJA i VUKOVIĆ ZORAN. U upravu KPD-a često dolazi IVANOVIĆ BORO, za koga smatram da je predsjednik komisije za razmjenu.

Dana 5. oktobra 1993. saopštili su nam da idemo na razmjenu u Sarajevo. Iz Foče smo krenuli u 12.00 časova. Upravnik KPD-a i straža koja nas je kontrolisala prilikom izlaska iz KPD-a te vršila pretres naših ličnih stvari i opreme, ponašala se korektno. Tako je jednom broju zatvorenika vraćena lična dokumentacija, kao i novac deviznog porijekla. U pratnji autobusa kojim smo putovali za Sarajevo, bili su: RAŠEVIĆ MITAR, KRUNIĆ SVETISLAV i GAGOVIĆ, čijeg imena se ne mogu sjetiti, a kažu da je sada načelnuk SUP-a Istočne Hercegovine.

Po dolasku u logor na Kulu, kada smo počeli izlaziti iz autobusa, pojavila su se dva naoružana četnika u maskirnim odijelima i

zaprijetila nam govoreći šta je ovo i kakve su ovo gluposti, te da njihova djeca ginu na Igmanu, a oni ovdje vrše razmjenu. Naredili su vozaču VUJČIĆU da nas vrati u autobus i vozi u Foču, što je ovaj i učinio. Pratnja četnika koja je s nama došla u Kulu nije se pojavila u autobusu. Po dolasku autobusa u Miljevinu tu su nas ponovo četnici zaustavili i nisu nam dali da nastavimo put. Nakon čekanja od jedan sat pojavili su se upravnik SEKULOVIĆ ZORAN, te TIJANIĆ MILUTIN i TODOVIĆ SAVO sa nekim meni nepoznatim četnicima. Ova lica su se nakon izvjesnog vremena ponovo uputila pred nama u Sarajevo. Po dolasku u Kulu, u autobus je ušao uniformisani četnik, pozdravio nas i izvinuo nam se. Potom smo sa tri autobusa smješteni sa zatvorenicima iz Kule i otišli na most "Bratstvo i jedinstvo" radi razmjene. Na most smo došli oko 21,30 časova, da bi 6. oktobra 1994., oko 6,30 časova otpočela razmjena. Na Kuli je ostalo naših 11 ljudi, koji su vraćeni sa razmjene sa obrazloženjem da će biti razmijenjeni 11. oktobra 1994. Među njima su ostali: Lisica Muhamed, Hadžić Hamdo, Rašidkadić Mustafa, Kurtović Husnija, Telo Mustafa, Fejzić Saša, retardirani mladić, Dedović Fehim i drugi.

Prema meni, moram istaći, bili su korektni: RAŠEVIĆ MITAR, PRODANOVIĆ MIRO i IVANOVIĆ RISTO. U pružanju zdravstvene zaštite dosta nam je pomagao JOKANOVIĆ GOJKO, kao i doktori DOBRILLOVIĆ MILOVAN, te VLADIČIĆ, čije ime ne znam, i doktorica PEROVIĆ VESNA. Posebno mjesto u zaštiti našeg zdravlja imali su naši ljekari zatvorenici. **Zbog loše ishrane, ja sam, kao i ostali, naglo smršao, tako da sam oslabio za 33 kg, te nisam mogao hodati, sve sam padao.**

Dio naših zatvorenika radio je tokom 1993. i 1994. u rudniku mrkog uglja u Miljevini na najtežim poslovima. Kada su četnici osvojili Foču, mnoge bolesnike muslimanske nacionalnosti koji su se zatekli na liječenju u bolnici, iako teško bolesne, premjestili su u KPD, i nisu im pružali zdravstvenu zaštitu.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 5335.,
Izjava data 8. oktobra 1994.)

HAPŠENJA MUSLIMANA KAZIVANJE M. L. IZ FOČE

Dana 8. aprila 1992. počelo je hapšenje Muslimana u naselju Čohodarmahala pod izgovorom da ih Srbi hoće da sačuvaju od posljedica rata. Neki Srbi su vodili u svoju kuću, a najviše ih je bilo zatvorenih u kuću kod Šandala, te u kuću kod MIĆE PAVLOVIĆA i u kući čiji je vlasnik bio čovjek koji je radio u prodavnici "Planike". Narednog dana, odveli su Muslimane moje komšije koji su sposobni za vojsku. U crkvi je bila glavna komanda. Znam da su tamo bili, pored ostalih, VOJO MAKSIMOVIĆ, OSTOJIĆ VELIBOR, MIRO STANIĆ, neki, navodno, MALIŠ, koji je bio aktivni oficir JNA. Kad sam dolazio u kuću komšije LEKSE KUNARCA, vidio sam njegova brata MIRKA. Sa Leksom sam razgovarao o situaciji u kojoj se nalazim, te da li bih mogao prebjeci. On je nekoga zvao telefonom i navodno da su mu rekli da ne idem nigdje, te da se ne bojim.

Od Lekse sam se spustio do pred kuću KOVILJKE KULIĆ kad je naišao VITO OSTOJIĆ sa sinom LAZE ŽIVANOVIĆA zvanim MIKI. Tad je meni Ostojić dobio: "Evo Lija šta nam uradi Alija sa svojom suverenom državom". Nakon izvjesnog vremena sin Koviljke, Vito Kulić mi je saopštio da su javili iz komande da ja tu ne smijem biti, te da idem svojoj kući. Usput me zaustavio LUČIĆ VLATKO. Tu smo se uz čašicu rakije malo popričali gdje mi je Vlatko rekao da je sina poslao u Crnu Goru. Tog dana maskirani četnici počeli su sa donje strane Čohodarmahale da ulaze u kuće da pretražuju ima li Muslimana i da li ima oružja. Tad su došli do moje kuće i čuo sam da jednu kuću treba da pretresu čiji je vlasnik Lisica, a to je bila kuća moga brata Rame. Kad su njegovu kuću i kuću Azema Klinca pretresli, onda su otišli. Pošto sam prenoćio, otišao sam kod komšije Čele Rifata. Tad su mi rekli u kući Čele da smo opkoljeni, te da bih ja trebao ići da vidim šta ćemo. Došao sam iznad kuće Gorana Miličevića, koji me pozvao da dođem do njega. Gore sam našao oko 10-ak četnika u SMB i

naoružanih. Među njima sam prepoznao VLADU AVRAMA, koji je bio nekakav komandir. PERIŠIĆ PERU i njegovog brata, čije ime ne znam. MILIČEVIĆ ZORU i brata JOVANA, te LUČIĆ MILIVOJA. Tada je Vlado Avram rekao da vidim da tu nema vojske iz Srbije, nego da su samo oni mještani. Pregledao sam liniju od kuće Kulića do Poratka prema Vrantegovima i vidio mještane. To su bili: braća VUJUČIĆ i to JOVAN, a drugima ne znam ime. Tu sam vidio mitraljeska gnijezda, jedan top iznad kuće Miličevića, a drugi na Poratku, dok je treći bio na raskršnici puta za Vrantegove. Tu je bilo i MB. Tad me Avram pitao da ja nisam špijun, na što sam se ja nasmijao. Tada me je upitao da li ja hoću u njihovu vojsku da se borim navodno za Jugoslaviju. Odgovorio sam da što se tiče njih išao bih, ali neću da izdam svoj narod, kao neću ni u muslimansku vojsku da ne bih komšije ubijao. U tom smo se vratili nazad. Kad sam krenuo od njih dozvao me Lučić Milivoje govoreći mi: "Ne boj se Hamdo, ja neću tebi pucati u leđa". Taj dan sam prenoćio kod svoje kuće da bi jednom, ne sjećam se dana, sjedio kod Čelo Hanke kad su četnici započeli ponovo čistiti Čohodarmahalu.

Naredni dan od Hanke smo svi koji su tu bili prešli u kuću ZORANA MILIČEVIĆA. Otišao sam u kuću STJEPANA BOŽOVIĆA da spavam. Odatle sam se javio ženi Melaniji u Vojvodinu i mom bratu u Sarajevo telefonom. Dana, 17. aprila 1992. pozvali su me GORAN MILIČEVIĆ i MILIVOJE LUČIĆ da se javim u kuću Šandala. U međuvremenu ja sam predao pušku M-48, 2 ROB i 40 ili 60 metaka, te nešto dinamita i napravljenih bombi. Ovo sam predao četniku ČULIĆ MILIVOJU. Stražu ispred kuće Šandala čuvao je JOVAN VUJUČIĆ, te izvjesni PANTOVIĆ, star 50 godina i sin VAJE KUNARCA. Poslije izvjesnog vremena, tj. 18. aprila 1992. došla su dva Srbijanca na čijim je rukama bilo ispisano "SRPSKA GARDA", te nas jedno po jedno puštali napolje i vršili pretres. Ženu i djecu jedna od Srpkinja iz komšiluka je pretresala i puštala kući, a nas nakon pretresa formirali u jednu grupu. Kad su ovo završili pitali su ko poznaje Isanoviće. Javio sam se da ja poznajem. Pošto sam to rekao naredio je jedan od Srbijanaca da sa mnom pođe jedan mještanim i da idemo Isanovićima da kažemo da se predaju. Otišao sam kod Isanović Džeme i saopštio

mu da su im gardisti naredili da se predaju, inače će im baciti bombu. Izašli su Džemo i Amir i jedan broj žena da pitaju šta hoće. Pošto sam im rekao šta rade od nas, oni su ušli unutra u kuću da bi kasnije Džemo izašao i upitao ovog Srbina što je došao sa mnom, hoće li mu učiniti jednu uslugu. Kad je Srbin odgovorio da hoće, tad je Džemo otvorio košulju i rekao mu: "Ubi me". Srbin je počeo plakati govoreći da to neće učiniti. Tek kad sam ja insistirao, Džemo je rekao da će se predati. Tad je izašao Isanović Amir, te Čedić Hamid i njegov brat čije ime ne znam, kao i sin Hamida koga su zvali Ekinda. Otišao sam Srbijancu i saopštio mu da će se Isanovići predati. Pošto je izvršen pretres Isanovića pomiješani su sa nama u grupu. Poslije ovoga Jovan Vujčić "Magličevim" autobusom prevezao nas u KPD. U KPD-u su nas sačekali pripadnici srpske garde, a to je bilo 18. aprila 1992. Prije nas u KPD iz magacina sale u Livadama dovezena je grupa zatvorenika iz Aladže. Znam da je među njima bio Ivan Soldan. Hajrić Zahir i Hadžialić Uzeir. Smjestili su nas u sobu br. 11, gdje sam ostao oko 8 mjeseci. Prvih sedam dana KPD je čuvala tzv. "srpska garda", a onda su čuvanje preuzeli Srbi stražari bivšeg KPD-a. Tih dana je došao **RAŠEVIĆ MITAR** i saopštio nam da smo mi izolovani građani bez prava. Naglasio je da režim u KPD-u određuje komanda, a da su oni izvršioци njihovih naredbi. Mene su nakon 2 mjeseca pozvali na saslušanje VLADIČIĆ ZORAN i STAROVIĆ VOJO. Pitali su me zašto nisam napustio Foču, te što sam imao od oružja. Sve moje odgovore napisali su u izvaji i ja sam je potpisao.

Tad je Vojo rekao da ćemo biti raspodijeljeni u tri grupe i to one koji će krivično odgovarati i koji će biti oslobođeni, a treću mi nije rekao. Poslije toga su me vratili u sobu. Početkom maja 1992. uputili su me na rad u metalni pogon KPD-a čiji je šef GOLIJANIN RELJA. Osim mene u pogonu je radio Hadžialić Uzeir, Hadžić Munib, Kamerić Avdo, Islambasić Sead i Karahasanović Ismet. Dok sam razgovarao u sobi sa Kemom Dželilovićem on mi je stalno govorio da će ga Srbi ubiti. Krijući sam nosio tranzistor i dao sam ga Kemi i Kruni Marinović da bi mogli slušati vijesti i da nas informišu. U toku noći u KPD su dolazili predstavnici VP i tukli i zlostavljali jedan broj

zatvorenika. Među njima su bili: Munib Veiz, Kemo Dželilović, Nurko Nikšić, Uzunović Enes, Konjo Halim, Hodžić Nail, Kuloglija Mustafa, Krno Marinović, Vahida Džemo, Pašović Kemo, Čedić Ekinda, tri brata Rikala, kao i druga dva brata Rikala, sinovi Sulje.

Gledali smo kroz prozor, Džafer Kovač i ja, kad su u prostoriji drvenim palicama, šakama i nogama i gumenim kablovima tukli Nikšić Nurku, Kemu Dželilovića, Muniba Veiza, Džemo Vahidu. Lično sam vidio kad su Veiza Muniba, Kulogliju Mustafu, Halima Konju i Kemu Dželilovića tukli drvenim palicama i šakama. U prostoriji se čula pomagnjavina, a najviše se čula pomagnjavina Halima Konje i Nikšić Nurke. Poslije ove pomagnjavine čuli su se pucnji, i to 6 pojedinačnih. Znam da je tu noć padala kiša. Vidio sam poslije pucnjave da se uz stepenicu penje BURILO MILENKO zvaní BUŠI i da je snio čebad. Vidio sam da je Burilo po pokretima tijela gurao leševe na čebad, te njegovo saginjanje, sa još jednim licem i iznošenje u čebetu leševa. Kada su iznosili leš Muniba vidio sam da su ga nosila četvorica, jer je on težak. Poslije ove tuče pričao mi je POPRŽEN DRAGAN, koji je inače zatvoren u KPD-u, da je on prao krv i čistio prostorije poslije tuče i ubistva Muslimana u KPD-u. Taj Popržen mi je pričao da je Veiz Munib bio saradnik Đulimana u aferi "Foča-trans". Mene je uvjeravao da se meni neće ništa desiti. Poslije iznošenja leševa čuo sam zvuk motora auta zastava "Poly" koji je imao odvaljen auspuh pa se čula buka. **Rad motora se osjetio da je pod teretom što je nas podsjećalo da odvozi leševe. Nakon kratke vožnje čuje se prekid rada motora. Narednog dana Ekrem Zeković i ja smo otišli raditi u Metalni pogon i tamo zatekli Zastavu "Poly" u koje su pod i zadnja vrata bili krvavi i jedan smotak paljene žice.** Nakon jedan sat i po nas su vratili kući. Nakon dva dana ja sam prao auto koje je i do tada bilo krvavo, ali doduše krv je bila sasušena. Žicu su mi naredili da ostavim u metalni pogon. Na početku formiranja KPD-a pustili su jedan broj starijih i bolesnih da idu kućama. Među njima su bili: Isanović Džemo, Mandžo Husein, Rikalo Munib, Dedović Azim i još neki. Govorili su da jedna grupa ide na razmjenu u Konjic, a to mi je rekao RAŠEVIĆ MITAR kad sam se vratio sa rada

iz fabrike čarapa. U toj grupi bio je Kunduklija Said. Prije ove grupe otišla je jedna grupa u Miljevinu da radi, a odveo ih je PERO ELEZ. Među njima je bio izvjesni Džinić. U grupi za branje šljiva su prvo tražili dobrovoljce. Pošto se javilo puno ljudi, napravili su spisak i pročitao ga je RADE VUKOVIĆ, stražar, zvaní ŽUTI. U toj grupi su, pored ostalih, otišli Šoro Suljo, Esad Šoro, Šoro Izet i njegov brat, sin Tahira Šora, Rasim Kajgana. Ostalih se ne sjećam, samo znam da ih je otišlo 32. Međutim, smatram da ovi ljudi nisu otišli na razmjenu jer mi je JOVAN VUJČIĆ kad smo skidali stolarsku mašinu kod Asima Isanovića, rekao da je vidio na Previli leševe i da je među njima prepoznao Šoro Esada i Kajganu Rasima. Po formiranju radne sobe, nakon izvjesnog vremena i ja sam prešao u radnu sobu. U metalnom pogonu pored GOLIJEVIN RELJE rade ĐUROVIĆ DUŠKO i MIŠO PAVLOVIĆ. Mišo je došao da radi sa mnom na osposobljavanju kotlovnice. Pored rada u metalnom pogonu radio sam u bolnici. Uglavnom tamo sam radio sve poslove vezano za varioce. Tako sam radio na opravci parovoda, liftova za šljaku, raznih ulaza i sl. Direktor bolnice je VELJKO MARIĆ. Pored njega vidio sam ČANČAR dr. KRSTU, STANKOVIĆ SIMU, dr. CEKIĆA, dr. MILOVANA MANDIĆA, DIVLJANIN dr. RELJU, dr. MILOVANA DOBRILOVIĆA. Od ostalih sam vidio SLAVKA ĐORĐEVIĆA, PAVLOVIĆ MIĆU i njegovu ženu DRAGICU, te apotekara VITU MRGUDA. Radeći u bolnici donosio sam često lijekove za naše bolesnike. Tako sam najviše ovih lijekova dobivao od dr. Milene. Lijekove sam najčešće donosio Konjo Halimu, Hrnjičić Enesu i drugim. Jedne prilike me zamolio Hanjalić Rasim da mu ponese neku cedulju dr. Cekiću. Ovo su mi uzeli stražari na kapiji i to ČANČAR MILENKO da bi me potom odmah zatvorili u samicu.

Nakon sat vremena došao je SAVO TODOVIĆ da ispita odakle je ova cedulja. Savu sam rekao da mi je ovo dao Hanjalić Rasim i dalje me pitao da li sam ja čitao šta piše unutra. **Rekao sam da nisam čitao, na što je on prokomentarisao da smo mi krvni neprijatelji Srbi i Muslimani, te mi naredio da radim i da mjesec dana budem u samici.** Rasim je takođe sa mnom bio oko 10-15 dana.

U bolnici su imali ranjenika, ali smatram da su imali i lijekova. Sada je manjak svega pa i lijekova. U fabrici čarapa radio sam na opravci grijanja i kotlovnice. Tvornica je u početku radila, a sada nikako. Direktor je u početku bila STANKOVIĆ LELA. Sada je direktor, pošto se spojila ova fabrika sa trikotažom, MASTILO čije ime ne znam, a znam da je bio u fabrici košulja na Velečevu. U ovoj fabrici radi JOVAN VRANIĆ kao sekretar preduzeća. Od osoblja u fabrici sam vidio MALIŠIĆ VLADU zvanog ŠOTOR, te ACU ERIĆA, koji je ranije radio u ZOIL-u. Koliko sam ja mogao procijeniti u ovoj fabrici radi oko 15-20 žena. Sjedište "Vinera" je u bivšem krugu "Fočatransa". Tu sam radio na oprave autobusa i teretnih kola. Od mehaničara znam izvjesnog GAVRANA. Imaju 5-6 autobusa, imaće ovo preduzeće pripada komandi. Jedne prilike sam išao u RO "Ozren". U radione "Ozrena" nisam išao, samo sam čekao u autu dok je završio neke poslove SAVIĆ JOVO, koji je stražar u KPD-u. Komanda je sada u zgradi uprave od fabrike čarapa, do tada je bila u ženskom KPD-u, dok je dio komande po meni značajniji, u bivšoj kući dr. ALEKSANDRA GOLDBERGERA PUBE na obali Drine pored "Ribarskog mosta". Na mjestu komande na Velečevu, smješten je sada fakultet bogoslovije. Na Velečevu sam radio na oprave vojnih auta i transportera. Gore sam vidio FILIPOVIĆ PAVLA zvanog PAJO, koji je lični vozač STANIĆ MIRE, predsjednika SDS-a Foča. U komandi na Velečevu vidao sam STANIĆ MIRU koji nosi maskirnu uniformu, te MAKSIMOVIĆ VOJISLAVA, OSTOJIĆ VELIBORA, VUKOVIĆ JOVANA, koji je, kažu, bio komandant na Tjentištu, PETKA ČANČARA, te Miću Čančara, ČEDU VUKADINA i GOGOVIĆA, komandira milicije. Od mehaničara radili su u komandi RADOVIĆ sin Milke, ime mu ne znam, a znam da ga zovu ŠICA. Poznato mi je da je u početku agresije na RBiH direktor "Remonta" u ŠIP "Magliću" bio ČOBRAJIĆ MIKA, a sada je VRAČAR VOJO. Od vozača sam na Brodu vidio PAPRICU SPASU, rodnom iz Đideva, te ČALASANA, zvanog MAZALO, STOJANA, koji je vozio autobus u ŠIP "Magliću". Dva puta nas je vozio na Tjentište da kupimo sijeno. Na Tjentištu je izgorjela bivša Titova vila, te jedan broj bungalova. Hoteli nisu izgorjeli, ali su

potpuno demolirani. Sve što se moglo odnijeti, odnešeno je. Benzinske pumpe nema, umjesto nje je punkt policije. Na tom punktu vidio sam policajca JEGDIĆA, koji je ranije radio kao policajac na Tjentištu. Sve što se okom može vidjeti, a bilo je muslimansko, uništeno je. Na Tjentištu su nas pratili KRUNIĆ i MATOVIĆ, stražari KPD-a.

Na početku sam išao u "Mlin" u Ustikolinu kada je nas sedam natovarilo 500 vreća brašna. Na rad nas je vodio BURILO MILENKO zvani BUŠI, a na FAP-u nas je vozio ČALASAN ŽARKO zvani ŽARA. Tad mi je Čalasan pričao da je vozio ženu Zulfa Veiza u Crnu Goru da bi mu učinio uslugu, ali je vratio u Foču jer je "puno" pričala. U pekaru sam često išao na rad, a uglavnom sam opravljao neke uređaje. U pekari je tada bio direktor BILINAC MARINKO, a poslovođa ŠOLAJA SLOBODAN. Dok sam bio u KPD-u išao sam raditi i privatne kuće. Tako sam išao KRNOJELAC MILORADU upravniku Doma, kod koga sam radio 10-20 dana i to na pravljenju stepeništa u kući i postavljanju dijela metalne ograde. Sa mnom su išli i Kurtović Husnija, Hodžić Munib, Hadžialić Uzeir i Ekrem Zeković.

U KPD-u sam radio u radioni metalnog pogona uglavnom na izradi kioska, izradi kazana za pečenje rakije, alata i pribora. Uglavnom su bili posebni varioci.

Kad sam bio u bolnici na radu na postavljanju vrata za rentgen kabinet, stražar PAPOVIĆ mi je rekao da bi uskoro mogli ići na razmjenu. Sutradan mi je DUŠAN DULE ĐUROVIĆ rekao da razdužim alat i da idem u sobu. To je bilo oko 5. oktobra 1994. kada smo pošli na razmjenu. Razmijenjen sam 10. oktobra 1994. na mostu "Bratstvo-jedinstvo" u Sarajevu. Do razmjene od 5-10. oktobra 1994. bio sam na Kuli.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu. inv. br. 5336..
Izjava uzeta 18. oktobra 1994.)

BEZOBZIRNI NAPADI NA FOČU KAZIVANJE M. H. IZ FOČE

U martu i aprilu 1992. držali smo straže u naselju u kome smo živjeli. Ja i moje komšije stražarili smo sa oružjem ručne izrade koje sam ja napravio. Bio sam član SDA i naslućivao sam šta se događa, **ali sam ipak 8. aprila 1992. kada je počelo granatiranje Foče bio iznenađen silinom napada.** Pošto je podrum moje kuće bio slaba zaštita od granata, sa porodicom sam prešao kod komšije Hodžić Šaćira. U podrum su se sklonile moja, Šaćirova i porodica izvjesnog Ismeta, čijeg se prezimena ne mogu sjetiti. U podrumu smo se krili do 11. aprila 1992. kada je od rafala iz automatskog oružja moja supruga Ismeta zadobila prostrjelnu ranu na lijevom ramenu. Prvu pomoć pružila joj je supruga izvjesnog Ismeta, inače medicinska sestra, ali koja nije radila taj posao. Zvali smo kola hitne pomoći da moju suprugu prebacimo u bolnicu, ali oni nisu mogli prići kući u kojoj smo bili sklonjeni zbog jake pucnjave u cijelom naselju. Pošto vozilo hitne pomoći nije dolazilo, oko ponoći ja sam ljudima iz podruma koji su bili pokretni, rekao da bježe i oni su me poslušali. U podrumu smo ostali samo ja, moja ranjena supruga i izvjesni Ismet.

Sutradan 12. aprila 1992. oko 17,00 sati pred kuću je vozilom LADA NIVA došao Kolubara Avdo i ja sam uz njegovu pomoć suprugu ubacio u vozilo i on ju je odvezao u bolnicu. Ja i komšija Ismet smo krenuli prema Ustikolini, gdje sam pronašao djecu i odveo ih kod Ismetove sestre u selo Podbirač. Ja i Ismet vratili smo se do Filipovića kod Ustikoline, da se odatle probamo prebaciti u Foču. Međutim, nismo uspjeli, pa smo se u Filipovićima zadržali par dana. Nakon toga krenuo sam ponovo prema svojoj kući i kod supruge mog komšije Vrečo Svetka raspitao se o zdravstvenom stanju moje supruge. Potom sam otišao noću u svoju kuću i uzeo nešto odjeće i obuće za svoju djecu. Po povratku u Filipoviće smjestio sam se kod prijatelja Dedović Džeme. U Filipovićima smo držali straže, iako smo bili jako slabo naoružani.

Nakon par dana ponovo sam krenuo kući u Foču. U selu Patkovine otkrile su me komšije Matović Zdravko (bio naoružan i uniformisan), Davidović Drago (u civilu nenaoružan), Davidović Jovo (uniformisan), inače je medicinar u srpskoj vojsci, i Šolaja Savo (naoružan i uniformisan). Naredili su mi da pridem i ja sam poslušao. Matović me je pitao gdje su mi djeca i kada sam mu odgovorio da su u Filipovićima, nagovarao me da djecu vratim kući, što sam odbio. Tada su mi naredili da se vratim odakle sam i došao. U povratku na pola puta počelo je granatiranje i ja sam se sklonio sa otvorenog prostora. Čekao sam da se smrkne i onda krenuo prema selu. Dobar dio puta sam prepuzao. **Vidio sam da gore mnoge kuće u Filipovićima.**

Pošto se nisam mogao probiti dalje, vratio sam se do sela Hamdići i smjestio kod Đuderije Šaćira sa kojim su bili njegovi majka i supruga. Tu sam što u kući što u šumi bio sve do 6. jula 1992. kada sam ponovo krenuo svojoj kući. Bila je magla i ja sam uspio doći do kuće. U kući je bila moja supruga koju su otpustili iz bolnice poslije ukazivanja pomoći i oporavka. Odmah sam poslao suprugu da mi od mjesnih vlasti pribavi propusnice za izlazak iz Foče. Vratila se sa propusnicom za sebe, a rekla mi je da će moju donijeti Matović Zdravko. Matović je donio oko 17,00 sati propusnicu, ali za njim su došli pripadnici vojne policije i uhapsili me. Mislim da im je Matović pomogao da me uhapsu obavijestivši ih gdje se nalazim.

Odveli su me na Velečevo u ženski KPD, gdje im je bila smještena komanda. Tu su me ispitivali jedan oficir i nekoliko vojnika. **Ponudili su mi da pristupim njihovoj vojsci, što sam ja odbio.** Nakon toga odveli su me u KPD Foča, gdje sam zatvoren u samicu. Dana 9. ili 10. jula 1992. odveden sam na saslušanje u zgradu uprave. Ispitivali su me nepoznati vojnici, po govoru bih rekao da su iz Crne Gore. Nisu me tukli i nakon ispitivanja vraćen sam u samicu. Dana 20. ili 22. jula 1992., sada se ne mogu tačno sjetiti, ponovo sam vođen na ispitivanje u zgradu uprave KPD-a. Ispitivali su me inspektori SUP-a Foča, izvjesni Koprivica i Vladičić Zoran. Tražili su da im kažem ko je sve imao oružje i ko je meni dao oružje. Nisam ništa priznao i oni su me vratili u samicu. Nisu me tukli i zlostavljali.

U samici sam proveo ukupno 25 dana, nakon čega sam prebačen u sobu br. 23. U sobi su pored mene bili Kovačević Esad, Safet Hadžiahmetović, Hanjalić Rasim, direktor i Ramiz Karović, dok se ostalim ne mogu sjetiti imena. Ukupno nas je bilo dvadesettrojica.

Dana 9. avgusta 1992. na razmjenu su iz sobe 23 odveli dvojicu zatvorenika iz Jablanice čija imena mi nisu poznata, niti mi je poznata njihova dalja sudbina.

Nakon tri dana, 12. avgusta 1992. iz sobe 23. odvedeno je šest zatočenika na razmjenu, među kojima su bili Karović Ramiz i Kovačević Esad i njihova dalja sudbina mi je nepoznata.

Ubrzo je formiran radni vod i smješteni smo u sobu br. 20. U radnom vodu smo bili ja, Zeković Ekrem, Lisica Muhamed, Aganović Uzeir, Ahmetkadić Muhamed, Selimović Seid, Dedović Fehim, Trako Ekrem, Mandžo Salko, Berber Mustafa, Džubur Rasim, Oruč Mujo, Ferizović Bajram, Čemo Enver, izvjesni Režija, Hadžić Hamdo, Hadžić Ismir, sin Hamde, izvjesni Šele, Hodžić Asim, Maljanović Asim, Telo Mustafa, Telo Aziz, Šljivo Mehmed i Muratović Šaćir. Imena ostalih zatvorenika iz radnog voda ne mogu se sjetiti.

Raspoređen sam na rad u Tvornicu namještaja u krugu KPD-a gdje sam radio skoro godinu dana.

Koliko se mogu sjetiti, oko 15. septembra 1992. na branje šljiva iz KPD-a odvedeno je oko 35 ljudi i od tada im se gubi svaki trag. U toj grupi odvedeni su milicioner Vahida Džemo, vozač Šubo Eso, izvjesni Deleut i Kajgana Rasim. U ljeto iste godine vršena je razmjena i puštanje određenog broja zatvorenika u Crnu Goru, kako nam je saopšteno. Zatvorenici su odvedeni sa dva autobusa. Iz sobe u kojoj sam ja bio, stražar, izvjesni Čančar, tada je prozvao izvjesnog Hada i ovaj je otišao na tu "razmjenu". **Sjećam se da je toga dana jedna grupa vraćena u KPD gdje su prenoćili, da bi ih sutradan ponovo odveli. Više ih niko od nas nije vidio, niti smo išta o njima čuli.**

Tri do četiri mjeseca radio sam na sječi drva u krugu zatvora. To je bio jedan od težih i napornijih poslova.

Dana 5. ili 6. jula 1992. zatvorenik Zeković Ekrem pokušao je bjekstvo iz KPD-a. Uhvaćen je negdje na putu prema Šćepan Polju i

vraćen u KPD. Istoga dana ja i Trako Ekrem zatvoreni smo u samice pod optužbom da smo pravili merdevine za bijeg preko ograde KPD-a. U samicu gdje sam zatvoren došao je Todović Savo sa stražarem Vuković Milovanom zv. Crni. Čim su ušli, Savo mu je glavom pokazao da me tuče. Milovan je to odbio vjerovatno zato što me dobro znao još prije rata. **Tada mi je Savo naredio da sjednem na krevet i skinem naočare. Poslušao sam i onda me on nogom jako udario u cjevanicu, a zatim, uhvativši me za kragnu, bacio na pod i nekoliko puta me udario nogama gdje je stigao. Dobio sam dobre batine.**

Ja i Trako u samicama smo proveli 21 dan bez dušeka i pokrivača na krevetima i bez ičega na šta bi mogli sjesti ili leći uz jako oskudnu hranu. Potom smo vraćeni u sobu. Nisam išao na rad oko 15 dana, a tada smo ja i Hadžić Hamdo dobili naredenje da prefarbamo autobus u metalnom pogonu. Posao smo završili za 7 dana i od tada sam trajno premješten i sve do razmjene radio u metalnom pogonu.

Na mjestu upravnika, Kmojelca je zamijenio Sekulović Zoran. Prema zatvorenicima se ponašao korektno i kao prema ljudima, a znatno je popravio uslove boravka u KPD-u, a posebno ishranu i odnos prema zatvorenicima.

Razmijenjen sam 6. oktobra 1994. na mostu "Bratstva i jedinstva" u Sarajevu.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 5337.,
Izjava uzeta 24. oktobra 1994.)

**B. STANOVNIŠTVO OPĆINE FOČA PREMA
IZJAŠNJAVANJU O NACIONALNOJ PRIPADNOSTI
PO NASELJENIM MJESTIMA PREMA POPISU
STANOVNIŠTVA IZ 1991.⁹**

⁹ Državni zavod za statistiku Republike Bosne i Hercegovine, NACIONALNI SASTAV STANOVNIŠTVA, Rezultati za Republiku po opštinama i naseljenim mjestima 1991., Statistički bilten, br. 234, Sarajevo, decembar/prosinac 1993., str. 41-42.

	UKUPNO	MUSLIMANI	SRBI	HRVATI	JUGOSLOVENI	OSTALI
FOČA	40513	20790	18315	94	463	851
Andelije	106	105	-	-	1	-
Bastasi	43	5	38	-	-	-
Bavčići	194	169	24	-	-	1
Beleni	88	-	88	-	-	-
Bešlići	111	111	-	-	-	-
Biokovo	154	6	62	-	-	-
Birotići	62	-	62	-	-	-
Bogavići	81	-	80	-	-	1
Borje	155	3	151	-	1	-
Borovnići	56	51	5	-	-	-
Brajci	122	23	99	-	-	-
Brajkovići	29	-	29	-	-	-
Brod	600	116	436	2	20	26
Brusna	348	39	299	-	4	6
Budanj	224	67	151	-	1	5
Bujakovina	129	101	28	-	-	-
Bunčići	83	9	74	-	-	-
Bunovi	129	-	128	-	-	1
Cerova Ravan	47	16	31	-	-	-
Crnetići	123	76	46	-	-	1
Cvilin	559	466	88	1	1	3
Čelebići	132	-	128	-	1	3
Čelikovo Polje	11	11	-	-	-	-
Čurevo	230	206	6	-	-	18
Daničići	163	131	31	-	-	1
Derolovi	156	127	29	-	-	-
Donje Žešće	194	11	179	-	1	3
Drače	212	212	-	-	-	-
Dragočava	260	130	127	-	-	3

Dragojevići	179	-	179	-	-	-
Điđevo	504	333	166	-	-	5
Fališi	39	-	39	-	-	-
Filipovići	262	244	18	-	-	-
Foča	14335	5526	7901	74	312	522
Glušca	34	24	10	-	-	-
Godijeno	141	106	34	-	-	1
Gostičaj	172	171	-	-	1	-
Govza	150	139	11	-	-	-
Gradac	404	316	67	-	12	9
Grandići	190	154	34	-	1	1
Grđijevići	106	28	78	-	-	-
Hum	104	104	-	-	-	-
Huseinovići	33	33	-	-	-	-
Igoče	326	309	13	-	1	3
Izbišno	475	473	2	-	-	-
Jabuka	286	267	18	-	1	-
Jasenovo	96	96	-	-	-	-
Ječmišta	123	10	113	-	-	-
Jeleč	619	545	67	1	-	6
Jošanica	327	165	162	-	-	-
Kolakovići	64	-	63	-	-	1
Kolun	178	110	66	-	-	2
Kosman	69	64	4	-	-	1
Kozarevina	101	36	65	-	-	-
Kozja Luka	448	326	118	-	-	4
Kratine	291	286	4	-	-	1
Krna Jela	91	-	90	-	-	1
Kruševo	377	357	12	2	1	5
Kunduci	187	39	145	1	-	2
Kunovo	126	92	34	-	-	-
Kuta	130	5	125	-	-	-
Lokve	258	254	4	-	-	-
Ljubina	84	51	33	-	-	-
Marevo	209	196	12	-	-	1

Mazlina	166	159	6	-	-	1
Mazoče	146	73	73	-	-	-
Meštrevac	208	-	208	-	-	-
Miljevina	1763	730	943	8	44	38
Mirjanovići	69	62	7	-	-	-
Mješaji	328	161	166	-	1	-
Mravljača	94	10	84	-	-	-
Njuhe	221	199	22	-	-	-
Orahovo	308	24	280	-	1	3
Papratno	236	189	44	-	-	3
Patkovina	600	420	165	1	13	1
Paunci	180	122	57	-	-	1
Petojevići	81	40	40	-	1	-
Podgrade	65	-	65	-	-	-
Poljice	287	227	55	-	-	5
Popov Most	303	223	66	-	4	10
Potpeće	451	302	138	-	1	10
Previla	134	39	95	-	-	-
Prevrac	426	22	383	-	-	21
Prijedel	174	14	160	-	-	-
Prisoje	179	158	21	-	-	-
Puriši	66	66	-	-	-	-
Raćići	45	-	45	-	-	-
Radojevići	83	47	36	-	-	-
Rijeka	151	-	151	-	-	-
Rodijelj	258	196	62	-	-	-
Slatina	334	254	80	-	-	-
Slavičići	85	53	32	-	-	-
Sorlaci	150	138	11	-	-	1
Stojkovići	111	46	64	-	-	1
Susješno	361	255	105	1	-	-
Škobalji	99	8	91	-	-	-
Štović	458	215	237	1	4	1
Šuljci	328	227	98	1	-	2
Tečići	79	79	-	-	-	-
Tjentište	393	226	131	-	19	17

Tođevac	178	178	-	-	-	-
Toholji	101	40	60	1	-	-
Trbušće	544	106	406	-	1	31
Trtoševo	44	44	-	-	-	-
Tvrđaci	45	38	7	-	-	-
Ustikolina	1418	894	470	-	7	47
Veleniči	232	-	231	-	-	1
Vikoč	154	138	16	-	-	-
Vitine	28	28	-	-	-	-
Vojnoviči	92	15	77	-	-	-
Vranjevići	86	46	39	-	-	1
Vrbnica	21	-	21	-	-	-
Vučevo	16	-	1	-	-	15
Vukušiči	58	58	-	-	-	-
Zabor	127	127	-	-	-	-
Zakmur	166	38	128	-	-	-
Zavait	355	-	353	-	2	-
Zebina Šuma	430	414	15	-	1	-
Zubovići	494	451	35	-	5	3
Željevo	185	141	44	-	-	-

C. DOKUMENTARNE FOTOGRAFIJE

E K S H U M A C I J A

*KRATINE – Lokalitet sela Crnete.
Na površini zemlje pronađeni su
skeletni ostaci Čustović Huse.
Prikupljanje ostataka izvršeno je
20. oktobra 1999.*

*MILJEVINA – Lokalitet Duškovića groblje.
Ekshumirani su ostaci Ramović Ahmeta, Hrbinić Murisa, Muhović Hamde
i jednog mladića Roma. Ekshumacija je izvršena 19. oktobra 1999.*

*JELEČ - Lokalitet Gradište – Glavica.
Grobница iz koje su ekshumirani ostaci Šundo Mejre, Šundo Fatime i Šljivo Zade. Ekshumacija je izvršena 28. oktobra 1999.*

*JELEČ - Lokalitet Ratine – Latin Pod.
Grobница iz koje su ekshumirani ostaci Šljive Edhema, Srnje Abida, Srnje Omera, Srnje Mustafe, Srnje Zulfe, Srnje Asima, Srnje Elvedina, Srnje Nedžada i Srnje Hakije. Ekshumacija izvršena 25. oktobra 1999.*

*JELEČ - Lokalitet katuni na Radomišlju – Zelengora.
Grobница iz koje su ekshumirani ostaci Beširević Nasufa, Beširević Suada i Beširević Fadila. Ekshumacija izvršena 25. oktobra 1999.*

*JELEČ - Lokalitet Močila.
Grobница iz koje su ekshumirani Dolan Šerif, Krakalić Zula, Dolan Fatima i Zametica Almasa. Ekshumacija izvršena 4. novembra 1999.*

*JELEČ - Lokalitet Ratine – Lokve (pored vikendice Hamde Hadžić).
Grobница iz koje su ekshumirani ostaci Srnje Hadžire i Hadžić Hasne.
Ekshumacija izvršena 27. oktobra 1999.*

*JELEČ - Lokalitet Laza – Glavica.
Na površini zemlje, pored jedne kolibe, pronađeno je osam skeletnih
ostataka. Najvjerovatnije se radi o osobama iz zbjega sa Zelengore koji su
zaostali iza kolone koja se povlačila preko ovih prostora. Prikupljanje
ostataka izvršeno 28. oktobra 1999.*

*JELEČ - Lokalitet Poljice - Čapljine.
Na površini zemlje pronađeni su ostaci dvije NN osobe.
Prikupljanje ostataka izvršeno 3. novembra 1999.*

*Identifikacija ekshumiranih
posmrtnih ostataka ubijenih
Jelečaka.
Visoko, decembar 1999.*

*Identifikacija ekshumiranih
posmrtnih ostataka ubijenih
Jelečaka.
Visoko, decembar 1999.*

Sela FILIPOVIĆI i PAUNCI, Foča, 22. april 2000.

Ekshumirani su ostaci ubijenih mještana ova dva fočanska sela: Smajo Ćorić, Zaim Ćorić, Rešad Dedović, Salkuna Hubijar, Ćazija Šahović, Bećir Uzunović, Rešad Borović, Ševala Frašto, Adila Frašto, Ibro Frašto, Husnija Frašto, Ismet Hasanagić, Fehim Jusufović, Ramiz Makaš, Redžo Termiz i Munira Termiz. Svi su ubijeni 26. aprila 1992.

*Sela PAUNCI i FILIPOVIĆI,
22. april 2000.
Ekshumirani i identifikirani
ostaci mještana ovih sela koji
su ubijeni 26. aprila 1992.
Ostaci ubijenih sahranjeni su
na mjesnom groblju u
Pauncima. Sahrnjeni su
ostaci: Rašida Borovića,
Ševala, Adila, Ibri i Husnije
Frašto, Ismeta Hasanagića,
Fehima Jusufovića, Ramiza
Makaša, Redže i Munira
Termiza iz Paunaca i Smaje i
Zaima Ćorića, Rešada
Dedovića, Salkune Hubijar,
Ćazije Šahovića i jedne
neidentificirane osobe.*

JOŠANICA – Mjesno groblje

Sahrana ubijenih mještana sela Gudelj, Karačića i Jošanice, koji su ubijeni u proljeće i ljeto 1992. Ekshumacije su vršene u vremenu od 15. juna - 26. juna 2000.

Sahranjeni su: Salko, Kademija, Šuhra, Ramo, Zejna, Dika i Aziza Reko. Svi su poslije smrti spaljeni u kući Salke Reko. Iz sela Karačići sahranjeni su: Salkija Berberkić, Bego i Latif Delić, a iz sela Jošanice Salko Džano.

SAS

Ekshumirani ostaci Halime Tahmaz, koja je ubijena u selu 22. aprila 1992. Tada je na zvjerski način ubijeno još deset mještana sela Saš. Ekshumacija je izvršena 18. septembra 2000. Poslije identifikacije sahranjena je na seoskom groblju 23. septembra 2000.

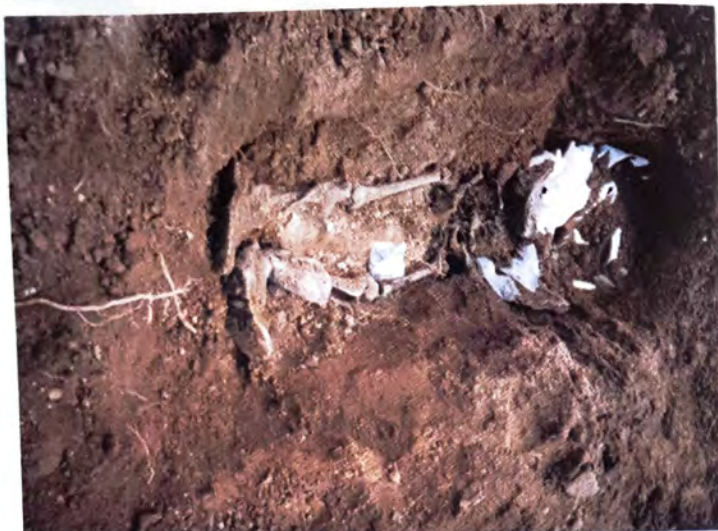

SAS, 23. septembar 2000.

Sahrana i klanjanje zajedničke dženezze za pet ekshumiranih mještana sela, koji su ubijeni u selu u aprilu 1992. Sahranjeni su: Aziza Tahmaz, Juso Tahmaz, Halima Tahmaz, Halima Šljivo i Almasa Džaferspahić.

*DIDEVO - Groblje u Barama 26. septembar 2000.
Ekshumirano je i identifikirano sedam mještana Đideva, koji su ubijeni u selu, 20. aprila 1992. Ekshumirani su: Himzo Dželil, Smajo Dželil, Safet Softić, Ibro Čolaković, Hasan Subašić, Mujo Kurtović i Enes Kurtović.*

ĐIDEVO – Groblje u Barama, 26. septembar 2000.

Ekshumirano je i identificirano sedam mještana Đideva, koji su ubijeni u selu 20. aprila. Ekshumirani su: Himzo Dželil, Smajo Dželil, Safet Softić, Ibro Čolaković, Hasan Subašić, Mujo Kurtović i Enes Kurtović.

Selo Đidevo – Foča, harem Bare 26. septembar 2000,

Ekshumacija mještana sela koji su ubijeni 20. aprila 1992. Ekshumirani su: Safet Bostandžić, Sabahudin Bostandžić, Šerifa Bostandžić.

*MAZOČE, 28. septembar 2000.
Ekshumirani ostaci Omera i
Alije Rikalo.
Ubijeni su 8. juna 1992.*

*MAZOČE, 28. septembar 2000.
Masovna grobnica sa sedam članova iz familije Rikala: Derviša, Šaban,
Mustafa, drugi Šaban, Fehim, Rašida i Samir, koji su ubijeni u selu, 8. juna
1992. Poslije identifikacije sahranjeni su na seoskom groblju.*

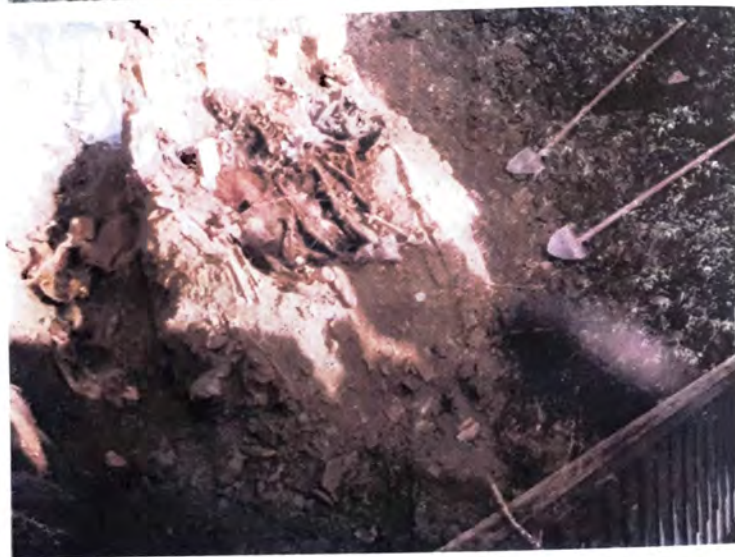

*ĐIDEVO, Groblje Bare, 6. oktobra 2000.
Ekshumacija troje članova porodice Bostandžić: Šerifa, Safet i Sabahudin,
koji su ubijeni u selu 20. aprila 1992. Ubijeni su nena, sin i unuk.*

BASTASI – Mjesno groblje, 9. oktobar 2000.

*Klanjanje zajedničke džezaze i sahrana posmrtnih ostataka deset mještana
sela Hum i Hrankovići, koji su ubijeni u njihovim selima 8. juna 1992.
Ekshumacija i identifikacija obavljena 9. novembra 2000. Sahrnjeni su:
Šaćir i Selim Kurtović, Muharem, Murat i Akif Pezo, Zečir Šabanović iz
Huma, Mujo i Mina Šabanović, Selim Šahinović i Naza Hakanović.*

*Harem džamije u Čohodarmahali, Foča, 7. juni 2001.
Iz zajedničke grobnice ekshumirani su ostaci pet ubijenih mještana: Pemba Šoro, Kenan Šoro, Munira Mehmedspahić, Šadija Muratović i NN osoba – najvjerovatnije se radi o Vasviji Hodžić, ženi Nailovoj.
Ubijeni su 10. juna 1992.*

Gradsko groblje Tekija – Foča, 7. juni 2001., 6. septembar 2001. i 29. oktobar 2001. U tri navrata vršene su ekshumacije. Ekshumirani su ostaci petnaest ubijenih Fočaka od kojih je samo pet identifikirano (Majda Hatibović, Nezir Hatibović, Hajra Hadžialić, Hasan Hadžialić i Jusuf Džamalija, koji je ubijen u fočanskom logoru).

Gradsko groblje Tekija – Foča, 7. juni 2001., 6. septembar 2001. i 29. oktobar 2001. U tri navrata vršene su ekshumacije. Ekshumirani su ostaci petnaest ubijenih Fočaka od kojih je samo pet identificirano (Majda Hatibović, Nezir Hatibović, Hajra Hadžialić, Hasan Hadžialić i Juso Džamalija, koji je ubijen u fočanskom logoru).

Fočansko naselje LJUBOVIĆ, 8. juni 2001. Ekshumirani su ostaci ubijenih hadži Edhema Karahasanovića i njegove žene Zahide. Komšije Srbi su poslije ubistva zapalili u kući Zahidu, a Edhema su zakopali u bašti, pored kuće.

*Selo ŽIKOVCI – Foča, 11. juli 2001.
Ekshumirani su ostaci Munibe i Ramiza Žige, koji su ubijeni 10. juna 1992.*

*Harem Nišani, selo ĐIĐEVO – Foča, 11. jula 2001.
Ekshumirani su ostaci Sajme Hadžimusić, Ferida Krše i Ćamila Veiza.
Ubijeni su u selu, 22. aprila 1992.*

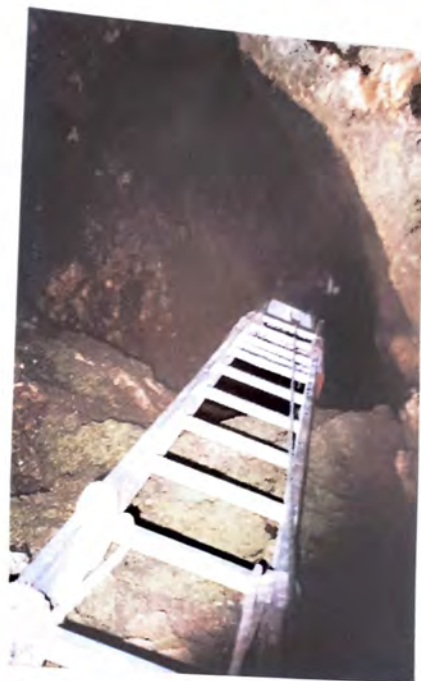
*Harem Atik Ali-pašine džamije u Foči, 11. juli 2001.
Ekshumirani su ostaci Fatime Hanjalić i Faruka Hanjalića, koji su ubijeni
pred kućama, 5. juna 1992.*

*Harem Atik Ali-pašine džamije u Foči, 11. juli 2001.
Ekshumirani su ostaci Vejsila Delića, koji je ubijen, 26. juna 1992.*

*Planina Zelengora – lokalitet Maluša Piljak, 10.-21. juna 2001.
Iz jame duboke preko 50 metara izvađeni su ostaci 53 logoraša iz
logora u Foči. Ubijeni su 1992.*

*Planina Zelengora –
lokalitet Maluša Piljak,
10.-21. juna 2001.
Iz jame duboke preko 50
metara izvađeni su ostaci
53 logoraša iz logora u
Foči. Ubijeni su 1992.*

*Selo SUSJEŠNO, lokalitet Kamen – Foča, 9. juli 2001.
Ekshumirani su ostaci Fatime Đuderije i njenog sina Avde.
Ubijeni su 18. aprila 1992.*

*Harem džamija u TABACIMA – Foča, 10. juli 2001.
Ekshumirani su ostaci Esmе Hajrić i Ibre Podruga,
koji su ubijeni u maju 1992.*

*Selo SUSJEŠNO – Foča, 3. septembar 2001.
Ekshumirani su ostaci Pembe Jusufović i Hamide Čorović, koje su ubijene
18. aprila 1992. Poslije ubistva spaljeni su u kolibi Hamide Čorović.*

*Selo SUSJEŠNO, Foča – 3. septembra 2001.
Ekshumirani su ostaci Bajre i Mejre Mandžo, koje su Srbi komšije
ubili u selu 18. aprila 1992.*

*PIRNI DO – Foča, 3. septembar 2001.
Ekshumacija ostataka Bege i Nure Jahić, koje su Srbi ubili 10. aprila 1992.*

*Spaljeno selo KOSMAN – Foča, 3. septembar 2001.
U kući Maše Deleuta, 28. juna 1992, Srbi komšije, ubili su osam mještana sela pa su ih onda zapalili. (Ubijeni su: Mašo, Latif, Numo, Safet, Mušan, Fatima i Mulija Deleut i Selim Vejo).*

*Spaljeno selo MARINKOVIĆI – Foča, 5. septembar 2001.
U kući Halima Seljancija, 28. juna 1992, Srbi su ubili pa zapalili u kući šest mještana (Habibu i Ramiza Haskovića, Sibuhadžović, Emila i Bejtu Hasanbegovića i Šefiku Seljanci).*

*Selo KOLUN – Foča, 4. septembar 2001.
Ekshumirani ostaci Mejre Borovine, koju su Srbi ubili
pred kućom 29. jula 1992.*

*Selo MJETVINA – Foča, 4. septembar 2001.
Ekshumacija ostataka Nermine Kurtović, koju su Srbi ubili
pred kućom 1992.*

*Selo VELIKO MAREVO, Foča, 2. oktobar 2000.
Ekshumirani su ostaci Senada Kadića i Ramiza Hubijara, koje su Srbi
ubili nedaleko od sela 1992. Poginuli su kao pripadnici
Armije Republike Bosne i Hercegovine.*

*Selo BASTASI, Foča, 9. septembar 2000.
Klanjanje dženezu ubijenim i ekshumiranim mještanima sela Hum i
Hrankovići, koje su ubili Srbi komšije, 8. juna 1992. Dženaza je klanjana
ubijenim mještanima pomenutih sela: Šaćiru i Selimu Kurtoviću,
Muharemu, Muratu i Akifu Pezi, Zećiru, Muji, Eminu i Selimu Šahinoviću,
Zećiru Pendeku, Nazi Hakanović i Hurtiji Murtić.*

SKRAĆENICE

AP	=	Automatska puška
ARBiH	=	Armija Republike Bosne i Hercegovine
BiH	=	Bosna i Hercegovina
br.	=	broj
CK	=	Crveni krst
DM	=	Deutsche Mark (bivša moneta Njemačke)
Dr.	=	doktor
DTP	=	Dizajn i tehnička priprema
DTV	=	Društvo tjelesnog vaspitanja
DZ	=	Dom zdravlja
GP	=	Građevinsko preduzeće
GŽ	=	Goražde
HVO	=	Hrvatsko vijeće obrane
inv.	=	inventarni
JNA	=	Jugoslovenska narodna armija
KDM	=	Kulturno društvo Muslimana
KPD	=	Kazneno-popravni dom
KV	=	Kvalifikovani

M-48	=	Model puške
MCK	=	Međunarodni crveni krst/križ
MKCK	=	Međunarodni komitet Crvenog krsta
Mr.	=	Magistar
MUP	=	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MZ	=	Mjesna zajednica
n/D	=	na Drini
NK	=	Nekvalifikovani
NN	=	nepoznata osoba
NO	=	Narodna odbrana
NP	=	Nacionalni park
O.Š.	=	Osnovna škola
OOUR	=	Osnovna organizacija udruženog rada
OUR	=	Organizacija udruženog rada
PAP	=	Poluautomatska puška
PIK-AP	=	Model auta
Prof.	=	Profesor
PTT	=	Pošta, telefon i telegraf
PVF	=	Paravojne formacije
PZT	=	Privremeno zauzeta teritorija
RB	=	Ručni bacač
RBiH	=	Republika Bosna i Hercegovina
SDA	=	Stranka demokratske akcije
SDS	=	Srpska demokratska stranka
SJB	=	Služba javne bezbjednosti
SIZ	=	Samoupravna interna zajednica
sl.	=	Slično
SM	=	Stanica milicije
SMB	=	Sivomaslinasta boja (boja uniforme JNA)

SO	=	Skupština općine
SŠC	=	Srednjoškolski centar
Str.	=	Strana
ŠIPAD	=	Šumarstvo, industrija papira, ambalaža, drva
ŠIP	=	Šumsko industrijsko preduzeće
TE	=	Termoelektrana
TO	=	Teritorijalna odbrana
TO RBiH	=	Teritorijalna odbrana Republike Bosne i Hercegovine
TRO	=	Trgovačka radna organizacija
TV	=	Televizija
tzv.	=	takozvani
UN	=	United Nations (Ujedinjene nacije)
UNIS	=	Ujedinjena namjenska industrija Sarajevo
VKV	=	Visokokvalifikovani
VP	=	Vojna pošta
zv.	=	zvani
ŽTO	=	Željeznička transportna organizacija

SADRŽAJ

PREDGOVOR	9
-----------------	---

I

ŽRTVE NA PODRUČJU FOČE – IZVAN LOGORA

Uvod	15
1. GRAD FOČA SA PRIGRADSKIM NASELJIMA	
OSNOVNI PODACI O ŽRTVAMA	33
MJESNA ZAJEDNICA DONJE POLJE	33
MJESNA ZAJEDNICA DONJE POLJE – SUSJEŠNO	35
MJESNA ZAJEDNICA DONJE POLJE – ŠUKOVAC I GRADAC	37
MJESNA ZAJEDNICA DONJE POLJE - ŽIKOVCI	37
MJESNA ZAJEDNICA DONJE POLJE – HAMDIĆI	38
MJESNA ZAJEDNICA DONJE POLJE – RJEČICA	38
MJESNA ZAJEDNICA DONJE POLJE – MIJAKOVIĆI	38
MJESNA ZAJEDINCA ALADŽA	39
MJESNA ZAJEDINCA ALADŽA - LJUBOVIĆ	40
MJESNA ZAJEDINCA ALADŽA - LIVADE	41
MJESNA ZAJEDNICA ČOHODARMAHALA	42
MJESNA ZAJEDNICA ČOHODARMAHALA – KRIVAJE	45
MJESNA ZAJEDNICA ČOHODARMAHALA – VRANTEGOVI	45
MJESNA ZAJEDNICA GORNJE POLJE	46
MJESNA ZAJEDNICA GORNJE POLJE – TABACI	48
MJESNA ZAJEDNICA GORNJE POLJE – ZUBOVIĆI	51
MJESNA ZAJEDNICA CENTAR (I i II)	51

2. MJESNA ZAJEDNICA POPOV MOST

Uvod	57
OSNOVNI PODACI O ŽRTVAMA	64
SELO KOSMAN	64
SELO MARINKOVIĆI	66
SELO ZAKMUR	66
SELO ČUREVO	67
SELO ŠADIĆI	68
SELO TOĐEVAC	68
SELO TRAVNIK	68
SELO IGOČE	69
SELO ZAMRŠTEN	69
SELO VESELICE	70
SELO BALIĆI	70
SELO MRKALJI	71
SELO KRUŠEVO	71
SELO MJEŠAJI	71
SELO BASARIĆI	72
SELO LJUBINA	72
SELO HUM	72
NASELJE TJENTIŠTE	73
SELO ZAOSTR	73
SELO POPI	73
SELO BRAJKOVAC	73
SELO PEROVIĆI	74
3. MJESNA ZAJEDNICA JELEČ	
Uvod	77
OSNOVNI PODACI O ŽRTVAMA	80
VAROŠ JELEČ	80
JELEČ OFSINE	84
JELEČ KLIJEŠTA	84
JELEČ MOČILA	84
JELEČ LAZA	85
SELO PODGAJ	85

SELO GOVZA	86
SELO BANJINE	87
SELO RATINE	88
SELO DRAČE	88
SELO POLJICE	89

4. MJESNA ZAJEDNICA MILJEVINA

Uvod	93
OSNOVNI PODACI O ŽRTVAMA	96
NASELJE MILJEVINA	96
SELO IZBIŠNO	99
SELO MRĐANOVIĆI	100
SELO KLJUNA	101
SELO BUDANJ	102
SELO OCRKAVLJE	102
SELO ANDELIJE	103

5. MJESNA ZAJEDNICA KRATINE

Uvod	107
OSNOVNI PODACI O ŽRTVAMA	109
SELO TRNJINE	109
SELO CRNETE	109
SELO JASENOVO	109
SELO VISKOVIĆI	110
SELO DEROLOVI	110
SELO LUBURE	110
SELO KOLUN	111
SELO PODKOLUN	111
SELO KRATINE	111
SELO MUŠIĆI	112
SELO BUJAKOVINA	112

6. MJESNA ZAJEDNICA LUKA

Uvod	115
OSNOVNI PODACI O ŽRTVAMA	117
SELO KREMALUŠA	117
SELO HRDAVCI	117

SELO RODIJELJ	118
SELO ČUCI	118
SELO SRBOTINA	118
SELO MIRJANOVIĆI	118
SELO ĐURĐEVIĆI	119
SELO PIRNI DO	119
SELO RADOJEVIĆI	120
SELO DANIČIĆI	120
SELO MAREVO	121
SELO PUTOJEVIĆI	121
SELO ŠTUKA	122
7. MJESNA ZAJEDNICA TRNOVAČE – BROD	
Uvod	125
OSNOVNI PODACI O ŽRTVAMA	129
SELO DIĐEVO	129
SELO TROŠANI	131
SELO TRNOVAČE	133
SELO TRBUŠĆE	135
SELO BJELIŠ	136
SELO KOVAČIĆI	137
SELO RADAČIĆI	138
SELO KUKAVICE	138
INDUSTRIJSKO NASELJE BROD N/D	139
8. MJESNA ZAJEDNICA JABUKA	
Uvod	143
OSNOVNI PODACI O ŽRTVAMA	144
SELO LOKVE	144
SELO POPLATIĆI	144
SELO SMIJEČA	144
SELO DRAGOVIĆI	145
SELO LJELJENAK	145
SELO JABUKA	145
SELO LJALJICA	146
SELO KUMJANOVIĆI	146

SELO ŠAHBAŠIĆI	146
SELO UDOVČIĆI	146
9. MJESNA ZAJEDNICA USTIKOLINA	
Uvod	149
OSNOVNI PODACI O ŽRTVAMA	151
SELO PAUNCI	151
SELO FILIPOVIĆI	152
SELO BOROVIĆI	154
SELO PRISOJE	155
SELO ŽELJEVO	155
SELO PREVILA	155
SELO VINA	156
SELO KOSOVA	156
SELO MRĐALIĆI	157
SELO ZEBINA ŠUMA	158
SELO TRNOVICE	158
SELO KUTLE	159
SELO KRUŠKE	159
SELO NOVOSEOCI	159
SELO ULJINE	160
SELO ČUROVIĆI	160
SELO GABELIĆI	160
SELO LJUBUŠA	160
SELO GRADIŠIĆI	161
SELO ROGOUŠIĆI	161
SELO KREMIN	161
SELO BEŠLIĆI	161
SELO RIBICE	162
SELO CVILIN	162
SELO RIBARI	162
SELO ČAIRA	163
SELO RADOJEVIĆI	163
SELO BAVČIĆI	164
SELO SORLACI	164

SELO BRAJLOVIĆI	165
SELO BAVČIĆI (ZASELAK GOJAČICA)	166
VAROŠ USTIKOLINA	166
10. MJESNA ZAJEDNICA ČELIKOVO POLJE	
Uvod	171
OSNOVNI PODACI O ŽRTVAMA	173
SELO LISOVIĆI	173
SELO HUM	174
SELO MAZOČE	174
SELO DUNIĆI	176
SELO TEČIĆI	176
SELO HRANKOVIĆI	177
SELO ŽITIN	177
SELO BASTASI – ZASELAK URVE	178
SELO TRNOVAČE	178
SELO KUNDUCI	178
SELO DUČELA	178
SELO RAVNICE – BOROVO VRELO	179
11. MJESNA ZAJEDNICA DRAGOČAVA	
Uvod	183
OSNOVNI PODACI O ŽRTVAMA	185
SELO SAŠ	185
SELO ŠULJCI	186
SELO ŠUBI	187
SELO POŽAREVO	187
SELO DRAGOČAVA	188
12. MJESNA ZAJEDNICA GODIJENO	
Uvod	191
OSNOVNI PODACI O ŽRTVAMA	193
SELO POTPEĆE	193
SELO HUMSKO	195
SELO VARAJIĆI	196
SELO KOBILJA RAVAN	196
NASELJE GODIJENO	197

SELO BRUSNA	197
SELO MADŽARI	197
SELO PURIŠI	198
SELO FALOVIĆI	198
SELO POTPEĆE – ZASELAK RAJIĆ NJIVE	198
13. MJESNA ZAJEDNICA SLATIŃA	
Uvod	201
OSNOVNI PODACI O ŽRTVAMA	203
SELO ŽILIĆI	203
SELO HROČIĆI	204
SELO PRATIVE	204
SELO PODGAJ	205
SELO VUKUŠIĆI	205
SELO GRUBOJEVIĆI	205
SELO OBRACI	205
SELO SOHA	206
SELO VOJVODIĆI	206
14. MJESNA ZAJEDNICA VIKOČ	
Uvod	209
OSNOVNI PODACI O ŽRTVAMA	211
SELO PAPRATNO	211
SELO TRTOŠEVO	212
SELO RAČIĆI	212
SELO ŠADIĆI	213
SELO SOFTIĆI	213
SELO TVRDACI	214
SELO GRADEVIĆI	214
15. MJESNA ZAJEDNICA ČELEBIĆI, ZAVAIT, JOŠANICA	
Uvod	217
ČELEBIĆI	
OSNOVNI PODACI O ŽRTVAMA	221
SELO KUNOVO	221
SELO VAKUF	221
SELO GRADEVIĆI	221

ZAVAIT	
OSNOVNI PODACI O ŽRTVAMA	225
SELO GNJILE	225
SELO HOMAR	225
SELO HADROVIĆI	226
SELO ATMAČIĆI	226
SELO TOHOLI	226
SELO PRIBINIĆI	227
SELO KAMENJAČA	227
SELO GRDIJEVIĆI	227
JOŠANICA	
OSNOVNI PODACI O ŽRTVAMA	231
SELO GUDELI	231
SELO ČUTKOVI	232
SELO JOŠANICA	232
SELO CRNETIĆI	232
SELO CEROVA RAVAN	233

II

ŽRTVE U LOGORU KAZNENO-POPRAVNI DOM

Uvod	237
RAZMJENE LOGORAŠA	252
LOGORAŠI KONCENTRACIONOG LOGORA U FOČI KOJI SU RAZMJENJENI	258
LOGORAŠI UBIJENI U LOGORU ILI NA DRINSKOM MOSTU PORED LOGORA I UMRILI POSLIJE MUČENJA U LOGORU	266
LOGORAŠI KOJI SU ODVEDENI IZ LOGORA NA RAZMJENU, A KOJIMA SE KASNIJE GUBI TRAG	271
GRAĐANI OPĆINE FOČA ZA KOJE PORODICE TVRDE DA SU ODVEDENI U KONCENTRACIONI LOGOR, ALI NEMA SIGURNIH POTVRDA DA SU U LOGOR I STIGLI	300
IZVRŠIOCI ZLOČINA U FOČANSKOM LOGORU	304

PRILOZI

A. SVJEDOČENJA	
1. Noćna odvođenja bez povratka - Kazivanje K. S. iz Govze (Foča)	315
2. Umiranje od batina - Kazivanje S. Š. iz Saša (Foča)	319
3. Vješanja zbog torture - Kazivanje Dž. Č. iz Sarajeva	321
4. Potpuno spaljivanje Tjentišta - Kazivanje S. H. iz Foče	330
5. Tuča do smrti - Kazivanje A. H. iz Foče	335
6. Gardisti biju poznanike - Kazivanje R. M. iz Ilidže	342
7. Hapšenje muslimanskih izbjeglica u Crnoj Gori - Kazivanje E. Z. iz Foče	351
8. Masovno naoružavanje srpskog stanovništva - Kazivanje I. K. iz Foče	362
9. Bez povratka sa branja šljiva - Kazivanje Z. H. iz Foče	381
10. Mitraljeska gnijezda u stanovima - Kazivanje S. P. iz Foče	388
11. Hapšenje Muslimana - Kazivanje M. L. iz Foče	395
12. Bezobzirni napadi na Foču - Kazivanje M. H. iz Foče	402
B. STANOVNIŠTVO OPĆINE FOČA PREMA IZJAŠNJAVANJU O NACIONALNOJ PRIPADNOSTI PO NASELJENIM MJESTIMA PREMA POPISU STANOVNIŠTVA IZ 1991.	409
C. DOKUMENTARNE FOTOGRAFIJE EKSHUMACIJA	415
SKRAĆNICE	449